



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

**OSMANLI FOTOĞRAFLARINDA İMGENİN VE TEMSİLİN
DEĞİŞİMİ 1908- 1914**

Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

OSMANLI FOTOĞRAFLARINDA İMGENİN VE TEMSİLİN DEĞİŞİMİ
1908-1914

Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER tarafından hazırlanan “Osmanlı Fotoğraflarında İmgenin ve Temsilin Değişimi 1908-1914” başlıklı bu çalışma, 05.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hüseyin Kurtuluş ÖZGEN (Başkan)

Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Gizem TONGO OVERFIELD SHAW (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

09/10 /2024

Amr ÖZOĞLU ÇELİKLER

¹ “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN** danışmalığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER

TEŞEKKÜR

Bu yolculukta bana destek veren değerli insanlara en içten teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Öncelikle beni bu tez konusunu belirlememde teşvik eden, fikirleri, sorduğu sorular ve pratik yaklaşımlarıyla yönlendiren, her şeye rağmen benden vazgeçmeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN'a teşekkürü borç bilirim. Savunma jürisinde yer alan Dr. Öğr. Üyesi Gizem TONGO OVERFIELD SHAW'a çalışmamı özenle incelediği, her bir detay üzerine yaptığı içten yorumlarla ve görüşleriyle ufkumu açtığı için teşekkür ederim. Kendisiyle tanışmak benim için ayrı bir mutluluk oldu. Doç. Dr. Kurtuluş ÖZGEN'e çalışmam üzerine getirdiği yeni bakış açıları ve motive edici yaklaşımı için teşekkür ederim.

Ailem, bu sürecin arkasındaki en büyük güç kaynağım oldu. Eşim Murat ÇELİKLER'e sonsuz desteği, sabrı, beni her zaman dinlediği, uzun çalışma saatlerime rağmen hep anlayışla yaklaştığı ve motive ettiği için teşekkür ederim. Sevgili annem Fatoş TÜRKÖLMEZ'e ve kardeşim Tuğba ÖZOĞLU'na, her zaman bana inandıkları, yüreklendirdikleri için teşekkür ederim. Onların manevi desteği, kalbimi her zaman ferahlattı. Son olarak, benim için Ankara ve Sanat Tarihi ile özdeşleşen, bu süreçte benden hiçbir konuda desteğini esirgemeyen arkadaşım Dilay KARA'ya gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

ÖZOĞLU ÇELİKLER, Anıl. *Osmanlı Fotoğraflarında İmgenin ve Temsilin Değişimi 1908-1914*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024

Bu çalışma temel olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılından İmparatorluğun 1914'te I. Dünya Savaş'ına katılmasına kadar olan süreçte yaşanan siyasi değişimlerin, Osmanlı görsel kültürünü fotoğraf alanında nasıl etkilediğine, fotoğrafın kullanım amaçlarının ve içeriğinin nasıl bir değişim geçirdiğine odaklanmaktadır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte anayasal düzen yeniden tesis edilmiş ve parlamenter sistem kurulmuştur. Siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda reformlar gerçekleştirilmiş, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü gibi konularda gelişmeler yaşanmıştır. Böylelikle fotoğraf gazete ve dergilerde daha fazla yer almış ve daha ulaşılabilir hale gelmiştir. Aynı zamanda, iç karışıklıkların ve savaşların yaşandığı siyasi istikrarsızlıklarla özdeşleşmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarına denk gelen bu çalkantılı dönemde fotoğrafların yeni temalarla birlikte gazete ve dergilerde kullanımının daha yaygın hale geldiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, yeni konu türlerinin ortaya çıkmasıyla değişen fotografik imge ve temsil biçimlerini ve nedenlerini bu değişime zemin hazırlayan dönemin siyasi, sosyal ve kültürel dinamikleriyle ilişkilendirerek incelemektir.

Araştırma kapsamında dönemin 1908-1914 yılları arasında çıkan önde gelen ve hem siyasi ve kültürel atmosferini hem de görsel kültürünü yansıtan öne çıkan süreli yayınlarından olan *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitap*, uluslararası yayınlardan da yine meşhur *L'Illustration* dergilerinin 1908-1914 yılları arasında çıkan sayılarındaki fotoğraflar taranmış ve içerik analiziyle konularına göre kategorize edilmiştir. Böylelikle, fotografik imgenin ve temsilin geçirdiği değişimin izi sürülürken, fotoğrafın anlam üretme ve bir araç olarak bunu iletmedeki etkin rolü söz konusu yayınlardaki fotoğraflar ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Geç Osmanlı Dönemi, II. Meşrutiyet, Sultan V. Mehmed Reşad, Fotoğraf, Fotografik Temsil, Resimli Basın, Propaganda.

ABSTRACT

ÖZOĞLU ÇELİKLER, Anıl. *Image and Representation in Ottoman Photography: Transformations 1908-1914*, Master's Thesis, Ankara, 2024

This study primarily examines how the political changes in the Ottoman Empire between 1908, when the Second Constitutional Monarchy was proclaimed, and the Empire's entry into World War I in 1914, impacted Ottoman visual culture, specifically in the field of photography, and how the purposes and content of photography evolved during this period. With the declaration of the Second Constitutional Monarchy, the constitutional order was re-established, and a parliamentary system was introduced. Reforms were implemented in the political, social, and economic spheres, alongside developments in areas such as press freedom and freedom of expression. As a result, photography began to appear more frequently in newspapers and magazines, becoming more accessible to the public. Simultaneously, during this tumultuous period, which marked the final years of the Ottoman Empire characterized by political instability, civil unrest, and wars the use of photographs with new themes in newspapers and magazines became increasingly widespread. The objective of this study is to analyze the changing forms of photographic imagery and representation in relation to the political, social, and cultural dynamics of the period, which facilitated these changes, by examining the emergence of new subject types and their underlying causes.

As part of the research, photographs from the 1908-1914 issues of *Servet-i Fünun*, *Şehbal*, and *Resimli Kitab* the leading periodicals of the time reflecting the political and cultural atmosphere as well as the visual culture of the era alongside photographs from the 1908-1914 issues of *L'Illustration*, a prominent international publication, were scanned and categorized according to their content using content analysis. Through this approach, while tracing the changes in photographic imagery and representation, the study aims to uncover the significant role photography played in producing meaning and conveying it as a tool, based on the photographs featured in these publications.

Keywords

Late Ottoman Period, Second Constitutional Monarchy, Sultan Mehmed V Reşad, Photography, Photographic Representation, Illustrated Press, Propaganda.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NE GENEL BAKIŞ	11
1.1 SİYASİ ORTAM	12
1.1.1 19. Yüzyılın Sonunda Dünya ve Osmanlı İmparatorluğu	12
1.1.2 Jön Türkler, İttihat Terakki ve İdeolojisi	13
1.1.3 II. Meşrutiyet'in İlanı	15
1.1.4 31 Mart Vakası ve Sultan V. Mehmed Reşad'ın Tahta Çıkması	17
1.2 EKONOMİK ORTAM	25
1.3 KÜLTÜREL VE SOSYAL DEĞİŞİMLER.....	27
1.4 II. MEŞRUTİYET VE SANAT ORTAMI.....	32
2. BÖLÜM: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE FOTOĞRAF	39
2.1 TOPLUMSAL VE SİYASİ İŞLEVİYLE FOTOĞRAF	39
2.2 OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA FOTOĞRAFIN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ	42
2.2.1 Osmanlı Sultanları ve Fotoğraf	45
2.3 FOTOĞRAFIN İDEOLOJİK KULLANIMI: II. ABDÜLHAMİD'DEN V. MEHMED REŞAD'A	47

2.4 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE BASIN VE FOTOĞRAF: ÖZGÜRLÜK, İKTİDAR VE GÖRSEL TEMSİLLER	49
2.5 ÖNE ÇIKAN RESİMLİ SÜRELİ YAYINLAR	56
2.5.1 Şehbal	57
2.5.2 Servet-i Fünun	59
2.5.3 Resimli Kitab	61
2.5.4 L'Illustration	62
2.6 II. MEŞRUTİYET'İN ÖNEMLİ FOTOĞRAFÇILARI	62
2.6.1 Sebah & Joaillier / Sebah	63
2.6.2 Aşil Samancı (Ateliers Apollon) (1870-1942)	64
2.6.3 Kenan Reşid Bey (1880? - 1967)	65
2.6.4 Ateliers Phebus- Bogos Tarkulyan (?-1940)	66
2.6.5 Sigmund Weinberg	66
2.6.6 Asaf Muammer Bey	67
2.6.7 Rahmizade Bahaeddin Bediz (1875-1951)	68
2.6.8 Fahreddin Türkkan Paşa (1868-1948)	69
2.6.9 Ferit İbrahim	69
2.6.10 Talha Ebüzziya (1880-1921) / Velid Ebüzziya (1882-1945)	70
2.6.11 Arif Hikmet Koyunoğlu (1888-1982)	71
2.6.12 Burhan Felek (1889-1982)	72
2.6.13 Naciye Suman (1881-1973)	72
3. BÖLÜM: SÜRELİ YAYINLARDA YENİ FOTOĞRAF TEMALARI VE TEMSİLDE DEĞİŞİMLER	73
3.1 POLİTİK İMGELEM VE PROPAGANDA	74
3.1.1 II. Abdülhamid İmgesi ve II. Meşrutiyet	74
3.1.2 Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi	76
3.1.3 Bir Kahraman Olarak Siyasi ve Askeri Liderler	81
3.1.4 Halkın Katılımı ve İlgisi	87
3.1.5 Toplumsal Hareketlerin ve Olayların İmgesi	90
3.1.6 Toplumsal Değişim ve Modernleşme İmgesi	94
3.1.6.1 Eğitim	97
3.1.6.2 Giyim Kuşam	99

3.1.6.3 Meslekler ve İş Hayatı	101
3.1.7 Ulusal Birlik ve Kimlik İmgesi	102
3.1.8 Savaş Propagandası (1908-1914).....	104
3.2 TOPLUMSAL CİNSİYET İMGESİ	111
3.2.1 Kadınların Görünürlüğü	111
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	117
KAYNAKÇA	125
EK 1. KATALOG 1.....	136
EK 2. KATALOG 2.....	231
EK 3. KATALOG 3.....	352
EK 4. KATALOG 4.....	467
EK 5. ORJİNALLİK FORMU.....	479
EK 6. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	481

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

- Fotoğraf 1.** 1908 Osmanlı Meclis-i Mebusanı. Meclisin Açılışı. Osmanlı Meclisi'nde tahttan konuşmanın okunması. 16
- Fotoğraf 2. (Katalog 1-Fotoğraf 57)** (Askeri isyana yol açan olaylardan biri) Merhum Serbesti yazarı Hasan Fehmi Bey'in cenaze alayı. Şehbal, 15 Nisan 1325 (28 Nisan 1909) Yıl: 1/4. 17
- Fotoğraf 3. (Katalog 3- Fotoğraf 519)** Köprü üzerinde meçhul biri tarafından katledilen Serbesti gazetesi başyazarı merhum Hasan Fehmi Bey'in cenazesi. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909) 17
- Fotoğraf 4.** Türkiye'de Hamidiye rejiminin sonu. Sol foto: İsyancıları ararken. Sağ foto: Kaçakları tutuklamak için Taksim Kışlası'na pusu kurma. L'illustration, 8 Mayıs 1909. Sayı:3454, s. 317 19
- Fotoğraf 5. (Katalog 3- Fotoğraf 463)** Sevgili padişahımız Sultan Mehmed Han Hamis hazretleri. Foto: Apollon. Matbaa-i Hayriye ve Şürekası. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911) 20
- Fotoğraf 6.** Sultan V. Mehmed Reşad. 1915 cam negatif. Library of Congress. 20
- Fotoğraf 7. (Katalog 3- Fotoğraf 439)** Padişahın Hereke'ye seyahat-i hümayunları. Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909) 22
- Fotoğraf 8. (Katalog 2- Fotoğraf 215)** Sultan'ın Rumeli Gezisi: Sultan Hazretleri Üsküp Köprüsü'nden geçerken. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)..... 23
- Fotoğraf 9. (Katalog 3- Fotoğraf 459)** Rumeli Seyahat-i Hümayunu- Sultan'ın Selanik rihetine gelişi. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)..... 24
- Fotoğraf 10. (Katalog 1- Fotoğraf 2)** Sultan V. Mehmed Reşad. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (Mayıs 1909)..... 34

- Fotoğraf 11.** Meclis-i Mebusan'ın ilk toplantısının ait bir resim. *Musavver Medeniyet*, 25 Safer 1293 (22 Mart 1876) nr. 7, s.52 Kaynak: (Uyanık, 2013, s. 83)..... 50
- Fotoğraf 12. (Katalog 4- Fotoğraf 675)** Saltanatın sonu. *L'Illustration*, 8 Mayıs 1909 Sayı: 3454, Kapak sayfası. 55
- Fotoğraf 13. (Katalog 2- Fotoğraf 337)** Ahmed İhsan Matbaasının tanıtım broşürü. *Servet-i Fünun*, Ağustos 1328 (1912)..... 60
- Fotoğraf 14. (Katalog 1- Fotoğraf 74)** Meclis-i Mebusan'ın iki reisi: Eski Sadrazam Hilmi Paşa ve yanındaki eski Maliye Nazırı Giritli Nuri Paşa. Muhterem mebuslar sofrada. Beylerbeyi Sarayı'nda ileri gelenler ve milletvekillerine verilen özel ziyafet. Foto: Sebah & Joaillier. Şehbal, 15 Haziran 1326 (1910) Yıl:1/22 64
- Fotoğraf 15.** Hamidiye Camii'nde Cuma Selamlığı. Abdullah Kardeşler. Albümin baskı, 1880-1893. Library of Congress. 74
- Fotoğraf 16. (Katalog 2- Fotoğraf 197)** Abdülhamid Selamlık merasiminde. *Servet-i Fünun*, 4 Ağustos 1324 (17 Ağustos 1908) Sayı: 901 s. 261 75
- Fotoğraf 17. (Katalog 2- Fotoğraf 226)** Padişah hazretleri Hilal-i Ahmer (Kızılay) sergisini onurlandırmaları sırasında. 23 Ağustos 1333 (23 Ağustos 1917) Cilt: 53/1358 77
- Fotoğraf 18. (Katalog 2- Fotoğraf 212) (?)** Sultan'ın Anıları: Sultan Mehmed Han-ı Hamis Edirne manevralarında, Seyidler istasyonunda. Sultan Hazretleri Teftişte. *Servet-i Fünun*, 21 Teşrin-i Evvel 1326 (3 Kasım 1910) Cilt:39/ 1013..... 78
- Fotoğraf 19. (Katalog 2- Fotoğraf 223)** 24 Nisan 1914 Ayasofya Cami-i Şerifi 'nde icra olunan Selamlık Törenine katılan Sultan ve kalabalık tarafından karşılanması. *Servet-i Fünun*, 11 Nisan 1330 (1914)..... 79
- Fotoğraf 20. (Katalog 2- Fotoğraf 219)** Sultan Hazretleri Selamlık'tan sonra Üsküdar'daki Yeni Cami'den ayrılırken. *Servet-i Fünun*, Mayıs 1327 (1911)..... 80

- Fotoğraf 21. (Katalog 3- Fotoğraf 488)** Hürriyet kahramanı Binbaşı Enver Bey. Resimli Kitab, Temmuz 1325 (1909) 82
- Fotoğraf 22. (Katalog 2- Fotoğraf 228)** Kolağası Niyazi Bey, İttihat ve Terakki Kahramanı. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908) Cilt:35 /904 83
- Fotoğraf 23. (Katalog 1- Fotoğraf 35)** Enver Bey ve Niyazi Bey. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (28 Mayıs 1909) Yıl:1/5..... 84
- Fotoğraf 24. (Katalog 1- Fotoğraf 37)** Mahmud Şevket Paşa ve kurmayları. Foto: Phebus. Şehbal için çekilmiştir. 15 Temmuz 1325 (1909) Yıl:1/8..... 85
- Fotoğraf 25. (Katalog 2- Fotoğraf 227)** Osmanlı ordusunun kahramanları, vatani kurtaranlar. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (1908) 86
- Fotoğraf 26. (Katalog 1- Fotoğraf 59)** Osmanlı Devleti'nin savaşa ilişkin görüşü: Sultanahmet Meydanı'nda yapılan ikinci mitingin izlenimlerinden... Balkan Savaşı arifesinde İstanbul. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (28 Ekim 1912) Yıl: 3 /63..... 88
- Fotoğraf 27. (Katalog 3- Fotoğraf 511)** Dersaadet'te Seçim. Beyoğlu'ndaki Sultani Mektebi önünde seçim toplantısı. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1324 (Aralık 1908)..... 89
- Fotoğraf 28.** Harbiye Nazırı Recep Paşa'nın cenazesi. Bakanlık penceresinden çekilen fotoğraf. Servet-i Fünun, 14 Ağustos 1324 (27 Ağustos 1908)..... 89
- Fotoğraf 29. (Katalog 3- Fotoğraf 517)** Sultan Ahmed'de basın kanununa karşı eylem. Resimli Kitab, 91
- Fotoğraf 30. (Katalog 3- Fotoğraf 529)** El-Münted-ül Edebi Kulübü mensuplarının savaş yanlısı gösterileri- Köprübaşı'ndan geçerlerken. Resimli Kitab, 92

- Fotoğraf 31. (Katalog 3- Fotoğraf 550)** *Milletin yüreğini dağlayan olaya sahne olan Çırağan Sarayı. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)..... 92*
- Fotoğraf 32. (Katalog 3- Fotoğraf 549)** *Çırağan yangını sırasında itfaiye sokağa Terkos suyu verirken. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)..... 92*
- Fotoğraf 33. (Katalog 2- Fotoğraf 282)** *Başkent sokaklarında Hürriyet göstericileri.. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (17 Ağustos 1908)..... 93*
- Fotoğraf 34. (Katalog 3- Fotoğraf 554)** *Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan katillerden üçü Galata Köprüsü'nde idam edildi. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)..... 94*
- Fotoğraf 35. (Katalog 1- Fotoğraf 144)** *Edirne'de Hotchkiss makineli tüfeklerinin denenmesi. Şehbal, 1 Ağustos 1325 (14 Ağu. 1909) Yıl: 1/9 95*
- Fotoğraf 36. (Katalog 2- Fotoğraf 296)** *Yeni köprünün açılışından hemen sonra İstanbul'dan Galata'ya doğru akan İstanbullular. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (1912)..... 96*
- Fotoğraf 37. (Katalog 2- Fotoğraf 352)** *Yeni İstanbul-Galata köprüsünün yapımında eski köprüyle yeni köprü yan yana. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (1912) 96*
- Fotoğraf 38. (Katalog 3- Fotoğraf 557)** *Bulgaristan'daki Vidin Ortaokulu öğrencileri, öğretim görevlileri ve değerli eğitim kurulu. Resimli Kitab,..... 97*
- Fotoğraf 39. (Katalog 1- Fotoğraf 105)** *Fransa'nın Nancy şehrinde tarım ve ticaret okuyan Osmanlı öğrencileri. ... Avrupa eğitim dünyasında Osmanlılık. Şehbal, 15 Eylül 1327 (1911) Yıl: 2/ 42..... 98*
- Fotoğraf 40. (Katalog 1- Fotoğraf 17)** *Paris Güzel Sanatlar Salonu'nda tablosu kabul edilen Şehzade Abdülmecid Efendi'nin resmi. Şehbal, 15 Mart 1330 (1914) Yıl:5/93..... 100*
- Fotoğraf 41. (Katalog 2- Fotoğraf 247)** *Kosova'nın yeni valisi Galib Paşa. Servet-i Fünun, 100*

- Fotoğraf 42. (Katalog 1- Fotoğraf 123)** Millî Bayramın Muhteşem Manzaralarından. Hürriyet Tepesi'nin girişine dikilen Zafer Takı. 10/23 Temmuz Ulusal Bayramı Günü. Şehbal, 1 Ağustos 1325 Yıl: 1/9..... 103
- Fotoğraf 43. (Katalog 2- Fotoğraf 358)** Anadolu ve Bağdat Demiryolu'nun yeni Haydarpaşa Garı'nın açılışı. Servet-i Fünun, 104
- Fotoğraf 44. (Katalog 3- Fotoğraf 621)** Çatalca Muharebesi'ne katılmaya karar veren gönüllü taburunun Bab-ı Ali Caddesi'ndeki görüntüsü. Resimli Kitab, Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912)..... 105
- Fotoğraf 45. (Katalog 3- Fotoğraf 611)** Seferberlik görüntülerinden biri- Sirkeci Garı meydanında treni bekleyen, sınıra doğru hareket etmek üzere olan bir askeri birlik. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)..... 106
- Fotoğraf 46. (Katalog 3- Fotoğraf 613)** Dans ederek savaşa giden kahraman askerlerimizin coşkusu. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912) 107
- Fotoğraf 47. (Katalog 3- Fotoğraf 580)** Osmanlı hükûmetine yakın zamanda teslim edilen askeri uçakların Ayastefanos'ta denenmesi sırasında çekilen iki fotoğraf. Foto: Phebus. Resimli Kitab, Haziran 1328 (1912)..... 108
- Fotoğraf 48. (Katalog 1- Fotoğraf 152)** Edirne Kalesi'ndeki Yıldırım kahramanları torunlarından birkaç yüz: Edirne Ağır Obüs Bataryası. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) Yıl: 3/67 109
- Fotoğraf 49. (Katalog 3- Fotoğraf 615)** Bulgaristan sınırına topçu sevkiyatı. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)..... 110
- Fotoğraf 50. (Katalog 1- Fotoğraf 158)** Cihadın kudretli savaşçıları arasında, ordudaki asil itibarı ve savaş zamanı faaliyetleriyle... Kahraman Enver Bey'dir. Solunda bastonlu adam Derne Komutanı, Erkan'ı Harbiye yüzbaşı Mustafa Kemal Bey'dir. Enver Bey'in solunda duran gözlüklü adam Erkan'ı Harbiye yüzbaşı Nuri Bey'dir. Şehbal, 1 Eylül 1328 (1912) Yıl: 3/60 110

- Fotoğraf 51. (Katalog 2- Fotoğraf 392)** Edirne'de Osmanlı ordusu. Edirne civarında dinlenme halindeki Erzurum taburları. Servet-i Fünun, Eylül 1329 (1913) 111
- Fotoğraf 52. (Katalog 1- Fotoğraf 176)** Belkıs Şevket Hanım ile Fethi Bey uçmadan biraz önce. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) Yıl: 4/87..... 112
- Fotoğraf 53. (Katalog 2- Fotoğraf 418)** İstanbul'da savaş karşıtı gösteri. Servet-i Fünun, Eylül 1328 (1912) 113
- Fotoğraf 54. (Katalog 1- Fotoğraf 175)** Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti üyelerinden bazıları Ayastefanos'taki pilot okulu yakınında. Bilim kanatlarıyla göklere doğru uçuşma şerefine erişen ilk Türk hanımı Belkıs Şevket Hanım'dır. ... Bu Türk hanımının yolculuğunun ilk olayına dair anı. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) Yıl: 4/87..... 114
- Fotoğraf 55. (Katalog 2- Fotoğraf 428)** Müslüman kadınların ekonomik hayata katılımı. Kadıköy telefon santralinde çalışan genç Müslüman kadınlar. Müslüman kadınların iş hayatına katılımına güzel bir örnek oluşturuyor. Servet-i Fünun, Mayıs 1330 (1914)..... 115

GİRİŞ

“Osmanlı Fotoğraflarında İmgenin ve Temsilin Değişimi 1908-1914” isimli bu tez; temel olarak 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanından 1914’te I. Dünya Savaşı’nın başlamasına kadar geçen sürede yaşanan siyasi ve toplumsal değişimlerin Osmanlı görsel kültürünü fotoğraf alanında nasıl etkilediğini incelemektedir. Bu süreçte fotoğrafın yeni kullanım amaçları, dağıtım biçimleri ve yeni konu türlerinin ortaya çıkmasıyla değişen fotografik imge ve temsil biçimleri, dönemin siyasi, toplumsal ve kültürel değişimleri ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır.

II. Meşrutiyet döneminde fotoğrafın yeni kullanım amaçları ve yeni konu türleri nasıl şekillenmiştir? II. Meşrutiyet Dönemi’nde fotoğrafın kullanım amacı ve içeriğinin değişmesinde siyasi, toplumsal ve kültürel dinamikler nasıl bir rol oynamıştır? Bu sorulara cevap aramak için bu çalışma kapsamında dönemin önde gelen süreli yayınlarından seçilen *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitab*’da yayımlanan fotoğraflar üzerinden dönemin görsel dünyasında gerçekleşen değişimin izini sürmek amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın odaklandığı tarih aralığı 1908-1914 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönem, 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanı ile başlayan ve 1914’te I. Dünya Savaşı’nın hemen öncesine kadar süren önemli bir geçiş dönemini temsil etmektedir. Sultan V. Mehmed Reşad dönemine rastlayan, siyasi, sosyal ve kültürel dinamiklerin hızla değiştiği, çeşitli cephelerde yoğun çatışmaların yaşandığı ve imparatorluğun kaderini etkileyen kritik gelişmelerin meydana geldiği I. Dünya Savaşı (1914-1918) yılları ise Osmanlı İmparatorluğu ve dünya tarihi için oldukça karmaşık ve derinlemesine incelenmesi gereken bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle savaş dönemi başlı başına kapsamlı bir araştırmayı gerektirdiğinden, bu çalışmanın sınırları içinde detaylı bir şekilde ele alınamamaktadır. 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanından sonra II. Abdülhamid döneminin sansür rejimi sona ermiş, Osmanlı basını başlangıçta büyük bir özgürlük

kazanmıştır. Bu durum, fotoğrafın gazeteler ve dergilerde daha fazla yer almasına olanak tanımıştır. Ancak kısa süren bu özgürlük döneminin ardından, gelişen siyasi olaylar ve hükümetin tutumu nedeniyle 1909'dan itibaren sansür tekrar yavaş yavaş artarken, 1913 Bâb-ı Âli Baskınından sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin basın üzerindeki kontrolü en yüksek seviyeye çıkmıştır. 1914'te I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ise hükümetin kontrolü altındaki sansür uygulamaları daha da katılaşmış, basın özgürlüğü ciddi anlamda kısıtlanmıştır. 1914 ve sonrasında daha çok savaş fotoğraflarının yer aldığı görülmektedir. (Koloğlu, 1992, ss. 55-56)

II. Meşrutiyet'in 23 Temmuz 1908'de ilan edilmesinden kısa bir süre sonra, 27 Nisan 1909'da II. Abdülhamid tahttan indirilmiş ve yerine kardeşi V. Mehmed Reşad geçmiştir. Bu olayın arkasındaki güç olan İttihad Terakki Cemiyeti üyeleri bu noktadan sonra, ülke yönetimini zaman içinde ele geçirerek her alanda etkili olmuşlardır. II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1918) boyunca, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda yaşanan gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında önemli değişimlere neden olmuş ve bu dönemi şekillendirmiştir.

Tüm bu gelişmelerle paralel olarak görsel kültür dinamiklerinin de tamamıyla değiştiği bu dönemde bir görüntü türü olarak fotoğrafın daha önemli ve etkin bir rol oynadığı, önceki dönemlerden daha farklı amaçlarla ve yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Victor Burgin'in belirttiği gibi fotoğrafın anlam üretmedeki ve yaymadaki katkısı (Burgin, 2013, s. 8) düşünüldüğünde, belirli bir amaç doğrultusunda istenen mesajı kolaylıkla ileten bir araç olarak öne çıkmaktadır. Aynı zamanda sanatsal ve kültürel bir ifade biçimi olarak fotoğraf, bu çalışma kapsamında incelenen dönemde, görsel pratiklerin nasıl işlediğini, nasıl anlamlandırıldığını, toplumsal, politik veya estetik bağlamları nasıl etkilediğini anlamak için elverişli bir görüntü türüdür. Bir fotoğraf karesinin içerdiği öğeler, semboller ve kompozisyonun farklı kişilerde farklı etkiler yaratması, farklı anlatılar kurmak için kullanılabilmesi çok katmanlı bir iletişim aracı olarak gücünü ve zenginliğini artıran önemli bir özellik olarak görülmüştür. Dolayısıyla da tarih boyunca siyaset ve sanat gibi olgularla ilişki halinde olduğu, iktidarlar

tarafından kontrol ve hakimiyet aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Fotoğrafın, kamuoyunu manipüle etmek amacıyla, toplumsal belleğin inşasında ideolojik bir araç olarak kullanıldığı ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. (Satkın, 2014)

Bu bağlamda Walter Benjamin'in teorileri, fotoğrafın ideolojik ve estetik değerinin yanı sıra, toplumsal ve siyasi bağlamda nasıl kullanılabileceğini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Benjamin'e göre; fotoğraf yalnızca bir sanat aracı olmanın ötesinde insan algısını derinlemesine etkileyebilen bir teknik olarak farklı bir konuma yerleşmektedir. Bu çalışma kapsamında incelen süreli yayınlarda yer alan fotoğraflar, Benjamin'in mekanik yeniden üretim çağında sanatın siyasi işlevlere hizmet ettiği fikrini destekler niteliktedir. (Benjamin, 2013, ss. 57-71) Sanatsal ya da belgesel niteliklerinin dışında siyasi mesajlar iletmek, iktidar ideolojisini desteklemek ve kamuoyunu etkilemek için kasıtlı olarak kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Resimli dergilerin bu süreçte önemli bir mecra olarak öne çıkmasıyla, sürekli olarak bu görsel uyarıcılara maruz kalmaya başlayan izleyici-halkın yeni bir bilinç düzeyine erişmesi hedeflenmiş olmalıdır. (Benjamin, 2013, s. 62)

Ayrıca, bu dönem, enstantane fotoğrafın ortaya çıkması bakımından da önemlidir. “An”ın dondurulabildiği sahneler aynı zamanda hem teknolojik hem siyasal olarak fotoğrafın getirdiği radikal değişimi güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. (Eldem, 2017, s. 146) Henri Cartier-Bresson'un 1950'lerde “karar anı” (Cartier-Bresson, 2006) olarak adlandıracağı doğru konum ve zaman gözeterek çektikleri karelerden yeni bir dilin gelişmeye başladığı görülebilmektedir. Fotoğrafçının kompozisyonuyla kurduğu ilişkinin değişmeye başladığı ve yayınlanmak üzere seçilen bu karelerin bu sayede izleyiciye aktarılan öyküye ve duygulara yön verebileceğinin fark edildiği söylenebilir.

Sanat tarihi alanında, özellikle, görsel temsillerin üretildiği daha geniş tarihsel bağlamı anlamının öneminden yola çıkarak tez çalışmasının “II. Meşrutiyet Dönemi'ne Genel Bakış” başlıklı birinci bölümünde, Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminin

1908-1914 yılları arasındaki süreçte yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere değinilmiştir. Sultan V. Mehmed Reşad'ın saltanatı sırasında üretilen imgeler, önemli dönüşümlerin yaşandığı II. Meşrutiyet döneminin siyasi ve kültürel dinamikleri tarafından şekillendirilmiştir. Sosyo-politik arka planın anlaşılması, belirli görsel unsurların, temaların ve motiflerin bu dönemde neden ve nasıl ortaya çıktığı veya geliştiğini anlamak açısından bir çerçeve sunacaktır.

Çalışmanın “II. Meşrutiyet Döneminde Fotoğraf” başlıklı bölümünde fotoğrafın tarihsel gelişimi ve toplumsal-siyasi rolü üzerinde durulmuş; 19. yüzyıl ortalarından başlayan teorik tartışmalar çerçevesinde fotoğrafın Batı ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kullanımı genel bir çerçevede karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Walter Benjamin'in özellikle fotoğrafın mekanik yeniden üretim olanağı ve sanatın siyasallaşması üzerine olan görüşleri, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki işlevi bağlamında yeniden ele alınarak sosyal ve siyasi etkileri değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, Osmanlı coğrafyasında fotoğraf sanatının tarihsel seyri, II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki toplumsal ve siyasi rolünü incelenirken genel olarak Osmanlı coğrafyasında Batı'daki icadıyla paralel olarak gelişen ve benimsenen fotoğraf sanatının Sultan II. Abdülhamid ve V. Mehmed Reşad dönemlerinde siyasi ve ideolojik bir araç olarak nasıl kullanıldığının ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamındaki öne çıkan süreli yayınlara değinilirken, dönemin önemli olaylarını ve figürlerini belgeleyerek Osmanlı görsel tarihine katkı sağlayan hem Müslüman hem de gayri-müslim fotoğrafçıların biyografileri ele alınmıştır.

Çalışmanın “Süreli Yayınlarda Yeni Fotoğraf Temaları ve Temsilde Değişimler” başlıklı üçüncü ve son bölümünde ise tezin esas konusunu oluşturan, Osmanlı İmparatorluğu'nda süreli yayınlarda yer alan fotoğraf temalarında ve temsil biçimlerinde gerçekleşen değişimleri incelenmektedir. Bu bölüm, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki toplumsal ve siyasi dönüşümlerin, tez kapsamında incelenen süreli yayınlardaki yeni temaların, yeni figürlerin, modernitenin izini fotoğraflar üzerinden

sürerken aynı zamanda halkın tepkisini ve iktidarın kendini nasıl temsil etmek istediğini anlamayı amaçlamaktadır.

Bu dönemde yaşanan toplumsal değişimlerin en dikkate değer yönlerinden biri olan kadınların değişmeye başlayan statüsü ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini çevreleyen yeni söylemlerin de fotoğraflar aracılığıyla ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Fotoğrafın bir ideoloji doğrultusunda anlam üretme ve bunu iletmedeki etkin rolünün dönemin basınına nasıl yansıdığının, 1908-1914 yılları arasında çıkan seçilmiş süreli yayınlardan elde edilen veriler ışığında ortaya çıkarılması ve böylelikle bu tez çalışmasının sanat tarihi ve fotoğraf tarihiyle ilgili çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

YÖNTEM ve ARAŞTIRMA KAYNAKLARI

Çalışma kapsamında, Sultan V. Mehmed Reşad Dönemi dinamiklerini, iktidar ve toplum ilişkisini görüntüler üzerinden anlamaya yönelik seçilen, popüler dört yayındaki fotoğraflar taranmıştır. 1908-1914 yılları arasında çıkan *Şehbal* (*Şehbal*, 1909-1914)¹, *Servet-i Fünun* (*Servet-i Fünun*, 1909-1918)², *Resimli Kitap* (*Resimli Kitap*, 1908-1914)³ ve Fransız *L'illustration* (*L'illustration. Journal Universel*, 1843-1944)⁴ magazinlerinden oluşan bu yayınların araştırılan dönem kapsamındaki sayıları, Bonn Üniversitesi Dijital Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi, İBB

¹ *Şehbal*. (1909-1914). Bonn Üni. Dijital Kütüphanesi. <http://digitale-sammlungen.ulb.uni-bonn.de/ulbbnioa/periodical/titleinfo/3137034>

² *Servet-i Fünun*. (1909-1918). Ankara Üni. Gazeteler Veritabanı. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/>

³ *Resimli Kitap*. (1908-1914). Milli Kütüphane Dijital Veritabanı. <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/168>

⁴ *L'illustration. Journal Universel*. (1843-1944). İBB Atatürk Kitaplığı Dijital Koleksiyonları. https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&alan=tum_txt&tm=&q=L%27illustration:%20Revue%20Des%20Sciences%20Juridiques%20:%20Journal%20Universel

Atatürk Kitaplığı, Milli Kütüphane ve Türk Tarih Kurumu'nun Dijital Arşivlerinden erişilerek taranmıştır.

II. Meşrutiyet döneminde uzun ya da kısa ömürlü çıkan yüzlerce gazete ve derginin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, muhalif diğer yayınlar ile Ermeni, Rum, Yahudi ve diğer gayrimüslim toplulukların kendi yayınlarını bu inceleme içine almak mümkün olmamıştır. (Mildanoğlu, 2014) Bu dönemde görece daha az muhalif yayın olmakla birlikte, çoğunun yayın hayatının da çok uzun sürmediği görülmektedir. Bundan dolayı, bu tez kapsamında, İmparatorlukta düzenli periyodlarla çıkan, dönemin görsel kültürünün nabzının anlaşılmasına olanak sağlayan, popüler üç yayın, uluslararası basından ise dönemin yine en popüler magazinlerinden biri olan sadece bir yayın seçilmiştir. Bahsedilen bu üç yayın iktidar yanlısı olmakla birlikte, *L'Illustration* ise Batı'nın gözünde Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu anlamak açısından en önemli yabancı süreli yayınlardan biridir.

Yayınlardaki fotoğraflar incelenirken sembolik öğeler ve bu sembollerin dönemin sosyal ve politik bağlamında nasıl yorumlandığı araştırılmıştır. İçerik analizinde fotoğraflarda tekrarlanan temalar, kullanılan kompozisyon teknikleri ve fotoğrafların verildiği bağlamlar dikkate alınmıştır. Süreli yayınlar dışında, dönem hakkında resmî belgelerden farklı olarak şahsi fikirlerini belirtmiş olan, Halit Ziya Uşaklıgil (Uşaklıgil, 1981), Süleyman Tevfik (Tevfik, 2011) ve Lütfi Simavi'nin (Simavi, 2004) anılarını yazdığı kitaplardan II. Meşrutiyet döneminin siyasi ve kültürel iklimi hakkında fikir veren önemli birincil kaynaklar olarak faydalanılmıştır.

Çeşitli veri tabanlarında yapılan araştırma sonucunda, çalışmanın teorik altyapısını oluşturan ve konunun geniş bir perspektiften ele alınmasına olanak sağlayan ikincil kaynaklardan büyük ölçüde faydalanılmıştır.

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın rolünü inceleyen “Camera Ottomana, Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf ve Modernite 1840-1914” adlı kapsamlı çalışmadan temel bir kaynak olarak faydalanılmıştır. Yeni bir teknoloji olarak fotoğrafın imparatorluğun modernleşme çabalarının ayrılmaz bir parçası haline geldiğini ve kimliğini belgelemek ve şekillendirmek için nasıl bir araç olarak hizmet ettiğini araştıran bu kaynak özellikle fotoğrafın gelişimini imparatorluktaki geniş toplumsal, politik ve kültürel değişimlerle ilişkilendirmesi açısından ufuk açıcı olmuştur.

Yukarda bahsedilen kitapta yer alan Edhem Eldem’in “Görüntülerin Gücü- Fotoğrafın Osmanlı İmparatorluğu’nda Yayılması ve Etkisi, 1870-1914” başlıklı makalesi bu tez konusu kapsamında bu araştırma için başlangıç noktası olmuştur. (Eldem, 2017, ss. 106-153) Eldem makalesinde, II. Abdülhamid döneminden, Sultan V. Mehmed Reşad’ın dönemine, Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın etkisini ve yaygınlaşmasını tartışırken, imgelerin bu dönemde toplum, kültür ve iktidar algısını nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Fotoğrafın iki Sultan döneminde de siyasi bir araç olarak kullanıldığını diğer taraftan bu yapılırken yaşanan farklılıkları ve değişimleri anlamayı ve bir karşılaştırma yapmayı mümkün kılmıştır.

Geç Osmanlı görsel kültürü üzerine çalışmalar yapan Ahmet Ersoy’un çalışmaları bu tez kapsamında yapılan araştırmalara önemli bir referans noktası oluşturmıştır. Özellikle Ersoy’un Deniz Türker’le birlikte yazdığı ve II. Abdülhamid döneminde fotoğrafın nasıl kullanıldığına dair önemli bilgiler sunan, “The Hamidian Visual Archive (1876-1908): A User’s Manual” (Ersay ve Türker, 2022) ve yine Ersoy’un “History as You Go: Mobility, Photography, and the Visibility of the Past in Late Ottoman Print Space.” (Ersay, 2021) makaleleri fotoğrafın II. Abdülhamid ve V. Mehmed Reşad dönemi arasındaki kültürel ve politik etkilerini karşılaştırma ve hem imgelerin hem basının Osmanlı toplumundaki algıyı, iktidarı ve kültürel dinamikleri nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından önemli bir bakış açısı sunmuştur.

Saadet Özen'in "The Heroes Of Hürriyet: The Images in Struggle" (Hürriyet'in Kahramanları: Mücadeledeki Görüntüler) başlıklı makalesi de faydalandığım bir diğer başlıca kaynak olmuştur. (Özen, 2019, ss. 15-32) Bu makale İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı ayaklanmanın aktörlerinin bu siyasi dönüm noktasını görsel olarak yeniden tanımlayıp tanımlamadıklarını ve görsel malzemenin liderlerin oluşumuna ne ölçüde katkıda bulunduğunu sorgulamaktadır.

Yine Saadet Özen'in 2010 tarihli "Rethinking The Young Turk Revolution: Manaki Brothers' Still and Moving Images" başlıklı yüksek lisans tezi yeni bir bakış açısı vermesi ve yeni kaynaklara yönlendirmesi açısından faydalandığım bir çalışma olmuştur. (Özen, 2010) Çalışma; Manaki Kardeşlerin fotoğraf ve filmlerinin geçmişe dair bilgi kaynağı olarak potansiyellerinin ve bunun yanı sıra sınırlarının araştırılmasını hedefleyerek, 1908 Jön Türk Devrimi'nin yeniden değerlendirilmesine odaklanmaktadır.

Mustafa Özen'in 2009'da yazdığı "Visual Representation and Propaganda: Early Films And Postcards in The Ottoman Empire, 1895–1914" adlı makale de araştırmamla ilgili oldukça yol gösterici olmuştur. Makale, özetle I. Dünya Savaşı öncesi dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda erken dönem film ve kartpostalların siyasi ve ideolojik amaçlarla kullanılması hakkındadır.

Bir diğer önemli makale ise Yakoob Ahmed'in *Sultan V. Mehmed Reşad ve Dönemi* adlı kitabın I. cildinde yer alan "Görünür Bir Padişah İhtiyacı-Mehmet Reşad" başlıklı makalesi benzer şekilde 1908 İhtilali ve Meşrutiyetin ilanı ile yeni bir siyasi kültürün ortaya çıkmasıyla fotoğraflar, bayrak ve diğer hatıra ürünleri aracılığı ile İttihat ve Terakki'nin padişahın imajını kullanarak devlet propagandası yaptığını hem de padişah sureti etrafında kurulan Enver Paşa gibi meşhurların suretinin de propaganda unsuru olarak kullanıldığını iddia etmektedir. (Ahmed, 2018, ss. 105-128)

II. Meşrutiyet dönemi görsel malzemeleri üzerine çalışıldığı görülen diğer tezler ise; Gizem Tongo'nun "*Painting, Artistic Patronage and Criticism in The Public Sphere: A Study Of The Ottoman Society Of Painters, 1909-1918*" başlıklı yüksek lisans tezi ile "*Ottoman Painting and Painters During The First World War*" başlıklı doktora tezidir. Tongo tezinde, 1914-1918 yılları arasında, I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı sanat dünyasında sanat üretim koşullarını nasıl değiştirdiğini araştırdığını belirtmektedir. (Tongo, 2012)

Selin Aran ise "*Accessing the Sultan through Ceremony and Photography: Dissemination of a New Imperial Image during Sultan Mehmed V Reşad's Reign 1909-1918*" başlıklı yüksek lisans tezinde dönemin yayınlarından *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitab*'ta yayımlanmış seremoni fotoğraflarını incelemiş, imparatorluk seremonilerinden yola çıkarak Sultan V. Mehmed Reşad'ın halk arasında daha erişilebilir bir imaj haline gelmesindeki değişkenleri açıklamaya odaklanmıştır. (Aran, 2019)

II. Meşrutiyet dönemini kapsayan diğer tez çalışmaları, Gazetecilik bölümleri tarafından, basın-yayın faaliyetleri ve bu yayınların incelenmesi, Tarih bölümleri tarafından, Tanzimat'tan başlayarak II Meşrutiyet döneminin sosyal kültürel ortamı ve dönemin resmî ideolojisindeki değişimin siyasi bağlamda incelenmesine odaklanmıştır.

Yukarıda adı geçen çalışmalar, Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın ve görsel materyallerin kullanımını çeşitli açılardan ele alarak incelemektedir. Diğer görsel materyallerin ve fotoğrafın bir iletişim aracı olarak, ideolojik ve siyasi propaganda amaçlı devlet tarafından nasıl kullanıldığını ve dönemin siyasi toplumsal dinamiklerinin bu görsel malzeme üzerindeki etkilerini tartışmaktadır.

Ulusal Tez Merkezi’nde ve uluslararası araştırma veri tabanlarında yapılan taramalarda ‘II. Meşrutiyet’ ve ‘Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918) dönemiyle’ ilgili, sanat tarihi ve fotoğraf tarihi alanı ile ilişkilendirilmiş oldukça az araştırmaya rastlanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nda fotoğrafla ilgili çalışmalar daha çok Sultan II. Abdülhamid dönemine odaklanmış görünmektedir. II. Meşrutiyet döneminin buhranlı siyasi-kültürel atmosferinde değişen görsel kültürü, özellikle de bu çalışmanın ana malzemesini oluşturan fotoğraf, fotografik imge-temsili bağlamında ve sanat tarihi perspektifinden inceleyen bir tez çalışmasına ya da kitaba rastlanmamıştır. Konu hakkında genelde tarih araştırmacılarının çeşitli mecralarda yayımlanan makaleleri bulunmaktadır.

Literatürdeki bu eksiklik, her şeyden önce Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerindeki bu yepyeni süreçte, temelde “görsel kültür”deki büyük değişimleri, bu değişimlerin nedenlerini ve sonuçlarını fotoğraflar üzerinden anlamaya ve tartışmaya yönelik bu tez çalışmasını daha anlamlı ve faydalı hale getirmektedir.

Çalışmada, değişim ve yenilikleri incelerken yeni fotoğraf temalarına da odaklanılmıştır. Ayrıca fotoğrafın bir ideoloji doğrultusunda anlam üretme ve bunu iletmedeki etkin rolünün, dönemin süreli yayınlarından elde edilen veriler ışığında ortaya çıkarılması ve böylelikle bu tez çalışmasının sanat tarihi alanında ve fotoğraf tarihiyle ilgili çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

1. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NE GENEL BAKIŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde, imparatorluğun siyasi ve sosyal yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Bu dönem 1908'de, 1876 anayasasının (Kanun-i Esasi) yeniden yürürlüğe girmesi ve parlamenter yönetimin yeniden tesis edilmesi ile siyasi hayatın ve fikir hareketlerinin canlı olduğu bir dönemdir. (Ahmad, 1995, s. 51)

II. Meşrutiyet'in sona erdiği tarih konusunda iki farklı görüş vardır. Bazı tarihçiler dönemin 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile sona erdiğini kabul ederken, diğer kaynaklar ise 1922'de saltanatın kaldırılmasını II. Meşrutiyet'in bitişi olarak değerlendirmektedir. (Hanioğlu, 2020) Önemli siyasi değişimlerin yaşandığı II. Meşrutiyet yıllarında kurulan yeni dernekler ve siyasi partiler, süreli yayınlarda dramatik artış, kalabalık törenler, grevler, işçi hareketleri, kadın sorunları, ateşli tartışmalar, gayrimüslimlerin hak talepleri vs. gibi pek çok olay ve olgu toplumsal yapıda da değişimleri beraberinde getirmiş, eğitimde ve hukukta önemli iyileştirmelere gidilmiştir. (Tunçay, 2008, s. 2)

Aynı zamanda siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmaların yoğun yaşandığı bu karmaşık dönemde olaylar birbirini peşi sıra izlerken, Osmanlı ülkesi ve özellikle de payitaht İstanbul'da başka yaşama kalıpları hayata geçmeye başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilânından neredeyse hemen sonra patlak veren 31 Mart Vakası, 1911'de Trablusgarp'ın ve Bingazi'nin İtalyanlar tarafından işgal edilişi, 1912-1913'te önemli toprak kayıplarına neden olan Balkan Savaşları, Alman hâkimiyetinin başlamasına sebep olan 1914-1918'de I. Dünya Savaşı önemli tarihi olaylar arasındadır. 1915 Çanakkale Savaşları ve nihayet 1918 yılında Mondros, hemen ardından da 1920'de Sevr Antlaşması, modern Türkiye'nin kuruluşuna giden yolu hızlandıracaktır. (Başbuğ, 2016, s. 56)

1.1 SİYASİ ORTAM

1.1.1 19. Yüzyılın Sonunda Dünya ve Osmanlı İmparatorluğu

19. yüzyıl sonlarında Batı dünyasında birbiri ardına yapılan icatlar, yeni teknolojik, ekonomik ve bilimsel gelişmeler yüzyıla damgasını vururken bu dönemler aynı zamanda kültürel ve düşünsel değişimle öne çıkar. 20. Yüzyıl arifesinde Batı'nın büyük endüstri uygarlığı, güçlerini genişletmek ve ekonomik kaynaklara ulaşmak amacıyla büyük ölçüde birbirleriyle rekabet ederlerken, dünyanın geri kalan ülkeleri ile Balkanlar'dan Yemen'e kadar tüm Osmanlı ülkelerini de etkilemeye başlamıştır. İşçi hakları, kadın hakları ve diğer toplumsal reform hareketleri güç kazanırken, Darwin'in evrim teorisi, Edison'un elektrik ampulü gibi teknolojik yenilikler ortaya çıkar. Sigmund Freud'un psikanaliz teorisi ve Karl Marx'ın Marksist düşüncesi gibi önemli teoriler bu dönemde şekillenmeye başlamış, 20. yüzyıl boyunca etkilerini sürdürerek Batı dünyasında büyük sosyal, kültürel ve entelektüel dönüşümlere yol açmıştır. Ancak aynı dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda ise ilerleme çabaları yerine Sultan II. Abdülhamid'in otoriter yönetim anlayışı sonucu 'istibdat dönemi' (baskıcı yönetim) devam etmiştir. (Berkes, 2003, s. 389) "Hamidiye Dönemi" olarak bilinen bu dönemde imparatorluk dağılma dönemini yaşamaya başlamıştır. II. Abdülhamid, ülkenin içindeki istikrarsızlığı kontrol altına almak ve gücünü pekiştirmek amacıyla otoriter bir yönetim anlayışını benimsemiştir. Bu dönemde pek çok siyasi muhalefet ve basın, sansür ve baskı altında kalmıştır. II. Abdülhamid'in yönetimi, geniş bir istihbarat ağı ve gizli polis teşkilatları aracılığıyla toplum üzerinde sıkı bir denetim kurmuştur. Muhafazakâr ve otoriter eğilimlerine rağmen, Modernleşme yanlısı olan ve özellikle eğitim, ordu ve iktisadi alanlarda yaptığı reformlarla, demiryolu ve telgraf hatlarının geliştirilmesi gibi ülkenin iletişim ve ulaşım alanlarında güçlendirmeye yönelik alt yapı projeleriyle Modernleşme çabalarında bulunmuş fakat ülkenin gerileme sürecini durdurmada etkili olamamıştır. (Berkes, 2003)

Bir anlamda Tanzimat'la başlayan Modernleşme sürecinin devamı olarak da sayılabilecek, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk anayasası olan Kanun-i Esasi, II.

Abdülhamid tahta geçtikten yaklaşık dört ay gibi kısa bir süre sonra, 23 Aralık 1876'da ilân edilmiştir. (Aydın, 2001) Ardından yine II. Abdülhamid'in faaliyete geçen Meclis-i Mebusan'ı 1878'de kapatmasıyla, Meşrutiyet dönemi sona ermiş, bu istibdat devrinin başlangıcı olmuş, siyasi özgürlükler kısıtlanmıştır. (Hanioğlu, 2008, ss. 120-121) Asıl güç, sultan-halife olarak padişahda toplanmış, Abdülhamid, Meclis yerine siyasal, dinsel, askeri sorunlarda kendisine danışmanlık yapan özel istişare komiteleriyle kendini çevrelemiştir. Bu durum Osmanlı siyasi yapısında Meşrutiyet taleplerinin artmasına zemin hazırlamıştır. I. Meşrutiyet ile gündeme gelen “anayasa”, “hürriyet”, “meşrutiyet” fikirleri, Osmanlı toplumunda kalıcı bir etki yaratmış ve uzun vadede siyasi değişimin temelini oluşturmuştur. Bu fikirler, istibdat rejimine rağmen önemini ve etkisini korumaya devam etmiştir. (Özbudun 2011, s. 37, Akt. Aykaç, 2021)

1.1.2 Jön Türkler, İttihat Terakki ve İdeolojisi

Arapça'daki "şart" kökünden türetilen “meşrûtiyet” terimi, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı siyasi literatüründe “anayasal ve meclisli saltanat-hilafet yönetimi” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. (Hanioğlu, 2020) Meşrutiyet düşüncesi, Osmanlı aydınları tarafından Avrupa'nın önemli şehirlerinde çıkardıkları gazete ve dergilerdeki yazılarıyla, 1860'lı yıllardan itibaren açıkça tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde anayasal düzen, parlamenter yapıdan bahseden Jön Türkler (*Genç Osmanlılar*) hareketi ortaya çıkmıştır. (Aykaç, 2021) Erik J. Zürcher'e göre; modern Türkiye tarihinde büyük öneme sahip olan bu oluşumun tarih yazımı çoğu soruyu cevapsız bırakmakla birlikte bilinen çalışmalar genellemelerle doludur. Jön Türklerin kim olduğuna dair tanımlamalar çeşitlilik göstermektedir. Sina Akşin'in “burjuva zihniyetine sahip, Batı tarzı eğitim almış Türkler, gençler, yönetici sınıf üyeleri” tanımı yaygın kabul edilmiş görünmektedir. (Zürcher, 2015, s. 148) II. Abdülhamid'in iktidarının ilk on yılı sonrasında Jön Türklerin çıkardıkları gazetelerin Osmanlı topraklarına ulaşmasıyla birlikte ülke içindeki muhalefet yeniden güçlenmiştir. (Mardin, 2008) II. Abdülhamid rejimine karşı başlıca üç ortamda gelişen siyasal muhalefetin ilki; Tıp ve Harp okulları gibi yüksek eğitim okullarındaki gençler arasında

gizli cemiyetlerin oluşmaya başlamasıdır. İkincisi; çoğunlukla genç subayların oluşturduğu ordu dışındaki üyeleri de kabul eden gizli komiteler ve üçüncü olarak da Paris, Cenevre, Kahire gibi merkezlerde bir araya gelen aydın gruplaşmalarının muhalefetidir. (Berkes, 2003, s. 390) Jön Türklerin rejime karşı başlattığı, İmparatorluğun hem içinde hem dışında büyük güç kazanan muhalif hareketin, önceki yenilik yanlısı hareketlerden en önemli farkı; saraydan Babıâli'ye yani bürokrasiye geçen iktidar merkezinin değişmiş olmasıdır. (Zürcher, 2000, s. 90) 1889'da İttihadî Osmanî adıyla ortaya çıkan muhalif örgütlenme, 1895'te *Osmanlı İttihat ve Terakki* adını almıştır. (Hanioğlu, 1985, ss. 174-180) 20 Eylül 1913'te ise toplanan kongrede Cemiyet niteliğinde faaliyet göstermeyi bırakarak tamamen siyasi partiye dönüşme kararı alınmıştır. (Hanioğlu, 2001)

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Meşrutiyet rejiminin yeniden tesis edilmesi amacıyla şubeler açarak örgütlenmiştir. İlk zamanlarda, anayasal bir yönetim ve Osmanlılık temelinde özgürlüğe vurgu yapan bir Osmanlı Devleti'nin varlığını savunmuşlardır. (Shaw 1983, s. 311, Akt. Aykaç, 2021) Meşrutiyet düzeninde Osmanlı Devleti'nin saygınlık kazanacağını ve devletin varlığının devam etmesi sorununun da böylece çözüme kavuşacağını ileri sürmüşlerdir. (Akşin, 1980, s. 89) 1908'de Meşrutiyet'in ilanı sonrasında iktidarı ele geçirmiş ve 1909'da tahta Sultan Reşad'ın çıkarılmasıyla İttihat ve Terakki liderleri 1876 yılındaki önceki tecrübelerinin de etkisiyle 15 Ağustos 1909 tarihinde kabul edilen bir madde ile padişahın yönetimdeki etkisini ortadan kaldırmayı başarmışlardır. Bu olayın en önemli sonuçlarından biri özellikle de 1913'ten itibaren bir siyasi partiye dönüşen İttihat ve Terakki'nin iktidar gücünü tamamen eline geçirmesi ve böylece ülkenin kaderine 1918 yılına kadar egemen olmasıdır.

İttihat ve Terakki imparatorluğun özellikle son döneminde, yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal buhranlara ve istikrarsızlıklara rağmen birçok alanda modernleşme çabalarını sürdürmüştür. Bu süreçte, ileriki bölümlerde daha detaylı bahsedilecek olan devletin yapısal dönüşümü ve modern kurumların oluşturulması için çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir. (Aykaç, 2021) İttihat ve Terakki liderleri, Türkçü ve daha sonra

Türk milliyetçisi fikirlerden güçlü bir şekilde etkilenmiş olsalar da cemiyet/parti, Osmanlıcılık, Türkçülük ve İslam birliği gibi çeşitli politikaları devleti kurtarmak amacıyla eş zamanlı olarak uygulamıştır ve Şükrü Hanioğlu'na göre; bu tutum tam anlamıyla pragmatik bir yaklaşımı yansıtır. Ekonomik alanda ise, özellikle Balkan Savaşları sonrasında hız kazanan "millî iktisat" politikasıyla, Müslümanlar ve özellikle Türklerden oluşan yeni bir burjuvazi sınıfı oluşturma çabası içinde olmuştur. 1908-1918 yılları arasında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde Talat, Enver ve Cemal Paşalar öne çıkmış olsalar da cemiyet, 1908 öncesinde benimsediği “hey’et-i merkezîye/merkez-i umumi” (merkezi yönetim) ilkesini, birkaç istisna dışında büyük ölçüde korumayı başarmıştır. (Hanioğlu, 2001)

1.1.3 II. Meşrutiyet’in İlanı

II. Meşrutiyet döneminde yaşanan siyasi değişimler Osmanlı Devleti'nin siyasi, toplumsal ve kültürel yapısında önemli etkilere sahip olmuştur. Abdülhamid'in istibdadına karşı duyulan hoşnutsuzluğun yanında Osmanlı Devleti'nin askeri ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya olması, mevcut siyasi yapının sorgulanmasında en etkili nedenler olarak gösterilmektedir. Devlet'in içinde bulunduğu durum, yabancı müdahaleler ve iç isyanlar gibi faktörler, modernleşme ve batılılaşma eğilimlerinin etkisi, Osmanlı toplumunun artan talepleri ve baskıları siyasi değişimin hızlanmasında temel nedenler olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin genel olarak Osmanlı Devleti'nin çökmekte olan yapısını yenileme ve yaşatma amacıyla harekete geçtiği belirtilmektedir. (Tunçay vd., 1992, s. 28) (Lewis, 1993, s. 212)

Cemiyet, 21 Temmuz 1908 tarihinde saraya gönderdiği telgrafta ilk kez ismini kullanarak Kanun-i Esasi'nin yeniden ilan edilmesini talep etmiştir. II. Abdülhamid, İttihatçıların Meşrutiyet'in yeniden ilanı için Makedonya'da başlattığı isyan girişiminin iktidarını sonlandıracağı endişesiyle, taleplerine olumlu cevap vermiş ve Meşrutiyet'i yeniden ilan edeceğini duyurmuştur. Böylece 23/24 Temmuz 1908 tarihinde otuz üç

yıllık istibdattan sonra Kanun-i Esasi tekrar yürürlüğe girerken, Meclis-i Mebusan'ın yeniden toplanacağı açıklanmıştır. (Tunçay vd., 1992) II. Abdülhamid'in bu kararı bir gün sonra 24 Temmuz 1908 tarihinde resmiyet kazanmış ve yöneticilere seçimler için gerekli hazırlıkları yapmaları talimatı verilmiştir. (Kodaman, 2002, s. 297)

Bir dizi siyasi, toplumsal ve ekonomik değişikliğe sahne olan II. Meşrutiyet dönemi, genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda hükümetin meşruti anayasaya dayalı bir yapıya geçişini simgeler. Çoğu tarihçi, bu dönemi Osmanlı Devleti'nin tasfiye edilmesi ve yeni bir devletin oluşumu sürecinde rol oynayan seçkin kadroların ortaya çıktığı bir dönem olarak tanımlamaktadır. (Bircikli, 2008)



Fotoğraf 1. 1908 Osmanlı Meclis-i Mebusanı. Meclisin Açılışı. Osmanlı Meclisi'nde tahttan konuşmanın okunması.



Fotoğraf 2. (Katalog 1-Fotoğraf 57) (Askeri isyana yol açan olaylardan biri) Merhum Serbesti yazarı Hasan Fehmi Bey'in cenaze alayı. Şehbal, 15 Nisan 1325 (28 Nisan 1909) Yıl: 1/4



Fotoğraf 3. (Katalog 3- Fotoğraf 519) Köprü üzerinde meçhul biri tarafından katledilen Serbesti gazetesi başyazarı merhum Hasan Fehmi Bey'in cenazesi. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909)

1.1.4 31 Mart Vakası ve Sultan V. Mehmed Reşad'ın Tahta Çıkması

II. Abdülhamid'in Meclisi Mebusan'ı geri çağırıp, yeni meclis döneminin başlamasından dokuz ay sonra başkentte silahlı bir ayaklanma patlak verir. İttihat Terakki Cemiyeti, 1908 yılı boyunca ve 1909'un ilk aylarında iki farklı cepheden gelen ve gittikçe artmakta olan bir muhalefetle karşılaşır. Biri; seçimlerdeki başarısızlığından dolayı kızgınlık duyan Ahrâr Fırkası'nın muhalefeti, diğeri ise özellikle ulema ile tarikat şeyhlerinin alt tabakasından muhafazakâr ve dinci çevrelerden gelen muhalefettir. Ahrar Fırkası mensuplarının ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin basın kampanyaları üzerinden çekişmeleri ortalığı iyice gerginleştirir. Ardından en şiddetli İttihatçı karşıtı olan gazetelerden birinin baş yazarı olan Hasan Fehmi'nin öldürülmesi sonrası bu muhalefet cenaze töreninde bir kitle gösterisine dönüşmüştür.

Öte yandan, muhafazakâr dinci çevrelerin Ekim 1908'in Ramazan ayındaki talepleri doğrultusunda, meyhane ve tiyatroların kapanması, fotoğraf çekiminin yasaklanması, kadınların hareket özgürlüğünün kısıtlanmasına yönelik çeşitli olay ve gösteriler gerçekleşir. 30 Mart 1325 (12 Nisan 1909) gecesi İstanbul'da İslam'ın ve şeriatın yeniden tesis edilmesi adına silahlı bir ayaklanma patlak verir ve şiddeti sabaha kadar artarak devam eder. İlk başta hükümetin ne yapacağını bilemez halde olmasına ve çoğu İttihatçının başkentten kaçmasına rağmen, taşrada ve özellikle Makedonya'da derhal karşı tedbirler alınmaya başlar. 24 Nisan günü, isyancılara karşı askeri sefer için kurulmuş olan 3. Ordu Komutanı Mahmud Şevket Paşa'nın komutasındaki düzenli birliklerden ve "Hürriyet" kahramanlarından biri olan Niyazi Bey yönetimindeki gönüllü birliklerden oluşan "Hareket Ordusu" fazla direnişle karşılaşmadan kenti işgal eder. Sonrasında çok sayıda isyancı idam edilir, tutuklanır ve sürgüne yollanır. Sarsılmış olan İttihatçılar, 27 Nisan'da Sultan Abdülhamid'i tahttan indirerek Selanik'e sürgüne gönderir. Yerine ise küçük kardeşi Reşad, Sultan V. Mehmet Reşad adıyla tahta çıkarılır. (Zürcher, 2000, ss. 143,144) Yeni Sultan, Saray personelini baştan aşağı değiştiren ve kilit mevkilere kendi taraftarlarını atayan İttihat ve Terakki'nin kontrolünde bir kukla haline gelecektir. (Akt. Lewis, 1993)

31 Mart Olayı sonrası II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin ardından Meclis, 1909'da kendi yetkilerini artırmak amacıyla Kanun-ı Esasi üzerinde birçok köklü değişiklik yapmıştır. Bu dönemde, Meclis-i Mebusan ve Senato gibi yasama organları oluşturulmuş ve 8 Ağustos 1909'da padişahın yetkileri "simgesel" bir düzeye indirilmiştir. (Gürdoğan, 1959) Mebusan Meclisi, padişahın yetkilerine karşı daha bağımsız hale gelmiş, Meclis, yasama organı olarak görev yapmış ve padişahın kararlarına daha fazla katılım ve denetim sağlamıştır. Artık vekiller heyeti meclise karşı sorumludur. Padişahın meclisi keyfi olarak kapatma yetkisi zorlaştırılmış ve belirli koşullara bağlanmış, yeni seçimlerin ise üç ay içinde yapılması zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca kısıtlı da olsa toplantı özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler anayasaya eklenmiştir. (Gürdoğan, 1959)



Fotoğraf 4. Türkiye’de Hamidiye rejiminin sonu. Sol foto: İsyancıları ararken. Sağ foto: Kaçakları tutuklamak için Taksim Kışlası’na pusu kurma. L’Illustration, 8 Mayıs 1909. Sayı:3454, s. 317

Böylece tahta çıkışı mecliste oylanan ve Kanun-ı Esasi’de yapılan değişikliklerle yürütme yetkilerinin çoğu elinden alınmış ilk padişah olan Sultan V. Mehmed Reşad, Abdülhamid’in otuz yıllık iktidarı boyunca Dolmabahçe Sarayı’nda vesveseli ve şüpheli ağabeyinin lütuf ve yardımına bağlı olarak hapisane hayatı yaşamıştır. Dışarda olup bitenler ondan gizlenmiş, payitahtı bir gün bile terk etmesine izin verilmemiş, hatta Sultanın izni olmadan hiç kimse Reşad’ın kaldığı sarayın kapısının önünden bile geçememiştir. Abdülhamid’in yaşadığı Yıldız Sarayı ile Reşad’ın yaşadığı Dolmabahçe Sarayı çok yakın mesafede olduğu halde birbirlerini on dokuz sene görmemişlerdir. (Kuzucu, 2018) Fars edebiyatı ve Mevlevilik konularıyla ilgilenen, çoğunlukla Mesnevi okuyan Reşad Efendi, 33 yıl süren münzevi yaşamdan sonra 1908’de Meşrutiyetin ilanından dokuz ay sonra II. Abdülhamid’in tahttan indirilip saltanatın başına geçmesiyle gezi ve açılış ve törenlerinde görünmeye başlamıştır. “Dindar”, “uysal”, “zarif” ve “cömert” bir kişilik olarak nitelendirilen Sultan Reşad (Kuzucu, 2018, s. 50), “güleç” ve “sıcak bakışlı” çehresi ile halk arasında sempati toplamıştır. (Sakaoğlu, 2015, s. 543) Padişah, imparatorluk çatısı altındaki bütün unsurların babası olarak görülmektedir. Resmi yazışmalardaki hitaplarda “e-bi erham”, “e-bi eşfak”, “büyük peder” ve “baba” gibi sıfatlarla tavsif edilmiştir. (Kuzucu, 2018, s. 49) Kemalettin Kuzucu’nun *Yeni İkdam*’ın başyazarından aktardığını göre o da genç yaşlı, kadın erkek demeden halkına “Evladım” diye hitap etmiştir. (Akt.Kuzucu, 2018, ss. 49,50)

Çoğu tarihçinin ortak kanısına göre; otuz üç yıllık sınırlandırılmış hapis hayatının etkisiyle dış dünyayla bağı kesildiğinden ve zaten ileri yaşta tahta geçtiğinden ürkek ve silik bir kişilik olarak görülmüş, “kukla” gibi sıfatlarla anılmış, imparatorluğun çözülme sürecinde etkisiz kalmış bir sultan olarak düşünülmüştür. Kimi araştırmacılara göre; Sultan Reşad, İttihatçıların ona yüklemek istedikleri “figüranlık” rolünü de kendi rızasıyla kabullenmiştir. François Georgeon’a (2006) göre; bu rolüyle, İttihatçılar için sembolik olarak Osmanlı birliğini temsil etmekten öte bir önemi yoktur. (Georgeon, 2006)



Fotoğraf 5. (Katalog 3- Fotoğraf 463) Sevgili padişahımız Sultan Mehmed Han Hamis hazretleri. Foto: Apollon. Matbaa-i Hayriye ve Şürekası. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 6. Sultan V. Mehmed Reşad. 1915. Cam negatif. Library of Congress

Meşrutiyetin ilanıyla yapılan anayasal düzenlemelerle yönetim yetkisi kısıtlandığından ve iktidar, Meşrutiyet ihtilalini gerçekleştiren askeri ve sivil kadroların elinde olduğundan dolayı, bazı araştırmacılar tarafından; onun siyasetten uzak tavrını Meşrutiyet’e saygı duyduğu, devlet işleriyle politik kavgaları birbirinden ayırdığı şeklinde yorumlamanın da mümkün olduğu iddia edilmektedir. (Kuzucu, 2018, s. 75) Sultan Reşad’ın dokuz yıllık hükümdarlık dönemi on defa hükümet değişikliğinin olduğu, genel olarak isyanlar, katliamlar ve savaşların şekillendirdiği büyük buhranlar

içinde geçer. Altı yüz yıllık imparatorluk, bir bakıma onun gözleri önünde parçalanıp dağılmıştır. Araştırmacılar tarafından sıklıkla vurgulandığı üzere, padişahın bunları önlemek noktasında derinlikli değerlendirmeler yapabilecek bilgi ve tecrübesi bulunmamaktadır. (*Sultan V. Mehmed Reşad ve dönemi (sergi kataloğu)*, 2017, s. 87)

İttihat ve Terakki, Sultan'ın halk üzerindeki etkisinin kullanılması ve halka yakın bir padişah imgesi oluşturulması gerektiği düşüncesinden hareketle (Çolak, 2017, s. 19) özellikle de basın yoluyla Sultan Reşad'ın görünür olmasına çalışmış pek çok ziyaret ve gezi düzenlemiştir. Sultan, Dolmabahçe Sarayı'nda, Sırp ve Bulgar krallarının yanı sıra yerli ve yabancı devlet adamları, bürokratlar, askeri yetkililer ve diğer önemli konukları ağırlamış, bu fotoğrafların çoğu basında yer almıştır. Saraya yapılan bu ziyaretler, dönemin siyasi ve toplumsal dinamiklerinde önemli bir rol oynamıştır. Bulgaristan Kralı Ferdinand ve eşi Kraliçe Elanor'un ziyaretini *Resimli Kitab* adına Kenan Reşid Bey, *Servet-i Fünun* adına Sigmund Weinberg takip etmiştir. Sırbistan Kralı Petro'nun ziyaretini ise birden fazla fotoğrafçı görüntülerken, *Resimli Kitab*, Phebus ve Sebah& Joaillier'in, *Servet-i Fünun* ise hem Phebus'un hem de Weinberg'in fotoğraflarını kullanmıştır. (Çolak, 2017, s. 33) Sultan Reşad'ın pek çok fotoğrafı özellikle 1909-1911 yılları arasında *Resimli Kitab*, *Şehbal* ve *Servet-i Fünun*' da yayınlanmıştır. Bunlar; portre fotoğraflarının yanı sıra, Cuma selamlığı ve Kılıç alayı için saraydan çıkış, meclis, hastane, okul, fabrika gibi kurumları ziyaret, ziyafet, açılışlar, Bursa, İzmit-Hereke gibi vilayet ziyaretleri ve Rumeli ziyaretini içermektedir. (Çolak, 2017)

1911 yılına gelindiğinde, İttihat Terakki liderleri İmparatorluğun isyankâr bölgelerinden Makedonya'daki durumu güven verici bulmuyordu. O dönemde Makedonya, etnik ve milliyetçi duyguların yanı sıra çeşitli devrimci gruplar tarafından yönlendirilen ayaklanmalara sahne oluyordu. 1908'de Meşrutiyet'in ilânının yarattığı Makedonya'daki etnik topluluklar arasında kısa süren sevinç ve barış ortamının ardından Sırp, Bulgar ve Yunan çetelerinin faaliyetleri ve küçük çaplı gerilla savaşları yeniden başlar. Özellikle Arnavutlar çıkarttıkları isyanlarla Osmanlı yönetimine karşı hoşnutsuzluğunu dile getirmektedir. Büyük çoğunluğu Müslüman olan ve 1909

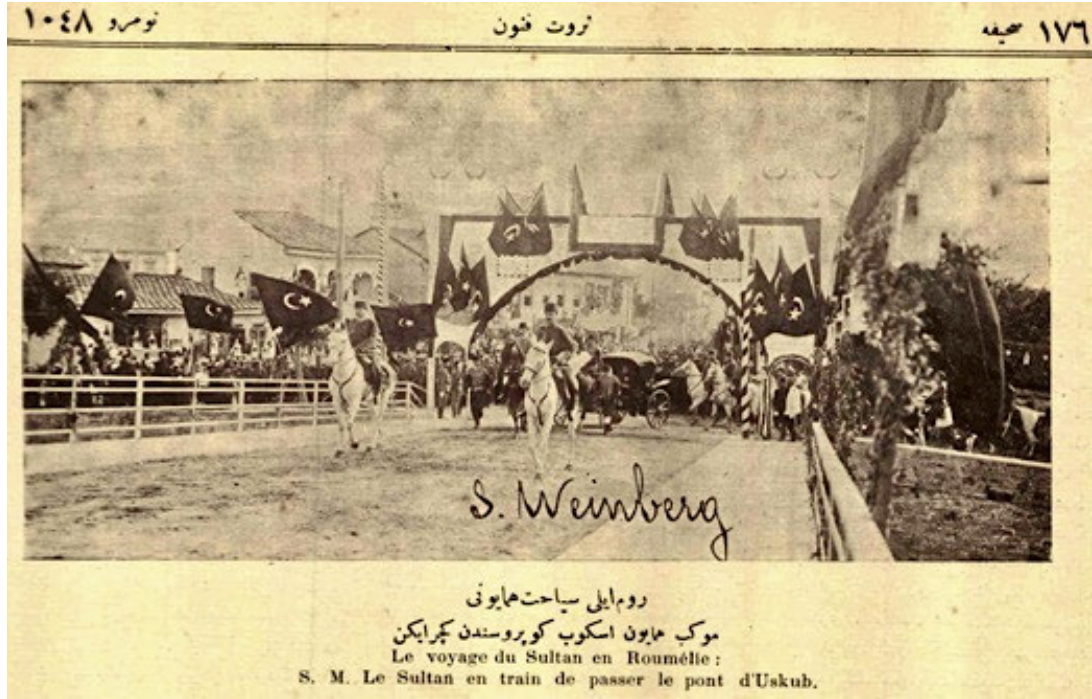
yılındaki karşı-devrimin bastırılmasında önemli rol oynayan Resneli Niyazi Bey gibi kimi Arnavutların tutumu İttihat Terakki'yi iyice endişelendirmektedir. (Zürcher, 2005, ss. 121-137)



Fotoğraf 7. (Katalog 3- Fotoğraf 439) Padişahın Hereke'ye seyahat-i hümayunları. Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909)

Bu koşullar altında hükümet, millî birliğin en güçlü simgesi olan padişah etrafında düzenlenmiş bir karşı-propaganda kampanyası başlatmaya karar vererek Balkan illerine bir seyahat düzenler. (Zürcher, 2005, ss. 121,122) Sultan, 5 Haziran 1911 günü, İstanbul Boğazı'nın her iki yakasındaki geniş halk kitlesi tarafından izlenirken, büyük bir ihtişamla İstanbul'dan ayrılır. Bu vesileyle Sultan V. Reşad'ın Makedonya'ya yaptığı ziyaret, Balkanlar genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Sultan'ın otoritesini güçlendirmek ve Makedonya'da merkezi hükümet ile yerel halk arasında, özellikle de Arnavutluk'taki tırmanan siyasi gerilimi hafifletmek ve bölgedeki etnik gruplar

arasındaki dengeyi korumak amacı taşımıştır. İmparatorluğun gücünü ve etkisini göstermenin yanında mimari projelerin başlatılması gibi unsurlar da bulunmaktadır.



Fotoğraf 1. (Katalog 2- Fotoğraf 215) Sultan'ın Rumeli Gezisi: Sultan Hazretleri Üsküp Köprüsü'nden geçerken. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)

Osmanlı geleneğinde padişahın sadece imparatorluğun başkentinde görülebilir bir şahsiyet olması, bu seyahati ayrıcalıklı kılar. Geleneksel olarak askeri seferleri yönetmek ve avlanmak dışında payitaht dışına çıkmayan padişahların Tanzimat'tan sonra ise sık sık başkent ve ülke dışına seyahat ettikleri bilinmektedir. II. Abdülhamid ise neredeyse Yıldız Sarayı'ndan çıkmamıştır. Diğer taraftan; Sultan Reşad ise tahta çıkışının ardından Osmanlı başkentleri olan Bursa ve Edirne'ye oldukça sembolik iki ziyaret yapmıştır. Makedonya ziyareti ise hem hükûmet hem de saray tarafından, özellikle de saray mutfağı, saray ahırları ve hazinesi açısından detaylı bir şekilde planlanmış bir ziyarettir. (Zürcher, 2005) Padişahın seyahati, bir rejimin hükümdarını görünür ve halka yakın popüler bir figür olarak sunma girişimi bakımından da oldukça yeni olan bir olgunun örneğidir. (Zürcher, 2015, s. 145) Sonuç olarak, çözilemeyen gerilimler nihayetinde Balkan devletlerinin (Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve

Karadağ) Osmanlı yönetimine karşı isyan ettiği ve Balkan Yarımadası'nda önemli topraklar elde ettiği 1912-1913 Balkan Savaşlarına yol açacaktır.

Bu seyahate ait *Resimli Kitab*, *Servet-i Fünun* ve *Şehbal*'de yayınlanan; Apollon, Hilal ve Weinberg stüdyoları imzalı, fotoğraflar tespit edilmiştir. (Çolak, 2017, s. 40) *Şehbal*, Sultan Reşad'ın Rumeli vilayetlerine düzenlediği seyahatin her aşamasını takip edip, okuyucularına aktarabilmek için pek çok fotoğraf çektirmiş ve baskıya hazır hale gelebilmesi için klişeleri Avrupa'ya göndermiştir. (Çolak, 2017, s. 20) Ayrıca Makedonya Ulusal Devlet Arşivleri Manastır Departmanı'nda korunan 1911'de Sultan Mehmet Reşad'ın yaptığı Manastır ziyaretini konu alan bir fotoğraf koleksiyonu mevcuttur. (Stardelov, 2014) Bu arşivdeki fotoğraflar, Manaki Kardeşler, tarafından çekilmiş ayrıca da filme alınmıştır. Fotoğraflar *Servet-i Fünun* dergisinde de yayınlanmıştır. (Özen, 2010)



Fotoğraf 2. (Katalog 3- Fotoğraf 459) Rumeli Seyahat-i Hümayunu- Sultan'ın Selanik rıhtımına gelişi. *Resimli Kitab*, Mayıs 1327 (1911)

1911 sonrasında Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile bu tarihten itibaren basında çoğunlukla savaş fotoğrafları görünmeye başlar.

1.2 EKONOMİK ORTAM

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ekonomik açıdan oldukça karmaşık bir döneme işaret eder. Bu dönemde, Osmanlı ekonomisi bir dizi zorlukla karşı karşıya kalmış ve çeşitli faktörler ekonomik gelişmeleri etkilemiştir. Osmanlı ekonomisi, Batı Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında geri kalmış bir durumdadır. Klasik dönemde çağdaşlarına göre oldukça gelişmiş ve başarılı bir askeri, siyasal, iktisadi örgütlenmeye sahip olan Osmanlı Devleti'nin ekonomisinde tarım hakimdir. Osmanlı Devleti, topraklarından ve denizlerinden geçen uluslararası ticaretin ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu, Batı'da coğrafi keşifler, sanayileşme, teknolojik gelişme ve ekonomik büyüme konusunda yaşanan ilerlemelerin oldukça gerisinde kalmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte burjuvazi siyasal iktidara el atmaya başlarken, merkezî bir feodalite olmaktan çıkıp, merkezi olmayan bir feodaliteye doğru gerilemiş bulunan Osmanlı Devleti Avrupa'nın yeni dinamik gücü karşısında tutunamaz. 19. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa devletleriyle yapılan ticari anlaşmalar yoluyla bir yandan modernleşme çabalarını finanse etmeye çalışırken edindiği dış borçlarla iyice bağımlılaşmıştır. Bu borçlar ve geri ödeme şartları, Osmanlı ekonomisini zayıflatarak mali sorunlara yol açmıştır. Mali istikrarsızlık ve borçlar, ekonomik darboğaza neden olmuştur. (Akşin, 1980)

II. Meşrutiyet dönemi, ekonomik reformların gündeme geldiği bir süreçtir. İttihat Terakki Cemiyeti'nin özellikle I. Dünya Savaşı'na kadar ki dönemde benimsediği görülen liberal uygulamaları, ekonomik yaşama da yansımıştır. (Kurt, 2012) Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde genellikle şehirlerde yaşayan tarım dışı alanlarda faaliyet gösteren gayrimüslimlerin iç ve dış ticarete önemli bir ağırlığa sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle Türkler olmak üzere ticaretle uğraşmayı kendilerine

yakıştıramayan Müslümanlar ise genellikle kırsal alanlarda yaşayıp tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktaydılar.

Osmanlı toplumunda, özellikle Fransız Devrimi'nin etkisiyle zaten yarım yüzyıldır etkisini sürdüren liberal düşünce, Tanzimat dönemiyle fazlasıyla yandaş bulmuştur. II. Meşrutiyet'le birlikte ise Osmanlı İmparatorluğu'nda iktisadî düzenin yeniden yapılandırılması istenmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, girişimciliği teşvik ederek “müteşebbis” bir toplum yaratmayı hedeflemiş, yabancı sermayeye geniş olanaklar sağlarken, kapitülasyonları eleştirmiştir. Bu durum, Osmanlı ekonomisinin hem iç hem de dış dinamikler üzerinden yeniden şekillendirilmeye çalışıldığını ortaya koymaktadır. (Toprak, 2014, s. 73)

1908'de Meşrutiyet'in ilanı ardından Mebusan Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda ulusal egemenlik fikri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde, Müslüman ve gayrimüslim tüm Osmanlı tebaanın “Osmanlı Milleti” olarak bir bütün oluşturduğu fikri benimsetilmeye çalışılmıştır. Ancak, farklı dinlere mensup, farklı diller konuşan Osmanlı toplulukları, bu üniter “millet” anlayışını kavramakta güçlük çekmişlerdir. Gayrimüslim Osmanlılar her ne kadar Osmanlı tebaası olarak kabul edilseler de kendi cemaatleri ve milliyetleri doğrultusunda farklı bir “millet” bilincine sahip olmuşlardır. Diğerleri ise kendilerini “Müslüman” kimlikleri üzerinden tanımlamışlardır. Osmanlı toplumunda tek bir ulusal kimlik oluşturma çabası farklı dini ve etnik kimliklerin yaşadığı bir coğrafyada bir düşünceden ileri gidememiş ve ayrılıkçı akımlar giderek daha da güçlenmiştir. (Toprak, 2014, s. 74) Diğer taraftan, son dönem liberal politikalar sayesinde gayrimüslimlerin büyüyen ekonomik güçlerine tepki olarak, ekonominin ulusal çıkarlara göre yönetilmesi fikriyle Müslüman-Türk merkezli bir siyaset geliştirilmeye başlanmıştır. (Kalabak, 2014) Geleneksel yöntemlerle üretim yapan Müslüman zanaatkarlar serbest rekabet koşulları nedeniyle yoksullaşmıştır. Loncaların kaldırılması, serbest ticaret ve girişim özgürlüğüne ortam hazırlarken, örgütsel dayanışma olmadan varlığını sürdüremeyen küçük üretici Müslüman esnafa büyük darbe niteliğinde olmuştur. Kısmen 1908'de Meşrutiyet'in ilanı sonrası liberal düşünce

ortamından kaynaklanan Türk milliyetçiliği, aynı zamanda liberalizme, özellikle iktisadî liberalizme bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemde karşı karşıya kaldığı toprak kayıpları ve yabancı unsurlara karşı artan düşmanlık, imparatorluğun iç siyasetini giderek daha fazla etkilemiş, liberal düşüncenin güçlenmesini engelleyen önemli faktörler haline gelmiştir. (Toprak, 2014, s. 75) Böylece Meşrutiyet döneminin eski liberal siyasi-ekonomik uygulamaları sona ermiş ve “Milli İktisat” düşüncesi benimsenmiştir. (Kalabak, 2014) Türk milliyetçiliğinin iktisadi boyutu olan "milli iktisat," romantik Alman iktisat geleneğinden etkilenmiştir. Ayrıca, Alman romantizminin etkisi, İttihatçıların otoriter eğilimleriyle de uyum sağlamış, “birey” kavramı ikinci plana atılarak, “cemiyet” ve “devlet” kavramları öne çıkmıştır. Devlet ekonomik hayata doğrudan müdahil olmuş, devletçilik ya da İttihatçıların tabiriyle “devlet iktisadiyyatı” milli iktisadın temel dayanak noktası haline gelmiştir. (Toprak, 2014, s. 76) Bu yaklaşım, Osmanlı İmparatorluğu'nda milliyetçilik ile devletin ekonomik rolünün birleştiği bir anlayışı yansıtarak, milli iktisadın devlet merkezli bir ekonomik model üzerinde şekillendiğini göstermektedir.

Ancak bazı akademik çalışmalarda; İttihat ve Terakki tarafından benimsenen ‘Milli İktisat’ politikasının; devlet müdahalesiyle kalkınma ve burjuva kapitalist bir toplum yaratma gayesi olarak I. Dünya Savaşı koşullarının getirdiği zorunluluklar yüzünden uygulandığı savunulmaktadır. (Kurt, 2012) Osmanlı Devleti'nin, nitelikli işgücünü savaşlar, salgın hastalıklar gibi sebeplerle kaybetmesi ve zaten 18. yüzyıldan beri yaşamakta olduğu anlaşılan ekonomik buhranlar sonucunda Osmanlı topraklarında, kapitalizmin yayılmaya başladığı anlaşılmaktadır. (Zürcher, 2005)

1.3 KÜLTÜREL VE SOSYAL DEĞİŞİMLER

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde gerçekleşen siyasi yapıdaki geniş kapsamlı değişimlerin, büyük çapta sosyal ve kültürel dönüşümlere yol açması kaçınılmazdı. Değişimin önünü açan etkenlerden ilki “Hürriyet’in İlanı” olarak tanınan

anayasal sistemin (Tunçay vd., 1992) tekrar kurulmasıyla yeni ve farklı fikirlerin hızla ve açıkça yayılmaya başlamasıdır. Yeni sistem, çeşitli siyasi partilerin ortaya çıkması ile daha geniş bir siyasi katılıma olanak sağlar. Bu durum daha çoğulcu bir siyasi ortamın oluşmasına ve sultanın otokratik yönetiminden uzaklaşılmasına yol açmıştır. Anayasal reformlar, aynı zamanda sivil hak ve özgürlüklerin genişletilmesini de amaçlayarak ifade, toplanma ve dernek kurma özgürlüğü gibi temel hakları garanti altına almıştır. Bu sayede entelektüel ve siyasi söylem için daha açık bir ortam sağlanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca oluşan bu görece özgür ortam, çeşitli nedenlerle ülkeden ayrılanların yurda dönmesi, Balkan Savaşları ve savaşlar sonrasında yaşanan göç dalgaları, siyasi ve toplumsal alanda birçok düşüncenin açığa çıkmasına ayrıca gelişip tartışılmasına olanak sağlamıştır. (Şahin ve Tokdemir, 2011)

II. Meşrutiyet dönemi, Batı'dan etkilenme ve Batılı düşünce sistemlerinin Osmanlı toplumuna yayılma dönemidir. Bu dönemin özelliği olarak aydınlar arasında yeni fikirlerin benimsenmesi, bilim ve teknolojiye daha fazla vurgu yapılması, entelektüel ve kültürel bir canlanmaya yol açmıştır. Böylelikle birçok akademik çalışma ve entelektüel ürün ortaya çıkmıştır. (Gündüz, 2009) II. Meşrutiyet dönemindeki siyasi değişimler, sivil toplumun yükselişine olanak sağlamış; meslek loncaları, edebi topluluklar ve kadın örgütleri gibi sivil toplum örgütlerinin ve derneklerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gruplar sosyal ve kültürel reformların savunulmasında aktif rol oynamıştır. Siyasi ve toplumsal alanda bu yeni fikirlerin tartışılmasına olanak sağlayan en etkili yolun basın olduğu anlaşılmaktadır. Anayasal reformlar bağımsız gazete ve dergilerin kurulmasına olanak sağlamıştır.

Bu dönemde, eğitim sistemi de önemli reformlara sahne olur. Modern eğitim anlayışı benimsenirken, yeni okullar açılır, eskiler ıslah edilir. Okul öncesi eğitim de dahil olmak üzere ilköğretim, ortaöğretim, yüksek öğretim ve sanat-zanaat alanında eğitim veren mesleki ve yüksek okullarda pek çok yenilik yapılmıştır. (Fortna, 2003) Batılı bilim ve sanat akımlarıyla daha fazla entegrasyon sağlanarak, müfredat, çağdaş fikir ve bilgileri içerecek şekilde modernize edilmiştir. Batı eğitim modellerinin etkisini

yansıtan edebiyat ve sosyal çalışmalara odaklanılmıştır. (Ergün, 2009) Bu dönemdeki eğitim reformları, eğitim sistemini modernleştirmeyi, okullarda Türkçe dilinin kullanılmasını, Türk kültürünün ve kimliğinin desteklenerek Türk milliyetçiliğini teşvik etmeyi ve eğitime erişimi genişletmeyi amaçlamıştır. Öğretmenlerin ve eğitimlerinin kalitesinin artırılması için çaba gösterilmiştir. Öğretmen yetiştiren okullar kurulmuş ve eğitimcilerin mesleki gelişimini artırmak için önlemler alınmıştır. (Ölmez, 2014) Bu dönemde, özellikle kız çocuklarının eğitime erişiminde artış görülmüştür. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için çaba gösterilmiş ve kız çocuklarının okula gidebilmesini artırmak için önlemler alınmıştır. (Tural, 2007) Dil konusundaki reformlar, Osmanlı Türkçesi üzerinde etkili olmuş ve dilin sadeleşmesi, anlaşılır hale gelmesi için çaba sarf edilmiştir. Özellikle Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı gibi nedenlerden dolayı ne yazık ki kalıcı bir program oluşturulamadığı, daha çok geçici çözümler üretilebildiği görülmektedir. (Şahin ve Tokdemir, 2011) Yine de bu reformların Türk eğitim sisteminin gelişimi üzerinde kalıcı bir etki yarattığı ve ülkenin modernleşmesinde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir.

Meşrutiyet dönemi, toplumsal dokuda da değişimlere neden olmuştur. Sosyal sınıflar arasındaki ilişkilerde esneklik artmış ve toplumda daha geniş bir katılım gözlemlenmiştir. Bu dönemde, yeni fikirlerini tartışabilecekleri ortamın oluşmasıyla ön plana çıkan “aydınlar” grubunun ardından, Osmanlı İmparatorluğu’nda kendilerinden pek bahsettirememiş diğer iki sosyal grup; “kadınlar” ve “işçiler” görünür hale gelmiştir. (Dumont ve Georgeon, 1997, s. 20) Anayasal reformlar, kadınların daha fazla hak ve özgürleşme talep etmeleri için alan sağlamıştır. Yalnızca ev içinde, anne ve eş rolleri ile sınırlanmış olan kadının eğitim hakkı, oy hakkı ve toplumda daha görünür olma gibi konularda taleplerini dile getirmek için dernekler kurulmuş ve kadınlara yönelik yayınlar çıkarılmıştır. (Çakır, 2016, s. 59) Modern kıyafetlerle, mitingler düzenleyip topluluk önünde konuşma yapan kadınlar artık kamusal alanlarda yer almaya başlamıştır. Halide Edip’in 1908 yılından itibaren kurduğu "feminist" amaçlara sahip “Teali-i Nisvan Cemiyeti (Kadınları Yükseltme Cemiyeti)” ilkler arasında olmasından dolayı önem taşımaktadır. Bu cemiyet İngiltere’de seçme ve seçilme hakkı isteyen kadın hareketi (Suffragettes) ile ilişkili olarak kadınların kültür düzeyini

yükseltme ve üyelerine eğitim kolaylıkları sağlama çabasıdır. (Fotoğraf 435, 664) Hareket henüz Osmanlı seçkin kadınlarına ve kentlerin orta sınıfının küçük bir kesimine ulaşmış olsa da ilk kez olarak, bir farkındalık oluşması ve kadının durumu sorununun kadınların kendileri tarafından ortaya konmuş olması bakımından önemlidir. (Dumont ve Georgeon, 1997, s. 22) Esasen kadınlar ilk kez yardım derneklerinde bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Öne çıkan diğerleri ise II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra eğitimi temel amaç edinen “Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi”, 1913'te Melek Hanım tarafından kurulan “Mamulat-ı Dâhiliye İstihlak-ı Kadınlar Cemiyeti Hayriyesi”, kadınların ülke savunması için bir araya gelerek birleştikleri “Nisvan-ı Osmaniye İmdad Cemiyeti”, “Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti”, “Müdafaa-i Milliye Hanımlar Heyeti”, “Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti”, daha 1879 yılında kurulan ve kapandıktan sonra 1908'de yeniden işlerlik kazanan Anadolu'daki Ermeni kadınlarının eğitimine yardım etmeyi amaçlayan “Azkaniver Hayuhyaç İngerutyan (Azkaniver Ermeni Maarifperver Kadınlar Cem.)”, kadınlık ve milliyetçiliğin eklemlendiği örneklerden “Çerkez Kadınları Teavün Cemiyeti” gibi derneklerdir. (Çakır, 2016, ss. 87-132) Bu mücadelede basın, özellikle dönemin gazeteleri ve kadın dergileri, kadınların hak arayışlarını destekleyen ve yaygınlaştıran en etkin araçlardan biri olmuştur. (Çakır, 2016, s. 59) Kadınlar toplumsal alanda kendilerini ifade etme fırsatını ilk kez basın aracılığıyla bulmuşlardır. Kadınların dönem gazetelerinde, bazı gazetelerin kadınlara yönelik özel sayfa ve eklerinde imzalı yazıları yer almıştır. Ayrıca, kadınların toplumsal ve siyasal alanlara katılımlarının kısıtlı olması nedeniyle kadın dergiciliğini başlatanlar ilginç bir biçimde dönemin aydın erkekleri olmuştur. (Çakır, 2016, s. 60) Tanzimat döneminde çıkan 13 yayından 2'sini kadınlar çıkarmaktayken, Meşrutiyet döneminde çıkan 22 gazete veya dergiden 4'ünü kadınlar çıkarmaktadır. Ayrıca, erkeklerin çıkardığı 4 yayında da kadınlar müdür veya başyazar olarak görev yapmaktadır. Hepsinde kadın yazarların makalelerine yer verilmiş olan toplamda 27 civarında kadın gazetesi / dergisi bulunmaktadır. (Kurnaz, 1991, s. 95) Bunların arasında *Mehâsin*, *Demet*, *Kadın*, *Musavver Kadın*, *Hanımlar Alemi*, *Seyyâle* gibi yayınlar kadının eğitimi ve ekonomik hayata katılımı konularında olumlu bir rol oynamış ve önemli bir kamuoyu oluşmasını sağlamıştır. (Kurnaz, 1991, ss. 86-95)

Diğer yandan, 1908 Ağustosundan başlayarak, Osmanlı tarihinde daha önce görülmemiş boyutlarda ve sürede, bir grev dalgasına tanık olunmuştur. 24 Temmuz 'un ertesinde, emekçiler, anayasanın, kendi durumlarını düzeltme olanağını sağlayacağı düşüncesiyle, üzerinde "Özgürlük, eşitlik, adalet, kardeşlik" gibi, Jön Türk sloganlarının yazılı olduğu bayraklar taşıyarak yürüyüşler düzenlemiş ve el ilanları dağıtmışlardır. Öte yandan, siyasal yaşamla hiç ya da hemen hemen hiçbir ilişkisi olmayan Osmanlı işçi hareketinin, zaaflarına karşın bir sosyal sorun olarak, yani işçilerin çalışma koşulları, kadın ve çocukların çalışması gibi sorunların ortaya konması ve gündeme gelmesi bakımından önemlidir. (Dumont ve Georgeon, 1997, ss. 24-27)

Feroz Ahmad'ın belirttiği üzere; Abdülhamid'in istibdat dönemi süresince kaybedildiği düşünülen zamanı telafi etme gayretinde olan Jön Türkler, neredeyse her alanda etkinlik göstererek toplumsal yapı ve kültürel alanlarda değişim arzusunda olmuşlardır. (Ahmad, 1995, s. 51) Siyasal sistemin yanında toplumu biçimlendirmek için Batı'dan eskiye oranla çok daha fazla şey alırlar. Örneğin; ilk kez bir Osmanlı takımının 1912'de Stockholm Olimpiyat oyunlarına katılmasıyla rekabetçi sporu başlatırlar. Futbol çok daha popüler hale gelerek Galatasaray gibi spor kulüpleri ilerleme kaydetmeye başlar. (Fotoğraf 119, 122, 365) Uçakların savaşta ne kadar yararlı olduğunun anlaşılmasıyla 1911'de hava kuvvetleri kurulur. I. Dünya Savaşı'ndan hemen önce Ruslara karşı propaganda amacıyla kullanılmak üzere Osmanlı'nın savaşa girişini haklı çıkarmak için ilk film çekilir.⁵ (Ahmad, 1995, s. 52) Feroz Ahmad'ın bu filmde "ilk film" olarak bahsetmesindeki neden, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin milliyetçi politikaları doğrultusunda bir propaganda aracı olarak Müslüman-Türk kimliğine vurgu yapan bir dönemde çekilmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Film, Türkiye sinema tarihinin başlangıcı olarak kabul görmüştür. Ancak, Lumière Kardeşler, Alexandre Promio, Manaki Kardeşler gibi sinemacıların bu filmin öncesinde Osmanlı coğrafyasında önemli

⁵ Fuat Uzkınay'ın 14 Kasım 1914'te çektiği "Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filmi, Türk sinema tarihinin ilk filmi olarak kabul edilir. Bu film, Ayastefanos (günümüzde Yeşilköy) semtinde bulunan Rus Abidesi'nin yıkımını belgelemek amacıyla çekilmiştir. Ancak, filmin ne orijinal kopyası ne de bir reproduksiyonu günümüze ulaşmıştır. Uzkınay'ın çektiği bu filmle ilgili birçok spekülasyon yapılmış ve filmin gerçekten çekilip çekilmediği konusunda tartışmalar sürmektedir.

çalışmalar yapmalarına rağmen genellikle Türkiye'nin sinema tarihi yazımında yeterince öne çıkarılmadıkları görülmektedir.⁶ (Evren, 2015, ss. 7-19) (kameraarkası, 2018)

1.4. II. MEŞRUTİYET VE SANAT ORTAMI

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde (1908-1918), siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda meydana gelen değişikliklerin sanat dünyasını da etkilediği, Batı etkisi altında gerçekleşen birçok reform ve modernleşme çabasının bir yansıması olarak sanat ortamında da önemli dönüşüm ve değişimlere yol açtığı görülür. Bu dönemde sanatsal etkinliklerin arttığı görülmektedir. Batı ile kültürel alışverişin arttığı bu dönem, yeni sanatsal üslupların ve fikirlerin benimsenmesine yol açmıştır. Birçok Osmanlı sanatçısı ve entelektüeli eğitim almak ve çalışmak için Avrupa'ya seyahat ederek Osmanlı sanat ortamına yeni etkiler getirmiştir. Birçok araştırmacıya göre; II. Meşrutiyet döneminde sanatta yaşanan bu gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme ve değişen dünyaya uyum sağlama çabaları çerçevesinde yaşanan daha geniş kapsamlı bir kültürel Rönesansın parçasıdır.

II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı edebiyatının çeşitlendiği, yeni edebi hareketlerin doğduğu, toplumsal meselelere duyarlılığın arttığı ve şiir, hikâye, roman türlerinde önemli eserlerin ortaya çıktığı bir dönemdir. Kültür ve edebiyat dünyasına katkı sağlayanların çoğu aynı zamanda siyasetle de ilgilenmiştir. *Servet-i Fünun* edebiyatı bu dönemde devam etmemiş, yerini Fecr-i Ati ve Milli Edebiyat gibi yeni akımlara bırakmıştır. (Polat ve Argunşah, 2019, ss. 10-18) Siyasi içerikli ve sanatsal kaygıdan yoksun edebi ürünlere bir tepki olarak doğan, bireyci sanat anlayışını temsil eden Fecr-i Ati kısa ömürlü bir edebi topluluk olmuştur. (Okay, 1995) Toplumsal faydacı sanat anlayışını benimseyen Millî Edebiyat akımı, özellikle 1910-1923 yılları arasındaki edebi faaliyetlerin merkezinde yer almış ve bu tarihten sonra da bir miktar değişerek

⁶ Burçak Evren ve Metin Erksan'ın konuda yazıları vardır.

uzun süre etkisini sürdürmüştür. Millî Edebiyat romanı çevresine duyarlı, başkalarının varlığını fark eden ve içinde bulunduğu toplumun siyasi ve ekonomik sorunlarıyla alakadar kahramanların romanı olmuştur. Mekân olarak şehir, kasaba ve köyleriyle Anadolu bir yandan gerçekçi bir yaklaşımla, diğer yandan ise memleket romantizmiyle bu romana dâhil olmuştur. Bu akımın önde gelen romancı ve hikayecileri arasında Ömer Seyfeddin, Refik Halit, Halide Edip, Ahmed Hikmet, Müfide Ferid, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Aka Gündüz ve Halide Nusret sayılmaktadır. (Okay, 2020)

II. Meşrutiyet’le birlikte tiyatro da gelişerek, kısa öyküler ve oyunlar da dahil olmak üzere birçok yeni edebi eser üretilir. Bu dönemin yeni oyunların sahnelenmesi ve yeni tiyatro topluluklarının kurulmasıyla özellikle canlı olduğu görülmektedir. Osmanlı klasik müziğinde ise bir Rönesans yaşanmış ve yeni müzik tarzları ortaya çıkmıştır. Batı müziği ve dansına olan ilgi de artmış ve birçok yeni müzik ve dans okulu kurulmuştur. Mimarlık alanında yaşanan değişimlerle Batı tarzında binalar inşa edilirken, geleneksel Osmanlı mimarisinin unsurları da korunur. Bu dönemde özellikle İstanbul’da birçok modern bina inşa edilir. Mimarlık eğitimine önem verilirken, birçok yabancı eğitmen bu alanda görev alır. (Gökkaya, 2012)

Bu dönem, Osmanlı sanat dünyası, resim sanatı ve eğitiminde belirgin gelişmelere sahne olur. Resim hem görsel belge hem de bir sanat eseri olarak Osmanlı devletinin sanatsal ve kültürel yaşamının önemli bir parçasıydı. II. Meşrutiyet Sultanı Reşad da resim sanatına önem verilen bir saray ortamında yetişmiş, babası sultan Abdülmecid’den beri süregelen Osmanlı’nın zengin resim mirasını devralmıştır. (Kaya, 2017) Ayrıca hanedan üyelerinin portreleri tablolarla, fotoğraflarda, kartpostallarda, kitaplarda, dergi ve gazetelerde sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Portrelerde milli birliği ve vatan sevgisini vurgulayan Osmanlı arması ve bayrak motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. (Öztuncay, 2011, ss. 67-68)



Fotoğraf 3. (Katalog 1- Fotoğraf 2) Sultan V. Mehmed Reşad. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (Mayıs 1909)

Sultan II. Abdülhamid döneminde Sanayi-i Nefise mektebinin açılmasıyla zaten kurumsallaşan sanat eğitiminde, buna ek birçok yeni okulun açılması ve eskilerinin getirilen reformlarla modernize edilmesi yoluyla ilerlemeler kaydedilmesi, bu süre zarfında ülkede sanat alanında gözlemlenen önemli değişimlerindendir. Kurulan sanat akademileri ve okullarında, genç sanatçılara daha sistemli bir eğitim vermeye başlanır. Teknik becerileri geliştirme hedefinin yanında aynı zamanda sanatın toplumsal rolüne dair farkındalığı artırmaya yöneliktir. Sanatın toplumu etkileme ve değiştirme potansiyeli vurgulanarak, sanatçılar toplumsal konularda duyarlı eserler vermeye teşvik edilmiş, sanat sergileri düzenlenmiştir. Kadın figürü, toplumsal ve siyasi değişimlerin etkisiyle resim sanatında daha belirgin hale gelir.

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanını izleyen yıllarda, bu kurumların arasında kadın sanatçıların yetiştiği İnas Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi de yerini alır. 1914'te açılan

okul, resim ve heykel bölümlerinden oluşur. İlk müdürlüğünü Matematikçi Salih Zeki Bey, atölye hocalıklarını Âli Sami Boyar ve Mihri Müşfik Hanım yaparlar. (Yaman, 2012, s. 34) Böylece kadın sanatçıların dönemin sanat ortamında yer almaya başladığı görülmektedir. Okulun açılması, hem savaşın olağanüstü koşullarının etkisiyle mümkün olmuş hem de Osmanlı kadınlarının eğitime erişim konusundaki talepleri ve mücadelelerinin bir sonucu olmuştur. (Tongo, 2023, s. 43) Dönemin Avrupa'da resim eğitimi almış, profesyonel kadın ressamlarından olan Mihri Müşfik Hanım'ın bu süreçteki etkisi ve rolü önemlidir. İnâs Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi açılmasına öncülük eden Mihri Müşfik Hanım, dönemin Maarif Nazırı Şükrü Bey'e yaptığı konuşmada, Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük, eşitlik, adalet ve kardeşlik gibi kavramlardan sadece erkeklerin yararlandığını, kadınların ise bu haklardan mahrum kaldığını dile getirmiştir. Mihri Hanım, sadece erkekler için değil, kadınlar için de bir sanat okulunun kurulması gerektiğini vurgulamıştır. (Akt. Aksel, 1977) Daha önce sadece özel resim dersleriyle eğitim alabilen, genellikle üst veya üst orta sınıftan Osmanlı kadınları İnâs Sanâyi-i Nefise Mektebi'nin açılması ile sanat üretiminde aktif bir rol üstlenebilmiştir. Ayrıca, kadınların güzel sanatlar eğitiminin Osmanlı İmparatorluğu'nda kurumsal bir yapı kazanması açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Farklı sosyo-ekonomik sınıflardan kadınlar böylelikle fırsat eşitliğine kavuşarak ücretsiz öğrenim görmüşlerdir. (Tongo, 2023, s. 44) Resim alanında eğitim alan bu kadınlar aynı zamanda toplumda birey, sanatçı-kadın olarak var olma mücadelesi de vermeye başlamışlardır. (Okkalı, 2019)

Sanat alanında gerçekleşen en büyük yeniliklerden biri, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin ve gazetesinin kurulmasıdır. Bu cemiyet, Batı stili plastik sanatların yaygınlaştırılması, düzenli sergilerin açılması, sanatçının toplumsal rolünün sağlanması gibi hedeflerle Sanayi-i Nefise Mektebi mezunu çoğunluğu asker kökenli ressamların 1908'de (bazı kaynaklara göre 1909) ressam Mehmed Ruhi'nin önerisiyle kurdukları bir dernektir. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, aynı zamanda, Osmanlı İmparatorluğu'nda yarı resmi bir statüye sahip ilk sanat birliği olarak kabul edilir. İlkleri başlatması açısından da Türkiye sanat tarihinde önemli bir konuma sahip olan bu dernek, zaman içinde isim ve nitelik değişikliği yaparak faaliyetlerine devam etmiştir. (Yaman, 1994, s. 176)

Cemiyet ayrıca düşüncelerini ve sanat anlayışlarını topluma daha etkili bir şekilde iletme amacıyla, 1911-1914 yılları arasında Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi adıyla sadece 18 sayı yayımlanabilen bir dergi çıkarır. Sanatın sorunlarından tekniklerine, yurtdışındaki sanat etkinliklerinden sanatçı eğitimi ve deneyimlerine, şehircilikten güncel olaylara kadar çeşitli konularda makalelerin yer verildiği imparatorluğun bu ilk “Güzel Sanatlar Dergisi”, Türkiye’de resim kültürünün yayılmasına da büyük katkı sağlamıştır. Daha sonra Devlet tarafından Avrupa’ya eğitime gönderilen ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti kurucularından olan kimi sanatçılar, zaman içinde Sanayi-i Nefise Mektebi’ne girerek eğitim programında kökten bir değişikliğe neden olurlar. (Yaman, 1994)

1910 yılında Meclis-i Mebusan, eski ustaların eserlerinin satın alınması ve satın alınamayan eserlerin kopyalarının sipariş edilmesi için Müze-i Hümayun bütçesine yıllık 1000 lira ek ödenek ayrılmasına karar verilmesiyle, Avrupa’nın önde gelen sanat müzeleriyle yazışmalar yapılarak tablolar sipariş edilir. (Akt. Kaya, 2017, ss. 59-74) Böylece yabancı ve Türk resamlara ait kopyalar ve diğer resimlerden oluşan, Türkiye’de sanat alanında kamuya yönelik ilk koleksiyon olan Elvah-ı Nakşiye ilk kez 27 Ekim 1915 tarihinde Sanayi-i Nefise Mektebi’nde sergilenir. I. Dünya Savaşı sırasında İstanbul ve Viyana’da düzenlenen resim sergilerine katılırlar. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra yeni bir müze kurulmasına karar verilmiş ve “Esliha-i Askeriye Müzesi” adı verilen bu müzede Osmanlı Devleti’nin görkemini yansıtan eserler sergilenmiştir. Sultan V. Mehmed Reşad’ın hediye ettiği portrelerin de dahil olduğu sergilenen tablolar ile halkın sanat beğenisinin ve tarih bilincinin oluşturulması, I. Dünya Savaşı döneminde askerlere ve sivil halka vatan sevgisi, tarih bilincinin ve savaşlarda kazanılacak zaferlere olan inancı aşılamayı amaçlanmıştır. (Kaya, 2017)

Resim sanatı ve eğitimine önemli katkılarda bulunmuş olan “1914 Çallı Kuşağı”, “1914 İzlenimcileri”, “Osmanlı İzlenimcileri” gibi adlarla anılan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti kurucusu ve üyesi, Mehmed Ruhi (Arel), İbrahim Feyhaman (Duran), Namık İsmail, Şevket (Dağ), İbrahim Çallı, Hüseyin Avni (Lifij), Ali Sami (Boyar) ve Sami (Yetik)

gibi bir grup sanatçı da bu dönemin önemli oluşumları arasında olup, yeni sanat anlayışlarını getirerek etkili olmuşlardır. 1910'da bu sanatçıların bir kısmı Paris'e, resim eğitimi almak üzere gönderilmiş bir kısmı da kendi imkanlarıyla gitmiş ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile eğitimlerini yarıda bırakmış ve yurda geri dönmek zorunda kalmışlardır. Osmanlı döneminde yetişen ve Cumhuriyet döneminde olgunluklarını yaşayan bu kuşak, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in modernleşme ideallerini benimsemiş, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi önemli tarihi olayları deneyimlemiş; klasik akademik eğitim almış olmalarına rağmen, üslupları açısından romantik ve izlenimci bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Asker kökenli ressamların da aralarında olduğu İbrahim Çallı Kuşağı, 1914 İzlenimcileri, 1910-1917 yılları arasında müdür Halil Edhem zamanında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin eğitim sistemini eleştirmiş, zamanla Osman Hamdi Bey dönemindeyken getirilen yabancı, levanten, gayrimüslim sanatçılardan oluşan eğitim kadrosunun yerine geçmişlerdi. (Yaman, 2012)

Osmanlı'da gerçekleştirilen ilk sürekli sergi olan ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin girişimleriyle ilki 1916'da olmak üzere her yıl düzenlenen geleneksel Galatasaray Resim-Heykel Sergileri, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da 1952 yılına kadar devam eder. (Gören, A. K. 1998. Akt. Keskin, 2014) 1914 kuşağı sanatçılarının, kendilerinden önce ve daha genç ressamlarla katıldıkları, önceleri Galatasaraylılar Yurdu'nda sonra ise Mekteb-i Sultani' de (Galatasaray Lisesi) düzenlenen bu sergilerden etkilendikleri bilinmektedir. Galatasaray sergileri, genç kuşakları etkileyen, eğitilmiş yeni sanatçılara da ev sahipliği yapmıştır. (Özsezgin, K. 2000. Akt. Keskin, 2014)

Dönemin en dikkat çekici olaylarından biri, Enver Paşa'nın talimatıyla kurulan Şişli Resim Atölyesi'dir. Atölyenin kuruluş fikrinin, askeri ressam Yüzbaşı Sami Yetik'in önerileriyle olduğu fikri de desteklenmektedir. (Tansuğ, S. 1991. Akt. Keskin, 2014) Osmanlı'nın hem ekonomik hem de psikolojik olarak ciddi sıkıntılar yaşadığı bir dönemde, İttihat ve Terakki yönetimi Osmanlı sanatçılarını savaş resimleri yapmaya

teşvik etmek ve bu eserleri müttefik ülkelerin başkentlerinde sergilemek için desteklemeye karar vermiştir. Özellikle savaşa katılmamış ve cephede bulunmayan ressamı için doğrudan çalışmak kolay bir iş olmayacağından, bu sorunların üstesinden gelmek için Şişli'deki atölyede model olarak kiralanan atlar, askerler ve diğer malzemeler gibi her türlü askeri ayrıntı hazır bulundurulmuştur. Cephe gerisindeki hamilerin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve savaş resimlerine karşı genel ilgisizlik göz önüne alındığında, ressamı Harbiye Nezareti'nden aldıkları ekonomik desteği de takdir etmiş olmalılardır. (Tongo, 2019, ss. 280, 284) İstanbul'un Şişli semtinde kurulan bu resim atölyesi, diğer devlet büyüklerinin de desteğini alarak kısa sürede faaliyete geçmiştir. Şişli Atölyesi, Türk resim tarihinde, toplumsal veya sosyal konulara yönelik ve teknik olarak çok figürlü kompozisyonlara başlanılan önemli bir döneme işaret etmektedir. Şişli Atölyesi'nde üretilen eserler, Türk ressamlarının Avrupa'da açtığı ilk sergi olan 1918 Viyana sergisinde sergilenmiştir. (Kaya, 2017) Atölyenin hikayesi ve ardından düzenlenen İstanbul ve Viyana sergilerindeki eserler, Türk modern sanat tarihi yazımının ve aynı şekilde ülkedeki modern sanat müzelerinin koleksiyonlarının önemli ve kalıcı bir yere sahip olmuştur. (Tongo, 2019, s. 301)

2. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE FOTOĞRAF

2.1. TOPLUMSAL VE SİYASİ İŞLEVİYLE FOTOĞRAF

19. yüzyıl ortalarında başlayıp 1960'lara kadar devam eden fotoğraf üzerine ilk teorik tartışmalar genel olarak fotoğrafın bir sanat formu olup olmadığı üzerine yoğunlaşmış, buna paralel olarak, fotoğrafın gerçeklikle olan ilişkisinin teorik olarak araştırılması da önem kazanmıştır. Kameranın, gerçekliği eşi benzeri görülmemiş bir doğrulukla yakalama yeteneği hayranlık uyandırırken, diğer taraftan eleştirmenler, fotografik nesnellik kavramına meydan okuyarak bu mecraanın manipülasyon ve öznel yorumlama potansiyelini vurgulamışlardır. (Walden, 2006, s. 1249) Özetle fotoğrafla ilgili teorik söylem, fotoğrafın doğruluğu, sanatsal değeri, sosyal ve siyasi etki potansiyeli üzerine odaklanmış görünmektedir. Batı'da fotoğraf hızla hem kişisel hem de kamusal ifade için bir araç olarak yer edindi. Bir yandan sanat formu olarak gelişirken, gazeteciliğin önemli bir bileşeni hem de bilimsel keşif aracı olarak kullanılmaya başlandı. 19. yüzyılın sonlarına doğru fotoğraf ve baskı teknolojisinin gelişmesiyle fotoğrafın gazetecilikte yaygın olarak kullanılmaya başlandığı ve görüntülerin haberciliğin tamamlayıcı bir parçası haline geldiği görülmektedir. 1880'lerde yarım ton baskının geliştirilmesi, fotoğrafların gazete ve dergilerde çoğaltılmasına olanak sağlayarak halkın olaylara ilişkin algısını önemli ölçüde etkilemiş ve halk arasında yeni bir görsel okuryazarlığı teşvik etmiştir. (Gezgin, 2002, ss. 1- 4)

Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı'daki icadıyla aynı zamanlarda kabul gören ve Saray'ın etkisiyle hızla benimsenen fotoğraf ve fotoğrafçılık başlangıçta daha kontrollü ve merkezi görünmektedir. Sanatsal keşiflerden ziyade belgeleme, devlet propagandası ve modernleşme çabaları için kullanılan pratik bir araçtır. 19. yüzyılda imparatorlukların modernitesini yüceltmek ve propagandasını yapmak için kullanılan bir araç olarak fotoğrafın rolü önemlidir. Kraliçe Victoria, Brezilya İmparatoru II.

Pedro, Fransız İmparatoru III. Napoleon'un fotoğraf albümü koleksiyonları farklı imparatorlukların birbirine benzer stratejiler izlediğini göstermektedir. (Çelik, 2017, s. 155) Osmanlılar ise birkaç on yıllık bir gecikmeyle bu stratejiye katılmıştır. Diğer bölümlerde de değinildiği üzere II. Abdülhamid'in "Yıldız Albümleri" koleksiyonu Osmanlı İmparatorluğu'nun idari, kültürel ve siyasi tarihinin belgelenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu fotoğraflar kamu çalışmalarını, askeri tesisleri, kraliyet ziyaretlerini ve daha fazlasını belgelemek için kullanılmıştır. (Ersoy ve Türker, 2022)

Fotoğraf 19. yüzyılın ikinci yarısında yeni bir arşiv teknolojisi olarak resmi yönetim uygulamalarına katılmıştır. Başka bir bakış açısıyla, Ahmet Ersoy ve Deniz Türker; sarayda toplanan fotografik malzemenin zenginliği ve çeşitliliğinin hem imparatorluk hem dünya hakkında kapsamlı bilgi edinmeye yönelik açık bir arşivcilik arzusunu ortaya koyduğunu savunmaktadır. Sultanın atadığı fotoğrafçılar olarak görevlendirilen Sebah & Joaillier, Abdullah Freres gibi isimler saray görsel arşivinin ilgili koleksiyonlarına erişim sahibiydi. Bu araçlar arşiv malzemelerinin oluşturulmasına ve yönetilmesine katkıda bulunmuştur. (Ersoy ve Türker, 2022, ss. 334-335) Bir kanıt olarak gözlem ve karar verme için zemin oluşturan fotoğraf, Sultan'ın riskleri öngörmesine, endişeleri yatıştırmasına ve kamuoyunu manipüle etmesine yardımcı olmuştur. (Ersoy ve Türker, 2022, s. 342)

Fotoğrafın sanatsal ve entelektüel tartışmalara konu olduğu Batı'ya kıyasla, Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafla ilgili teorik tartışmalar daha nadir görünmektedir. Genel olarak Osmanlı seçkinleri ve entelektüelleri tarafından modernliğin ve ilerlemenin bir sembolü olarak kabul edilmiştir. II. Meşrutiyet döneminde ise basının görece özgürlüğü, fotoğrafın süreli yayınlarda daha yaygın bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamış ve böylelikle halk için daha erişilebilir hale gelmiştir. Görüntülerin propaganda için kullanımının öne çıktığı, bu sefer farklı olarak, farklı fotoğraf temalarıyla iktidarın ideallerini ve siyasi gündemlerini desteklemeye hizmet ettiği görülmektedir. (Eldem, 2017)

Fotoğrafın toplum üzerindeki etkisini tartıştığı ve kapsamlı bir bakış açısı sunduğu “Fotoğrafın Kısa Tarihi-Teknik Araçlarla Yeniden-Üretim Çağında Sanat Eseri” adlı çalışmasında Walter Benjamin fotoğrafın dönüştürücü gücünü, çeşitli alanlardaki etkisini vurgulayarak fotoğrafın teknik ve estetik evriminin, sosyal ve kültürel bağlamda yarattığı değişiklikleri tartışmaktadır. (Benjamin, 2013, ss. 52-54) Benjamin; fotoğraf ve film gibi mekanik yeniden üretim teknikleriyle birlikte görüntüde “hale”nin (aura) azaldığını savunur. Sanat eseri “hale”nin azalmasıyla biricikliğini ve özgünlüğünü kaybetmiştir. (Benjamin, 2013, p. 50) Diğer taraftan, bir mekanik yeniden üretim olan fotoğraf, bilim, gazetecilik gibi diğer alanları etkilemiş ve bu disiplinlerle bütünleşmiştir. Görüntüleri doğru bir şekilde yakalama ve yeniden üretebilmesi sayesinde belgeleme ve analiz gerektiren alanlarda çok önemli bir rol oynamıştır. Görsel dünyada saklı kalan ayrıntıları açığa çıkararak, insanlara yeni bir bakış açısı sunmaktadır. (Benjamin, 2013, pp. 7-8) Bu fikrini aşağıdaki cümlelerle ifade etmektedir:

"İnsanların nasıl yürüdüğünü -en kaba haliyle bile- anlatmak kolayca mümkün iken, bir kişinin attığı her adımda saniye saniye hangi pozisyonda olduğu konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Oysa fotoğraf, zaman geçişleri ve mercek büyütme gibi yollarla bu tür bir bilginin edilmesini sağlayabilir. İnsan, nasıl psikanaliz vasıtasıyla bilinçdışının dürtüleri hakkında bilgi sahibi olabiliyorsa, bu yöntemler sayesinde de bu görsel bilinçdışı hakkında bilgi edinebilir." (Benjamin, 2013, ss. 11-12)

II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında fotoğrafın siyasi ve sosyal değişimlerin bir aracı olarak nasıl kullanıldığı irdelendiğinde Benjamin'in sanatın siyasallaşması üzerine fikirleri özellikle öne çıkmaktadır. (Benjamin, 2013, ss. 57, 71) Benjamin'e göre; 1900 yılı civarında Eugene Atget'in tenha Paris sokakları fotoğrafları tarihsel olayların kanıtı niteliğini kazanmış ve bununla bağıntılı bir gizli siyasal anlam yüklenmişlerdir. Böylelikle fotoğraflar izleyici üzerinde oluşturduğu etkiyi ve anlamı değiştirmeye başlamıştır. Benjamin bunu şu sözleriyle ifade eder:

“...Fotoğraflar artık onlara bakanları kışkırtmaktadır; dahası, fotoğraflarla insan, yeni bir meydan okuma karşısında olduğu hissine kapılacaktır. Aynı zamanda, resimli dergiler seyircinin gözleri önüne -doğru ya da yanlış, hiç fark etmez- birer işaret levhası gibi dikilir...”(Benjamin, 2013, s. 62)

Benjamin’in döneminin Batı Avrupa’sı ile II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı İmparatorluğu arasında bir karşılaştırma yaparak, iki coğrafya ve zaman diliminde sanatın, özellikle de

Benjamin’in düşünceleri, farklı bir zaman dilimi ve coğrafyada kaleme alınmış olmasına rağmen, Osmanlı topraklarında sanatın ve fotoğrafın toplumsal ve siyasi değişimleri tanıtmaya ve kabullendirme aracı olarak nasıl bir rol oynadığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

2.2. OSMANLI İMPARATORLUĞU’NDA FOTOĞRAFIN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

19. yüzyılda Avrupa coğrafyasında ardı ardına teknolojik gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, Sanayi Devrimi’nin bir parçası olarak (1750-1895) ortaya çıkan fotoğraf, hızla görsel kültür, iletişim ve bilimsel uygulamalarda köklü bir değişime ön ayak olmuştur. Fotoğrafın uygulamaları ilk başlarda benimsenen portreciliğin ötesine geçerken, ilk fotoğrafçıların botanik örnekleri ve astronomik gözlemleri belgelemek için bu aracı kullanmasıyla bilimsel araştırma için de bir araç haline gelmiştir. Görsel bilgiyi benzeri görülmemiş bir doğrulukla yakalama ve koruma yeteneği, fotoğrafçılığı bilimsel araştırma, arkeoloji ve etnografya için eşsiz bir konuma getirmiştir. (*A History of Photography from 1839 to the Present-The George Eastman House Collection*, 2012)

Osmanlı’da II. Meşrutiyet döneminde fotografik imgenin değişimini ve rolünü anlayabilmek için önceki dönemlerde fotoğrafın yaşadığı süreci ve bu süreçteki rolünü

de incelemek farkı anlamak açısından kaçınılmazdır. Fotoğrafla ilgili gelişmelerin diğer ülkelerle neredeyse aynı zamanlarda gerçekleştiği Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğu (Şark), Batı dünyası için her zaman ilgi odağıdır. Osmanlı coğrafyasını ve özellikle de İstanbul'u fotoğraflamak için gelen gezginler ve yazılı basında fotoğrafçılığa dair haberlerin halka sunulması sayesinde İmparatorluk topraklarında Batı ile neredeyse aynı zamanlarda fotoğrafın benimsenmesi, kabul edilmesi gerçekleşmiştir. *Takvim-i Vekayi*, 28 Ekim 1839 tarihinin 186. sayısında fotoğrafın bulunuşunu duyurur. (Özendes, 2013, s. 16) Avrupa'da çıkan gazetelerden derlenen bir makale ile Henry Fox Talbot'ın "kalotip" yönteminden de bahsediliyordu. 15 Ağustos 1841'de *Ceride-i Havadis* gazetesinin 47. sayısında ise Fransız Daguerre'in icadı olan yöntem biraz gecikmeli de olsa Türkçe'ye çevrilip yayımlanır. (Akt. Öztuncay, 2015, s. 69) Sonrasında bu yöntem, özellikle İstanbul'da hızla benimsenir. İcadından hemen sonraki yıllarda Batı'da fotoğraf, orta sınıfın kendilerinin ve ailelerinin uygun fiyatlı ve doğru temsillerine olan arzusundan kaynaklanan bir taleple, öncelikle portre çekimi için kullanılmıştır. Keskin detayları ve benzersiz yüzeyiyle "dagerotip", özellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde son derece popüler hale gelmiştir. (Böcekler, 2023). Avrupa'da altın çağını yaşayan Sanayi Devrimi, Osmanlı İmparatorluğu'nu hem politik, askeri ve ticari hem de kültür- sanat yönlerinden etkilemeye başlar ve Batıya dönük bir politikanın benimsenmesine yol açar. Dolayısıyla Osmanlı toplumunun da beğenileri de bu doğrultuda değişim gösterir.

İlk olarak imparatorluğun tebaasından olmayan gezgin fotoğrafçıların İstanbul'da açtığı kısa süreli fotoğrafhaneleri, 1850'lerde aynı zamanda "Sultan Fotoğrafçısı" ünvanını alan Ermeni ve Rumların açtığı fotoğrafhaneler takip eder. 1850'nin başında da Dagerreotip fiyatlarının düşmesi, profesyonel stüdyoların artması ve amatörlerin çoğalmasıyla birlikte özellikle de Beyoğlu'nda fotoğraf sanatı yaşamın bir parçası haline gelmiştir. (Öztuncay, 2015, s. 73) Anadolu'da ise fotoğraf İstanbul'daki kadar yaygınlaşmaz. Bunun en büyük nedenleri dini inançlar dolayısıyla tasvirden uzaklaşma ve maddi olanaksızlıklar olarak gösterilmiştir. Bu dönemde başta Ermeni fotoğrafçıların olmak üzere Rum ve Yahudilerden oluşan gayri-müslim tebaanın fotoğraf alanına hâkim olduğu görülmektedir. Hatta, fotoğrafçılığın Anadolu'da tanınmasında İstanbul'da

yaşayan Ermeniler önemli bir role sahip olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda Anadolu ve Ortadoğu'ya yayılan Ermeni fotoğrafçılar arasında İzmir'de Mardiros Mavyan, Adana'da Kaspar Tütüncüyan, Ankara'da Mugamyian Biraderler, Amasya'da Ghazaros Kayıyan, Erzincan'da Himayak Askiyan, Antep'te Salim Hatkayan, Beyrut'ta Varujan Setyant, Kayseri'de S. Istepanyan ve Kudüs'te Garabed Yazıyan gibi isimler başlıcalarıdır. (Özel, 2016)

İstanbul fotoğraf tarihinde özel bir yeri olan Abdullah Biraderler uzun süre saray fotoğrafçılığı yapmış Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in desteğiyle kendilerini teknik olarak geliştirme imkânı bulmuşlardır. Bu sayede estetik portre, manzara fotoğraflarının yanı sıra ve 1867 Paris Dünya Fuar'ında da sergilenmiş İstanbul serileri üretmişlerdir. (Öztuncay, 2015, s. 82) Pascal Sebah, Vasilaki Kargopulo ve Guillaume Berggren 19. Yüzyıl'da İstanbul'un manzaralarını ve günlük yaşamını belgesel ve sanatsal açıdan titizlikle kaydeden diğer fotoğrafçılardır. (Öztuncay, 2015, s. 67) Portre çekimleri, ilk günlerinden itibaren İstanbul'un genellikle Beyoğlu çevresinde yoğunlaşan yerleşik fotoğraf stüdyolarının önemli gelir kaynağı olmuştur. Yabancı konsolosluk ve elçilik binalarının burada olması ve neredeyse tamamı Hristiyan olan nüfusu nedeniyle ticari anlamda burada faaliyet göstermeleri bu bölgede konuşlanmalarının en büyük nedeni olmuştur. İlerleyen yıllarda az sayıda da olsa neredeyse tamamı Ermeni ve Rumlara ait olan, Beyazıt, Üsküdar, Kadıköy'de 20. yüzyılın başlarında ise Pangaltı, Şişli ve Beşiktaş'ta yeni stüdyolar ortaya çıkmaya başlamıştır. Fotoğrafçılık malzemeleri satan firmaların bile zaman içinde sayılarının artması, bugüne ulaşan süslü stüdyo kartları, İstanbul'un, fotoğrafın ve fotoğrafçılığın her anlamıyla canlı bir merkezi olduğunu göstermektedir. (Öztuncay, 2015, s. 104) Bu dönemde görülen fotoğraf temaları ise; Osmanlı'daki giyim-kuşam, mahalle mektepleri, kahvehaneler ve ev eğlenceleri, yapılar, tulumbacılar, Mevleviler, mezarlıklar, ulaşım, sokak köpekleri vs. gibi günlük yaşamdan karelerle Osmanlı halkının günlük yaşamı görüntülenmiştir. (Şekil 16)

Diğer taraftan, 20. Yüzyılın ilk yıllarında İmparatorluk'ta Gülmez Kardeşler gibi pek çok gayrimüslim fotoğrafçı stüdyolarını kapatmak zorunda kalmışlardır. Gülmez

Kardeşler ellerindeki fotoğrafları Aşil Samancı'ya satmışlardır. Aynı dönemde, Müslüman fotoğrafçıların da adlarını duyurmaya başladığı görülmektedir. Müslümanlar, dini inançları nedeniyle fotoğrafçılığa başlangıçta mesafeli durmuşlar, ancak daha sonra Girit, Selanik, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde Türk fotoğrafhaneleri açmışlardır. Bahaeddin Bediz gibi isimler, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1909 yılında İstanbul'a gelerek dönemin siyasi ve kültürel akımlarına paralel bir şekilde fotoğrafçılığın gelişimine katkıda bulunmuşlardır. (Özel, 2016)

Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gayrimüslim fotoğrafçılar, Müslüman-Türk fotoğrafçıları eğitip, yetiştirmişlerdir. Örneğin, Türk-Müslüman fotoğrafçılardan Hasan Behçet, Sanayi Mektebi'ni bitirdikten sonra 1908'de Garabed Kirkor Solakyan'ın yanında çırak olarak çalışmaya başlamış ve ustası 1917'de öldükten sonra atölyeyi devralarak kendi adını vermiştir. (Özel, 2016) Hasan Behçet'in Konya'da açtığı stüdyo, 2013 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür. (Dönmez, 2018) Diğer örnekler arasında ise Fahrettin Türkkân Paşa ve Arif Hikmet Koyunoğlu gibi isimler Febüs'ün stüdyosunda çalışarak Bogos Tarkulyan'dan özel dersler almıştır. (Özendes, 1995, ss. 226, 317) Osmanlı'da fotoğrafçılığın yayılması sürecinde gayrimüslim ustaların rolünün ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

2.2.1 Osmanlı Sultanları ve Fotoğraf

Osmanlı'da özellikle İstanbul'da resim ve fotoğraf sanatının doğuşu ve gelişim sürecini ele alırken 18. ve 19. Yüzyıllarda Saray'ın desteğini göz önünde bulundurmak gerekir. (Öztuncay, 2015, s. 67)

Otuz yıldan fazla bir süre tahtta kalan II. Mahmud, 1839 tarihinde hayatını kaybetmiş, fotoğrafın icadından hemen önce öldüğü için fotoğraf ile tanışmamıştır. (Şekil 19) Fakat ölene kadar yaptığı reformlar sayesinde Batı'ya açılmış olan İmparatorluk'ta fotoğrafın benimsenmesi de hızlı olmuştur. II. Mahmud'un oğlu Abdülmecid ise babasının reformlarını sürdürür. II. Mahmud döneminde başlayan Sultan resimlerinin devlet

dairelerine asılması geleneği onun zamanında da devam eder. (Şekil 21) Müzik ve resim hayranı olan Sultan Abdülmecid'in fotoğraf sanatına ilgi duyan ilk sultan olduğu bilinmektedir. Kendisinin fotoğraf çektiren ilk sultan olduğu düşünülmektedir. Daha sonra tahta çıkan Sultan Abdülaziz; musiki de usta, çok iyi beste yapan, resim sanatı ile ilgilenen ve Avrupa'yı ilk kez ziyaret eden Osmanlı sultanıdır. Onun döneminde sarayda iki adet yabancı ressam çalışmaktadır. Oğlu son halife Abdülmecid Efendi, Türk resim tarihinde yeri olan, 1908'de kurulan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin de kurucularındandır. (Özendes, 2013)

1876'da tahta çıkan Sultan II. Abdülhamid ise Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın en büyük koruyucusu ve destekçisi olarak kabul edilmektedir. Abdülhamid'in fotoğrafa verdiği önem, imparatorlukta fotoğrafın ve fotoğrafçılığın hızla gelişmesini sağlamıştır. Fotoğrafçılara, ülkedeki olayları ve temel kurumları belgeleme görevini vermiştir. Bu kapsamda, donanma gemileri, askeri kuruluşlar, fabrikalar, devlet tarafından inşa edilen binalar, okullar, karakollar, camiler, etnografik çevre ve arkeolojik alanlar ile doğanın fotoğraflarını çektirmiştir. II. Abdülhamid'in "Yıldız Albümleri" ise imparatorluğu ilerlemeci bir perspektifte temsil etmeyi amaçlayarak bir imparatorluk görüntüsü sunmaktadır. Bu aynı zamanda, Avrupalı söylemin Osmanlı kültürünü basitleştirici ve belirsiz bir geçmişte donduran söylemine karşı bir itirazdır. Albümler, imparatorluğun imajını "Avrupa'nın hasta adamı" olarak değil, yenilenmiş, dinamik ve modern bir ülke olarak sunmayı hedeflemekteydi. (Çelik et al., 2017). İlk başlarda, Müslüman halkın dini nedenlerle fotoğrafa olan mesafeli tutumu, sarayın ve yönetici kadroların fotoğrafa saygınlık kazandırması ve ona ilgi göstermesiyle azalmaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu ayrıca, katıldığı uluslararası fuarlarda ülkenin tarihini ve kültürel birikimini tanıtmak askeri gücünü kanıtlamak için de fotoğraf albümleri hazırlatmıştır. Dolayısıyla fotoğrafın elitist bir noktada konumlandığı söylenebilir.

2.3 FOTOĞRAFIN İDEOLOJİK KULLANIMI: II. ABDÜLHAMİD'DEN V. MEHMED REŞAD'A

Osmanlı İmparatorluğu'nda da fotoğrafla ilgili gelişmelerin Batı ülkeleriyle neredeyse aynı zamanlarda gerçekleştiği ve bu yeni icadın kolayca kabul edilip benimsendiği görülür. Özellikle, 1876'da tahta geçen ve fotoğrafın en büyük koruyucusu ve destekleyicisi olarak kabul edilen Sultan II. Abdülhamid İmparatorluk'ta fotoğrafın ve fotoğrafçılığın süratle gelişmesini sağlamıştır. (Özendes, 1995, s. 32) Öte yandan, genel kanıya göre; II. Abdülhamid, görüntülerin her türlü manipülasyona açık ve tehlikeli bir silah olabileceğini düşündüğünden, özellikle resimli basında sansür uygulamış, sadece imparatorluğun olumlu imajını sunmak için fotoğraftan faydalanmaya çalışmıştır. (Öztuncay, 2003) II. Abdülhamid, aşırı şüpheciliği yüzünden kendi fotoğrafının çekilmesinden ve halka dağıtılmasından uzak durmuş, kendi resminin kendi onayının dışında kullanılmasını sınırlayarak, III. Selim ve özellikle II. Mahmud' un saltanatlarından beri sürdürülen padişah portrelerinin yaptırılması ve sergilenmesi geleneğine son vermiştir. (Öztuncay, 2003, s. 222) Bu bir bakıma, Sultan Abdülhamid'in, erken modern dönem sultanlarının yaklaşımında olduğu gibi görünmez olmadan varlığını hissettirmek istemesinin bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Bu nedenle, resmi bir biçimde efsaneleşmek için daha çok arma ve tuğra gibi simgelerle tebaasına ulaşmak istemiş, egemenliğini görünmeden pekiştirme yoluna gitmiştir. (Deringil, 2007, ss. 54,55) *Abdülhamid ve Yıldız Hatıraları* adlı kitabında Tahsin Paşa; II. Abdülhamid'in "*Her resim bir düşüncedir. Bir resim yüz sayfalık yazı ile anlatılamayacak siyasi, duygusal anlamları telkin eder, onun için ben yazılı içerik yerine resimlerden faydalanırım.*" dediğini belirtirmiştir. (Akt. Özendes, 1995, s. 32) Tahsin Paşa'nın öne sürdüğü bu aktarımla; Abdülhamid'in fotoğrafı güçlü bir anlatım aracı olarak gördüğü kendi sözleriyle de anlaşılmaktadır. Örneğin; II. Abdülhamid'in çok nadir olan portrelerinden birini Phébus Fotoğrafhanesinin sahibi Bogos Tarkulyan çekmiştir. Tarkulyan, Sultan'a "*Biraz tebessüm buyuramaz mısınız, Efendim?*" diye sormuş, Sultan ise "*Hayır, gayet ciddi olmak gerektir.*" yanıtını vermiştir. (Akt. Öztuncay, 2015, s. 98) Bahattin Öztuncay; Abdülhamid'in bu sözleriyle portre fotoğrafı

sayesinde halka otorite sahibi bir hükümdar görüntüsü verebileceğini düşünmüş olmasının ilginç olduğunu belirtmiştir. Tarkulyan anılarında V. Mehmed Reşad'ın ise fotoğraftan hiç anlamadığını yazacaktır. (Öztuncay, 2015, s. 98)

Her ne kadar korkuları yüzünden fotoğraf kullanımını kontrol altında tutmuş olsa da II. Abdülhamid, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşmesine yönelik çabaları sırasında fotoğrafı bir iletişim ve propaganda aracı olarak, belgeleme, tespit yöntemi ve tanıtım amacıyla kullandığı anlaşılmaktadır. 1884 yılında Bakanlık binasında Fotoğrafhane kurdurup İstanbul hapishanelerindeki bütün tutukluların fotoğraflarının çekilmesini sağlayıp albümler haline getirtmiştir. 1894'te Yıldız Sarayı'nda da teknik eksiği olmayan bir Fotoğrafhane kurdurmuş, binlerce fotoğraf çektirerek Yıldız Sarayı Fotoğraf Koleksiyonu'nu oluşturmuştur. (Georgeon, 2006) Günümüzde İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan bu fotoğraflar, "Yıldız Albümleri" veya "II. Abdülhamid Albümleri" olarak anılan çok önemli bir görsel arşiv oluşturmuştur. Albümlerdeki fotoğraflar, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çabalarını, mimari yapıları, törenleri, kültürel özellikleri belgelemektedir. Askeri kuruluşlardan devlet tarafından yaptırılmış bütün binaların, etnografik çevreden, arkeolojik alanlara, ziyarete gelen yabancı devlet adamlarından, hastane ve büyük müesseselerin açılışlarına kadar neredeyse her şeyi fotoğrafını çektiren II. Abdülhamid, aynı zamanda bu fotoğraflardan ülkenin durumunu takip ediyordu. 1893'te Osmanlı ülkesinin propagandasını yapmak amacıyla 51 fotoğraf albümünü Amerika'da National Library'ye, 47 fotoğraf albümünü ise İngiltere'de British Museum'a gönderir. (Özendes, 1995, s. 33) Tüm bunlardan onun aslında fotoğrafa olan düşkünlüğü ve ayrıca fotoğrafın gücüne olan inancıyla kendi ideolojisi doğrultusunda fotoğrafı propaganda amacıyla kullandığı rahatlıkla anlaşılabilmektedir.

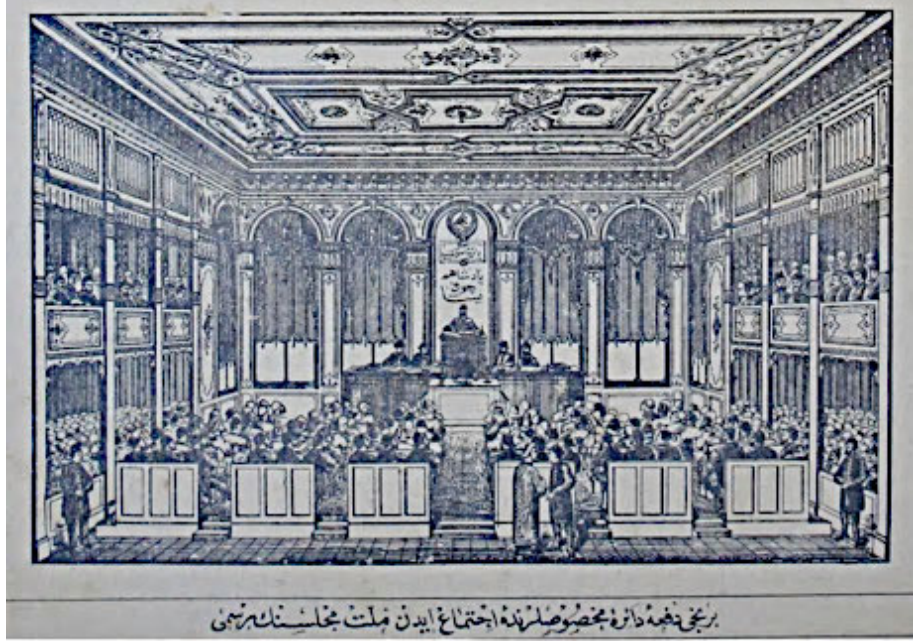
Diğer taraftan; Sultan V. Mehmed Reşad döneminde çok daha farklı bir şekilde iktidarın ideolojisi doğrultusunda tüm görsel malzemenin dolayısıyla fotoğrafın kullanım biçiminin de değiştiği görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1918) boyunca fotoğrafın, kültürel, toplumsal ve siyasi alanlarda önemli bir rol

oynadığı anlaşılmaktadır. Fotoğraf; modernite, milliyetçilik ve siyasi değişim ideallerini belgelemek ve teşvik etmek için bir araç olarak kullanılırken, Modernleşme ve Batılılaşmaya güçlü bir vurgu yapılmış ve bu durum dönemin sanat ve kültürüne de yansımıştır. 1908’de Meşrutiyet’in ilanından hemen sonra basında sansürün kalkmasının, fotoğrafın en çok kullanılacağı mecralardan biri olan dergi yayıncılığı için son derece verimli ve uygun bir ortam oluşturduğu da görülebilmektedir. (Koloğlu, 1985)

2.4 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE BASIN VE FOTOĞRAF: ÖZGÜRLÜK, İKTİDAR VE GÖRSEL TEMSİLLER

İstanbul'da matbaanın ilk örneklerine, 15. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı coğrafyasına gelen İspanyol Yahudileri sonrasında da özellikle Ermeni ve Rum matbaacıları olmak üzere gayrimüslim topluluklar öncülük etmişlerdir. (Beydilli, 2015) İlk resmi Osmanlı matbaasını ise icadından yaklaşık iki yüzyıl sonra, 1727 yılında İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur. (Pektaş, 2015, s. 4) 1850’den sonra birçok girişimcinin katkısıyla İstanbul’da litografya basımı yapan matbaaların sayısı otuzun üzerine çıkmış, kısa sürede Anadolu ve Rumeli vilayetlerinin büyük kısmında da bu tür basım yapan matbaalar yaygınlaşmıştır. (Beydilli, 2015)

Osmanlı resimli dergilerinin geçmişi ise 1860'ların sonlarına kadar uzanır. *İstanbul* (1867-69), *Musavver Medeniyet* (Resimli Medeniyet; 1874'e kadar) ve daha sonra *Mir'at-ı Âlem* (Kâinatın Aynası; 1882-83) kendilerini, Osmanlı resimli haftalık dergileri olarak tanımlayan ilk yayınlar olmuştur. Bu öncü dergiler, devlet adamlarının, anıtların, arkeolojik buluntuların ve Avrupa tablolarının özenle hazırlanmış ağaç baskı resimleriyle süslenmiştir. Diğer resimler ya doğrudan Avrupa'dan ithal edilmiş ya da Ermeni cemaati için dergi basan American Bible House Press gibi yerel yayıncılardan kiralanmıştır. (Ersoy, 2016, s. 336)



Fotoğraf 11. Meclis-i Mebusan'ın ilk toplantısının ait bir resim. *Musavver Medeniyet*, 25 Safer 1293 (22 Mart 1876) nr. 7, s.52 Kaynak: (Uyanık, 2013, s. 83)

Fotoğraf, 1860'lardan itibaren belgesel nitelikli olarak Osmanlı arşivlerinde yer almaya başlamıştır. II. Abdülhamid döneminde ise fotoğrafın kurumsal resmi alanlarda kapsamlı ve sistematik bir şekilde kullanılmaya başlandığı ve yaygınlaştığı görülmektedir. (Ersoy ve Türker, 2022, s. 333) Daha önceki bölümde değinildiği gibi resmi görevlilerin kaydedilmesi, şüphelilerin, suçluların ve sınır dışı edilenlerin takibi, altyapı projelerinin ve tarihi mirasın belgelenmesi gibi amaçlarla fotoğraf yoğun olarak kullanılmış, 19. yüzyılın son çeyreğinde bu görsel belgeler yazılı belgelerle birlikte Osmanlı arşiv sistemine girmiştir. (Ersoy, 2022, s. 71) 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nda yayımlanan *Servet-i Fünun* gibi resimli dergiler Osmanlı İmparatorluğu'nun coğrafi ve kültürel alanlar gibi çeşitli mekanlarının, fotoğraf ve seyahat anlatıları yoluyla görselleştirilmesinde önemli bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır. (Ersoy, 2021, s. 242) Ahmet Ersoy; daha o zaman resimli dergilerin Osmanlı İmparatorluğu'nda kolektif hafızanın şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. (Ersoy, 2021, s. 71)

Diğer yandan, Avrupa'daki "yeni gazetecilik" anlayışının etkisi ve Osmanlı'daki baskıcı rejimin sansür politikalarının zorlamasıyla, Osmanlı'da resimli gazetecilik giderek daha hafif ve büyük ölçüde apolitik bir çizgiye kaymıştır. Bu dönemde yayınlanan resimli gazeteler (*Jurnal*) burjuva sınıfının lüks kültürüne hitap eden bir meta nesnesi olmaktan ileri gitmemektedir. (Ersoy, 2021, s. 243) Ersoy'un bu tanımlaması, bu dönemde bu dergilerin siyasi veya eleştirel bir içerik sunmaktan çok, bu sınıfın estetik ve kültürel taleplerini karşılamaya yönelik olduğunu göstermektedir.

1908 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından, imparatorlukta yayımlanan popüler dergilerin türünde ve sayısında önemli bir değişiklikler olmuştur. II. Meşrutiyet, Osmanlı toplumunda siyasi ve sosyal hayatta büyük değişimlere neden olmuş ve bu değişimler, basın ve yayın dünyasında da kendini göstermiştir. (Ersoy, 2021, s. 259) II. Meşrutiyet'in ilanından yalnızca iki gün sonra, 25 Temmuz 1908'de İstanbul'daki tüm gazeteler sansür kontrolüne girmeden yayınlanır. Koloğlu'nun (1992) yorumuyla; Osmanlı Devleti'nde basın rejiminin değiştiğinin kanıtı olan bu olayla, sonsuz bir özgürlük içinde basın hayatında adeta bir yayın patlaması yaşanır. Farklı dillerde ve çeşitli düşünceleri barındıran oldukça fazla sayıda gazete, politika, edebiyat, kadın ve mizah dergisi yayına başlar. Pek çoğu da bir ya da birkaç sayı çıkardıktan sonra batmıştır. 1908 yılı başında tüm ülkede 120 olan gazete ve dergi yerine, Meşrutiyet'in ilanı sonrası ilk yedi ayda altı katı yani 730 imtiyaz başvurusu yapılmıştır. Bu miktar İstanbul için 7 katıdır, yani 52'den 377'ye yükselmiştir. İzmir-Aydın, Suriye-Lübnan ve Selânik bölgelerindeki başvuruların yanı sıra Trabzon, Bağdat, Kudüs gibi ikinci derecede merkezler oluşurken, Mekke ve Medine bile gazeteye kavuşmuştur. Bu yayınların yarısından fazla olan yani 399'unu, Türkçe ve yarısı Türkçe gazeteler oluşturmaktadır. 308'i sadece Türkçe, 41'i Türkçe- Arapça, 20'si Türkçe- Fransızca, 16'sı Türkçe- Rumcadır. Diğer dillerde çıkanların sayısı ise; Rumca 109, Arapça 67, Fransızca 36, Ermenice 34, Ladino (Yahudice) 19, Bulgarca 11, Arnavutça 5, Sırpça 4, Almanca, İtalyanca, Farsça, Romence vb. devam etmektedir. İstanbul'da izin verilen yeni yayın sayısı 1910'da 130, 1911'de 124, 1912'de 45 ,1913'te 92 ,1914'te 75'tir. Buna yaklaşık aynı sayılarda taşra yayınları da eklenirse, altı yılda Osmanlı devletinde 1600 yayın için imtiyaz alındığı ortaya çıkmaktadır. Bu artışın

getirdiği dinamizm bütün topluluklar için geçerlidir. (Koloğlu, 1992, s. 54) Görüldüğü gibi büyük bir canlılık gözlenen basın ve yayın hayatında yüzlerce gazete ve dergi çıkarılırken, bu yayınlar entelektüel, siyasi tartışmalar ve yeni fikirlerin yayılması için platformlar haline gelmiştir. Kamuoyunun şekillendirilmesinde ve farkındalığın artırılmasında önemli rol oynamışlardır. Diğer taraftan, II. Meşrutiyet'in sadece bir özgürlük hareketi olmadığı, ironik bir şekilde genellikle beklenenin aksine, toplumda mevcut gerilimleri ve kimlik çatışmalarını daha da derinleştirdiği eleştirel bir bakış açısıyla tartışılmaktadır. (Ersoy, 2021, s. 259) Ancak yine de bu özgürlük ortamının, 31 Mart Olayı'nın ardından kısa bir süreliğine kesintiye uğramasına ve özellikle İttihat ve Terakki'nin basın üzerindeki baskısının artmasına rağmen, Meşrutiyet'in olumlu atmosferinin, basın ve yayın dünyasındaki çeşitlilik açısından önceki dönemlere kıyasla daha iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Okuma-yazma oranının yaklaşık ancak yüzde 10 tahmin edildiği ve tiraj rakamlarının genellikle düşük ya da çok düşük olduğu bir dönemde, İmparatorluk nüfusunda Osmanlı basınının toplum, siyaset ve genel olarak kamuoyu üzerindeki etkisi tartışma konusu olmuştur. Ahmet Ersoy'a göre ise; daha Meşrutiyet'in ilanı öncesinde bile *Servet-i Fünun*, kendi duyurusunda belirttiğine göre yüzyılın sonuna doğru iki binli rakamlara ulaşmıştır. Bu satış rakamları, büyük ölçüde okuma yazma bilmeyen bir İmparatorlukta giderek büyüyen bir okur kitlesinin göstergesiydi ve bu sayının yarısından fazlasını taşradaki aboneler oluşturuyordu. (Ersoy, 2016, s. 337) Erol Baykal'a göre; Osmanlı gibi bir "kahve toplumunda", nüfusun genelinin gazetelerde yer alanlardan haberdar olması ve bunlardan etkilenmesi için okuyabilenlerin sayısının zaten yüksek olması gerekmiyordu. (Baykal, 2019, ss. 160,161) En popülerleri İstanbul'daki Sarafim Kıraathanesi olmak üzere büyük Osmanlı şehirlerindeki birçok kıraathanede (okuma odası) önemli gazete ve dergilerin kopyaları bulunuyordu. (Akt. Ersoy, 2016, s. 337) Osmanlı basınının gerçekten de bir etkiye sahip olduğu ve kamuoyunu şekillendirmede etkili olduğu, bu dönemde tüm Osmanlı hükümetlerinin basını kontrol etmek için gösterdikleri yoğun çabalardan anlaşılmaktadır. Osmanlı basınının gücüne açıkça ikna olan yabancı hükümetler de imparatorlukta yayınlanan çeşitli gazeteler hakkında raporlar derlemiştir. (Baykal, 2019, ss. 160,161) Baykal; Osmanlı basınına güçlü bir

siyasi silah olarak tanımlamakta isabetli olduğunu düşündüğü, Jön Türk devriminden birkaç ay sonra bir hiciv dergisi olan *Kalem*'de yayımlanan bir karikatürü örnek göstererek, karikatürdeki bir çocuk kadar önemsiz ve ufak olan gazetecilerin, artık Osmanlı siyasetinde kargaşaya neden olabildiklerini belirtir. (Baykal, 2019, s. 180)

II. Meşrutiyet Dönemi'nde bir 'temsil' biçimi olarak fotoğrafın daha fazla ve kullanılmasının ilk nedeni elbette hem baskı hem fotoğraf teknolojisinin gittikçe ilerlemesidir. Uzun pozlama sürelerinden kurtulunmuş, makineler taşınabilir, görece daha hafif hale gelmiş ve hareket kabiliyeti artmıştır. Daha II. Meşrutiyet öncesinde, 1888'de Kodak Box kamerasının seri üretime geçmesiyle birlikte, fotoğraf makineleri yaygınlaşmış ve daha fazla kişi tarafından kullanılabilir hale gelmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru, bu teknik gelişmelerin etkisiyle Osmanlı toplumunda hızla daha fazla insan fotoğraf makinelerinin konusu haline gelmiş ve dolaşıma giren görüntülerin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. (Ersoy, 2016, s. 333) Entegre bir rulo tutucu ile donatılarak uzun hassaslaştırılmış kâğıt ruloları üzerine fotoğraf çeken ve elde taşınabilen bir 'dedektif' kamerası olan Kodak'ın, fotoğrafçılığı kısa sürede, geliri ya da teknik bilgisi ne olursa olsun herkesin ulaşabileceği, gerçek anlamda demokratik bir uğraşa dönüştürecek bir devrimi başlattığı kabul edilmektedir. (Harding, 2008, s. 251) Bir avuç zenginin ilgi alanı olmaktan çıkıp, daha fazla kişinin kullandığı ve kitlelere ulaşabilen bir araç haline gelmiştir. Yayıncılar modern görünmek ve daha fazla okuyucu çekmek için yenilik yapmak zorunda kalmış, böylece Osmanlı gazetelerinin yüzü, onlarca yıllık, hayal gücünden yoksun metin duvarlarından, başta fotoğraflar olmak üzere, illüstrasyonlar, başlıklar, farklı yazı karakterleri ve boyutlarının kullanımı ve genel olarak daha çekici ve daha iyi yapılandırılmış bir mizanpaj içeren, daha tanınabilir modern bir formata dönüşmüştür. (Baykal, 2019, s. 184) II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında gazetelerde fotoğraf kullanımı sansürün kaldırılmasıyla özgürce artarken, yüzlerce resimli gazete ve dergi içinde basın fotoğrafçılığına gerçek anlamda katkı sağlayan yayınlar arasında, 53 yıl boyunca varlığını sürdüren *Servet-i Fünun*, II. Meşrutiyet sonrası da *Şehbal* ve *Resimli Kitab* öne çıkmıştır. (Koloğlu, 2010, s. 100)

II. Meşrutiyet dönemi basınının önemli görevlerinden ilki, halkın bilgisizliğine karşı öncelikle Meşrutiyet'i tanıtmak ve anlatmak, ardından da Meşrutiyet'i destekleyici propaganda yapmaktır. Ayrıca Meşrutiyet'i muhtemel saldırılara karşı korumak gerekmektedir. Gazetelerde, çeşitli özgürlükler tanınması, yolsuzlukların son bulması, ticaret, tarım ve sanayide büyük bir kalkınma başlayacağı yönünde haberler yapılarak Meşrutiyet'in faydalarından söz edilmiştir. (Akşin, 1980) Tanzimat'tan beri devam eden Modernleşme çabalarının yoğunlaştığı bu dönemde, yeni açılan okulların ve altyapı projelerinin fotoğrafları, imparatorluğun Modernleşme çabalarını göstermenin yanı sıra artan milliyetçilik hareketlerinin yükselişiyle, milliyetçilik ve bağımsızlık mücadelesini desteklemek amacıyla da kullanılmıştır. Bu dönemde basın sadece bilgi yayma işlevi için değil, aynı zamanda iktidarın kurumsallaşma sürecinde bir araç olarak kullanıldığı ve meşrutiyet kaynağı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Meşrutiyet'in ilanını sağlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, meşrutiyetini gerçekleştirmek amacıyla basını, kendi yayın organlarını kullanarak enstrümanı haline getirmiştir. (Gülaçar, 2018) Dönemin sosyal ve siyasi ilişkilerindeki değişimi ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin saray üstündeki gücünün anlaşılmasını sağlayan bir olayı Lütfi Simavi şu şekilde aktarmaktadır:

“Bir gün Kolağası Resneli Niyazi Bey saraya geldi. Kendisinin Mabeyn-i hümayuna gelmiş olduğunu padişaha bildirdik. Sultan Reşad onu huzuruna çağırdı. Bir hayli iltifat etti. O sıralarda İstanbul'un ünlü fotoğrafçısı Febüs de sarayda bulunmaktaydı. Padişahın emriyle Niyazi Bey'le resmimizi çekirdik. Hasan Rıza, Ali Rıza Paşalar ve Niyazi Bey, sarayın büyük salonunda toplandık. Grup halinde herkes yerini alırken, padişah kendi oğullarını bile ikinci planda bırakarak, Niyazi Bey'i yanına aldı. O pozda iki ayrı resim çekildi. Bu hal, orada bulunan herkesin ve benim de hayrette kalmamıza sebep oldu ise de Meşrutiyetin ilanından sonra böyle fevkalade şeyler görmeye alışık olduğumuzdan dolayı, bu vaziyeti de onlar arasına ilâve ettik. Odama döndükten beş dakika sonra Hasan Rıza ve Ali Rıza Paşalar yanıma geldiler. Canları sıkılmıştı. Şahsiyeti ne olursa olsun bir kolağasının hanedan mensuplarından bile daha öne geçirilmiş olmasını kınadılar; yarın, öbür gün bu fotoğraf gazetelere çıktığı zaman askerlerin üzerinde kötü bir tesir meydana getireceğini ileri sürdüler. Doğrusu ben de onlar gibi düşünüyordum. Bundan dolayı derhal padişahın huzuruna girip paşaların bana söylediklerini kendisine arz ettim. Sultan Mehmed Reşad: ‘Paşaların düşündükleri pek doğru, acaba ne yapsak?’ diye sual etti.” (Simavi, 2004, s. 21)

Ardından Simavi; Sultana fotoğraf camlarını kırđıracağını ve Niyazi Bey durumu sorduğunda da negatiflerin bozulmuş olduğunu söyleyeceğini belirtmiş. Tarkulyan, Sultan'la çekilmiş fotoğraflarını almak için fotoğrafhanesine giden Niyazi Bey'i cam negatiflerin bozuk çıktığını söyleyerek atlatmak zorunda kalmıştır. (Akt. Öztuncay, 2015, s. 99)

II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte önceki dönemlerden farklı olarak, basın fotoğrafında yeni konuların ve temaların baş gösterdiği görülür. Sultan Mehmed Reşad'ın portreleri, çeşitli gezi, tören ve açılışlarda çekilmiş fotoğrafları sıklıkla basında yer almaya başlamıştır. Eldem'e göre; bu sayede altmış beş yaşında tahta çıkan hükümdarın babacan görüntüsü bu karışık ihtilal ve savaş günlerinde yatıştırıcı bir birlik ve istikrar imajı sağlamaktadır. Ayrıca hükümet yetkililerinin, önde gelen askeri figürlerin, siyasi liderlerin, aydınların portre ve grup fotoğrafları neredeyse her yerdedir. (Eldem, 2017, s. 147)



Fotoğraf 12. (Katalog 4- Fotoğraf 675) Saltanatın sonu. L'illustration, 8 Mayıs 1909 Sayı: 3454, Kapak sayfası.

Öyle ki II. Meşrutiyet’le birlikte daha önce kendisinininkiler de dahil her türlü fotoğraf kullanımını izne tabi tutup, sınırlandıran II. Abdülhamid’in fotoğrafları bile her tür basılı malzemede bolca kullanılmaya başlamıştır. Hürriyet’le birlikte Sultan, modern araçlarla genişleyen ve meşrulaşan Hürriyet kahramanlarına karşı Hürriyet’in görsel yapımına katılmak zorunda kalmıştır. (Georgeon, 2006) Artık, saltanatı boyunca bilinen çok az sayıda fotoğrafı başta bu çalışmada adı geçen dergilerde basılmıştır. Hatta gerçekte olmayan, hayali eklemeler yapılmış fotoğraflar dönemin en önemli uluslararası magazinlerinden biri olan *L’Illustration*’da yayınlanır.

Bir yandan, bu durum tek başına ya da büyük “Hürriyet kahramanları” ile bayrak ve armalarla yayınlanan görüntülerde padişahlık otoritesini hatırlatır gibidir. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve ardından I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle hem Osmanlı hem de yabancı devlet adamları, generaller ve subaylarla birlikte cepheden fotoğraflar da yayınlanmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet döneminde, ayrıca, yeni bir orta sınıfın ortaya çıkışı ve kadınların toplumdaki değişen rolleri dahil olmak üzere meydana gelen sosyal değişiklikler de imgeler yoluyla belgelenmiştir. Dolayısıyla Osmanlı basını, halka ulaşmaktadır ve bu nedenle Osmanlı kamuoyunu oluşturabilmesi sayesinde siyasetin gidişatını etkileyebilmektedir. Hem hükümet hem de hükümet dışı aktörler, kamuoyunu kontrol etme yolu olarak, Osmanlı basını üzerinde etki veya kontrol kurma arzusuna sahiptir. (Baykal, 2019, s. 187)

2.5. ÖNE ÇIKAN RESİMLİ SÜRELİ YAYINLAR

Aşağıda değinilen süreli yayınlar; diğerlerinin yanında uzun bir yayın hayatına sahip olmuş, döneminin siyasi, askeri, toplumsal ve edebi hayatını çok sayıda fotoğrafla birlikte sayfalarına yansıtmıştır. İçerikleriyle çeşitlilik gösteren, dolayısıyla imparatorluktaki, siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu net bir şekilde yansıtmaları bakımından öne çıkan süreli ve resimli yayınlar olmaları açısından önemlidir. Osmanlı

basınında (Bâb-ı Âli) uzun ömürlü ve kaliteli süreli yayınlar bulmak kolay olmasa da az sayıdaki mevcut yayınlar dönemin önemli temsilcileri olarak görülmektedir.

2.5.1. Şehbal

Yayın politikası ve içeriği ile özel bir yere ve çağdaşlarına göre uzun süreli yayın hayatına sahip olmuş, baskı kalitesiyle diğerlerinden önemli ölçüde ayrılan bir kültür-aktüalite dergisidir. Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu durumu yansıtmaya ve yayınlarıyla toplumun şekillenmesinde etkili olmaya çalışmıştır. (Ahmetoğlu, 2007) İttihat ve Terakki'ye yakın aydınlar tarafından yayımlanan *Şehbal*'in yayın politikasında, Cemiyet'in gerçekleştirmeyi amaçladığı kültürel değişim programını destekleyecek yazı ve fotoğraflara yer verildiği görülmektedir. Dönemin teknolojik imkanlarını en iyi şekilde kullanarak, metnin içeriğinden bağımsız olarak yer alan fotoğraflar aracılığıyla okuyucuya iletmek istediği mesajları görsel olarak sunmuştur. (Polat, 2010)

Hüseyin Saadeddin'e (Arel) ait olan *Şehbal*, 1909-1914 yılları arasında, ilk sayısını 1 Mart 1325'te (14 Mart 1909), son sayısını ise 10 Temmuz 1330'da (24 Temmuz 1914) olmak üzere beş yıllık bir süre boyunca toplamda yüz sayı yayınlamıştır. Altıncı sayısına kadar İzmir doğumlu bir ziraat mühendisi olan Ali Rıza Seyfi, 21. sayıdan 41. sayıya kadar ise Jack Sayabalyan müdürlük yapmıştır. Ali Rıza Seyfi daha sonra bu görevi yeniden üstlenmiştir. (Ahmetoğlu, 2007, s. 17)

Şehbal dergisi, İttihatçı fikirlere sahip ve cemiyetin kültürel hedeflerini destekleyen bir dergidir. Her ne kadar bu bağlantı derginin yayıncıları tarafından açıkça ifade edilmemiş olsa da derginin içerik analizi bu ilişkinin izlerini taşıdığını gösterecektir. (Ahmetoğlu, 2007, s. 3) Dergi'nin yazarları genellikle toplumda tanınmış, kabul görmüş ve eğitimli entelektüel kişilerden oluşmaktadır. Hüseyin Saadeddin'in bu yazarların bir

araya gelmesinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Orta sınıf bürokrat ya da asker kökenli erkek yazarlar ile çoğunlukla üst sınıftan gelen kadın yazarların ilerlemecilik ve milliyetçilik gibi dönemin önemli ideolojik akımlarından etkilendikleri görülmektedir. (Ahmetoğlu, 2007, ss. 40-41) Siyasi yazıların yaygın olduğu *Şehbal*'de Hüseyin Saadeddin, Bedii Nuri, Ali Rıza Seyfi ve Ahmet Rasim siyaset ve toplumsal konular üzerine yazılarıyla katkı sağlayan yazarlardır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte kadının toplumsal rolü ve kadın hakları tartışılır hale gelmiştir. Dergide kadınlara ayrılan özel köşede hem erkek hem de kadın yazarlar tarafından kaleme alınan yazılarla entelektüel ve sofistike bir kadın imajının yaratılması desteklenmiştir. Kadın yazarları arasında Fatma Aliye, Nigâr Binti Osman, Kadriye Hüseyin ve Halide Salih, erkek yazarları arasında ise Ali Rıza Seyfi ve İzzet Melih öne çıkmaktadır. (Ahmetoğlu, 2007, ss. 33-34)

Görsel açıdan oldukça zengin olan *Şehbal*'i türünün diğer örneklerinden ayıran en önemli özelliği çeşitliliğidir. Dergi, yazılarında özellikle kadın hakları, siyaset, teknoloji, tıp ve toplumsal meselelere vurgu yaparken, bir yandan da güzel sanatlar, resim, müzik, edebiyat, mimari ve eski eserlere odaklanarak bir kültür dergisi olmaktadır. Bir araştırmacının ifadesiyle bu dergi, Türk basın tarihinin en kapsamlı ve en lüks kültür dergisidir. Ayrıca kâğıt ve yarım tonlarını Avrupa'dan ithal eden, kapakları ise Almanya'da yaptırılan *Şehbal*, o dönemde Avrupa'da çıkan *L'Illustration* ve *Figaro Salon* gibi ünlü dergilerle karşılaştırılmaktadır. *Şehbal*'in kusursuz baskı kalitesi Trablusgarp Savaşı'na rağmen ona İtalya'daki uluslararası yarışmada birincilik ödülü getirmiştir. *Şehbal*'in bu başarısı Türk basını için büyük bir sevinç ve gurur kaynağı olmuştur. (Akt. Ahmetoğlu, 2007, ss. 21-22) *Şehbal*, bir yandan hem modernleşme yanlısı Batılı fikirlere sahip yazarları, hem de gelişme ve ilerlemenin Osmanlı kültürü ve İslam medeniyetine bağlı kalarak mümkün olacağını düşünen muhafazakâr aydınları dergide bir arada istihdam etmişlerdir. Bu durum, derginin genel bakış açısının bir özetini sunmaktadır. (Ahmetoğlu, 2007, s. 40)

2.5.2. Servet-i Fünun

1891 yılında Ahmet İhsan Tokgöz tarafından yayımlanmaya başlanan ve 1944 yılına kadar bazen kesintiye uğrayarak 2461 sayı yayımlanmış olan haftalık “musavver” (resimli) bir dergidir. Özellikle Türkçe edebiyatın modernleşmesindeki rolüyle ün kazanmıştır. Uzun bir yayın geçmişine sahip olan dergi, edebiyat ürünleriyle öne çıksa da teknolojik gelişmeleri, okurun ilgisini çekeceği düşünülen yerel ve uluslararası haberleri ele alan birçok popüler makale, gezi yazısı, resim ve fotoğraflara da geniş yer vermiştir. *Servet-i Fünun* dergisinin kapağında, genellikle derginin haftalık içeriğiyle bağlantılı genellikle bir görsel ya da sultanın tahta çıkışı ya da bayram gibi özel günlerle ilgili bir şiir bulunmaktadır.⁷ (*Osmanlı Kültür Tarihinde Servet-i Fünun Dergisi*) 19. Yüzyılın litografik baskı tekniklerini kullanarak, imparatorluk coğrafyasında büyük ölçekte ve yoğunlukta bir içeriğin ortaya çıkmasına öncülük eder. (Akt.Uğuş, 2020, ss. 65-94) Aslında Osmanlı okurları, tamamen yenilikçi ve özgün bir deneyim sunan resimli dergi/gazete anlayışıyla ilk kez haftalık edebiyat dergisi *Servet-i Fünun*’un sayfalarında karşılaşır. Resimli bir dergi olarak yayınlanma iddiası ile okuyucuların karşısına çıkan dergi, o dönemdeki teknik yetersizlikler yüzünden zorluklar yaşamıştır. Bu eksiklikleri gidermeyi ve dergiyi daha kaliteli bir şekilde yayımlamayı hedefleyen Ahmed İhsan, Avrupa’ya giderek matbaa alanındaki yenilikleri yerinde incelemiştir. Döndüğünde ise *Servet-i Fünun*, artık bu yeni yöntemle basılan resimlerle yayınlanır. 1901’e kadar olan dönemde, *Servet-i Fünun* 23 cm x 33 cm boyutlarında ve parlak sarı kâğıda basılarak yayımlanmıştır. Fenni bir mecmua olarak başlayan dergi sonradan edebiyat dergisine evrilmiştir. (Andı, 2006, ss. 534, 539)

Sultan II. Abdülhamid döneminde sıkı sansür uygulamaları altında yayın hayatına devam eden *Servet-i Fünun*, 1908 sonrası ilk yıllardaki sansürün önemli ölçüde

⁷ Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinin TÜBİTAK desteği ile gerçekleştirdikleri “Osmanlı Kültür Tarihinde Servet-i Fünun Dergisi” projesi kapsamında hazırladığı veritabanı. <http://www.servetifunundergisi.com>

azalmasıyla yeniden edebi kimliğine bürünmüş, apolitik bir platform olmaktan çıkıp daha siyasi ve sosyal içerikli bir platforma dönüşmüştür. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, günlük olarak çıkmaya başlayan ve İttihat ve Terakki'nin yayın organlarından olan *Servet-i Fünun* savaş dönemleri boyunca da yayımlanmış, döneminin siyasi, askeri, toplumsal ve edebi hayatını fotoğraflarla birlikte sayfalarına yansıtmıştır.



Fotoğraf 13. (Katalog 2- Fotoğraf 337) Ahmed İhsan Matbaasının tanıtım broşürü. Servet-i Fünun, Ağustos 1328 (1912)

1908'den sonra içerik, yayımlanan fotoğraflardan da anlaşılabilir gibi çalkantılı siyasi ortamı ve yeni güçlenen meşrutiyetçilerin isteklerini yansıtacak şekilde daha siyasi bir hal almış görünmektedir. Önceden haftalık olarak basılırken Henüz yirmili yaşlarında olan Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Fazıl Ahmed, Refik Halid, Köprülüzade Fuat, İzzet Melih, İsmail Suphi, Şehabettin Süleyman, Mehmet Behçet, Asaf Muammer, Bedii Nuri, Ali Süha, Ahmed Samim gibi isimler Servet-i Fünun çatısı altında bir araya gelmişlerdir. (Andı, 2006, s. 542) *Servet-i Fünun*, dönemin önemli siyasi değişimlerine uyum sağlayarak Osmanlı entelektüel ve edebi kültürünün evriminde önemli bir rol oynamıştır. Yaklaşık elli yıl boyunca yayın hayatını sürdüren

dergi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son otuz yılına ve Cumhuriyet'in kuruluş dönemine tanıklık etmiş, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli izler taşıyan bir dergi olarak tarihe geçmiştir. (Şahin, 2021)

2.5.3. Resimli Kitab

1908-1914 yılları arasında yayımlanan ve yayınlandığı bu kritik dönemin siyasî, sosyal, kültürel ve sosyal-ekonomik durumunu net bir şekilde yansıtan önemli bir süreli yayındır. II. Meşrutiyet döneminin çalkantılı günlerinde yayımlanmaya başlanan 9 cilt 51 sayıdan oluşan dergi, çağdaş bir yayın anlayışıyla farklı alanlarla ilgili pek çok makaleye ve fotoğrafa yer vermiş olmasıyla öne çıkmaktadır. İçerik zenginliğinin yanı sıra sahip olduğu nitelikli görsel malzemesi ile çağdaşları arasında öne çıkmış ve yayımlandığı dönemi açık bir şekilde yansıtmaya başarısı göstermiştir. (Barış, 2016) Ayrıca II. Meşrutiyet döneminin önde gelen fikir akımlarının temsilcileri Resimli Kitab'da düşüncelerini ifade edebilmişlerdir. Yazar kadrosunda, Ahmet Haşim, Ahmet Hikmet, Refik Halit, Süleyman Nazif, Abdullah Cevdet, Ahmet Rasim, Ali Kemal Yakup Kadri, Halit Ziya, Recaizade Ekrem, Cenap Şahabettin, Mahmud Esad, Tevfik Fikret, Ressam Hüseyin Avni, Selim Sırrı, Yusuf Akçura, Ahmet Refik, Cemil Süleyman, Hamdullah Suphi, Mehmet Emin, Mithat Cemal, Safveti Ziya, Tahsin Nahid, Salih Zeki, Veled Çelebi gibi isimler bulunmaktadır. Derginin yayımlandığı döneme bakıldığında, yazar kadrosunda dikkate değer sayıda kadın yazara da yer verildiği görülmektedir. Bu kadın yazarlar arasında Nigâr Binti Osman, Prenses Kadriye, Leyla Hanım, Şükûfe Nihal, Emine Semiyeye ve Halide Salih (Halide Edip) bulunmaktadır. (Barış, 2016, s. 255)

Bu üç dergi de siyaset, tarih-toplum, savaş, hukuk, ekonomi, tıp, doğa bilimleri, teknoloji, felsefe, spor, güzel sanatlar, ebeveynlik, kadın hakları ve kadının toplumdaki rolü gibi çok çeşitli konuları kapsamaktadır. Resimli Kitab'ın 51 sayısı 2017 yılında

Latin harflerine çevrilerek üç cilt halinde Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır.⁸

2.5.4. L'Illustration

Yayın hayatına 5 Mart 1843 yılında başlayan ve haftalık olarak yayınlanan bir dergidir. 1944 yılında kapatılan dergi oldukça uzun bir yayın hayatına sahip olmuş, Fransız dergileri içinde renkli fotoğraflar kullanan ilk süreli yayın ünvanını da taşımıştır. Derginin çağdaşları arasında öne çıkmasını sağlayan temel unsurlardan biri görsellik konusundaki öncü yaklaşımıdır. Bu sayede, dergi yayınlandığı yıllarda haftada 200.000'lik bir tiraj elde etmiş ve dünyanın ilk, büyük olasılıkla da en önde gelen illüstratif yayını olmuştur. (Akt. Boyraz ve Dolunay, 2015, ss. 500,501) Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili önemli görsel ve haber içeriklerine de sahiptir. Özellikle II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet siyasi liderlerinin fotoğraflarına sıklıkla yer verdiği görülmektedir.

2.6. II. MEŞRUTİYET'İN ÖNEMLİ FOTOĞRAFÇILARI

Önemli siyasi ve toplumsal değişimlerin yaşandığı II. Meşrutiyet Dönemi'nde, fotoğrafçılık alanındaki gelişmeler hızla devam ederken, çok sayıda fotoğrafçı dönemin önemli figürlerini ve olaylarını belgelemiştir. Bu fotoğrafçılar, Balkan ve Dünya savaşlarına, İmparatorluğun dağılmasından, Cumhuriyet'in kuruluşuna kadarki sürede birçok siyasi olaya tanıklık etmişlerdir. Her ne kadar iktidarın yönlendirdiği bir bakış açısına ortaya koyuyor gibi görünmelerine rağmen bu fotoğrafçıların Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi manzarasının daha da ötesinde görsel tarihinin arşivinin oluşturulmasına önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Bazı durumlarda sanatsal anlatım kaygısıyla giriştikleri biçimsel denemelerle kendi özgün bakış açılarını göstermeye

⁸ *Resimli Kitap, I,II,III.* (2017). (A. Tekin & A. Z. İzgöer, Eds.). Türk Tarih Kurumu.

çalıştıklarından söz etmek yanlış olmaz. Aşağıda adı geçen fotoğrafçıların çoğu; bu çalışma kapsamında incelenen yayınlar tarafından görevlendirilmiş, çoğu durumda Saray ve iktidar tarafından çeşitli açılış, seyahat ve etkinlikleri görüntülemeleri için özellikle çağırılmıştır. Genellikle bu etkinlikleri görüntülemeleri için birden fazla fotoğrafçının görev aldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan; savaş yıllarında da etkinlik göstermiş, yine iktidar ve dönemin basını tarafından görevlendirilmiş olan bir kısım fotoğrafçının ise dönemin ilk foto-muhabirleri olarak çalıştıkları görülmektedir.

2.6.1. Sebah & Joaillier / Sebah

Osmanlı İmparatorluğu döneminin etkili fotoğrafçılarından ve çektiği İstanbul fotoğrafları ile sanatsal becerilerini ticari alanda en uzun süre devam ettirebilmiş olan firmalardan biri Pascal Sebah'ın Beyoğlu'nda kurduğu yerleşik stüdyodur.(Öztuncay, 2015, s. 86) Pascal Sebah öldükten sonra, stüdyosunu kardeşi Cosmi Sébah ve genç yaştaki oğlu Joannes (Jean) Sébah (1872-1947) devralmış, bir süre sonra da İstanbul'da çalışan fotoğrafçı Policarpe Joaillier (1848-1904) ile ortak olmuşlardır. "Sébah & Joaillier" adını alan firma bu dönemlerde altın çağını yaşamıştır. Sebah & Joaillier Fotoğraf Stüdyosu'nun ürettiği, şehir panoramaları, halk tipleri ve günlük yaşam kesitlerinden oluşan görüntüler Batılı turistler tarafından büyük ilgi görmüştür. II. Abdülhamid döneminde Almanya İmparatoru, Kayser II. Wilhelm, Kraliçesi ile İstanbul'a geldiğinde Sebah & Joaillier tarafından başarılı bir şekilde fotoğraflanmış, bu nedenle de kendilerine "Prusya Sarayının Fotoğrafçısı" ünvanı verilmiştir. (Özendes, 1995, s. 245)

II. Wilhelm'in, Sultan V. Mehmet Reşad döneminde 1917'de İstanbul'a olan son ziyaretinde kendisine "Osmanlı Mareşali" ünvanı verilmiş, giydiği bu yeni üniformayla da fotoğrafları yine Sebah& Joaillier tarafından çekilmiştir. (Özendes, 1995, s. 271) Sırp Kralı Petar'ın ziyaretini, Sultan Reşad'ın Beylerbeyi Sarayı'nda verdiği ziyafetin yanı sıra Seyyidler' deki resmigeçidi ve Edirne seyahatini de fotoğraflamışlardır. 1909'da açılışına Sultan Reşad'ın da katıldığı Çırağan Sarayı'nda gerçekleşen meclisin ikinci

içtima devresi merasimini de *Şehbal* için Sebah & Joaillier takip etmiştir. (Çolak, 2017, s. 30)



Fotoğraf 14. (Katalog 1- Fotoğraf 74) Meclis-i Mebusan'ın iki reisi: Eski Sadrazam Hilmi Paşa ve yanındaki eski Maliye Nazırı Giritli Nuri Paşa. Muhterem mebuslar sofrada. Beylerbeyi Sarayı'nda ileri gelenler ve milletvekillerine verilen özel ziyafet. Foto: Sebah & Joaillier. *Şehbal*, 15 Haziran 1326 (1910) Yıl:1/22

2.6.2. Aşil Samancı (Ateliers Apollon) (1870-1942)

İstanbul'da doğan Aşil Samancı bir ressam olan babasının yanında çalışırken Abdullah Kardeşlerden de fotoğrafçılığı öğrenmiştir. II. Abdülhamid'in de portrelerini çeken Aşil Samancı, Abdullah Kardeşlerin aracılığı ile sarayda şehzadelere fotoğrafçılık dersleri de vermiştir. 1900'lerin ilk yıllarında Gülmez Biraderler' den stüdyolarını devralan Samancı, stüdyonun ismini Apollon olarak değiştirmiştir. *31 Mart Vakası*' nı günü gününe fotoğraflamış, dergi ve gazeteler için çok sayıda fotoğraf çekmiştir. (Bölük, 2014, s. 38) Resimli Kitap, Apollon Stüdyosu ve Kenan Reşid Bey ile anlaşmış ve

kapaklarında “*Hususi fotoğrafçılarımız: Mösyö A. Apollon ve Kenan Bey*” şeklinde reklamını yapmıştır.⁹ (Çolak, 2017, s. 21)

Sultan V. Mehmet Reşad’ın Hereke, Bursa, Rumeli seyahatlerinin fotoğraflarını ve Alman imparatoru II. Kaiser Wilhelm’i, Ekim 1917’deki İstanbul ziyaretinde Osmanlı Mareşali kıyafetinde gösteren fotoğraflarını çekerek ününü daha da arttırmıştır. Sultan Reşad’ın sivil ve tören kıyafetli olarak tespit edilen iki farklı portre fotoğrafının ikisinin de Apollon Fotoğrafhanesi imzalı olduğu görülmektedir. (Çolak, 2017, s. 21) 1925 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüş, Apollon adlı stüdyosunu kapattıktan sonra negatifleri ile Atina’ya yerleşmiş ve 1942’de Atina’da yaşamını yitirmiştir. (Özendes, 1995, s. 284)

2.6.3. Kenan Reşid Bey (1880? - 1967)

Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1880’lerde doğan ve asker kökenli bir fotoğrafçı olduğu düşünülen Kenan Reşid Bey’in tahsili ve fotoğrafçılık eğitimi konusunda bilgi bulunmamaktadır. (Öztuncay, 2005, s. 274) Gümrüklerde devlet memuru olarak çalışan Reşid Bey’in oğludur. 1909-1910 yılları arasında "Resimli Kitap" gazetesinde foto muhabiri olarak çalışmıştır. Sultan V. Mehmed Reşad’ın 1909’da yaptığı Harbiye Mektebi Ziyaretini fotoğraflamıştır. Sultan’ın yine Eylül 1909’da yaptığı Bursa seyahatini takip eden çok sayıda fotoğrafçıdan biri de Resimli Kitap adına Kenan Reşid Bey’dir. Dergi, Sultan’ın Mudanya İskeleyi’nde geliş ve dönüş esnasında çektiği fotoğraflardan oluşan 16 sayfalık bir ilaveyi, Eylül 1909 tarihli 12. sayısında yayımlamıştır. (Kenan Bey, 1909, Akt. Çolak, 2017, s. 28) Yine, Sultan Reşad’ın Ekim 1909’daki İzmit seyahatini ve 1910’da Bulgaristan Kralı Ferdinand’ın ziyaretini takip eden fotoğrafçılardan biridir. 1915 ortalarında Burhan Felek ile birlikte Çanakkale cephesinin fotoğraflarını çekmek için de görevlendirilmiştir. (Felek, 1979, Akt. Çolak, 2017, s. 43) Fotoğrafladığı kişiler arasında Çanakkale’deki Enver Paşa ve şehzade Ömer Faruk Efendi de vardır. Kenan Reşid Bey, Sigmund Weinberg gibi

⁹ Resimli Kitap, Teşrinievvel 1324, sayı: 2, kapak; Eylül 1909, sayı: 8, Mayıs 1325, kapak; Haziran 1909, sayı: 9; Eylül 1909 sayı: 12, kapak.

sinemayla ilgilenmiş, kameramanlık yapmıştır. Savaş sırasında direniş örgütü Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin belgesel filmini çekmiştir. (Çolak, 2017) Türk sinemasıyla ilişkisi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra da devam etmiştir. (Aran, 2019, s. 44)

2.6.4. Ateliers Phebus- Bogos Tarkulyan (?-1940)

Asıl adı unutulmuş, fotoğrafhanesinin ismiyle özdeşleştirilip 'Febüs Efendi' adıyla bilinen, beşinci dereceden Mecidi nişanına sahip olan Bogos Tarkulyan, Sultan II. Abdülhamid'in saray fotoğrafçısı ünvanını almış ve sultanın şehzadelerinin uzun yıllar fotoğrafçılığını yapmıştır. Abdullah Biraderler' in yanında yetişmiş ve 1890'da ilk fotoğrafhanesini açmıştır. İlk fotoğrafhane yandıktan sonra le Grand Rue de Péra'daki (şimdiki İstiklal Caddesi) eski Saint Antoine Kilisesi'nin yanındaki başka bir yere taşındıktan sonra atölyesine "Phébus" adını vermiştir. Tarkulyan, aynı zamanda başarılı bir portre ressamı olduğundan çektiği fotoğrafları pastel renklerle boyama konusunda da çok başarılıdır. Sultan II. Abdülhamid'den sonra tahta çıkan Sultan V. Mehmet Reşad tarafından da sarayın ileri gelenlerinin fotoğraflarının çekilmesi için sık sık saraya davet edilmiş, Osmanlı sarayı için önemli bir fotoğrafçı olmaya devam etmiştir. Devrin ünlü devlet adamlarından Muzafferiddin Şah, Kayser II. Wilhelm, Avusturya İmparatoru I. Karl, Phébus stüdyosunda fotoğraf çektirmiş kişilerdir. (Özendes, 1995, s. 221) Sultan Reşad döneminde Bulgaristan Kralı Ferdinand ve Sırbistan Kralı Petar'ın 1910'da gerçekleşen diplomatik ziyaretlerini de fotoğraflamıştır. Ayrıca başka bir fotoğrafçı olan Bahriyeli Ali Sami Bey'e ziyarete gelen yabancı askeri yetkililerin fotoğraflanmasında da yardımcı olmuştur. Fotoğrafhanesini 1937 yılında kapattıktan yaklaşık üç yıl sonra 1940 yılında vefat etmiştir.

2.6.5. Sigmund Weinberg

Romanyalı Yahudi kökenli Sigmund Weinberg Polonya'da doğmuştur. 1889'da İstanbul'a taşındıktan sonra Grande Rue de Péra'da fotoğraf ve film ekipmanları satan

bir mağaza açmıştır. Sadece fotoğrafçılıkla değil, aynı zamanda teknolojik yenilikler ve ticaretle de ilgilenen Weinberg, ilk sinema salonunu açarak, ilk fonograf ve gramofonu getirerek ve ilk otomobili ithal ederek Osmanlı İmparatorluğu'na sinemayı getiren kişi olarak tanınmıştır. (Evren, 1993, s. 393) 1899'da Sultan II. Abdülhamid'e yeni teknolojiler hakkında ilgi vermiş ve sultanın istemesi halinde törenlerini filme alabileceğinden söz etmiş, ancak sultan şüphelenmiş ve casuslarına Weinberg'i takip ettirmiştir. (Çolak, 2017, s. 42) Diğer taraftan, Sultan V. Mehmed Reşad'ın saltanatı sırasında ise padişahın birçok törenini görüntülemesine izin verilmiş ve bu fotoğraflar Weinberg' in çalıştığı *Servet-i Fünun* gazetesinde yayımlanmıştır. Sultan V. Mehmed Reşad'ın Rumeli gezisini fotoğraf makinesiyle takip etmiş, çektiği fotoğraflar *Servet-i Fünun*'un 1045'ci sayısında basılmıştır. (Aran, 2019) Mayıs 1909'da Sultan V. Mehmed Reşad'ı Cuma Selamlığı için Dolmabahçe Sarayı'ndan çıkarken görüntülemiştir. Bu fotoğraf 13 Mayıs 1909 tarihli 936. sayısının kapağında yayınlanmıştır. Ayrıca Sultan'ın 1909'da Meclis-i Mebusan ziyaretini, Eylül 1909'da gerçekleşen Bursa, Ekim 1909'daki İzmit ve 1910'da Edirne Seyahatini de fotoğraflamıştır. 1910'da Bulgaristan Kralı Ferdinand'ın ve Sırbistan kralı Petro'nun ziyaretleri esnasındaki bazı görüntüleri yine *Servet-i Fünun* için Weinberg takip eden fotoğrafçılar arasındadır. 1910'da 10 Temmuz Milli Bayramı dolayısı ile yapılacak resmigeçidi izlemek üzere Sultan'ın Ertuğrul Yatı'na gidişi, Temmuz 1911'deki saray önünde gerçekleşen kurban kesimi ve Sultan'ın yaptığı daha pek çok ziyareti görüntülemiştir.

2.6.6. Asaf Muammer Bey

Asaf Muammer Bey yazarlığının yanı sıra fotoğrafçılık da yapmış, roman ve gazete yazıları kaleme almıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti karşıtı olduğundan dolayı, 1911'de sürgüne gönderilmiş ancak 1918'de Osmanlı İmparatorluğu'na geri dönebilmiştir. Osmanlı dergisi Mahasin'in 1908-1909 yılları arasında 9. sayısına kadar yöneticiliğini yapmıştır. Ahmed Kemal Bey tarafından işletilen Stüdyo Hilal diğer adıyla "Hilal

Fotoğrafhanesi" Selanik'teydi. ¹⁰ Bu nedenle, Sultan V. Mehmed Reşad'ın 1911'deki Selanik gezisinde fotoğrafını çekmek için uygun bir konumda olduğu düşünülmektedir. Sultan Reşad'ın 1909'da Bursa'ya yaptığı seyahati görüntülemek üzere *Servet-i Fünun* dergisi tarafından gönderilen iki fotoğrafçıdan biridir. (Çolak, 2017, s. 28)

2.6.7. Rahmizade Bahaeddin Bediz (1875-1951)

Önde gelen Müslüman fotoğrafçılardan biri olan Bahaettin Rahmi Bediz, Girit ayaklanmasından,

Girit'de yaşayan bir ailenin oğlu olan Bahaeddin Bediz İstanbul'da doğmuştur. Babası İbrahim Rahmi Efendi'nin iki şehirde devam eden memuriyeti nedeniyle hem İstanbul hem Girit'teki okullarda okumuştur. Babasının ölümünün ardından yirmi yaşlarında Mekteb-i Sultânî'yi (Galatasaray Lisesi) bırakarak Girit'e geri dönmüştür. Fotoğrafa olan ilgisinin, kırtasiye dükkânına gelen bir turist grubunun fotoğrafını çekmek durumunda kalmasıyla tesadüfen başladığı düşünülmektedir. (Özendes, 1995, s. 299) 1896 ile 1909 yılları arasında Girit fotoğrafları çekerek, yaklaşık 200 kartpostal yayınlamıştır. Fransızca bilmesi sayesinde mesleğiyle ilgili Avrupa'daki yayınları takip etmiş ve Avrupa şehirlerinden ekipmanlar getirtmiştir. (Ak, 2004) 1909 yılında Girit'ten İstanbul'a geri gelen Bediz, 1910'da Babıali'nin karşısında, daha sonra temiz iş ve titiz çalışmanın sembolü haline gelecek, İstanbul'da sonra da bütün ülkede ünlenecek olan 'Resna' adı ile fotoğrafhanesini açar. (Özendes, 1995, s. 300) 1927 yılında İzmir'e taşındıktan sonra dokuz yıl boyunca bir dizi arkeolojik kazıya katılmış, çeşitli müzeler için fotoğrafçı olarak çalışmıştır. Kariyerine 1936'dan 1948'e kadar Ankara'da devam etmiş, 1951'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Bediz, ardında pek çok tarihi fotoğraf ve fotoğraf teorisi ile pratiğine dair yayımlanmamış bir kitap bırakmıştır. Bu fotoğraflar, dönemin sosyo-politik yönlerini ortaya koyan önemli belgeler olarak da görülmektedir. (Ak, 2004)

¹⁰ Sultan Mehmed V. Reşad ve Dönemi Fotoğraf Albümü, 42

2.6.8. Fahreddin Türkkan Paşa (1868-1948)

Tuna boyu Rusçuk'ta doğan Fahrettin Türkkan, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde kaçan Türk göçmen kabileleri ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Fahri bey, bir yandan İstanbul'da harp okuluna devam ederken Fransız mühendislerden de matematik ve Fransızca dersleri almıştır. Bu arada da onlardan fotoğrafçılığı öğrenmiş sonrasında Phebus' un fotoğrafhanesinde çalışarak Bogos Tarkulyan'dan özel dersler almıştır.

1910 yılında Arnavutluk'taki büyük isyanın bastırılmasında görev alır. 1911 İtalya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı savunmasında görev almıştır. Albay olarak Tekirdağ'da Kolordu Kurmay Başkanlığı'na getirilmiş ve 1912-1913 Balkan Savaşı'nda 31. Tümen'e komuta etmiştir. 1914'te Musul'da, sonra da Suriye'de komutanlık yapmıştır. Askeri görevle gittiği yerlerin fotoğraflarını çeken Fahrettin Paşa'nın yabancı yayınlardan derleyerek oluşturduğu fotoğrafçılıkla ilgili notları bulunmaktadır. (Özendes, 1995, s. 226)

2.6.9. Ferit İbrahim

Türk fotoğraf ve basın tarihinin önemli isimlerinden olan Ferit İbrahim 1898 yılında, henüz on altı yaşındayken fotoğraf makinesiyle tanışmış hem İstibdat hem de Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri boyunca fotoğrafçılıkla uğraşmıştır. Meşrutiyet yıllarının ilk foto-muhabiri olarak bilinmektedir. (Toros, 1990) 1914 yılında Sirkeci de ilk fotoğrafhanesini açan Ferit İbrahim'in foto-muhabirlik ve film alanında çalışan öncülerden hatta bilinen belgeler ışığında ikinci Müslüman fotoğrafhane olduğu düşünülmektedir. (Bölük, 2021)

Parlak bir öğrencilik dönemi olan İbrahim, iki yıl Tıp eğitimi aldıktan sonra okulu bırakarak, Hukuk fakültesine girer. Bitirdikten sonra Şura-i Devlet'te, bugünkü Danıştay da görevine başlamış, fakat bir süre sonra işinden çıkarılmıştır. Kaynaklarda farklılık gösteren çıkarılma sebebi ise; Taha Toros'a göre Hürriyet'in ilanı sonrası yapılan tasfiyelerin başlamasıyla isim benzerliği yüzünden, yıllar sonra kızı Sema Hanım'ın yaptığı açıklamada ise Abdülhamid'e suikast girişimi yaptığı iftirası sebebiyle

hapse atılmıştır. Bir şekilde aklandıktan sonra, bu olayların akabinde, o sıralarda *Resimli Kitab* dergisini çıkaran arkadaşı Faik Sabri'nin yaptığı teklifle memuriyeti bırakıp, 1908 yılında basın dünyasına adım atmıştır. Profesyonel olarak fotoğrafçılık yapmaya başlayan Ferit İbrahim'in, yalnız ülke topraklarında değil, yurtdışında da *Daily Telgraph*, *L'Illustration* gibi dergilerde hem askeri ve siyasi hem de aktüalite alanında pek çok fotoğrafı yayımlanmıştır. Balkan Savaşı'nın sonlarında *Resimli Kitab*'ı bırakıp, çalışma hayatına *İkdam* 'da devam etmiştir. Kısa süre sonra I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, görevli olarak gönderildiği Galiçya ve Romanya cephelerindeki hareketin Sigmund Weinberg ile birlikte filmlerini ve fotoğraflarını çekmiştir. Daha sonra sadece stüdyo işleri yapan Ferit İbrahim, Sirkeci'den sonra İstanbul'un en önemli stüdyolarının ilk tercihi olan Beyoğlu'na geçerek, o zamanlar bir dergiye verdiği ilanda kendisini 'Beyoğlu'ndaki tek Türk fotoğrafhane' olarak tanımlamıştır. (Bölük, 2021)

Hoca Ali Rıza'nın öğrencisi olan İbrahim, aynı zamanda resimle de uğraşmış fakat kendi yaptığı resimler günümüze ulaşamamıştır. Fotoğraflarındaki ışık kullanımı ve kompozisyon başarısı ile resim bilgisinin fotoğrafçılığını oldukça etkilediği anlaşılmaktadır. (Bölük, 2021)

2.6.10. Talha Ebüzziya (1880-1921) / Velid Ebüzziya (1882-1945)

Talha ve Velid Ebüzziya kardeşlerin babaları Ebuzziya Tevfik Bey (1849-1913) Türk basın tarihinde yeri olan bir gazetecidir. Daha orta tahsiline devam ederken Talha Bey, bir yandan babasına yazılarıyla Mecmua-i Ebüzziya'da destek olurken, lise ikinci sınıfa geldiğinde babasıyla birlikte Konya'ya sürüldüğünden tahsiline devam edememiştir. Talha bey bu sıralarda Konya'da fotoğraflar çekerek, evine kurduğu karanlık odada bu fotoğrafları kâğıda basmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ve sürgünlerin affı ile tekrar İstanbul'a dönen baba ve oğul bakımsız kalan Matbaa-i Ebüzziya'yı yeniden canlandırmaya çalışmışlar, 1909'da *Yeni Tasvir-i Efkar* adı ile bir gazete yayınlamaya başlamışlardır.

Lise tahsilinden sonra İstanbul hukuk fakültesini bitiren Velid Bey ise Paris'te Siyasal Bilimler okumaya başlamıştır. *Le Figaro* gazetesinde çalışarak gazeteciliği ve gazete fotoğrafçılığını öğrendikten sonra 1911'de de yurda dönmüştür. 1912 yılında matbaalarına bir karanlık oda ve klişehane kurmuşlar, iki kardeş önemli pek çok olayı bizzat kendileri foto muhabirliği yaparak çekmişlerdir. Velid Bey harp alanlarının fotoğraflarını çekmek üzere 1915'te Çanakkale'ye gitmiş, orada savaşa katılan askerlerin, kumandanları ve Türk bataryalarının fotoğraflarını çekmiştir. Bu fotoğraflar Tasvir-i Efkar'da yayımlanmıştır. (Özendes, 1995, ss. 292-293)

2.6.11. Arif Hikmet Koyunoğlu (1888-1982)

İstanbul'da doğan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda aktif bir mimar ve fotoğrafçı olan Koyunoğlu, fotoğraf makinesi ile henüz ortaokul yıllarında tanışmış ve fotoğrafçılıkla ilgili her şeyi dönemin ünlü fotoğrafhanelerinden Phebus'da öğrenmiştir. (Kuruyazıcı, 2008, ss. 96-97) 1910'da bir süre de ilk Müslüman-Türk fotoğrafhane olarak bilinen Bahaeddin Bediz'le çalışmıştır. 1912 Balkan Savaşı'nda ve I. Dünya Savaşı başladığında Doğu cephesinde görev yapmıştır. Kafkas Cephesi'nde kayak birliklerinin basında Ruslarla savaşmıştır. Giderken yanına fotoğraf malzemelerini de almış ve İstanbul basınına haberler göndermiştir. Bu dönemde Erzurum Dağları'nda Ordu kayak takımının fotoğraflarını da çekmiştir. Askere olmasına rağmen bir savaş muhabiri gibi de çalışmıştır. (Özendes, 1995, s. 317) İstanbul Cağaloğlu'nda 'Yer Altı Fotoğrafhanesi' adıyla bir stüdyo açmıştır. Yapay ışık kullanarak fotoğraf çeken ilk kişi olarak kabul edilmektedir. Başarılı bir mimar olan Koyunoğlu, yakın arkadaşlarının portreleri, tarihî yapılar, kendi inşa ettiği eserlerinden detaylar gibi konulara ilgi duymuştur. (Sağdıç, 2020)

2.6.12. Burhan Felek (1889-1982)

İstanbul'da doğan Burhan Felek, 1911'de İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra amatör olarak fotoğrafçılık çalışmalarına şimdiki İstanbul Üniversitesi'nin üst katında başlamıştır. 1914 Çanakkale Savaşı yıllarında “Karargâh-ı Umumi Fotoğrafçısı” olarak cephe fotoğraflarını çekmek üzere görevlendirilmiştir. 1915 yılı sonlarında Çanakkale Savaşı'nda siperleri, düşman birliklerinin verdiği zararı ve savaştan sonraki genel görünimleri çekmiştir. 1918 yılında kısa bir süre foto-muhabiri olarak Tasvir-i Efkâr gazetesinde çalışmıştır. Uzun seneler Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin İstanbul şubesi başkanlığını yapan Burhan Felek 1982 yılında İstanbul'da ölmüştür. (Gezgin, 2002, s. 23)

2.6.13. Naciye Suman (1881-1973)

Üsküp'te doğan ve Balkanlar'da yaşayan Naciye Hanım, Balkan Savaşı (1912-1913) yenilgisinden sonra diğer Türk aileler ile birlikte Anadolu'ya göç edenler arasındaydı. Naciye Hanım'ın eşi İsmail Hakkı Bey, Viyana'ya sığındığı sırada fotoğrafçılığı öğrenir ve 1914'te I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla İstanbul'a döner. Yerleştikleri konağın çatı katına açtıkları stüdyoda tüm aile fotoğrafçılığı kolayca benimser. Tekrar askeri göreve giden eşinin ardından Naciye Hanım çalışmaya devam eder. Naciye Hanım Osmanlı dönemi fotoğrafında bir stüdyo açıp, profesyonel çekimler yapan ilk kadın fotoğrafçıdır. Sultan V. Mehmet Reşad'ın torunlarına haftada iki gün fotoğrafçılık dersleri de vermiştir. (Özendes, 1995, s. 303)

3. BÖLÜM

SÜRELİ YAYINLARDA YENİ FOTOĞRAF TEMALARI VE TEMSİLDE DEĞİŞİMLER

II. Meşrutiyet Dönemi'nde imgelerin hem kullanım ve dağıtım biçimlerinin değiştiği hem de yeni bir tema ve konu birikiminin ortaya çıktığı görülmektedir. Siyasal portreler, siyasal katılım, önde gelen İttihatçıların grup fotoğrafları, savaş araç-gereçleri, eğitim ve kamu yaşamında görünür olmaya başlayan kız çocukları ve kadınlar hatta yepyeni bir Sultan temsili imgeler dünyasında yer almaya başlar. (Eldem, 2017, ss. 144-147) Bu araştırma kapsamında temsilin değişimi bağlamında incelenen fotoğrafların takip edilebildiği mecranın süreli yayınlar olması bakımından resimli gazeteciliğin, basın fotoğrafçılığının ve foto-muhabirliğin gelişmesinden bahsetmek kaçınılmaz olacaktır. Diğer bölümlerde bahsedildiği üzere, basın, Osmanlı'nın son dönemlerinde kamuoyu üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Kamuoyunun şekillendirilmesinde, yeni fikirlerin yayılmasında, kitlesel protestoların kışkırtılmasında ve siyasi eylemler için halk desteğinin sağlanmasında kilit bir rol oynamıştır. Siyasi olayları etkileme, feminizm ve milliyetçilik gibi yeni fikirleri teşvik etme ve kamuoyunu manipüle etme gücüne sahipti. (Baykal, 2019, s. 178) II. Abdülhamid Dönemi'nde sansüre rağmen önemli üç unsuru; kaliteli fotoğraf, kâğıt ve klişeyi bir araya getirmeyi sağlayan *Servet-i Fünun*'la birlikte gelişen basın fotoğrafçılığı, II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında özgürlüğe kavuşmuş, basın fotoğrafçılığına talep artmış, günlük gazetelerde resim yayını yaygınlaşmıştır. (Gezgin, 2002, ss. 15-16) Sayısız resimli dergi çıkmış, ancak bu kalabalığın içinde gerçek anlamda basın fotoğrafçılığı yapabilen yayınlar, geçmişiyle ve 1944'e kadar süren 53 yıllık yaşamıyla *Servet-i Fünun* ve II. Meşrutiyet döneminde ona katılan *Şehbal* ile *Resimli Kitab* olmuştur. 1908'i izleyen yıllarda siyasi olaylardan, mitinglere, savaşlardan, günlük yaşam sahnelerine vs. ait bolca fotoğraf çekilmiş ve yayınlarda da yer almıştır. Bu dönemin en ünlü foto muhabiri Ferit İbrahim olmuştur ve resimleri Avrupa yayınlarında da çıkmıştır (Koloğlu, 2010, s. 100)

3.1. POLİTİK İMGELEM VE PROPAGANDA

3.1.1. II. Abdülhamid İmgesi ve II. Meşrutiyet

İslamiyet'te herhangi bir ayet ya da hadiste tasvir yasağına rastlanmadığı halde özellikle Anadolu'da halk arasında dini inançlar sebebiyle tasvire hoş bakılmamıştır. (Alsan, 2019) Diğer taraftan, Fatih Sultan Mehmed ile başlayan padişah portreleri geleneği 20. yüzyıl başlarına kadar önemli bir sanat türü olarak etkinliğini sürdürmüştür. (Kılınç, 2021, s. 81) II. Mahmud, Abdülmecid ve Abdülaziz gibi hükümdarlar, halkı arasına karışan ve devletin meşruiyetinin kişisel bir tezahürünü sunan modern hükümdar rolünü benimsemişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun gelenekçi değerlerini temsil eden otokratik bir hükümdar olarak görülen II. Abdülhamid, daha önce bahsedildiği üzere kendini dış dünyaya kapatan bir hükümdar olmasıyla bir nevi II. Mahmud'dan önceki klasik dönem Osmanlı sultanlarının tutumuna benzer bir yaklaşım sergilemektedir.



Fotoğraf 15. Hamidiye Camii'nde Cuma Selamlığı. Abdullah Kardeşler. 1880-1893. Albümin baskı, Library of Congress.

II. Abdülhamid modernleşme tasarısından ve dünya hükümdarları arasındaki meşruiyetini koruma isteğinden vazgeçmeyerek, kendisini doğa üstü bir varlıkmiş gibi konumlandırmış, sevilen simgeler aracılığıyla tebaasına ulaşmayı egemenliğini görünmeden güçlendirmeyi hedeflemiştir. (Deringil, 2007, s. 55)

Akademik araştırmalarda da tekrar edildiği üzere Sultan II. Abdülhamid'in fotoğrafa olan büyük ilgisi ve onu çeşitli amaçlarla kullanmış olmasına rağmen kendisi için fotoğraf makinesinden ya da başka herhangi bir resimsel tasvir aracından kaçınılmaktaydı. Abdülhamid suretinin kamusal alanlarda sergilenmesini yasaklamıştı. Böylece kamusal alandaki sultan otoritesi tuğra, sarayın siluet görüntüsü, Cuma Töreni gibi icat edilmiş sembollerin kullanımıyla çerçevelenerek, 'görünmeden güç titreşimleri yaymak' onun politikası olmuştur. Fakat 1908 Meşrutiyet'in ilanı sonrası sultan bu stratejiden vazgeçmek zorunda kalacak ve bu tarihten itibaren fiziksel olarak yeniden görünür olacaktır. (Özen, 2019, s. 19)



Fotoğraf 16. (Katalog 2- Fotoğraf 197) Abdülhamid Selamlık merasiminde. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (17 Ağustos 1908) Sayı: 901 s. 261

Sultan II. Abdülhamid'in 33 sene boyunca basında bir tek fotoğrafı yayınlanmamışken, II. Meşrutiyet'ten sonra arka arkaya Cuma Selamlığı sırasında çekilen fotoğrafları yayınlanmıştır. (Çolak, 2017) Abdülhamid'in portresini taşıyan birçok kartpostal¹¹ ayrıca padişahın imgesi üzerinde daha önce uygulanan kontrolün hatta yasağın bir anda kalkarak muhtemelen hoşuna gitmeyecek şekillerde ayağa düştüğünü de göstermekteydi. (Eldem, 2004, s. 366) Dahası, 31 Temmuz 1908'de Hürriyet'in ilk Selamlık Töreni'nde, Sultan II. Abdülhamid kamuoyunun karşısına çıkmış, Balkanlar'ın tanınmış fotoğrafçı ve kameramanları olan Manaki Kardeşler tarafından filme alınmıştır. Film görüntüleri, padişahın İstanbul'daki Hamidiye Camii'nde Cuma törenine katıldığını gösteriyordu. (Özen, 2019, s. 19) Bu, sultanın görsel temsilinde önemli bir değişime işaret ediyordu ve sultanın yeni siyasi dönemde otoritesini ve meşruiyetini ortaya koymasının bir yoluydu.

3.1.2 Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1918), sultan ve imparatorluk imgesinin kullanımının önemli dönüşümler geçirdiği gözlemlenebilmektedir. II. Meşrutiyet birçok konuda olduğu gibi Padişah fotoğraflarının yayınlanması konusunda da bir kırılma noktasıdır. (Çolak, 2017) Bu durum II. Meşrutiyet dönemine ait gazete ve dergilerde yayımlanan fotoğraflardan takip edilebilmektedir. Bu dönemde, sultan ve imparatorluk imgesinin, siyasi, toplumsal ve kültürel değişimlerin bir yansıması olarak evrim geçirdiğini söylemek yanlış olmaz.

Osmanlı tarihi boyunca ve özellikle de yukarıda bahsedilen II. Abdülhamid döneminde padişah imgesi tipik olarak mutlak otoritenin ve ilahi meşruiyetin sembolü olarak resmedilirken, II. Meşrutiyet döneminde, anayasal reformların başlatılması ve özellikle Balkan Savaşı sonrası milliyetçi duyguların yükselmesiyle birlikte, padişahın ve

¹¹ Bu dönemde basılan kartpostallarda genellikle daha önce çekilmiş ve popülerlik kazanmış fotoğrafların kullanıldığı gözlemlenir.

imparatorluğun fotoğraflardaki temsilinin daha siyasi ve milliyetçi bir bağlama doğru kaydığı görülmektedir. Özellikle törenlerde ay yıldızlı bayrağın daha sık kullanıldığı, halka daha yakın olma çabasıyla sıklıkla kurum ziyaretleri, seyahatler ve törenlere katılan Sultan Reşad'ın ise genellikle askeri üniforma tercih ettiği ve etrafının II. Meşrutiyet'in ilanında öne çıkan İttihatçı subaylarla çevrili olduğu görülmektedir. (Fotoğraf 2, 3, 212, 215, 445) Meşrutiyet'in ilk yıllarındaki fotoğraflarda Sultan Reşad ve İttihatçılar arasında fotoğraflarda göze çarpan fiziksel mesafe Sultanın hala sembolik ya da değil, önemli bir konumda olduğunu işaret etmektedir. Ancak 1913' ten sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidarı tamamen ele geçirmesinin ardından değişecek olan bu durumu 1917 yılında çekilmiş olan bir fotoğrafta izlemek mümkün görünmektedir. (Fotoğraf 226) Fotoğrafta Enver Paşa Sultan Reşad'ın hemen yanı başında, yakın mesafede durmaktadır. Kalabalığın Sultana oldukça yakın mesafede ve geneli gülmekteyken, Sultan Reşad'ın ise asık suratlı ve ciddi olduğu görülmektedir. Bu durum, Sultan Reşad ve İttihatçılar arasındaki gittikçe değişen güç dengesinin görsel bir temsili olarak değerlendirilebilir.



Fotoğraf 17. (Katalog 2- Fotoğraf 226) Padişah hazretleri Hilal-i Ahmer (Kızılay) sergisini onurlandırmaları sırasında. 23 Ağustos 1333 (23 Ağustos 1917) Cilt: 53/ 1358



Fotoğraf 18. (Katalog 2- Fotoğraf 212) (?) Sultan'ın Anıları: Sultan Mehmed Han-ı Hamis Edirne manevralarında, Seyidler istasyonunda. Sultan Hazretleri Teftişte. Servet-i Fünun, 21 Teşrin-i Evvel 1326 (3 Kasım 1910) Cilt:39/ 1013

II. Meşrutiyet'in ilanından önce imparatorluğun fotoğraflardaki imajı genellikle camiler, saraylar ve kamu binaları gibi anıtsal mimariye odaklanarak Osmanlı medeniyetinin ihtişamını ve görkemini sergiliyordu. Ayrıca, askeri geçit törenleri, imparatorluk alayları, yeni binaların açılışları ve diplomatik kabullerin görüntüleri kısaca modernlik, ilerleme ve refahla ilgili her alandan görüntüler güç ve prestij yansıtmak için kullanılmıştır. Dolayısıyla, fotoğrafın erken dönemlerinde, Osmanlı sultanları ve imparatorluğun simgeleri, genellikle resmi portrelerde ya da törensel duruşlarda görüntülenmekteydi. Bu fotoğraflar, sultanın otoritesini ve imparatorluğun gücünü vurgulamak için kullanılırdı. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu, anayasal monarşinin getirilmesi ve parlamentonun güçlendirilmesi gibi önemli siyasi reformlar geçirmiştir. Bu dönem, değişen siyasi manzarayı yansıtan fotoğraflarda sultanın ve imparatorluğun tasvirinde de bir değişime tanıklık etti. Sultan Abdülhamid'in yerine tahta çıkarılan II. Meşrutiyet padişahı V. Sultan Mehmed Reşad, modernleşme ve reformun sembolü olarak tasvir edilmiştir. II. Meşrutiyeti ilan eden İttihat ve Terakki Cemiyeti Kanun-ı Esasi'yi korumak ve yaşatabilmek için çeşitli tedbirler alma yoluna gitmiş, Padişah'ın halk üzerindeki etkisinin kullanılması ve halka

yakın bir Padişah imajı oluşturulması gerektiği düşüncesi ile hareket edilmiş ve bu amaçla Yurt gezileri düzenlenmiştir. Sultanın halkla bütünleştirilmesi, halka kabul ettirilmesi, halk arasında Meşrutiyet fikrine bağlı olduğu düşüncesinin verilmesi ve birleştirici etkisi ile bütünlüğün sağlanması hedeflenmiştir. (Çolak, 2017)

Sultan Reşad hem fiziksel hem de zihinsel olarak ulusun babası rolü için çok uygun bir figür olarak görülmektedir. (Akt. Özen, 2008) 64 yaşında tahta çıkan yaşlı Sultan, yalnız ve şüpheli olarak bilinen kardeşi Abdülhamid'in aksine, daha görünür olan, sevgi dolu, iyi kalpli ve nazik bir sultan olarak ün kazanmıştır. Sultan Reşad sadece başkentte değil imparatorluğun uzak vilayetlerinde de tebaasıyla daha fazla temas halinde olmuş, mutlak bir hükümdardan ziyade törensel bir hükümdardır.



Fotoğraf 19. (Katalog 2- Fotoğraf 223) 24 Nisan 1914 Ayasofya Cami-i Şerifi 'nde icra olunan Selamlık Törenine katılan Sultan ve kalabalık tarafından karşılanması. Servet-i Fünun, 11 Nisan 1330 (1914)

Onun şahsında basında yayımlanan fotoğraflar, kartpostallar ve filmlerle desteklenen yeni bir “sultan imajı” yaratılması başarılı olmuştur. (Fotoğraflar) Bu fotoğraflar modernleşme ve devlete bağlılık mesajlarını iletme amacıyla, imparatorluğun birlik ve beraberliğinin simgesi olarak kamuoyunu etkilemek amacıyla kullanılmıştır. Padişahın temsilcileriyle birlikte yeni kurulan meclisin açılışlarına, meşrutiyet ideallerini simgeleyen gösterişli resmi mitingler, törenler ve anma etkinliklerine katılması, askerleri denetlemesi, okul ve hastane gibi modernleşmeyi simgeleyen yeni inşa edilen kurumları ziyaret etmesi ve halkla buluşması gibi imgeler hem Sultanın gücünü ve otoritesini korumak hem de Meşrutiyet'in meşruiyetini pekiştirmeye yönelik bir araç olarak hizmet etmiştir. Tarih boyu böyle tören ve etkinlikler, halka padişahı şahsen görme fırsatı sunarak hükümdara karşı bağlılık ve saygıyı artırmıştır. Meclis binası, meclis üyeleri ve meclis oturumları da bu bağlamda sıklıkla fotoğraflanan temalar arasındadır. (Fotoğraf 4, 12, 202, 205, 209, 217, 223, 452, 447)



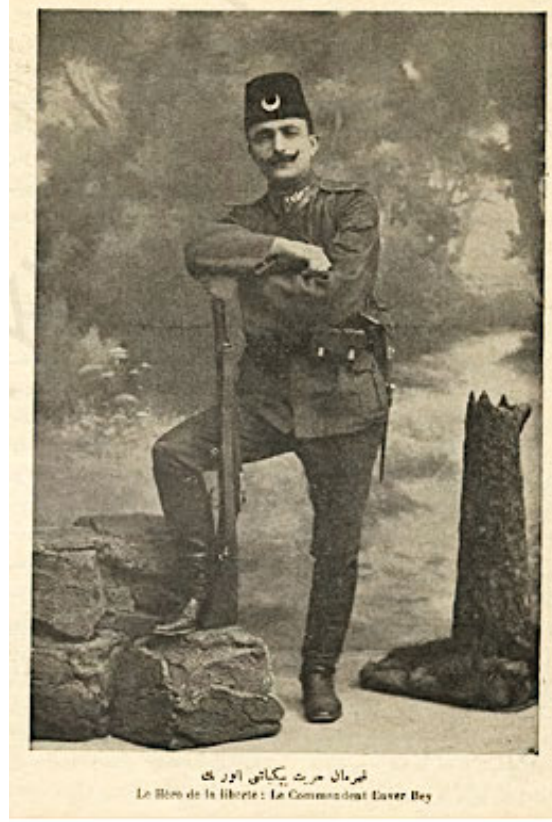
Fotoğraf 20. (Katalog 2- Fotoğraf 219) Sultan Hazretleri Selamlık' tan sonra Üsküdar'daki Yeni Cami'den ayrılırken. Servet-i Fünun, Mayıs 1327 (1911)

Diğer taraftan, imparatorlukta milliyetçilik ve ulusal kimlik duygularının yükseldiği, Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve toprak kayıplarıyla sonuçlanan savaşlar gibi nedenler yüzünden sultanın otoritesinin sorgulanmaya başlanması açısından da II. Meşrutiyet Dönemi'nde, sultanın imgesinin artık eskisi kadar kutsal ve dokunulmaz olmadığı anlaşılabilmektedir.

3.1.3. Bir Kahraman Olarak Siyasi ve Askeri Liderler

II. Meşrutiyet'in ilanından itibaren “Kahraman” olarak konumlandırılan siyasi-askeri liderlerin genellikle güç, otorite ve milliyetçiliği yansıtan özenle hazırlanmış imgeler aracılığıyla tasvir edildiği görülmektedir. Bu liderlerin portrelerinin ve çeşitli grup fotoğraflarının, halk arasında tanınmak, güven vermek ve liderliklerini pekiştirmek amacıyla propaganda aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu fotoğraflar, dönemin önde gelen siyasi figürlerinin ve liderlerinin belgelenmesine hizmet etmenin yanı sıra, siyasi değişimi yönlendiren ve kamuoyunu şekillendiren bireylerin görsel temsillerini sağlamaktadır. Etkili politikacıların, aydınların ve aktivistlerin portreleri sadece tarihi kayıtlar olarak değil, aynı zamanda halk için liderlik ve ilham sembolleri olarak da hizmet ettiğini ve geniş halk kitleleriyle bağlantı kurmalarına yardımcı olduğunu söylemek yanlış olmaz. (Özellikle de kartpostallar aracılığıyla)

Bu çalışma kapsamında incelenen üç yayında da Enver Paşa, Talat Paşa ve Cemal Paşa gibi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimleri, Meclis-i Mebusan üyeleri ve diğer devlet adamlarının portreleri ve grup olarak çekilmiş fotoğraflarına aslında Sultan'ın görüntülerinden çok daha fazla rastlanmaktadır. (Fotoğraf 20, 227, 228, 256, 267, 479, 482) Jön Türk hareketinin yol açtığı siyasi değişimden memnun olmayan ve radikal Müslümanların ayaklanmasıyla yaşanan 31 Mart Olayı, Nisan 1909'da Jön Türk subaylarının gözetimi altında özel bir görev gücü olan Hareket Ordusu tarafından bastırılır.



Fotoğraf 21. (Katalog 3- Fotoğraf 488) Hürriyet kahramanı Binbaşı Enver Bey.
Resimli Kitab, Temmuz 1325 (1909)

Hareket ordusunu eylem halinde gösteren bir dizi fotoğraf da bulunmaktadır. Bu fotoğraflardan çok miktarda kartpostal da üretilmiştir. (Kutlu, 2004) Özen'in (2008) belirttiği bir gazete makalesine göre; Hareket Ordusu üyeleri, "Özgürlük Kahramanları" olarak tasvir edilmektedir:

"Hepimiz için büyük önem taşıyan Türkiye'deki son olaylara gerçekmiş gibi bir mükemmellikle tanıklık edeceğiz ve son trajik anları hayata geçireceğiz. Devrim, Hareket Ordusu'nun şehri kuşatması, askeri kışlaya saldırı. Projeksiyon ışıklarında özgürlüğün cesur kahramanlarının görüntüleri belirecek." (Stamboul, 15 July 1909. Fransızca'dan Akt. Özen, 2008, s. 153)¹²

¹² Stamboul, 15 July 1909.

II. Meşrutiyet'in ilanına giden süreçte eylemleriyle kilit rol oynayan Hareket Ordusu'nun iki Jön Türk subayı Enver Bey ve Niyazi Bey, '*ulusun özgürlüğü için öneriler*' veya '*vatan için ölüm*' gibi askeri ve kahramanlık kavramlarına hitap eden *vatansever-milliyetçi bir kahraman* inşasının sembolleri haline geldiler. (Özen, 2008, s. 153) (Fotoğraf 35, 487, 488, 490) Arnavut kökenli olan Niyazi Bey 31 Mart Olayı'nın bastırılmasından kısa bir süre sonra Balkanlara döndükten sonra Nisan 1913'te koruması tarafından öldürülmüştür. Kahraman arkadaşı Enver Bey'in popülaritesi ise daha da artmıştır. Enver bey 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı'ndaki eylemleri sayesinde albay rütbesi almış ve bir halk askeri kahramanı olarak büyük saygı ve prestij kazanır. İki yıl sonra Ocak 1913'te Enver Bey ve İttihatçıların önde gelen diğer bazı üyeleri tarafından "Babıali Baskını" denilen bir hükümet darbesi gerçekleştirilir. Parlamento'yu devre dışı bırakacak ve iktidarı tamamen ele geçireceklerdir.



Fotoğraf 22. (Katalog 2- Fotoğraf 228) Kolağası Niyazi Bey, İttihat ve Terakki Kahramanı. Serveti, Fünun, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908) Cilt:35 /904

Böylelikle Enver Bey, “Özgürlük kahramanı” olarak isimlendirilirken aslında askeri bir diktatörlük rejiminin liderlerinden biri haline gelir. I. Dünya Savaşı’nın arifesinde Enver Bey yeni padişah Sultan Reşad’ın yeğenlerinden biri olan Naciye Sultan ile evlenir. Enver bey ile Naciye Sultan arasındaki evlilik hükümet ile Osmanlı Sarayı arasında sembolik bir ittifak olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Sultan Reşad’ın tasvir ettiği gibi özgürlük kahramanı ile ulusun babası, birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nun yeni gücünü simgelemektedir. (Özen, 2008, s. 154) (Fotoğraf 29, 261)



Fotoğraf 23. (Katalog 1- Fotoğraf 35) Enver Bey ve Niyazi Bey. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (28 Mayıs 1909)
Yıl:1/5 (1 Mayıs 1329 (1913) tarihinde tekrar yayınlanmış.)

Fotoğraflarda genellikle askeri üniforma içinde, kendine güven ve kararlılıkla resmedilen Enver Bey, kahraman bir figür ve Osmanlı gücünün bir sembolü olarak statüsünü pekiştirmektedir. Ayrıca Niyazi Bey ve Nisan 1909'da Osmanlı başkenti

İstanbul'u "kurtaran" ordunun kumandanı ve Eldem'e (2017) göre de son derece fotojenik bir adam olan Mahmud Şevket Paşa'nın fotoğrafları görsel şanın diğer bir adıdır. (Eldem, 2017, s. 147) (Fotoğraf 37, 255)



Fotoğraf 24. (Katalog 1- Fotoğraf 37) Mahmud Şevket Paşa ve kurmayları.
 Foto: Phebus. Şehbal için çekilmiştir. 15 Temmuz 1325 (1909) Yıl:1/8

سَرِفُون

بجانبه کوناری جقار
منافع ملک و دولته خادم مصور عثمانی غزته سی

SERVETIFUNUN
JOURNAL ILLUSTRE TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLE.

18^{me} année

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime Porte

عدد : ۹۰۱ — بازار ایرانی — ۴ اگستوس سنه ۱۳۲۴ — اون سکرینی سنه — اونوز بشنهی جلد

Distributeur - Propriétaire
AHMED IHSAN

۱۰۰ پاره در
درسمادته نسخه سی
شرائط اشترا :
ولایته سنه لکی ۱۵۰
آلتی آلتی ۸۰ غروش اولوب
اوج آلتی یوقدر .
قبرله دن مقوا پورو ایله
سکوندرک اینیون سنوی
بکری غروش قفله آلتیر .

صاحب امتیاز و مدیری
احمد احسان
شرائط اشترا :
درسمادته سنه لکی ۱۳۰
آلتی آلتی ۶۵
اوج آلتی ۴۰ غروشدر .
پوسته ایله کوندریلرسه
ولایات بدل اخذ اولنور .



نیازی بک
Nizami bey

حریت

عدالت

مساوات



انور بک
Enver bey

عقابیلری نائل حریت ایدرک و علی محو و انقراض نهاکه سندن خلاص ایدن شرفی اوردومنه قهرمانلری
Les héros de l'armée Ottomane, libératrice de la Patrie.

Fotoğraf 25. (Katalog 2- Fotoğraf 227) Osmanlı ordusunun kahramanları, vatani kurtaranlar. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (1908)

3.1.4. Halkın Katılımı ve İlgisi

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde (1908-1918), halk arasında siyasi katılım ve ilgide önemli bir artış yaşandı. Bu dönem, Osmanlı Parlamentosu'nun restorasyonu ve daha liberal politikaların uygulanmasıyla bir anayasal reform dönemine işaret ediyordu. Bu artan siyasi faaliyet ve katılım, dönemin fotoğraflarında da gözlemlenebilir. Ayrıca bu fotoğraflar yine dönemin sosyal ve siyasi dinamikleri hakkında değerli bilgiler sunmaktadır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, geniş bir toplumsal tabana ve homojen olmayan bir sınıf yapısına sahip olması nedeniyle seçkin sınıf yanlısı olmaktan uzaktı. Kendilerini Osmanlı milletinin evrimi içinde ilerleyen temsilcileri ve değişimin aracı olarak görüyorlardı. Şehirlerde merkezlenmiş olsalar da idari yapı ve toprak sahipleriyle ilişkileri sayesinde taşra bölgelerine de etki ediyorlardı. Cemiyet, imparatorluk genelinde geniş kitleleri etkileyerek siyasete halkçı bir boyut katan ilk siyasi örgüt olmuştur. Siyasi hamleleriyle şehirli kitleden ustalıkla faydalandılar. Mitingler düzenleyerek ve gerektiğinde şehirli kitleyi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek etkin bir politika izlediler. O günkü imparatorluk siyaseti için halk kitlelerini etkilemek ve harekete geçirmek düşüncesi bile devrim niteliğindeydi. (Ahmad, 1999, ss. 196, 197) II. Meşrutiyet'in öngördüğü siyasal modernleşme ile cemaat yapılarından daha geniş kapsamlı bir toplumsal düzenin oluşumu hedeflenmiş, yeni bir siyasal-kamusal alan anlayışıyla “vatandaş” kavramı ortaya çıkarak, devlet ile vatandaşlar arasındaki hukuksal-siyasi ilişkileri yeniden düzenlenmiştir. 1909'da kabul edilen Cemiyetler Kanunu ve Tatil-i Eşgal Kanunu gibi Kanun-i Esasi'de yer almayan düzenlemeler, dernek kurma ve toplanma haklarını sağlayarak örgütlü topluma yönelimi teşvik etmiş ve vatandaşların sivil ve siyasi katılımını artırmıştır. (Üstel, 2008, s. 27) Bu haklar, derneklerin amaç ve niteliklerine getirilen sınırlamaların devam eden devlet-sivil toplum ilişkisindeki güvensizlik ve endişenin bir belirtisi olmasına rağmen, vatandaşların siyasi ve sosyal alanda etkin bir rol oynaması teşvik edilmiş ve toplumsal değişim ve gelişime katkı sağlamıştır. Ancak, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bile,

siyasal ve sivil özgürlüklerin tam anlamıyla gerçekleşmediği ve bu kanunların uygulanmasında bazı sınırlamaların olduğu unutulmamalıdır.



Fotoğraf 26. (Katalog 1- Fotoğraf 59) Osmanlı Devleti'nin savaşa ilişkin görüşü: Sultanahmet Meydanı'nda yapılan ikinci mitingin izlenimlerinden... Balkan Savaşı arifesinde İstanbul. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (28 Ekim 1912)
Yıl: 3 /63

Sürelî yayınlarda görülen fotoğraflarda siyasi gruplar, aktivistler ve sıradan vatandaşlar tarafından düzenlenen çeşitli halk gösterileri, cenaze törenleri, mitingler ve toplantılar görüntülenmiştir. (Fotoğraf 59, 297, 302, 520, 523, 526) Fotoğraflar İttihat ve Terakki Cemiyeti gibi siyasi partilerin mitinglerini ve kongrelerini belgelerken, parti liderlerini ve katılımcıların coşkusunu da göstermektedir. (Fotoğraf 530, 531) Bu bağlamda en fazla öne çıkan fotoğraflar “Meşrutiyet Kutlamaları” olmuştur. 1908'deki ilk Osmanlı Meclis-i Mebusan'ın açılışı ve Sultan'ın açılış konuşmasının yanı sıra halkın da İstanbul başta olmak üzere imparatorluğun farklı vilayetlerinde halkın sokaklara dökülerek kutlama yaptığı görülmektedir. Bu görüntüler genellikle bayrak, pankart ve dövizler sallayan, Meşrutiyete ve siyasi davalara bağlılıklarını simgeleyen toplumsal coşkunun güçlü bir yansıması olarak görülebilir. Yayımlanan bu fotoğraflarla Meşrutiyet'in halk tarafından desteklendiğinin mesajı da verilmiş olmaktadır. (Fotoğraf 62, 282, 289, 508, 689)



Fotoğraf 27. (Katalog 3- Fotoğraf 511) Dersaadet'te Seçim. Beyoğlu'ndaki Sultani Mektebi önünde seçim toplantısı. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1324 (Aralık 1908)



Fotoğraf 28. Harbiye Nazırı Recep Paşa'nın cenazesi. Bakanlık penceresinden çekilen fotoğraf. Servet-i Fünun, 14 Ağustos 1324 (27 Ağustos 1908)

3.1.5. Toplumsal Hareketlerin ve Olayların İmgesi

II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1918) derin toplumsal ve siyasi çalkantıların yaşandığı, toplumsal hareketlerde ve siyasi faaliyetlerde dramatik bir yükselişe tanık olunmuştur. Yukarıda sözü edilen halkın ilgisini ve katılımını gösteren miting ve kongre fotoğraflarının yanında bu dönemde çok sayıda protesto eylemleri de olmuştur. 31 Mart Vakası, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı gibi önemli siyasi olaylara ilişkin gösteriler ve protestolar fotoğraflar aracılığıyla belgelenmiş hem de fotoğrafların dolaşımıyla kamuoyu desteğini daha da artırmak istenmiştir. Fotoğrafların, siyasi fikirlerin yayılması, liderlerin görünürlüğü, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve katılımının teşvik edilmesi, ulusal kimlik duygularının pekiştirilmesi gibi amaçlar doğrultusunda etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. (Akşın, 1980; Gülaçar, 2018)

Bu dönemin, fotoğraf teknolojisinin de gelişmesiyle birlikte, güncel olayları belgelemek için güçlü bir araç ve yeni bir görsel dil olarak foto muhabirliğinin yükselişiyle aynı zamana denk geldiği düşünülebilir. 19. yüzyılın sonlarında taşınabilir fotoğraf makinelerinin kullanılmaya başlanması, fotoğrafçılığı daha erişilebilir hale getirerek, amatör fotoğrafçılığın yükselişini ve bir basın fotoğrafçılığı kültürünün ortaya çıkışını kolaylaştırmıştır. Bu gelişmeler, özellikle II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında sansürsüz basın dönemine denk gelmiş bu da fotoğrafçılara kamusal olayları belgeleme konusunda daha fazla özgürlük sağlamıştır. Örneğin, siyasi toplantı ve faaliyetlerin görüntüleri, halkın desteğini toplamak ve acil meseleler hakkında farkındalık yaratmak için makaleler ve başyazılarla birlikte sıklıkla yeniden üretilmiştir. Fotoğrafların gazetelerde ve dergilerde yaygın olarak kullanılması, olayların hem nasıl belgelendiğini ve fotoğraflara nasıl yansıdığını incelemek hem de önceki dönemlere göre süreklilikleri ve farklılıkları ortaya çıkarmak açısından bir fırsat sunmaktadır.



Fotoğraf 29. (Katalog 3- Fotoğraf 517) Sultan Ahmed'de basın kanununa karşı eylem. Resimli Kitab, Mart 1325 (1909) Cilt: 1

Sultan Abdülmecid'den itibaren, resmi Osmanlı saray fotoğrafçılığı öncelikle Sultan'ı, devlet adamlarını ve büyük törenleri tasvir etmeye odaklanarak, imparatorluğun sterilize edilmiş görüntüsünü sunuyordu. Abdülhamid döneminde de gazete ve dergilerde resim kullanma özel bir izne bağlı tutulmuştur. (Öztuncay, 2003, s. 222) Bu döneme ait fotoğraflar ise, önceki dönemlere kıyasla önemli ölçüde farklıdır. Daha geniş bir konu yelpazesini tasvir etmekte, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde değişen sosyal ve siyasi manzarayı ve dönemin dinamizmini yansıtmaktadır. Daha önce genellikle stüdyo çekimlerinden ibaretken, teknolojik olanakların da etkisiyle artık kamusal alanlarda, sokaklarda, hatta cephede belgesel stilde yapılan çekimlerle anlatı biçiminin de değişmeye başladığı görülebilmektedir. Daha gerçekçi ve an'ı yakalayan bir anlatım sunmaya başlanmıştır. Sadece seçkinleri değil, gösterilere katılan sıradan vatandaşları, din adamlarını, öğrencileri ve işçileri de sergilerler. Mitingler, protestolar, boykotlar, kadın hakları hareketleri, meclis açılışları, bayram kutlamaları, cenaze törenleri, asker uğurlamaları gibi çeşitli toplumsal hareketlerin ve olayların belgelendiği bu görüntüler genellikle kalabalığın enerjisini ve tutkusunu, duygularını sergileyen ve sloganlar içeren pankartlar veya dövizler taşıyan bireylere yakın çekimlerle yakalar.



Fotoğraf 30. (Katalog 3- Fotoğraf 529) El-Münted-ül Edebi Kulübü mensuplarının savaş yanlısı gösterileri- Köprübaşı'ndan geçerlerken. Resimli Kitab, *Eylül 1328 (1912) Cilt 8*

Özellikle de II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı toplumunda siyasi katılım ve bilincin arttığı, ilk yıllarda ise Meşrutiyet heyecanıyla, farklı etnik ve dini gruplardan oluşan kalabalıkların mitinglerde ve protestolarda bir araya geldiği fotoğraflarda görülmektedir.

Tüm bunların yanında yangın, deprem salgın gibi felaketler de belgelenmiş, dergi ve gazetelerde yayımlanan fotoğraflarla kamuoyuna ulaşmıştır.



Fotoğraf 31. (Katalog 3- Fotoğraf 550) Milletin yüreğini dağlayan olaya sahne olan Çırağan Sarayı. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



Fotoğraf 32. (Katalog 3- Fotoğraf 549) Çırağan yangını sırasında itfaiye sokağa Terkos suyu verirken. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)

Osmanlı tarihi için bir dönüm noktası olan ve dönemin basınında önemli bir yer tutan, II. Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık dokuz ay sonra, 31 Mart'ta İstanbul'da patlak veren gerici- anti-meşrutiyetçi ayaklanma; 31 Mart Vakası, fotoğraflar aracılığıyla geniş kitlelere duyurulmuştur ve aynı zamanda propaganda örneği teşkil etmesi açısından da iyi bir örnek oluşturmaktadır. Olayın dramatikliğini ve şiddetini belgelemenin yanı sıra, Jön Türklerin iktidara yükselişini ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini meşrulaştırmak için de kullanılmıştır. İstanbul sokaklarında yaşanan çatışmaları, tahrip olan binaları, yaralı insanları, yağmalamaları ve yangınları gösteren fotoğrafların yanı sıra Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girişini ve mücadelesini de görüntülüyordu. Olayın patlak vermesinin ardından, II. Meşrutiyet'in kazanımlarını korumak ve demokrasiyi savunmak isteyen, aralarında siviller ve askerlerin de olduğu, pankartlar ve bayraklar taşıyan öfkeli kalabalık sokaklara dökülmüştür. Bu direniş, İstanbul'un her yerinde sokak çatışmaları ve gösteriler şeklinde kendini göstermiştir. Protestolar İstanbul'un yanı sıra Selanik, İzmir, Bursa ve Edirne gibi büyük şehirlerde de yayılmıştır. (Fotoğraf 64, 67, 536, 543, 551) Olayın bastırılması sonrası yargılanan suçluların idam edildiği görüntüler saltanatın muhalefete tepkisi de dahil olmak üzere dönemin sert gerçeklerini belgelemektedir. (Fotoğraf 553, 554)



Fotoğraf 33. (Katalog 2- Fotoğraf 282) Başkent sokaklarında Hürriyet göstericileri.. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (1908)



Fotoğraf 34. (Katalog 3- Fotoğraf 554) Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan katillerden üçü Galata Köprüsü'nde idam edildi. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)

3.1.6 Toplumsal Değişim ve Modernleşme İmgesi

1908'de Meşrutiyet'in İlanı sonrası önemli sosyal ve kültürel değişimlere yol açan bir Modernleşme/Batılılaşma ve reform dönemi başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda gelişen toplumsal tahayyülü yansıtan ve şekillendiren Osmanlı resimli basınının da gelişmesine tanıklık etmiştir. Gazeteler, dergiler ve diğer yayınlar aracılığıyla topluma ulaşan görsel malzeme özellikle de fotoğraf, sosyal ve kültürel yaşamın biçimlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Çok sayıda gazete ve süreli yayın fotoğraflara yer vermiştir. Bu görüntüler, Jön Türklerin modernleşmiş Osmanlı toplumu vizyonunu yaymak için güçlü bir araç işlevi görmüş, gazete ve dergilerde yayınlanan fotoğraflar, yeni fikirleri ve modern yaşam tarzını halka tanıtmıştır. Bu fotoğraflar aynı zamanda siyasi katılımın çok yönlü doğasını, sosyal, kültürel ve siyasi alanların birbirine bağlılığını yansıtmaktadır. Osmanlı toplumunun Batı etkisi altında değişen

yaşam tarzlarını ve modernleşme çabalarını görsel olarak belgelerken, dönemin toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal yapılarına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, II. Meşrutiyet Dönemi'nde askeri modernizasyon çabalarına girişmiştir. Fotoğraflar, modern silahlar, askeri birimlerin Batılı tarzdaki eğitimi ve askeri törenleri belgeleyerek bu süreci göstermektedir. (Fotoğraf 40, 41, 44, 52, 144, 145)



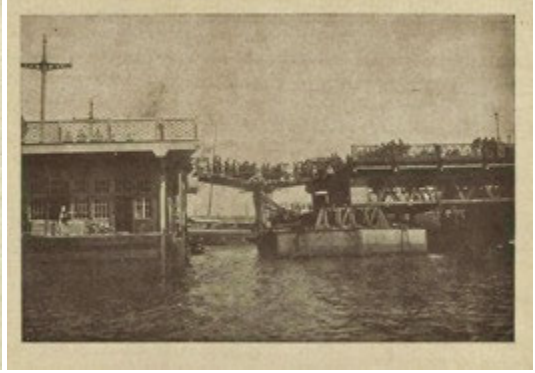
Fotoğraf 35. (Katalog 1- Fotoğraf 144) Edirne'de Hotchkiss makineli tüfeklerinin denenmesi. Şehbal, 1 Ağustos 1325 (14 Ağu. 1909) Yıl: 1/9

II. Meşrutiyet Dönemi'nin önemli reformlarından bir diğeri de altyapı ve teknolojik ilerlemenin fotoğraflanmasıdır. Örneğin, demiryollarının inşası, limanların modernizasyonu ve fabrikaların artışı bu dönemdeki ekonomik ve teknolojik gelişmelerin bir göstergesidir. (Fotoğraf 338, 341, 342, 584) Fotoğraflarda, tren, tramvay, elektrik gibi modern teknolojik gelişmelerin kullanımı da görülmektedir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde, Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük şehirlerinde (İstanbul, Selanik, İzmir vb.) kentleşme hızlanmış, tramvay kullanımı, elektrik aydınlatmaları ve

Batılı tarzdaki binaların görüldüğü fotoğraflar bu değişimi yansıtan öğeler arasındadır. (Fotoğraf 348, 349, 352, 354)



Fotoğraf 36. (Katalog 2- Fotoğraf 296) Yeni köprünün açılışından hemen sonra İstanbul'dan Galata'ya doğru akan İstanbullular. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (1912)



Fotoğraf 37. (Katalog 2- Fotoğraf 352) Yeni İstanbul-Galata köprüsünün yapımında eski köprüyle yeni köprü yan yana. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (1912)

Aktif bir bayındırlık programı yürütülmesiyle kentin güzelliklerini geniş ölçüde artırmış, yeni bir belediye örgütü, imparatorluğun başkentine daha etkin bir yönetim sağlamıştır. Yeni bir vilayet ve belediye idaresi sistemi hazırlanıp yürürlüğe konmuştur. Belediye yeni gelir vergilerinden elde ettiği fonla, sokakları ve kaldırımları asfaltlamış, elektrik lambaları ve yeni bir kanalizasyon ve drenaj sistemi kurmuştur. (Shaw ve Shaw, 2002, s. 306) Çöp toplama hizmeti sağlanmış, yüzyıllarca şehrin sokaklarında devriye gezen ünlü köpek sürüleri, belediye encümeninin kararıyla toplatılmıştır. (Lewis, 1993, s. 227) (Fotoğraf 356) Şehrin başlıca iletişim hizmetleri, telefon, tramvay, Beyoğlu ve Galata arasındaki tünel, elektrik, su ve gaz hizmetleri de modernleştirilmiş ve genişletilmiştir. Böylece I. Dünya Savaşı başladığında İstanbul büyük Avrupa şehirlerini yakalamıştır. Belediye ayrıca şehrin nüfus sorununu çözmek için de çalışmıştır. (Shaw ve Shaw, 2002, s. 306) Polis ve itfaiye birimleri de yeniden örgütlenmiştir. (Lewis, 1993, s. 227)

3.1.6.1 Eğitim

II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası İttihatçılar, tehlike içinde olan imparatorluğun var olmaya devam etmesi ve zor durumdan kurtulabilmesi için Osmanlı devlet ve toplumunda bazı köklü reformlar yapmışlardır. Bunların başında eğitim alanında yapılan reformlar gelmektedir. Batı tarzı eğitim anlayışının yaygınlaşması ve okuryazarlık oranlarının artması bu sürecin önemli göstergelerindendir. Eğitim faaliyetlerinin fotoğraflanması ve yayımlanması, toplumsal ve kültürel değişimi yansıtan temalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Böylelikle hem eğitim reformları belgelenmiş hem de modernleşmenin ve bilginin öneminin vurgulanması sağlanmaya çalışılmıştır. Eğitim ve okuryazarlık konularında önemli gelişmelerin yaşandığı bu süreçte, modern eğitim kurumlarının yaygınlaşması ve geliştirilmesi de önemli bir gündem maddesidir. Açılan yeni okulların, üniversitelerin, bu kurumların fiziksel yapılarının, öğrenci topluluklarının, öğretmenlerin ve modern eğitim araçlarının fotoğrafları eğitimdeki gelişmeleri bir bakıma somutlaştırarak bu alandaki değişimleri yansıtmaktaydı.



Fotoğraf 38. (Katalog 3- Fotoğraf 557) Bulgaristan'daki Vidin Ortaokulu öğrencileri, öğretim görevlileri ve değerli eğitim kurulu. Resimli Kitab,

Örneğin, Avrupa tarzında inşa edilmiş modern okul binaları, sınıflarda ders gören ve Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin görüntüleri, laboratuvarlarda deney yapan öğrencilerin çalışmaları gibi fotoğraflar, Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitimde modernleşme çabalarının bir göstergesidir. Kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim gördüğü fotoğraflar, eğitimde cinsiyet eşitliği mesajı vermektedir. (Fotoğraf 95, 100, 173) II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim materyallerinin çeşitlenmesi ve yaygınlaşması da önemli bir gelişmeydi. Kullanılan ders kitapları, okuma yazma materyalleri, haritalar, yazı tahtaları gibi eğitim araçlarının fotoğrafları da basında yer almıştır. Özellikle, okuma yazma kampanyaları kapsamında hazırlanan afişlerin ve broşürlerin yaygınlaşması, eğitim ve okuryazarlık imgesinin önemli bir parçasıydı. Bu tür materyallerin fotoğrafları, eğitim ve okuryazarlık alanındaki çabaların görsel belgeleridir. (Fotoğraf 103, 110, 111, 323)



فرانسه نك نانسى شهرى زراعت و تجارت . تعليم علوم تحصيل ائتمانه اولاده طلبة عثمانيه
 ۱ — هرنالد داتچيكيان افندى ۲ — آصف چاى بك ۳ — قزىب طرنتايان افندى ۴ — ديمتري لئونيدس افندى ۵ — مصطفى جارى بك ۶ — آرشاد
 سغيبوميان افندى ۷ — حسين عوى بك ۸ — حسن بصري بك ۹ — بكر كمال بك ۱۰ — احمد شوكت بك ۱۱ — خليل بكزاد بك ۱۲ — پروان
 قسچيان افندى ۱۳ — البرمارزىلاي افندى ۱۴ — آنترانك زاقاريان افندى ۱۵ — واهرام حصارليان افندى ۱۶ — حايق سركوليان افندى ۱۷ — صالح زكى بك
 آوروپا عالم تحصيلنده عثمانليق

Fotoğraf 39. (Katalog 1- Fotoğraf 105) Fransa'nın Nancy şehrinde tarım ve ticaret okuyan Osmanlı öğrencileri. ... Avrupa eğitim dünyasında Osmanlılık. Şehbal, 15 Eylül 1327 (1911) Yılı: 2/ 42

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın eğitimi konusunda da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Fotoğraflar, bu dönemde kadınların eğitim almasını teşvik etmek amacıyla imparatorluk sınırları içerisindeki yeni İnas mektepleri ve öğrencilerinin yanı sıra aynı zamanda çeşitli Avrupa ülkelerinde eğitim gören kadınların de fotoğraflarının yayınlanmasına önem verildiğini göstermektedir. (Fotoğraf 185, 192, 193) Örneğin, kız okullarında ders gören öğrencilerin fotoğrafları, kadın eğitiminin yaygınlaşması ve kadınların toplumsal yaşama katılımının artması açısından önemlidir. Ayrıca, kadın öğretmenlerin ve eğitimcilerin fotoğrafları da kadınların eğitim sürecindeki rolünü gösteren önemli bir kaynaktır. (Fotoğraf 181, 325, 433)

Bu dönemde, mektepten yetişen ve dini alanda ulemanın tekeline son veren yeni aydın tipinin ortaya çıkması diğer önemli noktalardan biridir. Osmanlı Devleti'nin geriliğini eğitimin yetersizliğine bağlayan ve toplumsal ilerleme ile eğitim arasındaki önemli ilişkiyi vurgulayan, Ahmet Mithat Efendi, Tevfik Fikret, Ahmet Rıza Bey, Halide Edib, Ziya Gökalp, Prens Sabahaddin gibi II. Meşrutiyet Dönemi aydınlarının fotoğrafları da yayınlarda görülmektedir. Batılı fikirlerden de büyük ölçüde etkilenen aydınlar topluluğu, kamusal söylemin şekillenmesinde önemli bir rol oynadı. Bu aydınların fotoğrafları yayınlarda sıklıkla kullanılmıştır.

3.1.6.2 Giyim Kuşam

Toplumsal hayatta da Tanzimat döneminde başlayan Batılılaşma hareketi hız kazanır. Fotoğraflarda, II. Meşrutiyet Dönemi'nde Batılı giyim tarzının yaygınlaşmasını ve geleneksel Osmanlı kıyafetlerinin yerini almaya başlamasını görülebilmektedir. Kıyafet ve adetlerdeki Batılılaşmanın, dini otoriteleri endişelendirecek noktaya gelmesiyle, Nisan 1911 de Müslüman kadınların Avrupalı gibi giyinmeleri üzerine bir ihtar yayınlanır. Hatta aynı yıl kabine, alenen oruçluyken yemek yiyenlerin tutuklanmasını ve para cezasına çarptırılmasını sağlayan bir kararname çıkarır. Ancak bu önlemler,

toplumun gittikçe artan modernleşmesini durdurmakta pek de işe yaramaz. (Sax, C. R. v. 1913, Akt. Lewis, 1993, s. 228)

Özellikle de elit tabakanın Batılı tarzda giyinmeye başladığı, erkeklerin takım elbise, frak, smokin, kadınların ise Avrupai kesimli elbiseler etek ve bluz tercih etmesi bu değişimin bir yansıması olarak görülebilmektedir. Kıyafetlerin yanı sıra, II. Meşrutiyet Dönemi'nde, toplumun kamusal alanlara ve sosyal etkinliklere katılımının artmasıyla yaşam tarzındaki değişimler takip edilebilmektedir. Fotoğraflar, parklarda, kafelerde, tiyatrolarda ve spor etkinliklerinde Osmanlı vatandaşlarının bir araya gelmesini ve Batılı tarzdaki eğlence ve kültürel etkinliklere katılımını göstermektedir. Avrupa'daki yaşam tarzına öykünme eğilimi de görülmektedir. Avrupa şehirleri, parklar ve sokaklar sıklıkla resmedilmiştir.



Fotoğraf 40. (Katalog 1- Fotoğraf 17) Paris Güzel Sanatlar Salonu'nda tablosu kabul edilen Şehzade Abdülmecid Efendi'nin resmi. Şehbal, 15 Mart 1330 (1914) Yıl:5/93



Fotoğraf 41. (Katalog 2- Fotoğraf 247) Kosova'nın yeni valisi Galib Paşa. Servet-i Fünun, 9 Ağustos 1328 (22 Ağustos 1912 Sayı: 1107

1909'dan itibaren kadınların kıyafetlerinde de değişiklikler fark edilir hale gelmiştir. İstanbul'da yaşayan kadınlar Avrupa'da moda olan, kış mevsiminde kürklü, mantoya benzeyen çarşaflar giymişlerdir. Geniş etekli çarşafların yavaş yavaş ortadan kalkıp yerini dar olanlarına bırakmış, etekler ise neredeyse ayak bileğinin üzerine çıkmıştır. Toprak'ın yorumuyla bundan böyle dar etekli "Meşrutiyet çarşafı" benimsenir. Kadının vücut hatları ortaya çıkarken yüze takılan peçeler şeffaflaşır ve çoğu zaman kullanılmaz olur. İnce görünmek de moda olur. Kadın artık dış görünümüyle kamusal alanlarda da çekici olmaya özen gösterir. (Toprak, 1998, s. 57) (Fotoğraf 174, 427, 666)

Kadınların yansıra erkeklerin giyim kuşamında da batılı tarzda kılık kıyafet yaygınlaşmıştır. Osmanlı'da erkek giysilerinin modernleşmesi 19. Yüzyılda önce askeri alandaki modernleşmeyle başlamış, ardından II. Mahmud'un 1829'da gerçekleştirdiği kıyafet reformundan itibaren bu değişimin devlet erkânına da yansıdığı görülmektedir. Ardından değişim hızla devam etmiş fakat 20. yüzyılın başlarına kadar halk arasında gelenekçi kıyafetler daha çok tercih edilmiştir. Genç Osmanlılar kıyafetleriyle batılı hemcinslerinden ayırt edilemez duruma gelmiş, modern Türk erkek giyiminin gelişmesine ve yaygınlaşmasına önayak olmuşlardır. Frak, Frenk gömleği, kravat, papyon ve eldiven Genç Osmanlı'ların modern giyim tercihi haline gelmiş, yalnızca fes onları Batılı bir erkekten farklılaştıran unsur olmuştur. (Evliyaoğlu, 2019, s. 101) II. Meşrutiyet Dönemi fotoğraflarında, ileri gelen siyasi ve askeri liderlerin, aydınların vs. fotoğraflarında batılı kıyafet tercihinin bir Batılaşma sembolü olarak devam ettiği görülmektedir. (Fotoğraf 83, 243, 246) Sanat ve kültür alanında Batılı tarzda sanat eserleri ve tiyatro oyunları fotoğrafların konusu olmuştur. Bu, Batılı kültürün Osmanlı toplumuna nüfuz ettiğini göstermektedir.

3.1.6.3 Meslekler ve İş Hayatı

II. Meşrutiyet Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nda sadece eğitimde değil, iş hayatında da önemli değişimlere sahne oldu. Bu dönemde, modernleşme çabalarıyla birlikte yeni

meslekler ortaya çıktı ve yine resimli basın, bu yeni mesleklerin tanıtılmasında ve iş hayatının dönüşümünün kamuoyuna aktarılmasında önemli bir rol oynadı. Demiryollarının inşası, fabrika kurulumları gibi sanayileşme faaliyetleri sonucu mühendislik mesleği öne çıkarken, tıp eğitiminin gelişmesi ve modern hastanelerin açılması ile birlikte doktor sayısı arttı. Basın ve yayıncılığın gelişmesiyle gazetecilik ve yazarlık meslekleri popüler hale geldi. Modern devlet yapılanmasıyla birlikte bürokrasinin sayısı arttı ve yeni memur kadroları oluşturuldu. Bankacılık sektörünün gelişmesiyle birlikte muhasebecilik ve bankacılık alanlarında yeni iş imkanları doğdu. Bu meslek gruplarına ait fotoğraflar da basında yer almıştır. (Fotoğraf 115, 117, 572)

3.1.7 Ulusal Birlik ve Kimlik İmgesi

II. Meşrutiyet Dönemi'ne ait fotoğraflar, Osmanlı kimliğinin vurgulanmasına yönelik çabaları yansıtmaktadır. Bu girişimlerin önemli bir parçası da ulusal kimlik ve birlik duygusunu geliştirmek için sembollerin kullanımıydı. 1908'de Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte ilk defa devlet sembolizmi daha geniş bir kitleye ulaşmaya çalışmış ve halkın yeni rejime desteğini tetiklemeye çalışmıştır. Bu şekilde ilk kez semboller tabandan yukarıya doğru işlemeye başlayarak el ilanları, karikatürler, kartpostallar bayraklar ve hatta teneke madalyalar vs. her türlü popüler malzeme, imge ve metinlerin patlamasına şahit olunmuştur. (Eldem, 2014, ss. 70,71)

Özellikle II. Meşrutiyet ile birlikte, bayrak ve diğer simgesel unsurlar ulusal kimlik ve siyasi meşruiyetin önemli araçları haline gelirken, Osmanlı sembolleri açısından incelendiğinde gelenek ve reform arasındaki karmaşık bir etkileşime tanıklık ettiği görülmektedir. Örneğin en önemli sembollerden XIX. yüzyılın ilk yarısında, Osmanlı Devleti'nin millî bayrağı olan üzerinde hilâl ve yıldız işareti bulunan kırmızı (al) sancağın temel tasarımı değişmeden kalırken, kullanımının yaygınlaştığı ve bir simge olarak daha da öne çıktığı takip edilebilmektedir. (Köprülü, 1992)



Fotoğraf 42. (Katalog 1- Fotoğraf 123) Millî Bayramın Muhteşem Manzaralarından. Hürriyet Tepesi'nin girişine dikilen Zafer Takı. 10/23 Temmuz Ulusal Bayramı Günü. Şehbal, 1 Ağustos 1325
Yıl: 1/9

Bayrak, özellikle resmî törenler ve kutlamalar sırasında ve kamusal alanlarda daha belirgin bir şekilde sergilenmeye başlar. Bayrağı taşıyan kalabalıklar, mitinglerde ve kutlamalarda sıkça görülen bir motif olur. Bu durum, İmparatorluk içinde modernleşme ve birlik çağrılarının arttığı bir ortamda ulusal kimliğe yapılan yeni bir vurguyu ve vatan sevgisini yansıtmaktadır. İhtilal sloganlarının işlendiği bayraklar miting ve gösterilerde satılıp kullanılmak üzere üretilmeye başlanmış, göstericiler ise bu bayrakları göğüslerine ve bellerine takıp kutlamalara katılmıştır. (Eldem, 2004, s. 366) (Fotoğraf 367, 373, 607) II. Meşrutiyet Dönemi'nde, halkın çeşitli etkinliklere katılımı ve ortak kutlamalar fotoğraflanarak kitlelere ulaşması istenmiş böylece ulusal birlik, kimlik ve dayanışma duygusunun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bayrak gibi devlet sembollerinin ve vatanseverlik simgelerinin halk tarafından fethedilip kullanıldığı bu özgürlük döneminde (Eldem, 2004, s. 366), Osmanlı vatandaşlarının bayram kutlamaları, resmi törenler vs. gibi bir araya geldiği etkinlikler fotoğraflanmış, dönemin gazete ve dergilerinde yayınlanmıştır. (Fotoğraf 370, 511, 530)



Fotoğraf 43. (Katalog 2- Fotoğraf 358) Anadolu ve Bağdat Demiryolu' nün yeni Haydarpaşa Garı'nın açılışı. *Servet-i Fünun*, 5 Teşrin-i Sani 1325 (18 Kasım 1909) Cilt:38/ 963

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli coğrafi bölgelerinden katılan askeri birliklerin fotoğrafları, ulusal birlik ve savunma duygusunu vurgulamaktadır. Özellikle, farklı etnik kökenlere sahip askerlerin bir arada bulunduğu askeri törenler veya savaş alanlarındaki fotoğraflar, ulusal birlik ve dayanışma mesajını iletmektedir. (Fotoğraf 127, 128, 625)

3.1.8 Savaş Propagandası (1908-1914)

Osmanlı Devleti, II. Meşrutiyet Dönemi'nde, imparatorluğun siyasi, ekonomik ve sosyal hayatını derinden etkileyen büyük çaplı savaşlara sürüklenmiştir. 1911 yılının sonlarından itibaren İmparatorluk kendini felaketlerle sonuçlanan uluslararası çatışmalar zinciri içinde bulmuştu. (Eldem, 2004, s. 396) Trablusgarp Savaşı (1911-1912), Balkan

Savaşları (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918), imparatorluğun sonunu hazırlayan önemli etkenlerden biri olmuştur. Resimli gazete ve dergilerden oluşan Osmanlı görsel basını, bu çatışmaları yansıtmak ve halkın algısını şekillendirmek için çok önemli bir platform haline geldi.



Fotoğraf 44. (Katalog 3- Fotoğraf 621) Çatalca Muharebesi'ne katılmaya karar veren gönüllü taburunun Bab-ı Ali Caddesi'ndeki görüntüsü. Resimli Kitab, *Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel* 1328 (Kasım-Aralık 1912)

1911 yılından önce de ciddi bazı krizler yaşanmış olmakla birlikte, bunların en dehşetlisi, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmek üzere verdiği nota ardından 29 Eylül 1911 günü imparatorluğa savaş ilan etmesi olmuştu. Başta Enver Bey ve diğer İttihatçı subayların yerel halkın direnişini düzenleme çabaları etkisiz kalmış, Osmanlı İmparatorluğu İtalyan emperyalizminin karşısında hem Trablusgarp Vilayetini hem Ege'deki On İki Ada'yı kaybetmişti. (Eldem, 2004, s. 396) Trablusgarp Savaşı'nın cephelerden fotoğrafları gazetelerde ve kartpostallarda yayınlanarak kamuoyunun savaşın gidişatına dair bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Fotoğraflarda, askerler ve onları

uğurlayan kalabalık, savaşın yarattığı milliyetçi duygular ve coşku görülmektedir. (Fotoğraf 379, 385, 527, 611, 612, 613, 614, 616)

8 Ekim 1912'de çıkan Balkan Savaşı, siyasî görüş ayrılıkları nedeniyle bölünmüş olan Osmanlı ordusunu hazırlıksız yakalamıştır. (Küçük, 1991) Hemen ardından İtalya ile barışın imzalanmasından bir hafta kadar önce, Ekim 1912'den itibaren iki aydan daha kısa bir süre içinde bütün cephelerde bozguna uğrayan İmparatorluk ateşkes istemek ve harbe son vermek için son derece ağır şartlara razı olmak zorunda kalmıştır. (Eldem, 2004, s. 396) Balkan Savaşları'nda, Rumeli'deki topraklarının büyük bir kısmını kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun, Balkanlar'daki egemenliği sona ermiş, Balkanlar'daki prestijini yitirmesiyle, imparatorluktaki etnik ve dini gerilimler de artırmıştır.



Fotoğraf 45. (Katalog 3- Fotoğraf 611) Seferberlik görüntülerinden biri- Sirkeci Garı meydanında treni bekleyen, sınıra doğru hareket etmek üzere olan bir askeri birlik. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)

Savaşın yıkıcı etkileri, cepheden fotoğraflar ve halkın maruz kaldığı felaketler hem belgelenmiş hem de uluslararası kamuoyunu etkilemek için kullanılmıştır. Bu tür fotoğrafların, halkı bir araya getirmek ve direniş ruhunu canlı tutmak amacıyla bir mesaj işlevi gördüğü anlaşılmaktadır. (Fotoğraf 133, 166, 167, 169,170, 171, 645, 647)

Balkan Savaşları sırasında yaşanan ve tarihe “Bab-ı Ali Baskını” olarak geçen bir diğer önemli olay da İttihatçıların uzun süredir tasarladıkları hükümet darbesini gerçekleştirmek için (Küçük, 1991) Enver Bey başta olmak üzere, az sayıda komite üyesinin kabinenin toplantı halinde olduğu Bab-ı Ali’yi basıp Harbiye Nazırı Nazım Paşa’yı öldürmüş, Sadrazam Kamil Paşa’yı da istifaya zorlamış olmalarıdır. Ancak bu darbeye rağmen İttihatçılar savaşın gidişatını değiştirmeyi başaramamışlardır. Bu baskın sırasında Enver Bey ve yanındakiler kalabalık ve bayraklar taşıyan halk da destek verir. Bu fotoğrafları söz konusu yayınlarda görmek mümkündür.



رئس ایڈزك حربہ كچدن فہرمان عسکر (مركز جانی)
Lenthoulsme et ses soldats partent d'aller à la guerre.

Fotoğraf 46. (Katalog 3- Fotoğraf 613) Dans ederek savaşa giden kahraman askerlerimizin coşkusu. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)

1914 Kasım'ında ise Osmanlı İmparatorluğu Almanya ve Avusturya'nın yanında Rusya, Fransa ve İngiltere ekonomik çöküş, açlık, sefalet ve göçlere neden olacak I. Dünya-Savaşı'na girecektir. (Zürcher, 2000, s. 168) Basın üzerine zorunlu bir kontrol getirilirken, sıkıyönetim ve kâğıt sıkıntısının da etkisiyle pek çok gazete ya kapanacak ya da kapatılacak, artık savaş boyunca iktidarın açıklamaları dışında bir şey yazmak ve göstermek olanak dışı olacaktır. (Koloğlu, 1992, s. 60)

İlk temalardan biri; savaş öncesinde, Osmanlı ordusunun silahlanma, eğitim ve lojistik gibi askerî hazırlıkların fotoğraflarının savaşa yönelik bir duruş sergilenmek üzere söz konusu dergilerde yayımlanmasıdır. Askerî birliklerin eğitim kamplarında yapılan tatbikatlar, topçu birliklerinin silah denemeleri ve askerî teçhizatın üretimine ilişkin görüntüler de yayınlanmış bunlar aynı zamanda savaşa hazırlık sürecinin görsel belgeleri olmuştur. Hatta bir askeri liderlik ve vatanseverlik imgesi olarak Sultanın askerlerle birlikte görüntülerine de sıkça rastlanmaktadır. Osmanlı ordusunun Avrupa tarzı üniforma ve silahları benimsemesi de dahil olmak üzere askeri modernleşme çabalarının görüntüleri, imparatorluğun modernleşme ve askeri güç konusundaki kararlılığını sergilemek için kullanılmıştır.



Fotoğraf 47. (Katalog 3- Fotoğraf 580) Osmanlı hükûmetine yakın zamanda teslim edilen askeri uçakların Ayastefanos'ta denenmesi sırasında çekilen iki fotoğraf. Foto: Phebus. Resimli Kitab, Haziran 1328 (1912)

Diğer temalardan biri olan Trablusgarp ve Balkan Savaşları sırasında basında yayımlanan fotoğraflardır. Halkın desteğini sağlamaya yönelik kahramanlık, vatanseverlik, birlik ve güç gibi değerleri ön plana çıkarmaya çalışan ve propaganda işlevi gören bu fotoğrafların aynı zamanda da belgeleme amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. (Fotoğraf 130, 136, 137, 141, 142, 158) Birlikte savaşan farklı etnik ve dini gruplardan askerlerin yanı sıra ölü ya da diri askerlerin cephedeki siperlerin, komutanların görüntüleri yayımlanmıştır. Tüm bu görüntüler, halka savaşın gidişatı hakkında bilgi verirken, aynı zamanda savaşın heyecanını ve coşkusunu da yansıtmaya çalışmaktadır. Yeni silahların ve askeri teknolojinin tanıtımı amacıyla yayımlanan fotoğraflar ise tekrar eden temalardan olduğu görülmektedir. Sefer halindeki Osmanlı birliklerini, denizdeki savaş gemilerini, uçaklar ve toplar gibi yeni askeri teknolojiyi gösteren fotoğrafların yanı sıra yaralı askerleri, kederli aileleri ve savaşın harap ettiği manzaraları gösteren fotoğraflar, çatışmanın yıkıcı gerçeklerini de göstermesi bakımından önemlidir. (Fotoğraf 577, 580) Savaşla ilgili fotoğraflar sadece gazetelerde ve basın organlarında değil, kartpostallar ve afişler gibi diğer görsel materyallerde de kullanılmıştır.



Fotoğraf 48. (Katalog 1- Fotoğraf 152) Edirne Kalesi'ndeki Yıldırım kahramanları torunlarından birkaç yüz: Edirne Ağır Obüs Bataryası. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) Yıl: 3/67



Fotoğraf 49. (Katalog 3- Fotoğraf 615) Bulgaristan sınırına topçu sevkiyatı. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 50. (Katalog 1- Fotoğraf 158) Cihadın kudretli savaşçıları arasında, ordudaki asil itibarı ve savaş zamanı faaliyetleriyle... Kahraman Enver Bey'dir. Solunda bastonlu adam Derne Komutanı, Erkan'ı Harbiye yüzbaşısı Mustafa Kemal Bey'dir. Enver Bey'in solunda duran gözlüklü adam Erkan'ı Harbiye yüzbaşısı Nuri Bey'dir. Şehbal, 1 Eylül 1328 (1912) Yıl: 3/60



Fotoğraf 51. (Katalog 2- Fotoğraf 392) Edirne'de Osmanlı ordusu. Edirne civarında dinlenme halindeki Erzurum taburları. Servet-i Fünun, Eylül 1329 (1913)

3.2 TOPLUMSAL CİNSİYET İMGESİ

3.2.1 Kadınların Görünürlüğü

Bu dönemde yaşanan siyasi ve toplumsal değişimlerin en dikkate değer yönlerinden biri, kadınların değişen statüsü ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini çevreleyen yeni söylemlerin ortaya çıkmasıdır. Geleneksel iktidar yapılarına meydan okunmuş ve entelektüel bir mayalanma ortamı teşvik edilmiştir. Bu gelişmeler, kadınlar ve diğer marjinalleştirilmiş grupların haklarını savunmaları ve toplumda yeni roller üstlenmeleri için fırsatlar sağlamıştır.



Fotoğraf 52. (Katalog 1- Fotoğraf 176) Belkıs Şevket Hanım ile Fethi Bey uçmadan biraz önce. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) Yıl: 4/87

Kentli kadınların zaten Tanzimat'tan itibaren, İslam'ın kadınlarla ilgili belirlediği sınırlara meydan okumaya başladıkları görülmektedir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile beraber ise, büyük şehirlerdeki kadınlar, Avrupalı modern yaşam tarzını benimsemek istemiş fakat hem yüzyılların getirdiği kemikleşmiş yapının etkisi hem de henüz koşulların yeterince güçlü olmaması nedeniyle muhafazakâr güçlerin tepkisiyle karşılaşmışlardır. İttihat Terakki bunun farkında olduğundan kadın derneklerini bizzat kurmuşlar, kadınlar tarafından verilen konferanslar yoluyla kendi istedikleri “kadın imajını” kitleye mâl etmeye çalışmışlardır ve bir ölçüde de başarılı olmuşlardır. Kadınlar ise dönemin koşulları içinde sınırlı da olsa bazı sonuçlar elde etmeyi başarmışlardır. (Güzel, 1985, s. 873) Kamusal hayata daha aktif bir şekilde katılmaya, siyasi hakları, eğitimi ve sosyal reformu savunmaya başlamışlardır. Bu dönemde, kadın hakları meselesinde yol kat edilmesi ve ataerkil normlara meydan okunmasında önemli bir rol oynayan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti gibi kadın dernekleri ve feminist hareketler ortaya çıkmıştır. (Fotoğraf 175, 177) (Bkz. Böl. 1, “Kültürel ve Sosyal Değişimler”)



Fotoğraf 418. (Katalog 2- Fotoğraf 418) İstanbul'da savaş karşıtı gösteri. *Servet-i Fünun*, Eylül 1328 (1912)

Kadınların eğitim ve sosyal konularda bilinçlenmesini ve dayanışmasını sağlayan dernek üyelerinin ve tartışmaların basında çıkan fotoğraflara da yansıdığı görülmektedir. Okulda derse giren, kitap okuyan, tiyatroya giden ve sanatsal faaliyetlere katılan kadın fotoğraflarının yayınlanmasıyla, geleneksel kadın rolünün dışına çıkan, modernleşen bir kadın imajı çizildiği görülmektedir. II. Meşrutiyet döneminde, özellikle de I. Dünya Savaşı ile birlikte kadınların işgücüne katılımı artmış, mesleki alanları genişlemiştir. Bu dönemde, sosyal hayatta, siyasi toplantılarda, mitinglerde ve gösterilerde aktif rol aldıkları bu fotoğraflar basında yayımlanmıştır. Bu durum, kadınların siyasi hakları için mücadele ettiğini ve toplumsal rollerini genişletmek için çaba sarf ettiklerini göstermektedir. Basının kadın kimliği inşasındaki rolü ve etkisi burada da görülebilmektedir. Diğer yandan; özellikle Müslüman-Osmanlı kadınlarının II. Meşrutiyet'in yıllarındaki durumu, önceki dönemlere kıyasla daha iyileşmiş olsa da hala kısıtlamalar ve toplumsal normlarla karşı karşıyadırlar. Eğitim ve iş hayatındaki

ilerlemelerin toplumdaki kadın algısını değiştirdiği ancak ataerkil yapı ve geleneksel normların hala güçlü bir şekilde etkisini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.



Fotoğraf 54. (Katalog 1- Fotoğraf 175) Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti üyelerinden bazıları Ayastefanos'taki pilot okulu yakınında. Bilim kanatlarıyla göklere doğru uçuşa şerefine erişen ilk Türk hanımı Belkis Şevket Hanım'dır. ... Bu Türk hanımının yolculuğunun ilk olayına dair anı. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) Yıl: 4/87

3.2.1.1 Kadın İstihdamı

Kadınlar hala sosyal ve yasal kısıtlamalarla karşı karşıya olsa da eğitim ve istihdam fırsatlarına erişimlerinde kayda değer gelişmeler olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların ekonomide ve zamanla sanayide özellikle dokuma ve tütünde istihdam edilmesi uzun bir geçmişe sahiptir. (Güzel, 1985, ss. 867-876) (Fotoğraf 182, 419) II. Meşrutiyet'le kızlar için yeni okulların açılması, kadınların üniversitelere kabulü için yapılan çalışmalarla eğitim hayatına katılmaları ve yeni mesleklerde yer edinmeye başlamalarıyla aile ve toplumdaki rollerinin değişmeye başladığı görülmektedir. Savaşlar nedeniyle cephede olan ve silah altında tutulan erkek nüfusu nedeniyle, kadınlar onların yerine çalışma hayatına girmek durumunda kalmıştır. Kadınlar silah

imalathanelerinde çalışmaya başlamış, şehirli entelektüel kadınlar arasında ise öğretmenlik, memurluk, yazar, romancı, şair ve ressamlık gibi mesleklerde çalışanların sayısı zamanla artmıştır. Hastane, postane, tekel idaresi, laboratuvar gibi alanlarda kadın çalışanların sayısı artarken; maden işçiliği, atölyeler, sokak temizliği gibi işlerde de çalışmaya başlamışlardır.



Fotoğraf 55. (Katalog 2- Fotoğraf 428) Müslüman kadınların ekonomik hayata katılımı. Kadıköy telefon santralinde çalışan genç Müslüman kadınlar. Müslüman kadınların iş hayatına katılımına güzel bir örnek oluşturuyor. *Servet-i Fünun*, Mayıs 1330 (1914)

1908 sonrasında ise kadınların gıda üretimi, dokuma endüstrisi, kereste işleme, tütün, kimya endüstrisi, matbaacılık gibi sektörlerde de çalıştıkları gözlemlenmektedir. II. Meşrutiyet döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmiş kentlerinde kadınların endüstriyel iş gücü içindeki oranı yüzde 30'u bulmaktaydı. Kadın iş gücünün yoğun olduğu alanlar ise, özellikle tekstil ve gıda sanayi ile tarım işletmeleri olmuştur (Güzel, 1985, s. 873) (Fotoğraf 179, 180, 427, 431) Artık edebiyat, gazetecilik ve aktivizm de dahil olmak üzere kamusal yaşamın çeşitli alanlarında kendilerini göstermeye

başlamışlardır. Gazete ve dergilerde, kadınların eğitim, meslek ve sosyal hayattaki başarılarına yer verildiği görülmektedir. (Tıkaç ve Özkal, 2023, ss. 90,91) Ancak bu ilerlemelerin eşitsiz olduğunu ve genellikle kentli, elit çevrelerle sınırlı kaldığını kabul etmek gerekir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu tez çalışması, Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet (1909-1918) Dönemi'nin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamikleri bağlamında, fotoğrafın bu dönemdeki yeni kullanım amaçlarını ve yeni konu türleriyle değişen temsil biçimlerini irdeleyerek, fotografik imge ve temsildeki değişimlerin izini sürmektedir. Bu amaç doğrultusunda, dönemin görsel kültürünün şekillenmesinde etkili olan üç önemli süreli yayın; *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitab*'taki fotoğraflar incelenmiş, bağlamlarına yerleştirilerek kategorize edilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası gelen basın özgürlüğü fotoğrafın gazetelerde ve süreli yayınlarda daha fazla yer almasına olanak tanımıştır. Bu gelişmeler hem siyasi hem de toplumsal ve kültürel alanda büyük değişimlerin yaşandığı, çalkantılarla dolu olan İmparatorluğun son yıllarında bir görüntü türü olarak fotoğrafın, anlam üretme ve iletmede oldukça etkili bir rol oynadığını göstermektedir.

İlk bölümde; aynı zamanda döneme ışık tutan bir belge niteliğinde olan bu fotoğrafların üretildiği dönemin tarihsel bağlamı içinde anlaşılması ve yorumlanabilmesi amacıyla, II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki siyasi, ekonomik, toplumsal ve sanat ortamlarındaki yenilikleri ve değişimleri temel noktalarıyla incelenmeye çalışılmıştır. Zira tarih boyunca da görüldüğü gibi II. Meşrutiyet döneminin siyasi olayları, toplumsal hareketleri ve ideolojik çatışmaları, fotoğrafların hem konusunu hem de izleyiciye nasıl sunulacağını etkilemiştir. Bu da fotoğrafın yorumlanmasında tarihsel bağlamın önemini bir kez daha göstermektedir. İmgelerin altında yatan ideoloji, güç dinamikleri ve sosyal yapılar ancak bu şekilde anlaşılırken, siyasetin sanat üzerindeki etkisi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Her alanda önemli değişimlerin yaşandığı II. Meşrutiyet Dönemi'nin öne çıkan olayları arasında 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ve ardından yaşanan, 31 Mart Vakası ve onun akabinde de II. Abdülhamid'in tahttan indirilip yerine Sultan V. Mehmed Reşad'ın geçirilmesidir. Bu süreçte fotoğraf makinesi ve basın teknolojisindeki gelişmelerle

paralel olarak basının özgürleşmesi önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra sansürün kısa bir süre için kalkmasıyla İstanbul'daki tüm gazeteler özgürce yayımlanmaya başlamış, basın, entelektüel ve siyasi tartışmaların merkezi haline gelmiştir. II. Meşrutiyet'in ilk yedi yılı basın açısından son derece hareketli bir dönem olmuştur. Görüntülerin serbest kullanımıyla görsel kültür alanında bambaşka bir döneme girilmiş olduğu görülmektedir.

Değinilmesi gereken ilk bulgulardan biri, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara gelmesiyle, fotoğrafların kamuoyunu şekillendirme ve propaganda amacıyla, iktidarlarını meşrulaştırmak için yaygın olarak kullanıldığının açıkça görülmesidir. Bu araştırma kapsamındaki yayınlarda, Cemiyet'in önde gelenlerinin portre ve grup fotoğrafları, hatta Sultan V. Mehmed Reşad'la çoğu kez aynı karelerde yan yana görüntüleri yayımlanmıştır. Sadece bu görüntülerle bile gelenekten büyük kopuşu da işaret eden büyük değişim anlaşılabilmektedir. Aynı zamanda çalışmada değinildiği üzere; Sultan V. Mehmed Reşad'ın fotoğrafları, II. Abdülhamid'in tam aksine daha ulaşılabilir bir baba figürü misali, imparatorluğun sembolü ve birleştirici bir unsuru olarak temsil edilmiş ve yayımlanmıştır. Bu bağlamda II. Abdülhamid dönemiyle olan farklılıkları rahatlıkla takip edilebilmektedir. Diğer bir bulgu; yine iktidarın ideolojisi ile bağlantılı olarak Modernleşme ve Batılılaşma süreçlerinin hız kazandığı bu dönemdeki fotoğrafların, Osmanlı toplumundaki yeni reformları, yeni eğitim sistemini, modernleşen kent manzaralarını, halkın siyasi olaylara katılımını ve değişen toplumsal cinsiyet rollerini göstermek ve belgelemek için kullanılmış olmasıdır. Kadınların toplum içindeki görünürlüğünün artması ve kadın istihdamını gösteren fotoğraflar önemli bir yer tutmuştur. Sivil toplumun daha etkin olarak yükselişe geçmesi, yeni eğitim reformları ve kadın hakları hareketlerinin ortaya çıkışı gibi önemli kültürel ve sosyal değişimler süreli yayınlardaki fotoğraflar yoluyla takip edilebilir olmuştur.

İkinci bölümde değinildiği üzere, Batı'da 19. yüzyıl ortalarından itibaren fotoğrafın sanatsal değeri ve gerçeklikle olan ilişkisi üzerine yoğunlaşan teorik tartışmaların, fotoğrafın hem kişisel hem de kamusal ifade aracı olarak hızlı bir şekilde kabul

edilmesine yol açtığı görülmektedir. Aynı zamanda gazetecilik, bilimsel keşifler ve devlet propagandası gibi alanlarda önemli bir araç haline gelmiştir. Diğer taraftan, Osmanlı İmparatorluğu'nda ise fotoğrafın, Batı'daki kullanımından biraz daha farklı olarak, daha çok devletin modernleşme çabaları ve propaganda amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Benjamin'in sanatın mekanik üretimle birlikte bir tür propaganda ve siyasi güç aracı haline geldiğini savunduğu teorileri, II. Meşrutiyet yıllarında fotoğrafın siyasi ve toplumsal dönüşümlere aracılık eden güçlü bir mecra olarak nasıl kullanıldığını anlamak bakımından geniş ve faydalı bir perspektif sunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın, Avrupa'daki icadıyla neredeyse aynı zamanlarda, 1839'da duyurulmasının ardından zaten Batı'ya açılmış olan İmparatorluk'ta hızla gelişmiştir. Sultan II. Mahmud'un ölümünden az öncesine rastlayan bu gelişme, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülmecid dönemlerinde de devam etmiş ve fotoğraf bu sultanlar tarafından benimsenip kullanılmıştır. Sürekli gelişmekte olan fotoğraf teknolojisinin de etkisiyle fotoğrafın kullanımı görece gittikçe yaygınlaşırken, fotoğrafı hem koruyup destekleyen hem de sansürle kontrol altında tutan, fotoğrafın gücünü erken fark eden ve onu stratejik bir araç olarak kullanan fotoğraf sevdalısı II. Abdülhamid'in döneminin ise özellikle üstünde durulmasını gerektirmiştir. II. Abdülhamid, fotoğrafı Osmanlı İmparatorluğu'nun olumlu imajını ve modernleşmesini göstermek için hem uluslararası propaganda aracı olarak hem de belgeleme ve arşivleme aracı olarak kullanmıştır. Ayrıca, Yıldız Sarayı'nda biriken koleksiyon albümlerinden dışarı sızan resmi olarak üretilmiş fotoğraflar çoğaltılıp stüdyolar tarafından satılmak üzere hatıra albümlerine yerleştirilmiştir. Onun dönemindeki resimli yayınlar daha çok Avrupa dergilerinden haberlerin, gayrimüslim şahısların ve albümlerden sızan tarihi yerlerin, arkeolojik kalıntıların ve manzaraların görüntülerini içermektedir. Kendi resminin ise halk içinde yayılmasını istemeyen ve farklı simgelerle varlığını göstermeye çalışan Sultan'ın, II. Meşrutiyet'in ilanının hemen ardından, kendi imgesinin gazete ve dergilerde yayımlanmasına izin vermek durumunda kalması II. Meşrutiyet'le birlikte görsel kültür politikasının değişmeye başladığının ilk habercisi gibidir. Diğer taraftan; II. Meşrutiyet döneminde ise görüntünün/ fotoğrafların daha önce görülmemiş bir biçimde İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından iktidarlarını

meşrulaştırmak, ulusal birliği teşvik etmek ve kamuoyunu şekillendirmek için stratejik bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Hem taşınabilir ve daha hızlı pozlama süreleriyle anlık görüntüyü yakalayabilen fotoğraf teknolojisinin hem de baskı teknolojisinin oldukça geliştiği döneme denk gelen iktidarları, bu anlamda bu mecraayı rahatlıkla kullanabilmelerini sağlamıştır. Fotoğrafın neredeyse her türlü, yeni temalarla artık Saray'ın iznine tabi olmaktan çıkıp resimli dergilerde yayımlanmaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafın gücünü kullanan egemen güçlerin tercih ettiği bir mecra olarak Osmanlı basınının rolünü anlamak ve vurgulamak özellikle gereklidir. Bu dönemde, okuma-yazma oranı düşük olmasına rağmen, Osmanlı basınının toplum ve siyaset üzerindeki etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Basın, II. Meşrutiyet'i tanıtmak ve desteklemek, halkın bilgisizliğini gidermek, modernleşme çabalarını anlatmak ve hatta muhaliflere gözdağı vermek için kullanılmış, böylece siyasi ve toplumsal değişimleri yönlendiren güçlü bir enstrüman olarak öne çıkmıştır. II. Abdülhamid Dönemi'nde de olduğu gibi iktidarların basını kontrol etme arzusu, onun gücünü anlamak için önemli bir kıstastır.

Diğer bir bulgu olarak; II. Meşrutiyet Dönemi'nin resimli basınında ise bu tez kapsamında incelenen, baskı kaliteleriyle açık ara fark yaratan, içeriklerini daha ilgi çekici ve erişilebilir kılmak için çabalayan ve çağdaşlarına göre istikrarlı olmuş *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitap*'ın rolünü de vurgulamak gerekmektedir. Basın fotoğrafçılığının gelişmesinin de aynı zamanda bu yayınlar sayesinde olduğu birçok araştırmacı tarafından da vurgulanmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi'nin getirdiği koşulların da etkisiyle, artık resimli basın, baskı teknolojisindeki gelişmelerle birlikte haberleri destekleyen fotoğrafların gazete ve dergilerde yer almaya başlaması ve gittikçe yaygınlaşmasıyla yepyeni bir boyut kazanmıştır. Fotoğraf, modern bir temsil aracı olarak basının çekiciliğini artırmış ve daha geniş kitlelere ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Bu görsel manzarayı şekillendiren, dönemin önemli anlarını ve figürlerini belgeleyen ve etkin olarak çalışan çok sayıda fotoğrafçının çalıştığı görülmektedir. Önceki dönemlerde de olduğu gibi çoğu kendi stüdyosuna sahip olan bu fotoğrafçılar artık dönemin önde gelen gazete ve dergileri tarafından önemli olayları fotoğraflamaları için görevlendirilmeye başlamıştır. Stüdyo Apollon, Sebah & Joaillier, Bogos Tarkulyan gibi II. Abdülhamid döneminden de bilinen gayrimüslim isimlerin yanı sıra sahneye Müslüman-Türk fotoğrafçıların çıkmaya başladığı ve oldukça etkin oldukları görülmektedir. Daha önemlisi; fotoğraf teknolojisinin gelişmesiyle doğrudan bağlantılı olan foto-muhabirliğin gelişmeye başlamasıdır. 1850'lerde savaş fotoğrafçılığının ilk örnekleri olarak kabul edilen Roger Fenton'ın Kırım Savaşı sırasında çektiği, fotoğraf makinelerinin büyük ve yavaş olmasından kaynaklı olarak durağan fotoğraflarından çok daha farklı görüntülerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Fotoğraf makinelerinin daha taşınabilir ve kullanışlı hale gelmesiyle birlikte "An"ı yakalayan zamanda donmuş bu görüntüler hem toplumsal olayları kaydederken hem de savaş alanlarından ve cephelerden çarpıcı görüntüleri gözler önüne sermektedir. *Servet-i Fünun*, *Şehbal* ve *Resimli Kitab* için çalışmış, II. Abdülhamid döneminden gelen Sebah & Joaillier gibi ünlü stüdyoların yanı sıra Kenan Reşid Bey, Fahreddin Türkkân Paşa, Ferit İbrahim, Talha ve Velid Ebüzziya, Arif Hikmet Koyunoğlu gibi fotoğrafçıların da önemine değinmek gereklidir. Bu fotoğrafçılar; dönemin siyasi manzarasının ötesinde, görsel tarih arşivinin oluşturulmasına önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Dolayısıyla II. Meşrutiyet dönemindeki siyasi değişimlerin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki fotoğrafçıların çalışmalarını ve fırsatlarını da etkilediğinden söz etmek gerekmektedir.

Çalışmanın son bölümünde, II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki siyasi değişimlerin fotoğraf teknolojisindeki gelişmelerin de etkisiyle fotoğraf temalarını ve temsillerini nasıl etkilediğine dair ayrıntılı bir inceleme sunulmaktadır. İncelen süreli yayınlarda II. Meşrutiyet dönemi ile II. Abdülhamid dönemi arasındaki fotoğraf temaları ve temsillerinde görülen farklar belirgin bir şekilde takip edilebilmektedir. Bu yayınlardaki binlerce fotoğrafın taranmasının ardından dönemin ana belirleyenin yeni siyasi sistemle birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti ve politikaları olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda da değinildiği üzere, Sultan V. Mehmet Reşad dahil olmak üzere siyasi liderlerin, askeri figürlerin ve toplumsal hareket ve olayların, değişim ve modernleşmenin, savaş fotoğraflarının, siyasi gündemi desteklemek ve kamuoyunu etkilemek için fotoğrafların daha önce görülmediği şekilde geniş çapta kullanıldığı ve yayıldığı anlaşılmaktadır. Burada da vurgulanması gereken bir diğer bulgu ise; hükümet liderleri ve yetkililerinin, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden oluşan askeri liderlerin ve reformlar kapsamında gerçekleştirilen ziyaretlerin, ordudaki asker ve öğrencilerin grup fotoğraflarının, Sultan V. Mehmed Reşad'ın fotoğraflarından dramatik şekilde daha fazla sayıda ve tekrarda yayımlanmış olmasıdır. Bu da Kanun-i Esasi'ye dayalı bir yönetim sisteminin, daha sonra Parti kuracak olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskınlığını, Sultan'ın ise bu sistemde etkisinin oldukça zayıflamış olduğunu gösterir niteliktedir. Sultan Reşad'ın özellikle seyahatleri ve Cuma Selamlığı gibi etkinliklerde çekilen fotoğraflarında bile başta Enver Bey olmak üzere İttihat Terakki Üyeleri ile etrafının sarılı olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle de II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında “Büyük Hürriyet Kahramanları” olarak yayımlanan İttihatçıların fotoğrafları üstünde durulması gereken bir diğer husustur. Savaş dönemlerinde ise yeni silahların ve askeri teknolojinin tanıtımını, cepheden ve cephe dışından askerlerin sıklıkla yayımlanan fotoğrafları, modernleşme çabalarını yansıtmaya, imparatorluğun askeri gücünü ve bekasını vurgulamaya da hizmet etmektedir.

Diğer taraftan, kadınların toplumsal rollerinin değişmeye başladığı ve sorgulandığı bu yıllarda kamusal alanda görünür olma mücadelelerinin aynı zamanda resimli basında yayınlanan fotoğraflar aracılığı ile kelimenin tam anlamıyla görünür olduğu izlenmektedir. Siyasi ve toplumsal değişimlerin izini imgeler aracılığıyla sürmek, değişen politik ve sosyal manzarayı yansıtan yeni fotografik temalarla hem dönemin görsel kültürünü anlamak hem de bir görüntü türü olarak kamuoyunu etkilemek için fotoğrafa başvurulması, onun güçlü bir araç olarak rolünün bir kez daha anlaşılmasını sağlamaktadır. Tez kapsamında bahsedilen neredeyse bütün olgular, fotoğraflar aracılığıyla aynı zamanda görünür olmaktadır.

Sonuç olarak, bu tez çalışması, siyasi reform ve sosyo-kültürel çalkantıların damgasını vurduğu II. Meşrutiyet döneminde, fotoğraflarda imge ve temsilin nasıl dönüştüğünü, fotoğrafın toplumsal değişimleri şekillendirme ve yansıtmadaki çok yönlü rolünü ortaya koymaktadır. Resimli basının günümüzde görsel medyanın, siyasi ve kültürel amaçlar için stratejik olarak kullanımı, fotoğrafın bir iletişim ve etkileme aracı olarak öneminin tekrar altını çizmektedir. Bu dönemde, Osmanlı görsel kültür tarihinde, fotoğrafın yalnızca gelişen sosyal ve siyasi manzarayı yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda bu manzaranın dönüşümüne etkin olarak katıldığı gözlemlenmektedir. Basının özellikle de resimli basının ise tarihsel anlatıları ve kültürel kimlikleri şekillendirmedeki etkisi anlaşılmaktadır.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde fotografik temsilin geçirdiği dönüşüm, teknoloji, siyaset ve kültür arasındaki dinamik etkileşimi de göstermektedir. Görüntü üretimini ve görüntünün nihai anlamını, kullanılan teknolojik araçlar, ideolojik etkiler, kültürel ve sosyal normlar, sanatçının niyeti, estetik tercihler ve izleyicinin algısı gibi birçok farklı etken şekillendirmektedir. Tüm bu etkenler, görüntülerin sadece görsel bir temsil değil, aynı zamanda derin ideolojik ve kültürel anlamlar taşıyan ürünler olduğunu göstermektedir. Bu noktada fotoğraf, hem toplumsal dinamikleri yansıtan bir ayna hem de algıları ve anlatıları şekillendirebilen dönüştürme gücü olan bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlarla birlikte, dönemin fotoğraflarında sıklıkla fark edilen görsel mecazlar ve tekrarlayan motifler sayesinde imgelerin nasıl siyasi, kültürel ve ideolojik anlamlar yüklendiği, güç, otorite ve kimlik temsillerinin nasıl inşa edildiğinin gösterilmesine çalışılmıştır.

Bu tez çalışması, Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet döneminde öne çıkan üç önemli süreli yayında yer alan fotoğraflar üzerinden dönemin tarihsel bağlamı çerçevesinde fotografik imge ve temsilde önceki dönemlere kıyasla meydana gelen değişimi ortaya koymayı hedeflemiştir. İcadından sonraki dönemlerde fotoğrafın, sadece bir sanat veya belge aracı olarak değil, aynı zamanda, amaç ve yöntem farklılıklarına rağmen ideolojik ve siyasi amaçlarla kullanıldığı somutlaşmıştır. Ayrıca,

metinlerin yanında görüntülerin de tarihsel kaynak olarak katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Çalışma; her ne kadar II. Meşrutiyet döneminin önde gelen üç süreli yayınına odağına alsın da genel bir çerçeve sunmakta olup, dönemin görsel kültürünün tamamını temsil etme açısından sınırlıdır. Farklı siyasi, sosyal ve kültürel dinamikleri anlamak açısından farklı yayın ve mecraların da incelenmesiyle Osmanlı II. Meşrutiyet döneminin fotoğraf dünyasının daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (Y. Alogan, Trans.; 1 ed.). Sarmal Yayınevi.
- Ahmad, F. (1999). *İttihat ve Terakki 1908-1914* (N. Yavuz, Trans.; 5 ed.). Kaynak Yay.
- Ahmed, Y. (2018). Görünür Bir Padişah İhtiyacı- Mehmed Reşad (O. N. Bişgin, Trans.). In *Sultan V. Mehmed Reşad ve Dönemi* (1 ed., Vol. 1, pp. 105-128). TBMM Milli Saraylar.
- Ahmetoğlu, S. (2007). *From the Unionist Actualite to the Mass Popularity: Şehbal 1909-1914* [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi University].
- Ak, S. A. (2004). *Fotoğraf ve Kartpostallarıyla Girit'ten İstanbul'a Bahaettin Rahmi Bediz- Beyaz Atlı Fotoğrafçı, 1875-1951*. İletişim Yay.
- Aksel, M. (1977). *İstanbul'un Ortası*. Kültür Bakanlığı Yay.
- Akşin, S. (1980). *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat Terakki*. Gerçek Yayınevi.
- Alsan, Ş. S. (2019). İslamiyet'te Tasvir Yasağı ve Türk Mimari Süsleme Sanatında İnsan Figürünün Kullanımı *The Journal of Social Science*, 3(5).
- Andı, K. (2006). Servet-i Fünûn Mecmuası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 533-544.
- Aran, S. (2019). *Accessing the Sultan through Ceremony and Photography: Dissemination of a New Imperial Image during Sultan Mehmed V Reşad's Reign (1909-1918)* Koç Üniversitesi]. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/166992>
- Aydın, M. A. (2001). Kanun-i Esasi. In *TDV İslam Ansiklopedisi* (Vol. 24, pp. 328-330): TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Aykaç, Z. (2021). Cumhuriyetin Devraldığı Siyasi Miras: II. Meşrutiyet [Araştırma Makalesi]. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(71), 635- 652. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4483>

- Barış, T. (2016). Meşrutiyet Dönemi'nin Uzun Soluklu Yayınlarından Biri Olarak Resimli Kitap Dergisi. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(31), 241-256.
- Başbuğ, F. (2016). Türk Resim Sanatında Savaş Yılları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(19), 56.
- Baykal, E. A. F. (2019). *The Ottoman Press (1908-1923)*. Brill.
- Benjamin, W. (2013). *Fotoğrafın Kısa Tarihi-Teknik Araçlarla Yeniden-Üretim (Çoğaltama) Çağında Sanat Eseri*. (O. Akınhay, Trans.). Agora Kitaplığı.
- Berkes, N. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yay.
- Beydilli, K. (2015). İstanbul Matbaaları (1453-1839). In *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (Vol. 7): İSAM.
- Birecikli, İ. B. (2008). Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet'in İlanı Üzerine Bir İnceleme. *Gazi Akademik Bakış*, 2(3), 211-226.
- Böcekler, B. (2023). Dagerotipin Keşfi, Teknik Özellikleri ve 19. Yüzyıl İzmir'inde Bir Dagerotipçi: Joseph-Philibert Girault De Prangey. *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*(13-14), 68-96.
- Bölük, G. (2014). *Fotoğrafın Serüveni. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Stüdyoların Işığında* (R. Özçöllü, Ed.). Kapı Yay.
- Bölük, G. (2021). Foto Müze. In *Osmanlı Döneminden İki Fotoğrafçı*. A. Radyo. <http://acikradyo.com.tr/podcast/228309>
- Boyraz, B., & Dolunay, A. (2015). Siyasi Tarihin Görsel Arşivleri: Fransa L'Illustration Dergisi Örnekleminde Süreli Yayınlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 495-506.
- Burgin, V. (2013). *Fotoğrafı Düşünmek* (A. Ünal, Trans.). Espas Saat Kuram Yay. (Thinking Photography)
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı Kadın Hareketi* (5 ed.). Metis Yay.
- Cartier-Bresson, H. (2006). *Karar Anı*. YGS Yay.

- Çelik, Z. (2017). Sıradan Modernitenin Fotoğrafını Çekmek. In Z. Çelik & E. Eldem (Eds.), *Camera Ottomana. Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf ve Modernite 1840-1914*. Koç Üni. Yayınları.
- Çolak, O. M. (2017). *Sultan V. Mehmed Reşad ve Dönemi Fotoğraf Albümü* (F. Gün, Ed.). TBMM Milli Saraylar Yay.
- Deringil, S. (2007). *Simgeden Millete. II. Abdülhamid'den Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet*. İletişim Yay.
- Dönmez, H. (2018). Asırlık Fotoğrafçı Behçet'in Stüdyosu Müzede Yaşatılıyor. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/konya/asirlik-fotografci-behcetin-studyosu-muzede-ya-40858126>
- Dumont, P., & Georgeon, F. (1997). *Bir İmparatorluğun Ölümü 1908-1923* (S. Tanilli, Trans.). Cumhuriyet Yenigün Haber Ajansı.
- Eldem, E. (2004). İftihar ve İmtiyaz : Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi. In (1. bsk. ed., pp. 527 s.). İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Eldem, E. (2014). Savaş ve Simgeler, 1914-18. In B. Öztuncay (Ed.), *I. Dünya Savaşı'nda İttifak Cephesinde Savaş ve Propaganda* (pp. 68-107). Vehbi Koç Vakfı.
- Eldem, E. (2017). Görüntülerin Gücü. Fotoğrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması ve Etkisi, 1870-1914 (A. Gür, Trans.). In Z. Çelik & E. Eldem (Eds.), *Camera Ottomana. Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf ve Modernite 1840-1914* (2 ed., pp. 106-153). Koç Üni. Yayınları.
- Ergün, M. (2009). *II. Meşrutiyet Dönemindeki Eğitim Reformlarının Türk Modernleşmesindeki Yeri*. 100. Yılında II.Meşrutiyet Gelenek ve Değişim Ekseninde Türk Modernleşmesi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul. https://www.academia.edu/3201982/100_Yılında_II_Meşrutiyet_Gelenek_ve_Değişim_Ekseninde_Türk_Modernleşmesi_Uluslararası_Sempozyumu_Bildiriler
- Ersoy, A. (2021). History as You Go: Mobility, Photography, and the Visibility of the Past in Late Ottoman Print Space. In M. Potter (Ed.), *Representing the Past in the Art of the Long Nineteenth Century: Historicism, Postmodernism, and Internationalism*. Routledge.

- Ersoy, A. (2022). II. Abdülhamid Döneminde Yeni Medya ve Arşiv. *Toplumsal Tarih*(338), s.71.
https://www.academia.edu/70431303/II_Abdülhamid_Devrinde_Yeni_Medya_ve_Ars_iv_Podcast_https_acikradyo_com_tr_podcast_231142_
- Ersoy, A., & Türker, D. (2022). The Hamidian Visual Archive (1876-1908): A User's Manual. In R. Goshgarian, I. Khuri-Makdisi, & A. Yaycioğlu (Eds.), *Crafting History: Essays on the Ottoman World and Beyond in Honor of Cemal Kafadar* (pp. 325-347). Boston: Academic Studies Press.
- Ersoy, A. A. (2016). Ottomans and the Kodak Galaxy: Archiving Everyday Life and Historical Space in Ottoman Illustrated Journals. *History of Photography*, 40(3), 330-357. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/03087298.2016.1215401>
- Evliyaoğlu, G. D. (2019). *19. Yüzyıl Osmanlı Batılılaşma Dönemi Erkek Giyimi* [Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi]. İstanbul.
- Evren, B. (1993). Sigmund Weinberg. In *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Evren, B. (2015). 100. Yıl Masalı. *Cine Belge*(1), 7-19.
- Fortna, B. C. (2003). *Imperial Classroom: Islam, the State, and Education in the Late Ottoman Empire*. Oxford University Press.
- Georgeon, F. (2006). *Sultan Abdülhamid* (A. Berktaş, Trans.). Homer Kitabevi. (Abdülhamid II, le sultan calife)
- Gezgin, S. (2002). *Basında Fotoğrafçılık* (2 ed.). İstanbul Üniversitesi İletişim Fak. Yay.
- Gökkaya, E. K. (2012). Osmanlı Döneminde İstanbul'da Yaşam ve Türk Resim Sanatında Çağdaş Dönem Öncesi Yansımaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(2), 52-73. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192436>
- Gülaçar, A. G. (2018). II. Meşrutiyet Dönemi İktidar Oluşumu Sürecinde Basının Rolü. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3, 105-128. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/555409>

- Gündüz, M. (2009). 100. Yılında II. Meşrutiyet'in Entellektüel Mirası [Araştırma Makalesi]. *Milli Eğitim*, 39(184), 120-140, Article JA75YU25AT. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442924>
- Gürdoğan, B. (1959). İkinci Meşrutiyet Devrinde Anayasa Değişiklikleri [Araştırma Makalesi]. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1). https://doi.org/https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001464
- Güzel, Ş. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e
Toplumsal Değişim ve Kadın. In *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Vol. 4, pp. 867-876). İstanbul: İletişim Yay.
- Hanioğlu, M. Ş. (1985). *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terrakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*. İletişim Yay.
- Hanioğlu, M. Ş. (2001). İttihat ve Terakki Cemiyeti. In *TDV İslâm Ansiklopedisi: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*.
- Hanioğlu, M. Ş. (2008). *A Brief History of the Late Ottoman Empire*. Princeton University Press.
- Hanioğlu, M. Ş. (2020). Meşrutiyet. In *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Vol. 29). <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesrutiyet>
- Harding, C. (2008). Camera Design: 6 Kodak (1888–1900)
. In J. Hannavy (Ed.), *Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography* (Vol. 1). New York: Routledge.
- A History of Photography from 1839 to the Present-The George Eastman House Collection*. (2012). (T. Mulligan & D. Wooters, Eds.). TASCHEN.
- Kalabak, A. Y. (2014). Osmanlı'nın Son Döneminin Sosyo Ekonomik Buhranları ve Mali Emperyalizm. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(27), 304-326.
- kameraarkası. (2018, 2024). *Ayastefanos Anıtının Yıkılışı*. <https://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/belgeseller/ayastefanosanitinin yıkılışı.html>

- Kaya, G. S. (2017). Sultan V. Mehmed Reşad Dönemi Resim Sanatı. In *Sultan V. Mehmed Reşad ve Dönemi (sergi kataloğu)* (pp. 59-74). TBMM Milli Saraylar. https://books.google.com.tr/books?id=_LowzgEACAAJ
- Keskin, C. (2014). I. Dünya Savaşı ve Sonrası Türkiye’de Kültür Sanat Ortamı ve Türk Resmi. *Gazi Akademik Bakış*, 7(14). <https://doi.org/https://doi.org/10.19060/gav.23804>
- Kılınç, Ü. (2021). Osmanlı Padişah Portrelerine Dair Bir Değerlendirme. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*(20), 81-95.
- Kodaman, B. (2002). II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914). In H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Eds.), *Türkler* (Vol. 13). Yeni Türkiye Yay.
- Koloğlu, O. (1985). Basın. In *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi* (Vol. 3). İletişim Yay.
- Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*. İletişim Yay.
- Koloğlu, O. (2010). *Osmanlı Döneminde Basın Teknikleri ve Araçları*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yay.
- Köprülü, O. F. (1992). Bayrak. In: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Küçük, C. (1991). Bab-ı Ali Baskını. In: TDV İslam Ans.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)* (2 ed.). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kurt, İ. (2012). *İttihat ve Terakki Döneminde Osmanlı Ekonomisi* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara.
- Kuruyazıcı, H. (2008). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Mimar: Arif Hikmet Koyunoğlu: Anılar, Yazılar, Mektuplar*. Yapı Kredi Yay.
- Kutlu, S. (2004). *Didar-ı Hürriyet. Kartpostallarla İkinci Meşrutiyet 1908-1913*. İst. Bilgi Üniversitesi Yay.
- Kuzucu, K. (2018). Kendine Nekes, Halkına Mükrim Padişah: Sultan Mehmed Reşad. In *Sultan V. Mehmed Reşad ve Dönemi* (Vol. 1). TBMM Milli Saraylar Yay.

L'Illustration. Journal Universel. (1843-1944). İBB Atatürk Kitaplığı Dijital Koleksiyonları.

https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&alan=tum_txt&tm=&q=L%27illustration:%20Revue%20Des%20Sciences%20Juridiques%20:%20Journal%20Universel

Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (M. Kıratlı, Trans.; 5 ed.). Türk Tarih Kurumu Yay.

Mardin, Ş. (2008). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908* (15 ed.). İletişim Yay.

Mildanoğlu, Z. (2014). *Ermenice Süreli Yayınlar (1794-2000)*. Aras Yay.

Okay, M. O. (1995). Fecr-i Ati. In *TDV İslam Ansiklopedisi: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*.

Okay, M. O. (2020). Milli Edebiyat Akımı. In *TDV İslâm Ansiklopedisi: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*.

Okkalı, İ. C. (2019). II. Meşrutiyet Dönemi Resim Sanatında Nesne ve Özne Olarak Kadın [Araştırma Makalesi]. *Art-Sanat*(11), 47-70.
<https://doi.org/https://doi.org/10.26650/artsanat.2019.11.0003>

Ölmez, A. (2014). II. Meşrutiyet Devrinde Osmanlı Medreselerinde Reform Çabaları ve Merkezileşme. *Vakıflar Dergisi*(41), 127-140.
<https://www.academia.edu/28376983/>

Osmanlı Kültür Tarihinde Servet-i Fünun Dergisi. TÜBİTAK Araştırma Projesi Veritabanı.

Özel, Z. (2016). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Fotoğrafçılar. *Kontrast Dergi*, (43). <https://kontrastdergi.com/osmanli-imparatorlugundan-cumhuriyete-gayrimuslim-fotografclar/>

Özen, M. (2008). Visual representation and propaganda: Early films and postcards in the Ottoman Empire, 1895–1914. *Early Popular Visual Culture*, 6(2), 145-157.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/17460650802150408>

- Özen, S. (2010). *Rethinking The Young Turk Revolution: Manaki Brothers' Still and Moving Images* [Master, Boğaziçi University]. İstanbul.
- Özen, S. (2019). The Heroes of Hurriyet: The Images in Struggle. In F. G. Noémi Lévy-Aksu (Ed.), *The Young Turk Revolution and the Ottoman Empire The Aftermath of 1908* (pp. 15-32). Bloomsbury Publishing I.B. Tauris.
- Özendes, E. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafçılık 1839-1923* (2 ed.). Yem Yay.
- Öztuncay, B. (2003). *Dersaadet'in Fotoğrafçıları I. Aygaz*.
- Öztuncay, B. (2005). *Hatıra-i Uhuvvet: Portre Fotoğrafların Cazibesi: 1846-1950*. Aygaz.
- Öztuncay, B. (2011). *Hanedan ve Kamera : Osmanlı Sarayından Portreler M. Ömer Koç Koleksiyonu*. Sadberk Hanım Müzesi / Aygaz.
- Öztuncay, B. (2015). İlk Profesyonel Stüdyolar, Gezgin Fotoğrafçılar (A. Gür, Trans.). In E. Eldem & Z. Çelik (Eds.), *Camera Ottomana. Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf ve Modernite 1840-1914* (pp. 254). Koç Üni. Yay.
- Pektaş, N. (2015). The Beginnings of Printing In The Ottoman Capital: Book Production and Circulation in Early Modern Istanbul. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 16(2), 3-32.
- Polat, N. H. (2010). Şehbal. In *TDV İslam Ansiklopedisi*: TDV İslam Araş. Merkezi.
- Polat, N. H., & Argunşah, H. (2019). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yay.
- Resimli Kitab*. (1908-1914). Milli Kütüphane Dijital Veritabanı. <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/168>
- Resimli Kitap, I,II,III*. (2017). (A. Tekin & A. Z. İzgöer, Eds.). Türk Tarih Kurumu.
- Sağdıç, O. (2020). *Meslekten Mimar Çekirdekten Fotoğrafçı*. Tarih Dergi. <https://tarihdergi.com/meslekten-mimar-çekirdekten-fotografci-arif-hikmet-koyunoğlu/>

- Şahin, M., & Tokdemir, M. A. (2011). II. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 851-876, Article JA74AP93AE. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256202>
- Şahin, S. (2021). *Servet-i Fünun 130 Yaşında*. Retrieved Aralık 2023 from <https://iletim.istanbul.edu.tr/index.php/2021/03/27/servet-i-funun-130-yasinda/>
- Sakaoğlu, N. (2015). *Bu Mülkün Sultanları*. Oğlak Bilimsel Kitaplar.
- Satkın, M. B. (2014). Fotoğraf, Gerçeklik ve İdeoloji. *Sanat ve Tasarım Dergisi*(5), 7-13. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/343021>
- Şehbal. (1909-1914). Bonn Üni. Dijital Kütüphanesi. <http://digitale-sammlungen.ulb.uni-bonn.de/ulbbnioa/periodical/titleinfo/3137034>
- Servet-i Fünun*. (1909-1918). Ankara Üni. Gazeteler Veritabanı. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/>
- Shaw, S. J., & Shaw, E. K. (2002). *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Reform, Revolution and Republic. The Rise of Modern Turkey 1808-1975* (Vol. 2). Cambridge University Press.
- Simavi, L. (2004). *Son Osmanlı Sarayında Gördüklerim*. Örgün Yayınevi.
- Stardelov, I. (2014). *Balkanların Işık Ressamları Manaki Kardeşler* (E. Mahmud, Trans.). ESR Film Yapım. (Manaki)
- Sultan V. Mehmed Reşad ve dönemi (sergi kataloğu)*. (2017). TBMM Milli Saraylar. https://books.google.com.tr/books?id=_LowzgEACAAJ
- Tevfik, S. (2011). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım* (E. Güngör, Ed.) [Hatıra]. Dün Bugün Yarın Yay.
- Tıkaç, S., & Özkal, Ö. (2023). The Visual Representation of Women in Servet-i Fünun. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 65-93. <https://doi.org/10.29228/mukatcad.35>
- Tongo, G. (2012). *Painting, Artistic Patronage and Criticism in The Public Sphere: A Study Of The Ottoman Society Of Painters, 1909-1918* [Master of Arts, Boğaziçi University].

- Tongo, G. (2019). ‘Civilisation and competence’ Displaying Ottoman war paintings to their allies. In R. Johnson & J. E. Kitchen (Eds.), *The Great War in the Middle East. A Clash of Empires*. Routledge.
- Tongo, G. (2023). Melek Celal Sofu, Kadın Ressamlar ve Osmanlı’nın Son On Yılı. In S. Ü. S. S. Müzesi (Ed.), *Unutulmuş Bir Cumhuriyet Kadını Bütün Yönleriyle Melek Celal*. İstanbul.
- Toprak, Z. (1998). Tesettürden Telebbüse ya da Çarşaf veya Elbise – ‘Milli Moda’ ve Çarşaf. *Tombak*(19), 52-63.
- Toprak, Z. (2014). *Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918*. Doğan Kitap.
- Toros, T. (1990). İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim. *Taha Toros Arşivi, İstanbul Kalkınma Ajansı, Dosya No: 38*. oai:earsiv.sehir.edu.tr:11498/5811
- Tunçay, M. (2008). En Uzun Yıl. In N. A. Mete Tunçay, Raşit Çavaş, Yücel Demirel, Bahattin Öztuncay (Ed.), *II. Meşrutiyet’in İlk Yılı 23 Temmuz 1908 – 23 Temmuz 1909* (pp. 2). Aygaz YKY.
- Tunçay, M., Koçak, C., Özdemir, H., Boratav, K., Hilav, S., Katoğlu, M., & Ödekan, A. (1992). *Türkiye Tarihi IV. Çağdaş Türkiye 1908-1980* (Vol. IV). Cem Yay. <https://archive.org/details/TurkiyeTarihi-IV-1908-1980/mode/2up>
- Tural, E. (2007). II. Meşrutiyet Dönemi’nde Maârif-i Umûmiyye Nezâreti’nde Bürokratik Reform. (22), 177-206. https://doi.org/https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000183
- Uğuş, M. (2020). II. Abdülhamid Dönemi Basın Hayatında Görsel Temsiliyet Bağlamında Basın Yayın Hareketi İncelemesi. *Servet-i Fünun Mecmuası Örneği*. [Araştırma Makalesi]. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 65-94.
- Uşaklıgil, H. Z. (1981). *Saray ve Ötesi*. İnkılap-Aka Kitabevleri.
- Üstel, F. (2008). “Makbul Vatandaş”ın Peşinde. *II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi* (T. Bora, Ed. 3 ed.). İletişim Yay.

- Uyanık, F. (2013). Biyografi Araştırmalarına Kaynak Olarak Musavver Medeniyet Gazetesi ve Türk Basın Tarihindeki Yeri. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(6).
- Walden, S. (2006). Photographic Theory. In L. Warren (Ed.), *Encyclopedia of Twentieth-Century Photography* (pp. 1245-1251). New York: Routledge.
- Yaman, Z. Y. (1994). Osmanlı Ressamlar Cemiyeti. In *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Vol. 6, pp. 176). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Yaman, Z. Y. (2012). *Başka İzlenimler, Değişen Gelenekler: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sanat Koleksiyonu*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* [Turkey, A Modern History] (Y. S. Gönen, Trans.; 7 ed.). İletişim Yay.
- Zürcher, E. J. (2005). *Savaş, Devrim ve Uluslaşma. Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)* (E. Aydınoglu & M. Behlil, Trans.). İstanbul Üni. Bilgi Yay.
- Zürcher, E. J. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Atatürk Türkiye'sine Bir ULUSUN İNŞASI, JÖN TÜRK MİRASI* [.] (L. t. Yalçın, Trans.). Akılçelen Kitaplar. (The Young Turk Legacy and Nation Building: From the Ottoman Empire to Atatürk's Turkey)

EK 1. KATALOG 1

1. ŞEHBAL

1.1. POLİTİK İMGELEM VE PROPAGANDA

1.1.1. Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi



Fotoğraf 1. Sultan Mehmed Han Hamis
Hazretleri.Şehbal. 15 Nisan 1325 (28 Nisan 1909)
Yıl:1 Sayı:4



Fotoğraf 2. Sultan V. Mehmed Reşad. Şehbal. 15
Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 3. Sultan Seyitler 'de İmparatorluk Vagonu'ndan ayrılırken. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1326 (Kasım 1910) Yıl.2/30



Fotoğraf 4. Sultan. Selanik Ayasofya Camisi'nde Cuma Selamlığı'nda. Şehbal, 15 Temmuz 1327 (1911) Yıl:2/41



Fotoğraf 5. Sultan vilayetleri gezmeye çıkarken. Şehbal 15 Tem 1327 (1911)



Fotoğraf 6. Sultan'ın ilk Selamlık töreni. Sarayburnu. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (1909)Yıl: 1/5



Fotoğraf 7. Kılıç Kuşanma Merasimi. Sultan Eyüp İskeleyi 'nden Camii'ye giderken. Şehbal, 1 Haziran 1325. (1909) Yıl:1 /6



Fotoğraf 8. Kılıç Kuşanma Töreni. Dönüşünde Sultan diplomatik heyeti selamlıyor. Şehbal, 1 Haz.1325 (Haz. 1909). Yıl:1/6



Fotoğraf 9. Sultan Hazretleri Çırağan'da Meclis-i Mebusan önünde. Foto: Sebah ve Joaillier. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1325 Yıl:1/16 (Aralık 1909)



Fotoğraf 10. Phébus. Kılıç Kuşanma Merasimi. Sultan, Eyüp'e gitmek üzere Dolmabahçe Sarayı'ndan ayrılırken. Şehbal, 1 Haziran 1325. (1909), Yıl:1 Sayı:6



Fotoğraf 11. Sırbistan Kralı Petar ve Sultan Hazretleri. Şehbal, Haziran 1326 (1910) Yıl:1 /21



Fotoğraf 12. Zat-ı şahane ile Sırp Kralı Pierre yan yana giderken. Şehbal, 1 Haziran 1326 (1910) Yıl: 1 /21



Fotoğraf 13. Padişah Hazretleri durur ve Şehbal fotoğrafçısına ikinci bir çekim yapmasını emreder. Şehbal, 15 Haziran 1326 (1910) Yıl: 1/22



Fotoğraf 14. Padişah Hazretleri, Beylerbeyi Sarayı'nın parkına girdiği sırada. Şehbal, 5 Haziran 1326 (1910) Yıl: 1/22



Fotoğraf 15. Eski Saray'da Sultan'ı ziyaret. Sarayburnu iskelesinde. Şehbal, 1 Haziran 1325 (1909).
 Yıl:1/6

1.1.2. Bir Kahraman Olarak Siyasi ve Askeri Liderler



Fotoğraf 16. Soldan sağa: Çürüksulu Mahmud Paşa, Sadrazam ve Hariye Nazırı Mahmud Şevket Paşa, Said Halim Paşa, Mustafa Hayri Efendi, Hacı Adil. Arda, Adliye Nazırı İbrahim Bey, Mehmet Celal Bey, Ayandan Besarya Efendi. Şehbal, 1 Şubat 1328 (14 Şubat 1913) Yıl: 3/69



Fotoğraf 17. Paris Güzel Sanatlar Salonu'nda tablosu kabul edilen Şehzade Abdülmecid Efendi'nin resmi. Şehbal 15 Mart 1330 (1914) Yıl: 5/93



Fotoğraf 18. Merhum (Mehmed) Kamil Paşa. Şehbal, 15 Mart 1328 (1912) Yıl: 3/50.

15 Teşrin-i Sani 1329 (Kasım 1913) Yıl: 4/86



Fotoğraf 19. 31 Mart isyanında yaralanan Bahriye Nazırı Rıza Paşa. ve isyan eden askerin katli için takip etmiş oldukları Hassa Kumandanı Mahmud Muhtar Paşa. Şehbal 15 Nisan 1325 (1909) Yıl: 1/4





Fotoğraf 20. Büyük kurtarıcı, Harekat Ordusu Komutanı Mahmud Şevket Paşa'nın en son portresi ve imzası. Şehbal, 15 Temmuz 1325 (1909) Yıl:1/ .15 Haz 1329 (1913) 4/77 (Tekrar)



Fotoğraf 21. Mahmud Şevket Paşa. Harbiye Nezareti'ndeki çalışma odasında (Fotoğraf özellikle Şehbal için çekilmiştir.) Şehbal, 15 Temmuz 1325 (1909)Yıl: 1/8



Fotoğraf 22. İzzet Fuad Paşa. Şehbal, 5 Tem 1325 (1909) Yıl:1/8



Fotoğraf 23. Talat Bey. Majesteleri Edward VII tarafından Londra Kraliyet Sarayı'nda kabul edilen Osmanlı Mebusan Heyeti Başkanı. Dâhiliye Nezareti'ne atandı. Şehbal, Ağustos 1325 (1909)Yıl: 1/9



Fotoğraf 24. Maliye Nazırı Cavid Bey. Şehbal, 15 Ağustos 1325 (1909) 1/10. 15 Nisan 1330 (1914) 5/95



Fotoğraf 25. Birinci Ordu Topçu Tugayı Kumandanlığına tayin olunan Hıfzı Paşa. Şehbal, 1 Teşrin-i Sani 1325 1/15 (Kasım 1909)



Fotoğraf 26. Bağdat'ın saygıdeğer valisi Nazım Paşa. Şehbal, 1 Teşrin-i Evvel 1325 1/17 (Aralık 1909)



Fotoğraf 27. Kahire'de vefat eden Gazi Edhem Paşa'nın cenazesi askeri bir törenle kaldırılıp, İstanbul'a getirilerek defnedildi. Şehbal, 1 Kanun-i Sani 1325 1/18 (Ocak 1910)



Fotoğraf 28. Emeklilik başvurusunda bulunan Niyazi Bey. Şehbal, 15 Şubat 1326 (1911) 2/35



Fotoğraf 29. Bingazi'deki Osmanlı ordusunun değerli bir ruhu: Savaşçı ve özgür Enver Bey. Şehbal, 15 Şubat 1327- (1912). Yıl: 2/48



Fotoğraf 30. Yeni Harbiye Nazırı Enver Paşa. Şehbal, 15 Kanun-i Sani 1329 (28 Ocak 1914)



Fotoğraf 31. Niyazi bey. Şehbal, 15 Nisan 1330 (1914) 5/95



Fotoğraf 32. Bulgar işgali sonrası Edirne'deki Sultan Selim Camii'nin minaresine asılan Bulgar bayrağını indiren ve yerine Osmanlı bayrağını diken kişi, Bursalı Hafız Efendi. Şehbal, 15 Kanun-i Sani 1329 (28 Ocak 1914)

15 Kanun-i Sani 1329 (28 Ocak 1914)



Fotoğraf 33. 66 yaşında gönüllü bir asker. Ebu Ali Hasan Efendi. Şehbal, 1 Teşrin-i Evvel 1329 (Ekim 1913) 4/83



Fotoğraf 34. Gönüllü nefer Cemil Paşa. Şehbal, 15 Mart 1329 (1913) 3/72



Fotoğraf 35. Enver Bey ve Niyazi Bey. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (28 Mayıs 1909) Yıl:1/5
1 Mayıs 1329 (1913) Tekrar



Fotoğraf 36. 23 Temmuz'un iki kahramanı. 5 Temmuz 1325 (18 Tem. 1909) Yıl:1/8
15 Şubat 1327-(28 Şubat 1912). Yıl: 2/48 Enver Bey. Tekrar



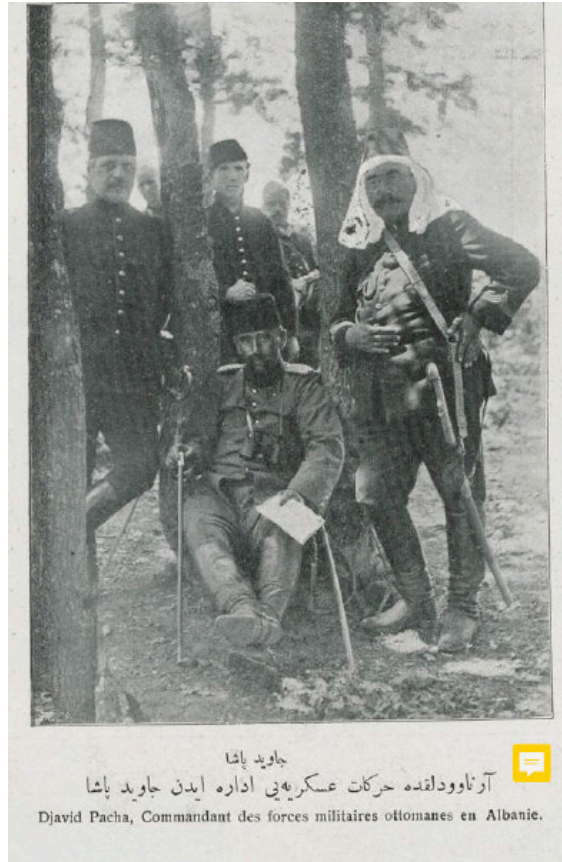
Fotoğraf 39. İstanbul Ganaim-i Bahriye Mahkemesi heyeti. 15 Şubat 1327 (1912) Yıl: 2/48



Fotoğraf 40. İlk İstanbul askeri personelinin terhis töreni: Mahmud Şevket Paşa konuşmasında. "Anlıyor musunuz?" – derken. 1 Haziran 1328 (1912) Yıl:3/54



Fotoğraf 41. İstanbul Tugayı'ndan yeni terhis edilen askerler, İstanbullular için askerliğin ilk günlerinden bir hatıradır. Şehbal, 1 Haziran 1328 (1912) Yıl:3/54



Fotoğraf 42. Arnavutluk'taki askeri harekâtları yöneten Cavid Paşa. Şehbal, 1 Eylül 1325 (1909)



Fotoğraf 45. Bab-ı Ali'de barış konferansı: Osmanlı elçisi ve konferans başkanı Talat Bey, elçi Bahriye Nazırı ve Harbiye Nazırı Yardımcısı Çürüksulu Mahmud Paşa, elçi Danıştay Başkanı Halil Bey ve Bulgar elçileri... Bulgaristan ile barış antlaşmasının imzalanması olayı etrafında.... Şehbal, 15 Eylül 1329 (1913) Yıl:4/82



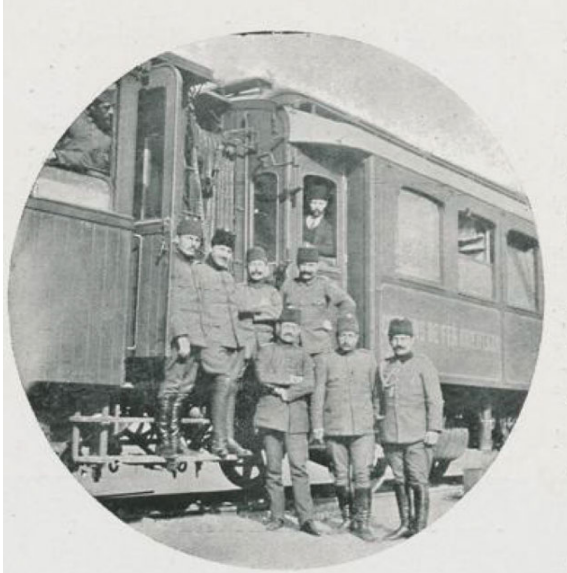
Fotoğraf 46. Keçeci-zade İzzet Paşa, Mahmud Şevket Paşa, Bağdat Valisi Nazım Paşa. Askeri tarihimize yeni açılan aydınlanmış bir sayfa: İkinci Ordu'nun Edirne civarında gerçekleştirdiği manevralar sırasında Osmanlı komutanları ve yabancı askeri ataşeler. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1325 (Aralık 1909) Yıl:1/17



Fotoğraf 47. Midhat Paşa ve Osmanlı Tuna vilayetlerindeki erkan-ı maiyeti. Şehbal, 1 Temmuz 1329 (1913) 4/78



Fotoğraf 48. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) Merkez-i Umumi üyeleri, Şehbal, 1 Şubat 1328 (1913) Yıl: 3/69



خادم كوينده قارگاه واغونی
برده اور تاده طوران ارکان حربیه بیکباشیسی عزیزک وصاغندکی مؤرخ یوزباشی رفیق بکدو

Fotoğraf 49. Hadımköy'de karargâh vagonu yerde ortada duran Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Aziz Bey ve sağındaki muharrir Yüzbaşı Refik Bey. 15 Haziran 1329 (1913) 4/77



بروبوک چکمورده شهزاده عبداللطیف افندی ، اردو دلاخده ایکن



بحریه ضابطاری، اراحت تعلیمی ائمانیره

Fotoğraf 50. Şehzade Abdülhalim Efendi Büyükçekmece'de ordugahta iken deniz subayları endahat tatbikatları sırasında. 1 Temmuz 1329 (1913) 4/78



Fotoğraf 51. Yemenli askerlerin sağlık kontrolleri: Sivil ve sağlık heyeti. Şehbal, 1 Nisan 1329 (1913) Yıl: 4/73



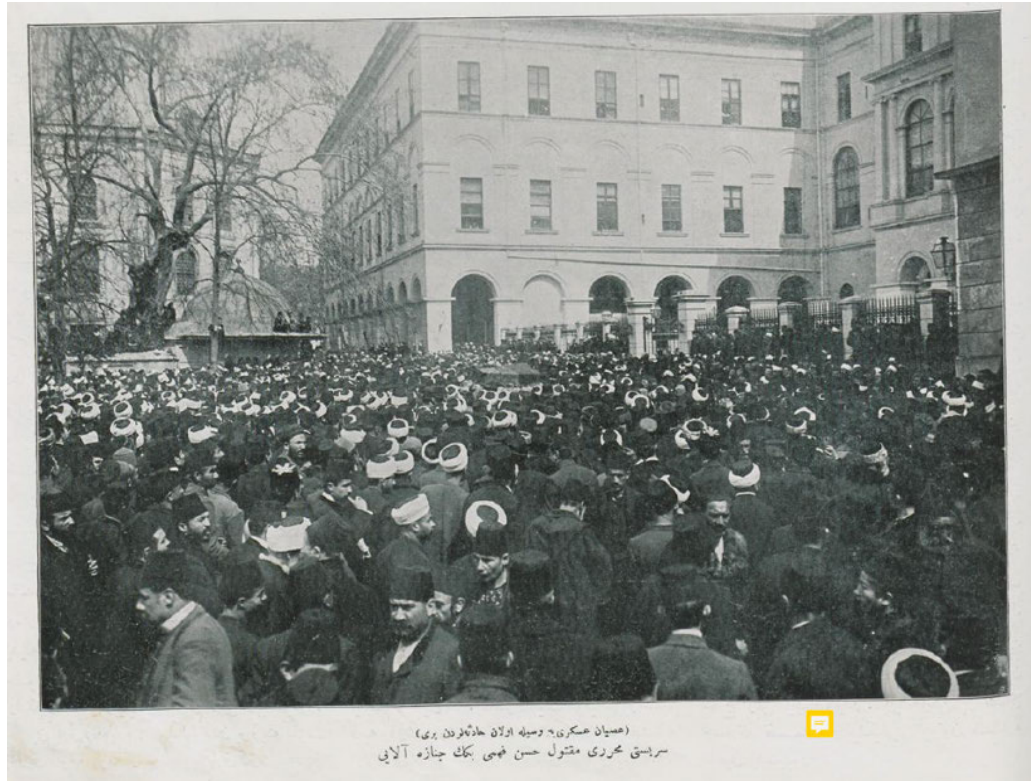
Fotoğraf 52. Muîn-i Zafer'in (zırhlı gemi) subayları. Şehbal, 15 Mart 1325 (1909) Yıl:1/2



Fotoğraf 53. Hamidiye Kruvazöründen bir grup subay: Muharebeye hazırlık ile ilgili bir deniz yolculuğunun anıları. Şehbal, 15 Teshrin-i Sani 1327 (Kasım 1911)



Fotoğraf 56. Çin'in "Savanur" kentinde özgürlük yanlısı bir grup insan gösteri yaptı... Çin'in olağanüstü koşullarını ve halkını gözlemleyerek. Şehbal, 1 Haziran 1328 (1912) 3/54



Fotoğraf 57. (Askeri isyana yol açan olaylardan biri) Merhum Serbesti yazarı Hasan Fehmi Bey'in cenaze alayı. Şehbal, 15 Nisan 1325 (28 Nisan 1909) 1/4



Fotoğraf 58. Nazırı ve İstanbul Mebusu ve Manyas-zade Refik Bey'in cenaze töreni (Alay Sirkeci'den hareket ediyor.) Şehbal, 15 Mart 1325 (1909) 1/2



Fotoğraf 59. Osmanlı Devleti'nin savaşa ilişkin görüşü: Sultanahmet Meydanı'nda yapılan ikinci mitingün izlenimlerinden... Balkan Savaşı arifesinde İstanbul. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (28 Ekim 1912) 3/63



Fotoğraf 60. Kanun-i Evvel başlangıcında Yunan Kralı'nın Hanya'ya gelişi: Hanya rıhtımındaki bu küçük cami, o günden bu yana yaşanan hazine olaylarının feci sonuçlarına hüznle bakarken, "İntikam! ve tövbe!" diye haykırıyor. Talihsizliğin lanetini sonuna kadar içiyoruz: Can bulmak için. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1329 (Aralık 1913)



Fotoğraf 61. Üst fotoğraf: Fethi Bey "Muavenet-i Milliye" tayyaresiyle Konya'da iken. Alt fotoğraf: Konya'daki tayyarecilerimizin geleceği: Tayyarecilerimizi yolculuklarında takip ediyoruz. 5 Mart 1330 (1914) Şehbal.Yıl:5/93 ??

1.1.4. Toplumsal Hareketlerin ve Olayların İmgesi



Fotoğraf 62. İlk Millet Meclisimizin toplumsal hatırası: Bir siyasi haber sayfası. Şehbal, 15 Kanun-i Sani 1327 2/46



Fotoğraf 63. Hem hukukun konumlanış biçimini hem de uygulanış biçimini gören bir oda: Cinayet Davası Mahkemesi. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1325 (Kasım 1909)



ساخه صاریق ایله دردست ایدیلن برمرتجیع

Un réactionnaire arrêté sous un faux turban.

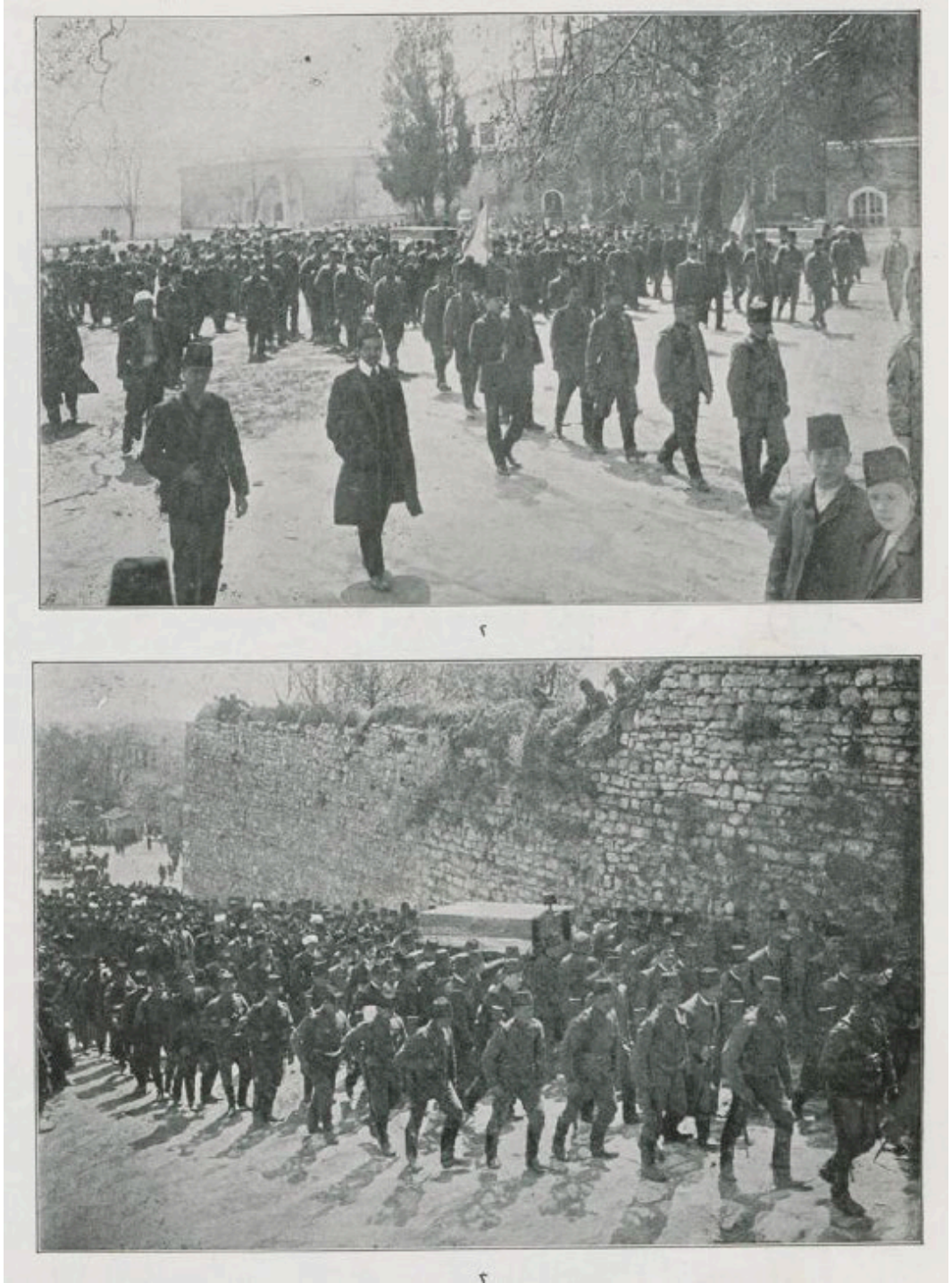
Fotoğraf 64. Sahte sarıkla tutuklanan bir gerici. Şehbal, 15 Mayıs 1325 (28 Mayıs 1909) Yıl: 1/5



شهید حریت مختار بك ایله رفقای محترمه سنك جنازه آلانی

Les fusérailles du regretté officier Moukhar Bey et de ses deux compagnons, martyrs de la Liberté.

Fotoğraf 65. Hürriyet şehitlerinden merhum subay Muhtar Bey ve iki arkadaşının cenaze töreni. 15 Mayıs 1325 (1909) Yıl: 1/5



Fotoğraf 66. (Fotoğraf altı yazı mevcut değil.) 15 Nisan 1325 (28 Nisan 1909) Yıl:1/4



نیازی بک تقسیم قیشلاسی اوکندن پچرکن
NIAZI BEV, devant la caserne de Taksim.

Fotoğraf 67. Niyazi Bey Taksim Kışlası'nın önünde. 15 Mayıs 1325 (1909) Yıl:1/5



بک اوغلانده حریت اوردوسندن بر قره غول مفرزه سی
A Taksim - Une patrouille de l'armée d'investissement.

Fotoğraf 68. Taksim - Bir ordu yatırım devriyesi. 15 Mayıs 1325 (1909) Yıl:1/5



Fotoğraf 69. Yafa. - Vali Hamdi Bey komutasındaki gönüllü birlikler gericileri engellemek için toplandı.
Şehbal, 1 Temmuz 1325 (1909) Yıl: 1/7



Fotoğraf 70. Amiral de la Bedeyre'nin (vürudu) doğumu vesilesiyle Fransız elçiliğinde verilen ziyafetten sonra. 1. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Fransız elçisi Monsieur Bompard 2. Amiral de la Bedeyre 3. Madame Bompard.

Sultan Hazretleri'ne saygılarını sunmak için İstanbul'a gelen Amiral de la Bedeyre, 1852'de doğdu. Fransa dört yıl önce donanma denetimini üstlendikten sonra, 1911'den itibaren Bahr-i Sefid filosunun komutasını üstlendi.

Fransız amiral İstanbul'dayken... Şehbal,



Fotoğraf 71. Londra sefiri Tevfik Paşa, Lord Wherder, Dahiliye Nazırı Talat Bey, Sir Bokston. İngilizler-Osmanlılar Londra'da Parlamento dairesi önünde. Şehbal, 1 Şubat 1325 (1910)



Fotoğraf 72. Hindli Seyyid Emir Ali, Talat Bey, İngiltere Hariciye Nazırı Sir Edward Grey, Teyfik Paşa, Hindli Ağa Han.

Mebuslarımız İngiltere'de iken. Yeni fakat ebedi bir hatıranın iki izlenimi. Geçen nüshalarımızın birinde aynı hatıraya ait diğer bir resim konulmuştu. Ahiren daha zengin olan bu iki fotoğrafı elde etmiş olduğumuz için bir yadgar tarihi olmak üzere her ikisini de ilaveten ekliyoruz. Şehbal, 1 Şubat 1325 (1910)



Fotoğraf 73. Mösyö Pichon İstanbul rıhtımında. 1. Pierre Loti 2. Padişahın yanından muaf tutulan yaver İbrahim Bey 3. Beyrut'un eski valisi Hazım Bey, 4. Şair Mehmed Emin Bey, 5. Mekteb-i Hukuk hocalarından Celaleddin Arif Bey. Şeref konuğumuzun ilk konuşması. Şehbal, 1 Eylül 1329 (1913) Yıl: 4/81



Fotoğraf 74. Meclis-i Mebusan'ın iki reisi: Eski Sadrazam Hilmi Paşa ve yanındaki eski Maliye Nazırı Giritli Nuri Paşa. Muhterem mebuslar sofrada. Beylerbeyi Sarayı'nda ileri gelenler ve milletvekillerine verilen özel ziyafet. Şehbal, 15 Haziran 1326 (1910) Yıl: 1/22

1.1.5. Toplumsal Değişim ve Modernleşme İmgesi



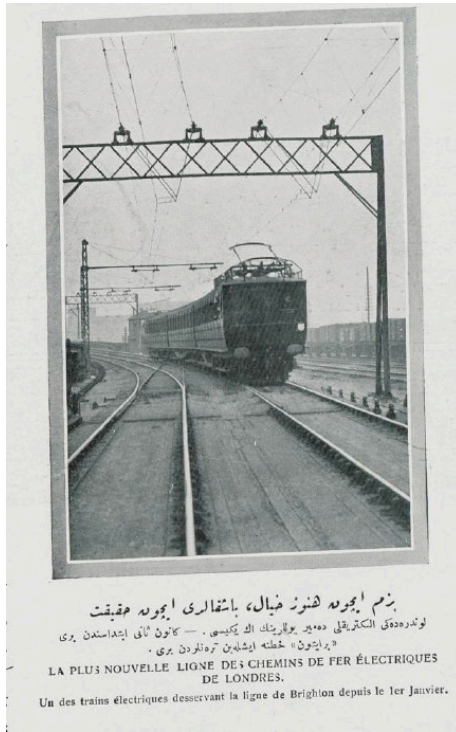
Fotoğraf 75. Talat Bey. Rıza Tevfik Bey. Bir seyahatin anıları: Osmanlı Meclisi'nin İngiltere'deki Cambridge Üniversitesi'nin eğitim kuruluunda seyahatleri sırasında çıkardığı grup. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1325 (Ekim 1909)



Fotoğraf 76. Mısır Hizb-i Vatani Cemiyeti'nin Kahire'deki Savoy Oteli'nde verdiği ziyafet. Şehbal, 1 Şubat 1325 (1910) 1/19



Fotoğraf 77. Meşrutiyyetle ortaya çıkan medeniyet: Fransa'da seyahat eden Osmanlı heyetinin "Lafayette Galerisi" terasında çekilen fotoğrafları. Şehbal, 1 Ağustos 1326 (1910)



Fotoğraf 78. Bizim için hala bir hayal, diğerleri içinse bir gerçek. Londra'daki elektrikli demiryollarının en yenisi. — Ocak başından beri Brighton hattında çalışan trenlerden biri. 15 Mart 1326 (1910) 1/20



Fotoğraf 79. Elektrikli tramvay kazalarını önlemek için yeni bir cihaz. Alman bir üretici tarafından yapılan bu mükemmel cihaz, vagonların ön tarafına takılıyor; böylece vagon yola düşen bir insanı veya hayvanı çiğnemek yerine alıyor ve güvenli bir şekilde uzaklaştırıyor. 1 Ağustos 1326 (1910) 1/24



Fotoğraf 80. Soldaki foto: Monoray vagonlarının mucidi, Bay Brennan. Sağdaki foto: Yolcularla dolu bir monoray vagonu. «Şehbal»in fotoğraflık teknik bilgileri. Monoray vagonları saatte iki yüz yirmi dört kilometre hızla seyahat edebildiğinden, bu sistemdeki demiryolları yakında diğerlerini geçecek kadar çoğalacaktır. Şehbal, 5 Mart 1326 (1910) 1/20



Fotoğraf 81. Samsun-Sivas hattının resmi olarak başlaması. (Konuşmayı yapan kişi Samsun Valisi Mehdi Bey'dir.) Şehbal, 1 Mayıs 1327 (1911) 2/39



Fotoğraf 82. Bulgaristan'ın İstanbul'a gönderdiği barış heyeti.

1. Ev sahibi Yüzbaşı Nuri Bey, 2. Delege Danev, 3. Delege Savov, 4. Delege Naçeviç, 5. Mihmandar Yüzbaşı Rahmi Bey, 6. Teknik danışman, mühendis Panayotov, 7. Binbaşı Nikolayev, 8. Dobruca Dışişleri Bakanlığı katibi Grekov, 10. Askeri danışman erkan-ı harb albayı Jostov. Şehbal, 15 Eylül 1329 (1913) 4/82



Fotoğraf 83. Atina'daki Osmanlı Elçiliği'nde verilen bir ziyafette, soldan sağa oturanlar: 1. Bab-ı Ali hukuk müşaviri-tam yetkili Reşid Bey 2. Mirliya Galib Paşa 3. Es'ad Paşa 4. Naci Paşa ve Galib Kemali Bey, ikinci sırada ayakta duranlar; soldan sağa: 1. Elçilik tercümanı Vehbi Efendi 2. Atina elçilik müsteşarı Necib Bey 3. Mısır Kızılayı mensubu, 4. Vehib Bey, Mısır Kızılayı'ndan Fazıl Paşazade Fuad Bey, üçüncü sırada ayakta duranlar; soldan sağa: 1. Elçilik evrak memuru Server, 2. Memur Sadreddin 3. Sezai Bey

Yunanistan ile ilişkiler düzelmeden önce. Şehbal, 15 Eylül 1329 (1913) 4/82



Fotoğraf 84. Üst foto: Londra'da eğitim gören Osmanlı pilotları ve eğitmenleri. Başında fes ve şapka olan ortadaki kişiler pilot eğitmenleri ve diğer beş kişi Osmanlı subaylarıdır. Alttaki foto: Osmanlı havacılığının yükselişi, Osmanlı dünyasında pilotluk sanatının ilerlemesinden bir an. Şehbal, Şubat 1328 (1913) 3/69



Fotoğraf 85. Merhum havacı Nuri Bey ile nazar-ı müşahit İsmail Hakkı Bey teçhizat başında bulunurken, merhum Nuri Bey ile 2. arkadaşı nazar-ı müşahit İsmail Hakkı Bey de görev yapıyordu. Şehbal, 15 Mart 1330 (1914) 5/93



Fotoğraf 86. Uçağın mühendisi Blériot. Monsieur Louis Blériot, bu uçaklar rüzgarlı havalarda uçabilme yetenekleriyle öne çıkıyor. Havacılığın gelişimine katkıda bulunan isimlerden bazıları. 15 Haziran 1330 (1914) 5/99



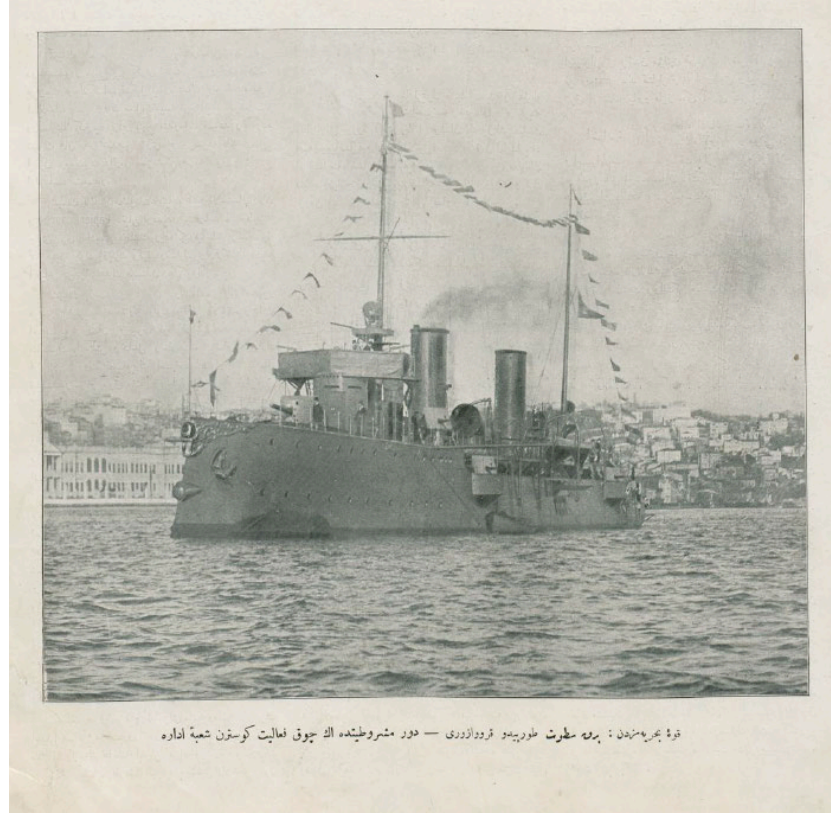
Fotoğraf 87. Almanya'daki askeri pilotluk. Fotoğrafımızda, "Harlan" fabrikasında pilotluk eğitimi alan bir Alman subayı görülüyor. 15 Eylül 1328 (1912) 3/61



Fotoğraf 88. Maskat'ın şimdiki Emiri Seyyid Teymur bin Faysal, küçük bir İslam emirliğinin içinde bulunduğu durum hakkında haberler. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1329 (Aralık 1913) Yıl:4/88



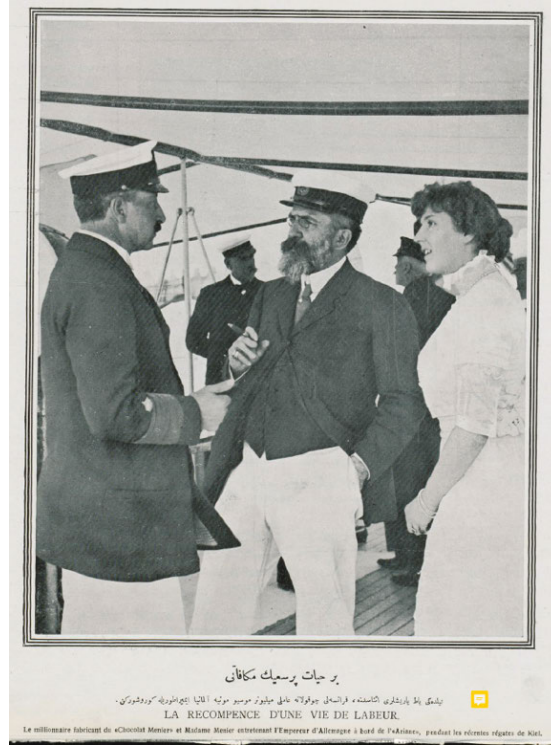
Fotoğraf 89. Güvencemiz deniz kuvvetlerinin bir parçası: Asar-ı Teyfik zırhlısı. Şehbal, 15 Ağustos 1326 (1910) 2/25



Fotoğraf 90. Deniz Kuvvetlerimizden: Berk-i Satvet Torpido Kruvazörü - Devr-i meşrutiyette en çok faaliyet gösteren şube-i idare. Şehbal, 1 Mart 1325 (1909) Yıl: 1/1



Fotoğraf 91. İstibdatın harap ettiği bir vilayetin tarımında ilerleme çalışmaları: Adana'da bir çiftlikte harman makinesiyle yapılan ziraat. Şehbal, 1 Şubat 1325 (1910) Yıl: 1/19



Fotoğraf 92. Sıkı çalışmayla geçen bir hayatın ödülü.
... Monsieur Motye, Alman askeri elitleriyle görüşürken. Şehbal,
15 Ağustos 1325 (1909) Yıl:1 /10



Fotoğraf 93. Yıldız bahçelerinin zuvvara açılması münasebetiyle. - Yıldız'da
Mebusan'a ilk ve son defa olarak ziyafet verilen tarihi salon. Şehbal, 1 Temmuz
1325 (1909) Yıl:1/7.



Fotoğraf 94. Edirne İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesinde bulunan Osmanlı Fakir Çocuklara Yardım Cemiyeti'nin himayesindeki çocuklar. (muhteşem zat bu okula 200 lira bağışta bulunmuştur.) 15 Teşrin-i Evvel 1326 (1910) 2/30



Fotoğraf 95. Vidin'deki Rüşdiye Okulu Öğrencileri ve Öğretim Kadrosu. 1 Temmuz 1328 (1912) 3/56



Fotoğraf 96. Sivas Mekteb-i Sanayi Müzik Takımı. Şehbal, 15 Nisan 1327 (1911)
Yıl:2/38



Fotoğraf 97. Meis Adası'nda ilkokul öğrencileri, öğretmenleri ile birlikte jimnastik yaparken. 1 Haziran 1328 (1912) 3/54



Fotoğraf 98. Beşiktaş'ta Yetim Çocuklar Mektebi öğrencileri ile idare ve eğitim kadrosu. Savaş ve devrim kahramanı Enver Bey'in babası Hacı Ahmed Bey'in gayreti, rehberliği ve milletin yardımlarıyla kurulan bu okulda, geçim sıkıntısına düşen yoksul ve güçsüz insanların çocukları kabul edilmektedir. Öğrencilerin kitap ve kıyafet gibi masrafları, okul idaresi tarafından karşılanmaktadır. Resmin ön tarafında yerde oturan kişilerden sağdaki ikinci öğretmen Sadık Efendi, ortadaki Enver Bey'in babası Hacı Ahmed Efendi, soldaki ise ders nazırı Muzaffer Bey'dir. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (Aralık 1913) Yıl:4/87



Fotoğraf 99. Prusya'daki İttihat ve Terakki Mektebi öğrencilerinin takdire şayan idmanlarından biri. ... Gerçek ilerlemenin fedakârlığında: İstikbalin Türkleri yetiştirilirken. 15 Mayıs 1330 (28 May. 1914) 5/97



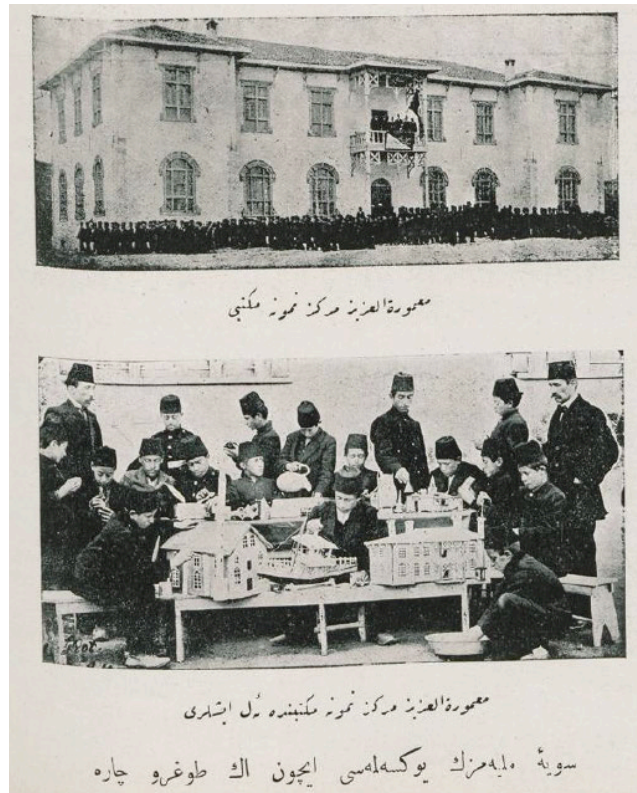
Fotoğraf 100. İnas (Kızlar) Mekteb-i Sultani'sinin ana sınıfındaki miniklerle eğlenceli bir oyun.
15 Temmuz 1330 (1914) 5/100



Fotoğraf 101. Trablus Şam Kız Okulu Öğrencileri. 15 Mayıs 1330 (1914) 5/97



Fotoğraf 102. Dirinde Rüşdiye Mektebi öğrencileri ile İslami Eğitim Kurulu ve okulun öğretmen kadrosu. Bulgaristan Müslümanlarının gerçek ilerlemeye eğitimle ulaşmakta olduklarına dair müjdeli haber veren bu fotoğrafı memnuniyetle yayınlıyoruz. ... 15 Temmuz 1330 (1914) 5/100



Fotoğraf 103. Mamuretilaziz Merkez Numune Mektebi'nde Model İşleri. Milli seviyemizin yükselmesi için en doğru çare. 15 Haziran 1330 (1914) 5/99



Fotoğraf 104. Lozan'daki Osmanlı Talebe Derneği Üyeleri. İlham almak için gurbet diyarlarına koşan gençlerimiz orada bir rehber veya akıl hocası olmadan kalamazlardı. Bu yüzden Lozan şehrindeki Osmanlı Talebe Derneği bu ihtiyacı karşılamaya çalışıyor. Bu onurlu Osmanlı gençleri bir araya geldiler ve kendileri ve daha sonra buraya gelecek diğer tüm öğrencilerimiz için ortak bir dayanak oluşturdular. Şehbal, 1 Mayıs 1327 (1911) 2/39



Fotoğraf 105. Fransa'nın Nancy şehrinde tarım ve ticaret okuyan Osmanlı öğrencileri: 1- Herand Dançıkyan Efendi 2- Asaf Cemal Bey 3- Karabet Tartanyan Efendi 4- Dimitri Letolides Efendi 5- Mustafa Arif Bey 6- Arşavir Seğbosyan Efendi 7- Hüseyin Avni Bey 8- Hasan Basri Bey 9- Bekir Kemal Bey 10- Ahmed Şevket Bey 11- Halil Bekzad Bey 12- Pervane Fesciyan Efendi 13- Elyazar Zilai Efendi 14- Antranik Zakaryan Efendi 15- Vahram Hisarlıyan Efendi 16- Hayk Serengülyan Efendi 17- Salih Zeki Bey. Avrupa eğitim dünyasında Osmanlılık. Şehbal, 15 Eylül 1327 (1911) 2/42



Fotoğraf 106. Darülfünun Edebiyat dalından bu yıl mezun olan beylerle eğitim kurulu. Şehbal, 15 Haziran 1328 (1912) 3/55



Fotoğraf 107. Gülhane sargı imalathanesinde Sanayi-i Nefise Mektebi öğrencileri. Harbe gidemeyenlerin gidenlere yardımı. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1328 (Kasım 1912) 3/65



Fotoğraf 108. Bu yıl Darülfünun-ı Osmani Hukuk Şubesi mezunları ve öğretmenleri. Şehbal, 1 Ağustos 1329 (1913) Yıl:4/80



Fotoğraf 109. Şayan-ı taklid bir seyahatin anılarından: Emniyet Genel Müdürü Galib Bey'in, resmi görevleri için Avrupa'da kasaba kasaba gezerken Lozan'da Osmanlı öğrencileri arasında çekilmiş bir fotoğrafı. Şehbal, 15 Haziran 1326 (1910) Yıl: 1/22



Fotoğraf 110. Armud-abad'daki "Gülzar-ı Vatan" okulu. Burhaniye kazasında inşa edilen ve yakın zamanda resmi açılışı gerçekleştirilen bu güzel okul iki katlı olup dört sınıfa sahiptir. Şehbal, 1 Ağustos 1329 (1913) Yıl: 4/80



Fotoğraf 111. Tatbikat mektebinin dershanesi. Şehbal, 1
Teşrin-i Evvel 1326 (Ekim 1910)



Fotoğraf 112. Bir keşif görevinde:
Makinenin mütevazı nekbahanı. Şehbal,
15 Eylül 1328 (1912) 3/61



Fotoğraf 113. Ameliyat esnasında. Padişah Hazretleri
tarafından Nişantaşı'nda açılmış olan yaralılar hastanesini
ziyaret. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1328 (Kasım 1912) 3/65



Fotoğraf 114. Gelibolu Hilal-i Ahmer (Kızılay) Hastanesi'nde bir cerrahi operasyon daha. Balkan Savaşı sırasında Kızılay nasıl çalışıyor? Şehbal, 15 Mart 1329 (1913) 3/72



Fotoğraf 115. Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde yaralı bir gazi ameliyat yapılırken (Fotoğrafın detayları ve diğer sayfadaki yazı ekte yer almaktadır.) Savaşlarda alınan yaralarla ilgili bazı dikkat çekici gözlemler. 15 Şubat 1328 (1913) 3/70



Fotoğraf 116. Mekteb-i Harbiye Hastanesinde Gaziler ve Tedavileri. 15 Haziran 1329 (1913) 4/77



Fotoğraf 117. Tiflis'te Osmanlı Veteriner Heyeti. Şehbal, 15 Temmuz 1326
(1910) Yıl: 1/23



Fotoğraf 118. İstanbul'un 1912-1911 futbol numayışnamesi. Şehzade Selahaddin Efendi'nin oğulları ve Osman Fuad Efendi'nin himayesinde kurulan Fenerbahçe Spor Kulübü yönetim kurulu. ... 15 Eylül 1328 (1912) 3/61



Fotoğraf 119. Ankara Darülmuallemi futbol takımından karma bir takım. Soldaki sandalyede oturan kişi okul müdürü Şakir Bey. 1 Şubat 1329 (14 Şub.1914) 4/90



Fotoğraf 120. "Kayak" taşımacılığı. 15 Haziran 1326 (1910) 1/22



Fotoğraf 121. Velospit'li (bisiklet) geçidin resmi. Şehbal, 1 Mayıs 1328 1912) Yıl: 3/52



Fotoğraf 122. Yarış anında sefinenin (gemi) beş çifte filikası. Şehbal, 15 Eylül 1326 (1910) 2/27

1.1.6. Ulusal Birlik ve Kimlik İmgesi



Fotoğraf 123. Millî Bayramın Muhteşem Manzaralarından. Hürriyet Tepesi'nin girişine dikilen Zafer Takı. 10/23 Temmuz Ulusal Bayramı Günü. Şehbal, 1 Ağustos 1325 Yıl: 1/9



Fotoğraf 124. Girceali'de Geçici Hükümetin Erkanı. Şehbal, 1 Teşrin-i Evvel 1329 (14 Ekim 1913) 4/83



دارالطبیعه سالیانه دقت شمعیتلرده : درنه دیوانه حرب هیئت
اوپورالتر سالغدن اعتباراً : درنه وینغازی سر قومیسری مناسرتلی نوری پک ، درنه وینغازی ژاندارمه
قوماندانی توپاق پک، دیوان حرب رئیس فولانیسی شیا پک، یکریجه قائمقام سابق تریا پک، عالمانصور
قبیلہسی قوماندانی مناسرتلی جهادالدین پک •



طوبیوقده مهم سیمالار
قام اورتانه آقاندہ طوران ذات شریفستوسی سید احمد حشرولرینک قانی برادری سیدعلی دزک بائیلہستوسی
زاویہلرینک رئیس ویراغصہ زاویہسنلکده شیخی در • بولک سامغ مارفندہ کی شایط غرب قوی و براغصہ
قوماندانی شیا پک در • رسدده کوردان دیگر ذوات دیوان حرب هائی ایله عربان و مشایخ در •

محاربه میداننده متین ناصیهلردن برقیچ ارتسام

Fotoğraf 125. Darülharb'de Şayan-ı Vakıf Şahsiyetlerden: Derne Divan-ı Harb Heyeti. İkinci foto: Tobruk'da mühim simalar. Şehbal, 1 Eylül 1328, (1912) Yıl:3 /60



Fotoğraf 126. Aile-i Mansur kabilesi ile zabitanı. Tarih-i harbden yeni sahifeler. Şehbal, 1 Eylül 1328, (1912) Yıl:3 /60



Fotoğraf 127. Hatt-ı Irakiye'nin en önemli aşiretleri ve hükümet yetkilileri. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (1912) Yıl:3/63

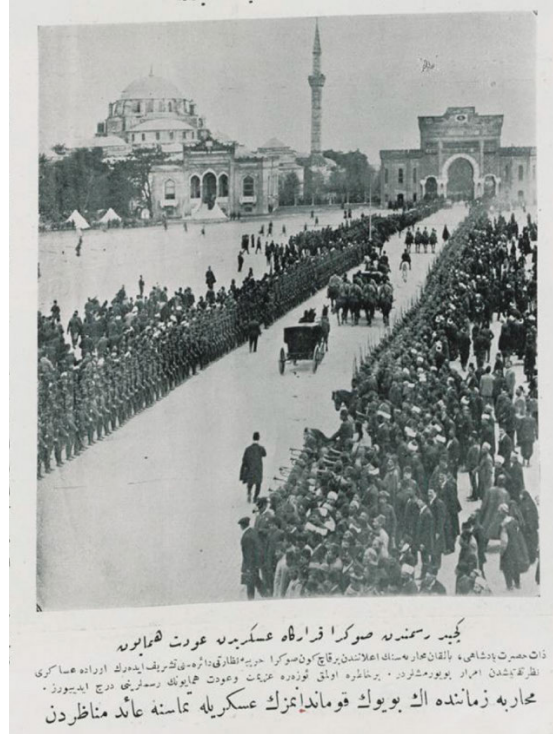


Fotoğraf 128. Bükreş'teki Osmanlı Darülfünun öğrencileri yurtlarının önünde. ... Türkiye ve Romanya gençleri arasındaki telakinin anıları. Şehbal, 15 Mayıs 1330 (1914) 5/98

1.1.7.Savaş Propagandası



Fotoğraf 129. Harbiye Nezareti Dairesine Teşrif-i Hümayun. 15 Teşrin-i Evvel 1328 (1912) 3/63



Fotoğraf 130. Resmi geçid sonrası Karargâh-ı Askerîye'ye Dönüş: Padişah hazretlerinin Balkan Muharebesi'nin ilanından birkaç gün sonra Harbiye Nezareti Dairesini ziyaret ederek askerlerin durumunu inceledikleri resmi ziyareti. Bir hatıra olan bu ziyarete ait azimet ve avdet-i hümayun resimlerini derliyoruz. Muharebe zamanında en büyük kumandanımızın askeriyle temasına dair manzaralardan. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (1912) 3/63



Fotoğraf 133. Çocuğun babasına karşı tanıklığı. Düşmanlarımızın Trablusgarb'a getirdiği medeniyetten çıkarılacak yegane dersler. 1 Şubat 1327 (14 Şubat 1912) 2/47



Fotoğraf 134. Düşman ordularının muharebe hatları arasında: Sırp piyade askerlerinden oluşan bir müfreze. 15 Teşrin-i Sani 1328 (Kasım 1912) 3/65



Fotoğraf 135. Şiraz'da İran askerleri ve zabitanı. 15 Nisan 1328 (28 Nisan 1912) 3/51



Fotoğraf 136. Osmanlı Ordusu'nda bir imha bölüğü (teçhizat ve malzemeleriyle birlikte) Şehbal, 1 Mayıs 1328 (1912) Yıl: 3/ 52



Fotoğraf 137. İran Asakir-i Nizamiye ile Salaruddevle arasındaki savaştan bir izlenim. 15 Mayıs 1328 (1912) 3/53



Fotoğraf 138. Bağdat telgraf bölümünün memurları ve mühendisleri, belki de ameliyattan sonra dinleniyor. Bağdat'taki medeniyetten gelen temiz bir hava soluşu. 15 Haziran 1328 (1912) 3/55



Fotoğraf 139. Birinci bölük beklemede. (Üsteğmen Hidayet Bey komutasında)
Şehbal, 15 Eylül 1328 (1912) 3/61



Fotoğraf 140. Bir takım ile yürüyüş. Şehbal, 15 Eylül 1328 (1912) 3/61



Fotoğraf 141. Zuvare Komutanı Yemenli Musa Bey, İtalyanlardan alınan tüfeği bizzat deneyimliyor. Şehbal, 15 Nisan 1328 (1912) 3/51



Fotoğraf 142. 1 Mart 1329 (14 Mart 1913) 3/71



Fotoğraf 143. Edirne'de bir makineli tüfek bölüğü. Şehbal, 15 Eylül 1329 (1913) 4/82



Fotoğraf 144. Edirne'de Hotchkiss makineli tüfeklerinin denenmesi. 1 Ağustos 1325 (14 Ağustos 1909) 1/9



Fotoğraf 145. İkinci Ordu manevralarından - piyade asâkirinin geçit töreni. Şehbal, (24 Haziran 1325), 5 Temmuz 1325 (1909) 1/8



Fotoğraf 146. Süvari kumandanı Ali Paşa, 2 - Redif kumandanlarından Ali Paşa, 3 - Erkân-ı Harb heyetinden Alaeddin Bey, 4 - Yaver Cevad Bey, 5 - Erkân-ı Harbiye reisi Ziya Paşa, 6 - Şirvanlı Abdullah Paşa (24) Haziran (1325). İkinci ordu manevrasını izleme. Şehbal, 15 Temmuz 1325 (1909) 1/8



Fotoğraf 147. Kosova Düzenli Kol Ordusu Müstakil bölüğünün bağımsız İkinci Alayı subayları. Şehbal, 1 Teşrin-i Sani (Kasım 1910) Yıl:2/29



Fotoğraf 148. Yunanlıların Güney Arnavutluk'u boşaltması vesilesiyle bir Osmanlı hatırası: Fotoğrafımızda Yanya müstahkem mevkiindeki Osmanlı kurmaylarını görüyoruz. Şehbal, 15 Kanun-i Sani 1329 (28 Ocak 1914)



Fotoğraf 149. Nergos civarındaki Laz gönüllülerinden bazıları. 15 Nisan 1329 (1913) 4/74



Fotoğraf 150. Bir piyade bölüğünün muharebeye girmeye hazırlandığı sırada çekilmiş dikkat çekici savaş sahnelerinden birkaçı (Özel muhabirimizin fotoğrafları) 1 Nisan 1329 (1913) 4/73



Fotoğraf 151. Barbaros zırhlısının mürettebatı, ön taret toplarının etrafında (ön sırada oturanlar; baş ve orta taret topları nişancı çavuşlarıdır.)
Deniz kuvvetlerimize deniz muharebelerimizde değerli yardımları görülenler. Şehbal, 15 Şubat 1328 (1913) 3/70



Fotoğraf 152. Edirne Kalesi'ndeki Yıldırım kahramanları torunlarından birkaç yüz: Edirne Ağır Obüs Bataryası. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) Yıl: 3/67



Fotoğraf 153. Bayrağın ordunun sekizinci kolunun komutanı tarafından yetmiş dokuzuncu alaya teslimi. Şehbal, 15 Eylül 1329 (1913) 4/82



Fotoğraf 154. Göksel yolculuktan ruhsal yolculuğa: Havacı Fethi Bey Bleriot, askerlerimizi yerde ve havada merakıyla gözlemliyor (Özel muhabirimizin fotoğraflarından). Şehbal, 1 Ağustos 1329 (14 Ağustos 1913) 4/80



Fotoğraf 155. Enver Bey çadırında arkadaşlarıyla müzakere ederken. Şehbal, 15 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) 3/66



Fotoğraf 156. Yeni milli unsurlar: Arka planda görülen Osmanlı süvarilerinden birkaç asker, arkada görülen Balıklı Minaresidir. Zafer haberini bekleyen askerlerimize bir bakış. Şehbal, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912) 3/63



Fotoğraf 157. Erkân-ı Harbiye yüzbaşısı Mustafa Kemal Bey ve yaveri Fehmi Bey...
Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912) 3/62



Fotoğraf 158. Cihadın kudretli savaşçıları arasında, ordudaki asil itibarı ve savaş zamanı faaliyetleriyle ... kahraman Enver Bey'dir. Solunda bastonlu adam Derne Komutanı, Erkân-ı Harbiye yüzbaşısı Mustafa Kemal Bey'dir. Enver Bey'in solunda duran gözlüklü adam Erkân-ı Harbiye yüzbaşısı Nuri Bey'dir. Şehbal, 1 Eylül 1328 (1912) 3/60



طوبوق و درنه اوردولری ارکانلرله ابکی ذات

Fotoğraf 159. Tobruk ve Derne ordugâhları erkânından iki zat. Şehbal, 1 Eylül 1328 (1912) 3/60



درنه ارکانه ضابطلرله بر فاع مجاهد

Fotoğraf 160. Derne'de erkân zabıtanından birkaç mücahid. 1 Eylül 1328 (1912) 3/60



شهر امانتک مجروحین عسکرله نقلیلرله فعالیت



مجرروحین عسکرله نقلیلرله ایچونه بکی هلب اولونانه اوتوموبیل

Fotoğraf 161. Şehremaneti'nin yaralı askerleri taşıma esnasındaki faaliyetleri. İkinci foto: Yaralı askerleri taşıma amacıyla yeni alınan otomobil. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912)



Fotoğraf 162. Reşid Paşa gemisindeki sağlık heyeti. 15 Nisan 1329 (28 Nisan 1913)
4/74



Fotoğraf 163. Yafa Milli Taburu'nun zabıtası ile Hilal-i Ahmer (Kızılay) heyetinin müdür ve müdireleri. 1 Temmuz 1325 (14 Temmuz 1909) 1/7



Fotoğraf 164. Askeri değeri şüphe götürmeyen bir asker kıyafeti: alayı askerleri. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1328 (Kasım 1912) 3/65



Fotoğraf 165. Arnavutları boğazlayan zalimlerden: Sırp redif askerleri Garb ordusunun kuşatıcılarına ait iki manzara. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1328 (Kasım 1912) 3/65



ادرنه دوت كېلومتر د مسافره لائن يور د بوسه كوښنه بولغارلر ك قتل ايتركلر
اسراي عثمانيه د بر قاجي



ادرنه جوارنه بولغارلر ك شهيد ايتركلر بر عثمانی اسیری

Fotoğraf 166. Edirne'de esir alınan müttefiklerin misafirini, kanlı köyünde Bulgarların öldürdüğü Osmanlı esirlerinden birkaç kişi. Alttaki foto: Edirne çevresinde Bulgarların şehit ettiği bir Osmanlı esiri. 1 Ağustos 1329 (14 Ağustos 1913) 4/80



Fotoğraf 167. Bulgarların Edirne civarındaki Karaağaç'ta, kollarından dört dört bağladıkları Meriç nehrine attıkları Rum kökenli iki ceset. Bulgar hakimiyeti ne demektir? - Bakınız! Şehbal, 1 Ağustos 1329 (14 Ağustos 1913) 4/80



Fotoğraf 168. Karaağaç tabyasında Bulgarların şehit ettikleri Osmanlı esirlerinden birkaç kişi. Bu zavallı esirler; resimde görülen telle sırtına bağlanarak Bulgarlar tarafından korkunç bir şekilde şehit edildikten sonra cesetleri kuyuya atılmıştı. Bunlardan başka bir kısmı da şehre götürülmüştü. Resmimizde görülen cesetler sudan çıkarılan çaresizlerdir. Şehbal, 1 Ağustos 1329 (14 Ağustos 1913) 4/80



Fotoğraf 171. Felaket: Uzunköprü'deki Şehitler. Bulgarlar Uzunköprü'den çekilirken çok sayıda insanı ve askeri katletmişti. Fotoğrafımızda görülen zavallı insanlar bu kurbanlardan bazılarıdır. Şehbal, 15 Eylül 1329 (Eylül 1913) 4/82

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET İMGESİ

1.2.1. Kadın Görünürlüğü ve İstihdamı



Fotoğraf 172. Edirne İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesinde bulunan Osmanlı Fakir Çocuklara Yardım Cemiyeti'nin himayesindeki çocuklar: (Sultan bu okula 200 lira bağışta bulunmuştur)



Fotoğraf 173. İskenderiye Osmanlı İttihad ve Terakki İnas Mektebi. Şehbal, 15 Teşrin-i Sani 1327 (28 Kasım 1911) 2/45



Fotoğraf 174. Belkis Şevket Hanım ile uçuşunu izleyen arkadaşları. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) 4/87



Fotoğraf 175. Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti üyelerinden bazıları Ayastefanos'taki pilot okulu yakınında. Bilim kanatlarıyla göklere doğru uçuşa şerefine erişen ilk Türk hanımı Belkis Şevket Hanım'dır. ... Bir Türk hanımının yolculuğunun ilk olayına dair anı. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) 4/87



Fotoğraf 176. Belkıs Şevket Hanım ile Fethi Bey uçmadan biraz önce. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) 4/87



Fotoğraf 177. Belkıs Şevket Hanım- Havacılık alayı içinde pilotluk dünyasıyla hanımlarımızın ilk teması. Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1329 (14 Aralık 1913) 4/87



معاونتہ قوشان جیتی عثمانی
خاتمرینہ قبی تشکر کر تقدیم
ایتمہ مک ممکن اولاماز .
کنج ، اختیار بوتون خاتمرک
خستہ خانہ لردہ مجروحہ لک خدمات
تندہ ، سوافلردہ امانہ درجندہ ،
ہولردہ دہ چاماسیر دیکمکدہ
کوستر دکاری فعالیت شایان
شکراندر . ذاتا عثمانی نسونک
خدمات و طہرورانہ سی ایہ
تاریخیزک نہ قدر چوقہ حیفہ لری
مرین در ! ر . ناھی



سندہ . ہر ایک دائرہ حال
سر طیدہ الک صولک اختراع
کان آلات واجہزہ ایہ مجہزہ .
ایک سہ اول حیات عسکر یہ
صمیمی بر صورتہ ید
نوتنی اوزاتیش ، ابتدائی
نرسنہ رعنا کوندہ بیکدن
« حرب پاکتی » (۱) تقدیم
اولان « کلخانہ صارخی
« لکخانہ سی » بکون کتیر تدیکی
نوبن اجہزہ سایہ سندہ
تہ بش بیک پاکت و بیکارجہ
تہ بایق درجہ سندہ ترقی
نرسندہ .

Fotoğraf 178. Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Mektebi'nde yaralı gaziler. Altındaki foto: Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Mektebi'nde edviye-i nariye (barut gibi yanıcı-patlayıcı maddeler(?)) üreten Osmanlı hanımları. Şehbal, 5 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) 3/67



Fotoğraf 179. Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Mektebi'nde, Osmanlı kadınları tarafından yaralı askerlerimiz için bakım malzemeleri hazırlanması. Şehbal, 5 Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912) 3/67



Fotoğraf 180. Padişah hazretleri tarafından Nişantaşı'nda açılan yaralılar hastanesinin doktorlar ve hizmetlilerinden oluşan heyeti, hastanede yardım eden Fransız Kızılhaç kadın heyeti ve bazı Osmanlı madamları.



Fotoğraf 181. İstanbul Mekteb-i Sultanisi'nin idari ve öğretim kadrosunun bir kısmı ile anaokulu. Şehbal, 15 Temmuz 1330 (1914) 5/100



Fotoğraf 182. Bursa Sanayi'nden: Bir ipek fabrikasının içerden görünümü. Şehbal, 1 Teşrin-i Evvel 1326 (1910) 2/28



Fotoğraf 183. Edirne'de Hahambaşı Becerano Efendi ve kızları. Şehbal, 1 Teşrin-i Evvel 1329 (14 Ekim 1913) 4/83



Fotoğraf 184. Bahsi kaybeden Amerikalı bir kadının tuhaf macerası. 1 Mart 1328 (1912) Yıl:3/49



Fotoğraf 185. Sanat ve sanatçı örtüşüyor: Ressam Mis Robiland ve onun mükemmel eseri... Mis Robiland, "Royal Academy" sanat okulundan altın madalya ödülü alan tek kadındır. Şehbal, 15 Haziran 1326 (1910) 1/22



Fotoğraf 186. Üstteki foto: Kumların üzerinde bir güzellik kraliçesi. Soldaki foto: Acemi bir sandalcı. Sağdaki foto: Savaş için bir mola. Şehbal, 15 Temmuz 1328 (1912) Yıl: 3/57



Fotoğraf 187. Toplumda dans. Geçtiğimiz sezon Londra tiyatrolarında önemli bir popülerlik kazanan grup dansı... Şehbal, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912) 3/63



Fotoğraf 191. Avrupa ve Amerika'da kadınlar ne ile eğleniyorlar?

1- Kriket oyunu 2- Brik koşuları 3- Golf oyunu 4- Yay ile nişan alma 5- Hokey oyunu 6- Kılıç talimi 7- Olta ile balık avı 8- Tüfekle nişan atmak 9- Tenis oyunu.

Şehbal, 1 Teşrin-i Sani 1325 1/15. (Kasım 1909)



Fotoğraf 192. Vallinska okulundaki pratik dersler: Marangozluk. Şehbal, 1 Kanun-i Sani 1325 1/18 (Ocak 1910)



Fotoğraf 193. İsveç'in başkenti Valinska İnas İdadisi'nin sınıflarından biri. Şehbal, 1 Kanun-i Sani 1325 1/18 (Ocak 1910)



Fotoğraf 194. Miralay rütbeli bir Grand Düşes.
Şehbal, 1 Kanun-i Evvel 1325 1/17 (Aralık
1909)



Fotoğraf 195. Güzel ve onurlu İspanya Kraliçesi'nin en son tasviri. Şehbal, 1 Kanun-i Sani 1325 1/18 (Ocak 1910)



Fotoğraf 196. Av kıyafetinin son düzenlemesi. Şehbal, 5 Mart 1326 (1910) 1/20

K 2. KATALOG 2

2. SERVET-İ FÜNUN

2.1. POLİTİK İMGELEM VE PROPAGANDA

2.1.1. II. Meşrutiyet ve II. Abdülhamid İmgesi



Fotoğraf 197. Abdülhamid Selamlık merasiminde. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (17 Ağustos 1908)

Sayı:901 s. 261



Fotoğraf 198. Sultan hazretleri Selamlık töreninde. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (17 Ağustos 1908)
Sayı:901 s. 261

2.1.2. Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi



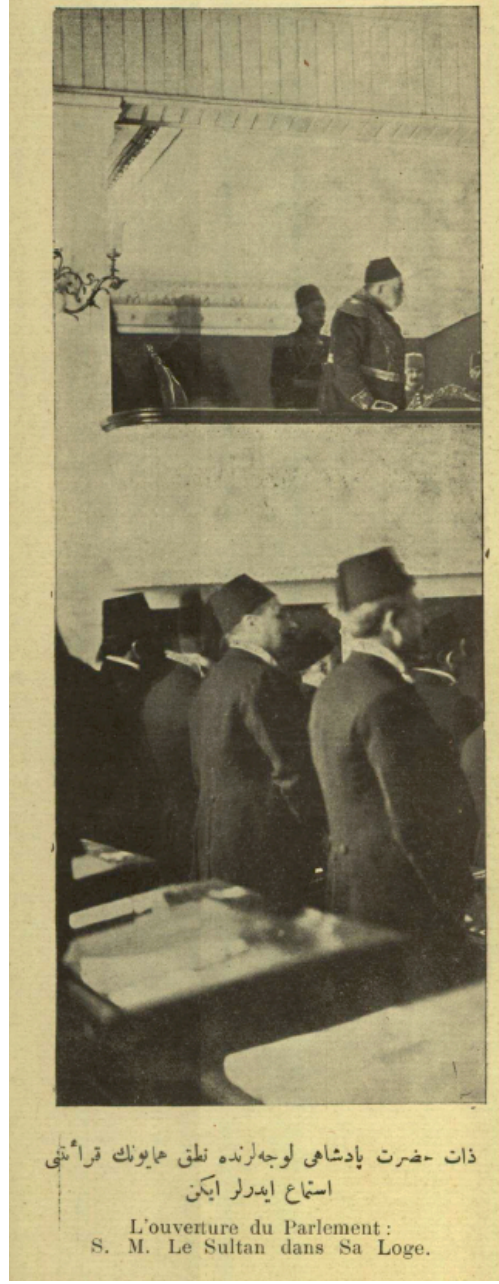
Fotoğraf 199. Servet-i Fünun, 25 Eylül 1324 (Eylül 1908) Cilt 35/906



Fotoğraf 200. Sultan Mehmed Han-ı Hamis iktidara geldiği zaman. Servet-i Fünun, Temmuz 1334 (1918)



Fotoğraf 201. En büyük komutanımız, gazilerin başı Sultan V. Mehmed Hazretleri. Servet-i Fünun, 9 Temmuz 1331 (22 Tem. 1915) Sayı: 1259



Fotoğraf 202. Meclisin Açılışı: Sultan Hazretleri locasında localarında Nutk-ı Hümayun'un okunmasını dinlerken, Servet-i Fünun, 11 Teşrin-i Sani 1326 (24 Kasım 1910) Cilt:40/ 1016



Fotoğraf 203. Sultan sarayından ayrılırken. Servet-i Fünun, 7 Mayıs 1325 (20 Mayıs 1909)
Sayı: 937



Fotoğraf 204. Sultan Bursa istasyonunda. Servet-i Fünun, Eylül 1325 (1909)



Fotoğraf 205. Sultan Bursa tren istasyonundan ayrılırken. Servet-i Fünun, Eylül 1325 (1909)



Fotoğraf 206. Sultan Mehmet Han Hazretleri Bursa seyahatinde: Sultan, Velihaht Şehzade ve maiyeti. Servet-i Fünun, Eylül 1325 (1909)



Fotoğraf 207. Sultanın Hereke'ye İmparatorluk Yolculuğu [Sultan ve Şehzade halı salonundan ayrılırken. Servet-i Fünun, 11 Haziran 1325 (24 Haz. 1909)]



Fotoğraf 208. Merhum (?) Sultan'ın Anıları: Sultan Mehmed Han-ı Hamis Edirne manevralarında, Seyidler istasyonunda. Servet-i Fünun, 21 Teşrin-i Evvel 1326 (3 Kasım 1910) Cilt:39/ 1013



Fotoğraf 209. Sultan Mehmed Han-ı Hamis, Ayasofya'da icra olunan ilk Selamlık törenine giderken. Servet-i Fünun, 11 Temmuz 1334 (11 Tem. 1918) Sayı: 1401



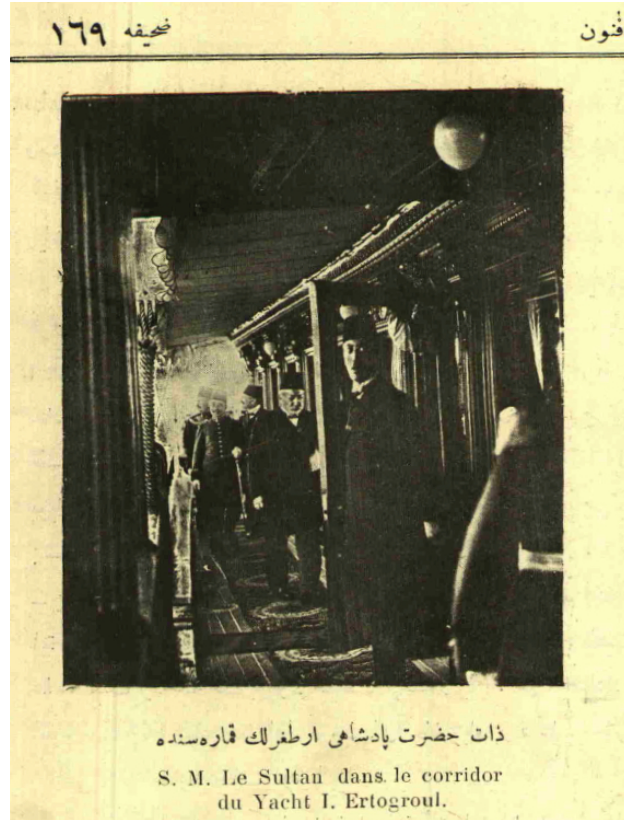
Fotoğraf 210. Sarayda Kurban Bayramı merasimi, Sultan'ın huzurunda kurbanlar kesilir iken. Servet-i Fünun, 1 Kanun-i Evvel 1327 (14 Aralık 1911) Sayı: 1071



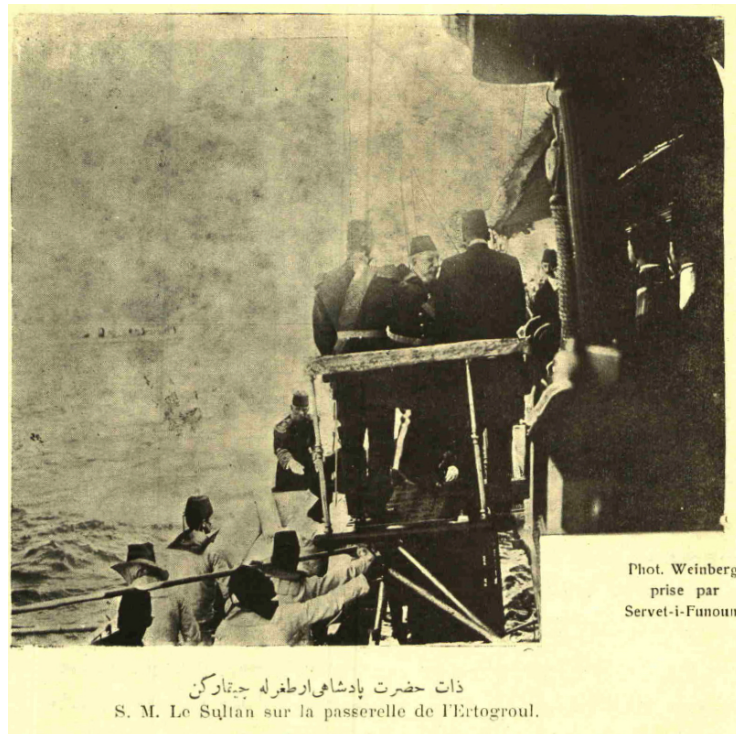
Fotoğraf 211. Sırbistan Kralı şerefine Hürriyet tepesinde imparatorluk çadırında düzenlenen resmi geçit töreninde. Servet-i Fünun, 8 Nisan 1326 (21 Nisan 1910) Cilt 38/ 985



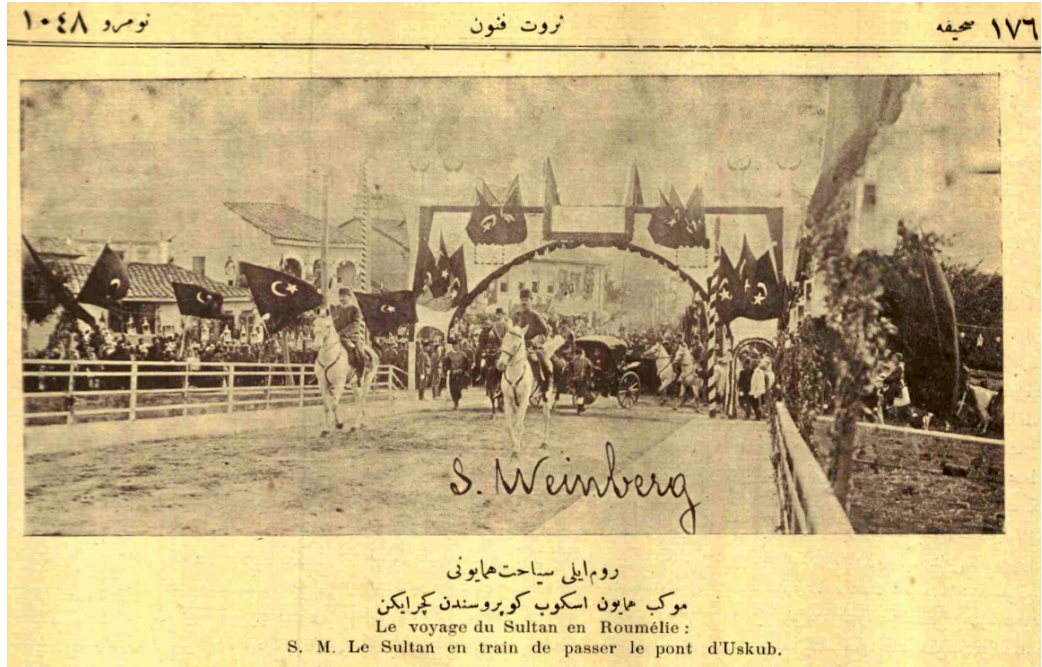
Fotoğraf 212. Osmanlının Rumeli'deki tatbikatları – Sultan Hazretleri Teftişte. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1326 (1910)



Fotoğraf 213. Sultan Ertuğrul Yatının Koridorunda. Servet-i Fünun, 15 Temmuz 1326 (28 Tem.1910) Cilt:38/999



Fotoğraf 214. Sultan Ertuğrul yatına çıkarken. Servet-i Fünun, 15 Temmuz 1326 (28 Tem. 1910) Cilt:38/999



Fotoğraf 215. Sultan'ın Rumeli Gezisi: Sultan Hazretleri Üsküp Köprüsü'nden geçerken Servet-i Fünun, 23 Haziran 1327 (6 Tem. 1911) Sayı: 1048



Fotoğraf 216. Sultan'ın Rumeli Gezisi: İki yüz bin müslüman, Halifeleri ile birlikte Kosova'daki dini törende. Servet-i Fünun, 16 Haziran 1327 (29 Haz. 1911) Sayı: 1047



Fotoğraf 217. Sultan'ın Rumeli Gezisi: Priştine'deki Medrese'nin ilk taşının döşenmesi. Servet-i Fünun, 23 Haziran 1327 (6 Tem. 1911) Sayı: 1048



Fotoğraf 218. Sultan, Selamlık töreninin ardından Selanik'teki Ayasofya Camii'den ayrılırken. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)



Fotoğraf 219. Sultan Hazretleri Selamlık'tan sonra Üsküdar'daki Yeni Camii'den ayrılırken. Servet-i Fünun, 5 Mayıs 1327 (18 May 1911) Sayı: 1041



Fotoğraf 220. Sultan'nın Rumeli gezisi. Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa ve Dâhiliye Nazırı Halil Bey halk tarafından alkışlanıyor. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)



Fotoğraf 221. Sultan, Üsküdar'da karaya çıkarken. Servet-i Fünun, 5 Mayıs 1327 (18 May 1911) Sayı: 1041



Fotoğraf 222. Sultan V.Mehmed'in Rumeli gezisinden dönüşü. Dolmabahçe rıhtımlarında. Servet-i Fünun, 23 Haziran 1327 (6 Tem. 1911) Sayı: 1048



Fotoğraf 223. 24 Nisan 1914 Ayasofya Cami-i Şerifi'nde icra olunan Selamlık Törenine katılan Sultan ve kalabalık tarafından karşılanması. *Servet-i Fünun*, 11 Nisan 1330 (24 Nisan 1914) Sayı: 1195



Fotoğraf 224. Meclis'in açılışı vesilesiyle Sultan Hazretleri'nin Meclisi Mebusan dairesine gelişi. *Servet-i Fünun*, Mayıs 1330 (May 1914)



Fotoğraf 225. Sultan hazretleri Gülhane Srayından ayrılırken Servet-i Fünun, Kasım 1330 (Kasım 1914)



Fotoğraf 226. Padişah hazretleri Hilal-i Ahmer (Kızılay) sergisini onurlandırmaları sırasında. 23 Ağustos 1333 (23 Ağustos 1917) Cilt: 53/1358

2.1.3. Bir Kahraman Olarak Siyasi ve Askeri Liderler



Fotoğraf 227. Vatanı yok olma ve yıkılma tehlikesinden kurtararak Osmanlılara özgürlüğü kazandıran şerefli ordumuzun kahramanları. Ortadaki kelimeler yukarıdan aşağıya; Hürriyet, Adalet, Müsavat (eşitlik) *Servet-i Fünun*, 4 Ağustos 1324 (1908) Cilt:35 / 901



Fotoğraf 228. Kolağası Niyazi Bey, İttihat ve Terakki Kahramanı. *Servet-i Fünun*, *Teşrin-i Evvel* 1324 (Ekim 1908) Cilt:35/904



Fotoğraf 229. Kahraman Eyüp Sabri Bey ve hayranlık uyandıran yoldaşları. Servet-i Fünun, 13 Eylül 1324 (Eylül 1908)) Cilt:35 /905



Fotoğraf 230. Kahraman Niyazi Bey ve hayranlık duyulacak yoldaşları. Servet-i Fünun, 13 Eylül 1324 (Eylül 1908). Cilt:35 /905



Fotoğraf 231. Kahramanlar Hasan ve Selahaddin beyler ve onların takdire şayan silah arkadaşları. Servet-i Fünun, 13 Eylül 1324 (Eylül 1908). Cilt:35 /905



Fotoğraf 232. Vaka-i ihtilaliyede donanmayı hareket ordusunun emrine teslim eden Miralay Rüstem Bey. Servet-i Fünun, May 1325 (1909)



Fotoğraf 233. Zabtiye Nazırı Ferik Ali Paşa. Servet-i Fünun, 4 Haziran 1325 (17 Haz. 1909) Sayı:941



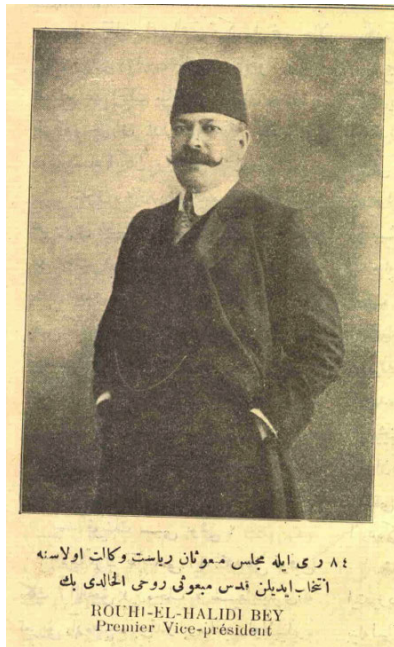
Fotoğraf 234. Üsküdar Mutasarrıfı Cemal Bey. Servet-i Fünun, 4 Haziran 1325 (17 Haz. 1909) Sayı:941



Fotoğraf 235. Birinci, İkinci ve Üçüncü Ordular Süvari Müfettişi Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa. Servet-i Fünun, Tem 1325 (1909)



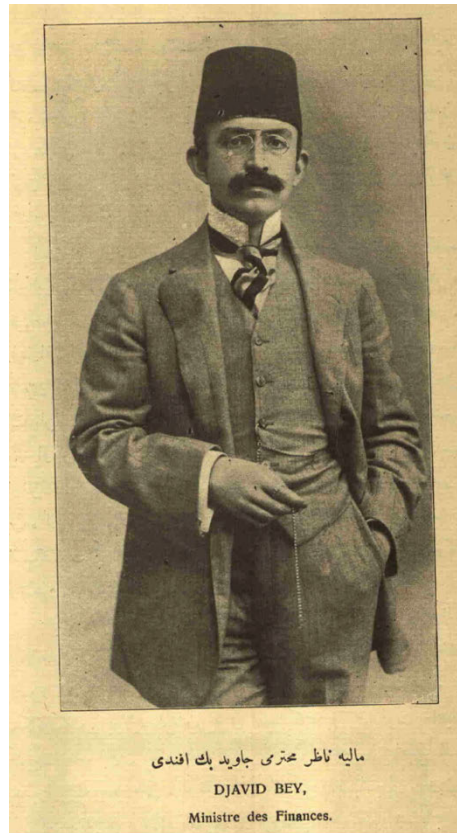
Fotoğraf 236. Said Bey [Mardin] - Kozmide Efendi [Dersaadet] - Feyzi Bey [Diyarbakır]
Servet-i Fünun, Tem 1325 (1909)



Fotoğraf 237. Meclis Başkan vekili
Ruhi el Halidi Bey. Servet-i Fünun,
Teşrin-i Evvel 1327 (1911)



Fotoğraf 238. Evvelki gün vefat eden Tekfur Dağı
Mebusu Agop Babikyan Efendi. Servet-i Fünun,
Tem 1325 (1909)



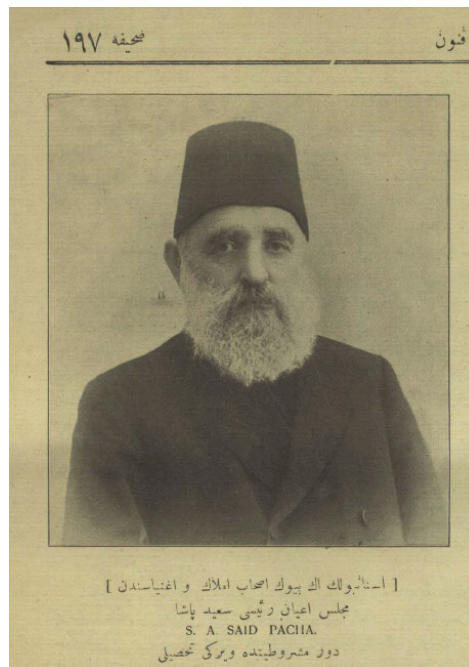
Fotoğraf 239. Maliye Nazır-ı Muhteremi Cavid
Bey Efendi. Servet-i Fünun, Tem 1325 (1909)



Fotoğraf 240. Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa Hazretleri. *Servet-i Fünun*, Nisan 1326 (Nisan 1910)



Fotoğraf 241. Savaş esaretinde vefat eden eski Maarif nazırı Münif Paşa. *Servet-i Fünun*, Kanun-i Evvel 1325 Aralık 1909)



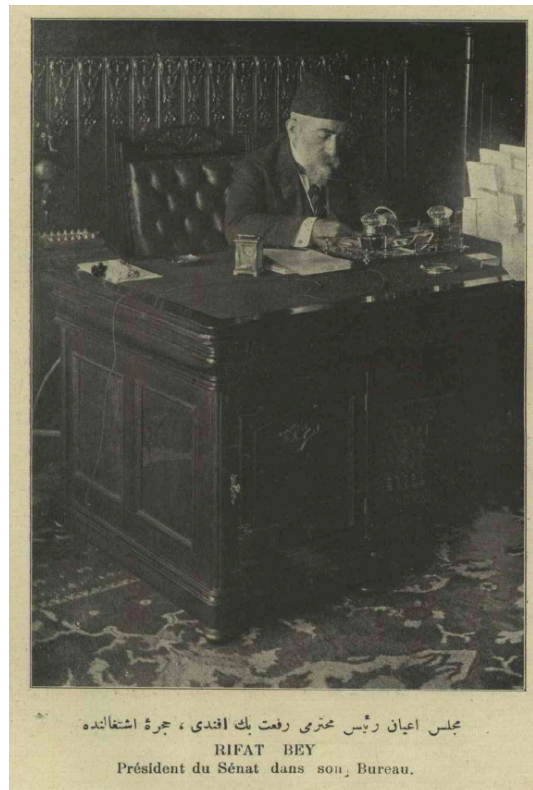
Fotoğraf 242. Meclis-i Âyan Reisi Said Paşa. *Servet-i Fünun*, Kanun-i Evvel 1325 Aralık 1909)



Fotoğraf 243. Hariciye Nazırı Asım Bey.
Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1327 (1911)



Fotoğraf 244. Sivas Valisi Mehmed Emin Bey.
Servet-i Fünun, Ağustos 1326 (1910)



Fotoğraf 245. Meclis Başkanı Rifat Bey. Ofisinde.
Servet-i Fünun, 3 Temmuz 1330 (16 Tem. 1914)
Sayı: 1206



Fotoğraf 246. Tahir Hayreddin Bey yeni İstanbul mebusu. Hürriyet ve İtilaf Fırkası adayı. Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1327 (Aralık 1911)



Fotoğraf 247. Kosova'nın yeni valisi Galib Paşa. Servet-i Fünun, 9 Ağustos 1328 (22 Ağustos 1912 Sayı: 1107)



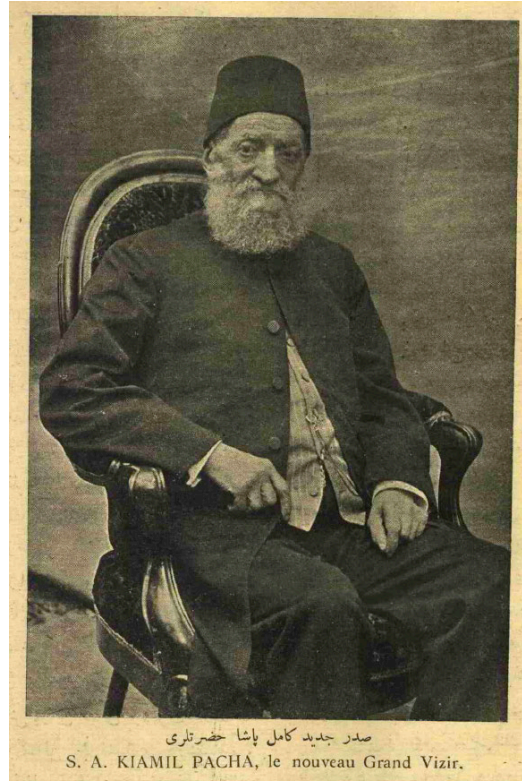
Fotoğraf 248. Halef selef: Yeni Dahiliye Nazırı Mentеше Mebusu Halil Bey, eski Dahiliye Nazırı Edirne Mebusu Talat Bey. Phebus. Servet-i Fünun, 10 Şubat 1326 (23 Şubat 1910) Sayı:1029



Fotoğraf 249. Harbiye Nazırı Nazım Paşa. Servet-i Fünun, Eylül 1328 (Eylül 1912)



Fotoğraf 250. Zihni Paşa – Mebus, eski Bayındırlık Nazırı, 28 Nisan 1912'de vefat etti. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912)



Fotoğraf 251. Yeni Sadrazam Kamil Paşa. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912)



Fotoğraf 252. Birinci kolordu saha topçu müfettişi Hıfzı Paşa. Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912)



Fotoğraf 253. Osman Nizami Paşa - Osmanlı delegasyonu başkanı Reşid Paşa - Salih Paşa
Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912)



Fotoğraf 254. Meşrutiyetin kurucusu hürriyetin hamii merhum büyük Midhat Paşa. Servet-i Fünun, 8 Ağustos 1334 (8 Ağustos 1918) Sayı: 1405



Fotoğraf 255. Yeni Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa. Servet-i Fünun, Kanun-i Sani 1328 (Ocak 1912)



Fotoğraf 256. Bahriye Nezareti'ne tayin edilen Mahmud Muhtar Bey Efendi. Servet-i Fünun, 4 Teşrin-i Sani 1326 (17 Kasım 1910) Sayı: 1015



Fotoğraf 257. Trablus ordusu kumandanı Albay Neşat Bey savaş alanında. Servet-i Fünun,



Fotoğraf 258. Şeyh Hüsnü Efendi özgürlükçü bir kahraman. Servet-i Fünun, 11 Haziran 1325 (24 Haz. 1909) Sayı: 942



Fotoğraf 259. 30 Ağustos'ta Kafkas cephesinde kahramanca şehit olan General Faik Paşa. *Servet-i Fünun*, 29 Eylül 1332 (12 Ekim 1916) Sayı: 1341



Fotoğraf 260. Edirne'nin kahraman müdafisi Şukrî Paşa. *Servet-i Fünun*, 11 Nisan 1329 (24 Nisan 1913) Sayı: 1142



Fotoğraf 261. Kahraman Enver Bey Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim 1911) Kanun-i Sani 1328 (Ocak 1912)-tekrar



Fotoğraf 262. Kumandan Halil Bey Homs siperlerinde yaklanan İtalyan savaş köpeği ile. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (Nisan 1912)



Fotoğraf 263. Özgürlük ordusunun idari komitesi. Servet-i Fünun, 28 Mayıs 1325 (10 Haz 1909) Sayı:940



Fotoğraf 264. Adana istilası sırasında birliklerin kumandanı Erkân-ı Harbiye Miralayı Mehmed Ali Bey. Servet-i Fünun, 6 Ağustos 1325 (19 Ağu. 1909) Sayı:950



Fotoğraf 265. Süvari birliği subayları otomobilleri ile. Servet-i Fünun, 28 Kanun-i Sani 1325 (10 Şubat 1910) Cilt:38/ 975



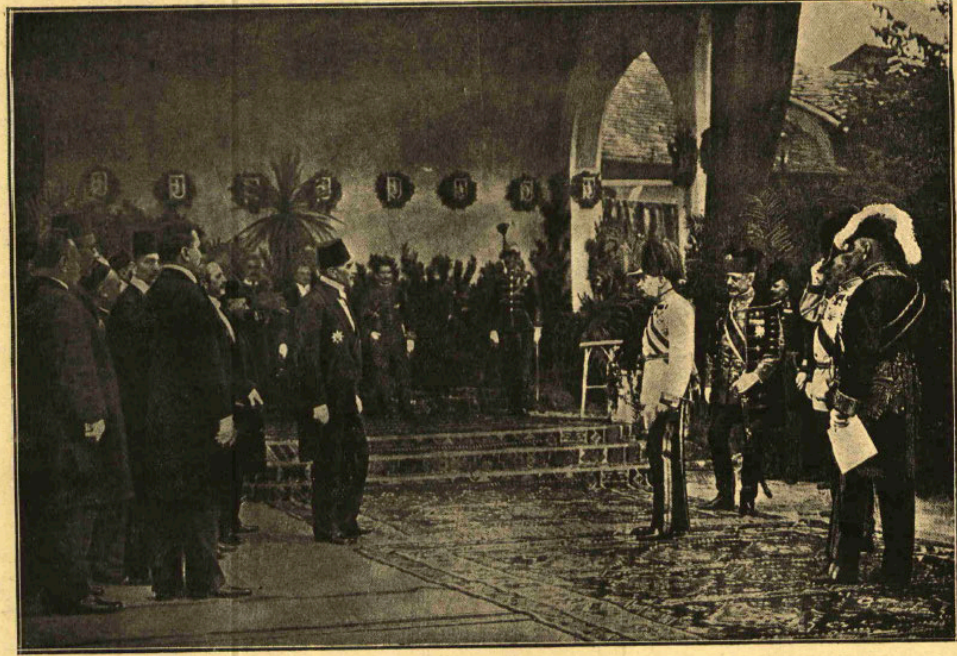
Fotoğraf 266. Imhoff Paşa'nın ayrılışı münasebetiyle verilen ziyafette Osmanlı ordusunun ileri gelenleri bir araya geldi. Servet-i Fünun, 8 Nisan 1326 (21 Nisan 1910) Cilt: 38/ 985



Fotoğraf 267. Bağdat Valisi General Nazım Paşa ve beraberindeki subaylar. Servet-i Fünun, 22 Nisan 1326 (5 Nisan 1910) Cilt:38 /987



Fotoğraf 268. Ahmet Rıza Bey tarafından vükela, ayan ve mebuslar onuruna Beykoz sarayında düzenlenen ziyafet. Servet-i Fünun, 27 Mayıs 1326 (9 Haz. 1910) Sayı: 992



بودفعه بوسنه - هر سکی زیارت ایدن ایمپراطور - قرال فرانسووا ژوزفهک بوسنه اشراف ومعتبراتنی قبول ایتیه سی
[فلی ذوات بوسنه اشرافیدو .]

Fotoğraf 269. Bosna'yı ziyaret eden İmparator-Kral François Joseph'in toplumun önde gelenlerini kabulü. Servet-i Fünun, 10 Haziran 1326 (23 Haz. 1910) Cilt:39/ 994



مجلس میموثان رئیس احمد رضا بك طرفندن هیئت سفرا ایله بعض رجالز شرفته ویریلن ضیافتده حاضر بولان ذوات کرام
Le corps diplomatique de Constantinople et nos chefs du Gouvernement réunis chez Ahmed Riza Bey.

Fotoğraf 270. Meclis-i Mebusan Başkanı Ahmed Rıza Bey tarafından diplomat heyeti ile diğer konuklar şerefine verilen ziyafete katılanlar. Servet-i Fünun, 8 Temmuz 1326 (21 Tem. 1910) Cilt:38/ 998



Fotoğraf 271. Üst: Meclis-i Mebusan-ı Osmani reis ve katipleriyle heyet-i idaresi.

Alt: Meclis-i Mebusan-ı Osmani İttihad ve Terakki fırkası reisi ile bazı azası. Osmanlı Meclis-i Millisi'nin ikinci devre-i içtimaiyesinin hitamı münasebetiyle. Servet-i Fünun, 24 Haziran 1326 (7 Tem. 1910) Cilt:39/996



Fotoğraf 272. İstanbul'daki Dikimhane Kışlasının açılışı. Servet-i Fünun, 26 Mayıs 1327 (8 Haz. 1911) Sayı: 1044



Fotoğraf 273. Mısır Kızılay'ı Trablusgarp savaşında sahneye çıkı. Servet-i Fünun, 22 Kanun-i Evvel 1327 (4 Ocak 1912) Sayı: 1074



Fotoğraf 274. Avrupa Devletlerinin başkentlerini ziyaret eden Edirne Heyeti üyeleri. Servet-i Fünun, 5 Eylül 1329 (18 Eyl. 1913) Sayı: 1163



Fotoğraf 275. Feshedilen ateşkestten bir hatıra. Servet-i Fünun, Ocak 1328 (1912)



Fotoğraf 276. Feshedilen ateşkesin imzalandığı vagon. Servet-i Fünun, Ocak 1328 (1912)



Fotoğraf 277. Türk-Bulgar delegeleri İstanbul konferansında. Servet-i Fünun, Eylül 1329 (Eyl. 1913)



Fotoğraf 278. Osmanlı Kızılay Cemiyeti Merkez komitesi, 23 Ekim 1914'te Osmanlı tahtının veliahdı şehzade Yusuf İzzeddin'in başkanlığında toplandı. Servet-i Fünun, 16 Teşrin-i Evvel 1330 (29 Ekim 1914) Sayı: 1221



Fotoğraf 279. İstanbul İngiltere Büyükelçiliğinde bahçe partisi. Servet-i Fünun, 4 Haziran 1325 (17 Haz. 1909) Sayı:941



Fotoğraf 280. Bursa yolculuğunda Sultan'ın hizmetindeki subaylar. Servet-i Fünun, 3 Eylül 1325 (16 Eylül 1909) Sayı:954

2.1.4. Halkın Katılımı ve İlgisi



Fotoğraf 281. Bir Osmanlı vatanseveri halka açık otoyolda halka nutuk atıyor. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (1908) Cilt:35 /901



Fotoğraf 282. Başkent sokaklarında hürriyet göstericileri.. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1324 (1908)) Cilt:35 /901



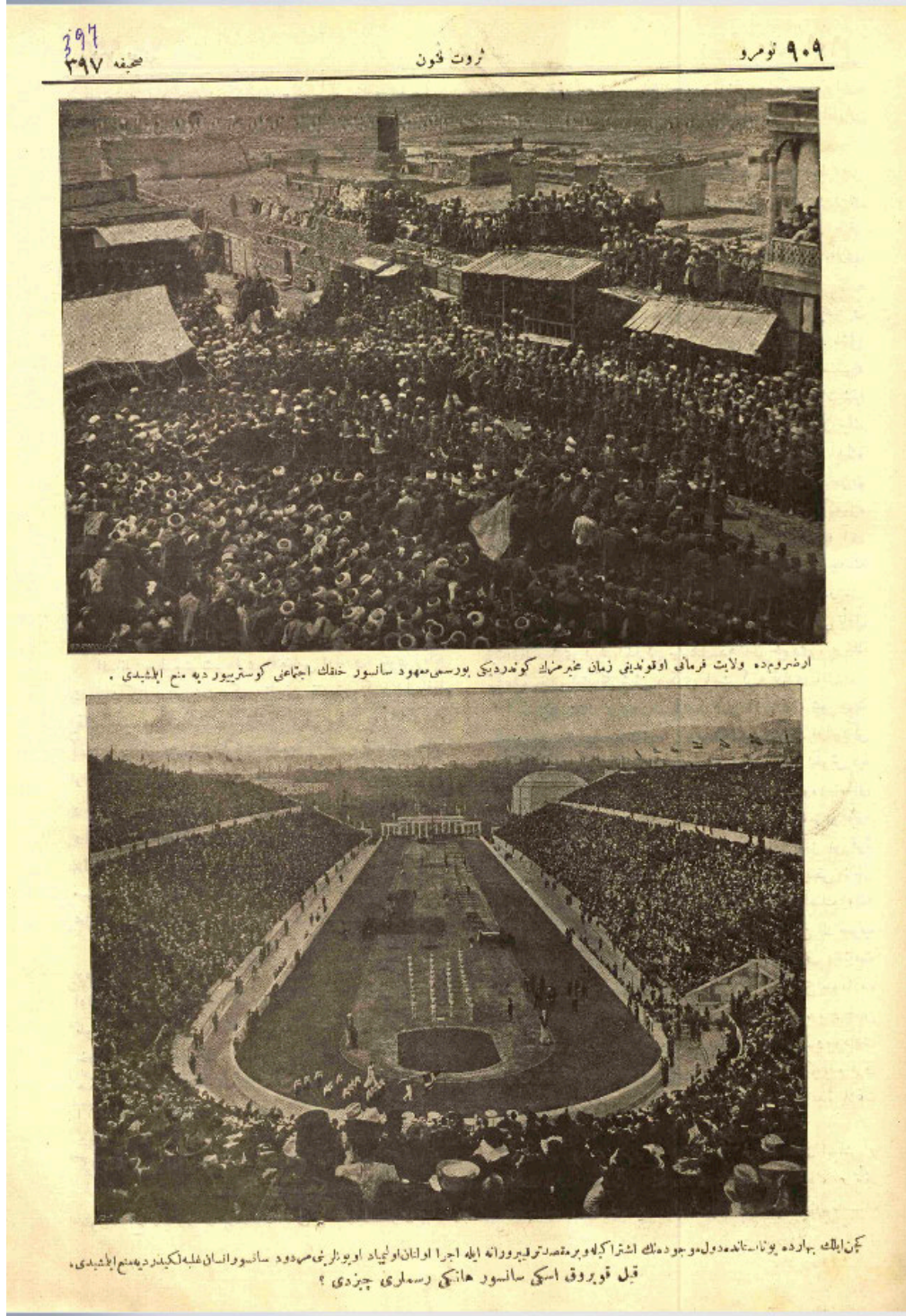
Fotoğraf 283. Babıali'nin önünde gösteri. Servet-i Fünun, 5 Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908)



Fotoğraf 284. Bulgar birlikleri Anayasanın ilanının ertesi günü silahsızlandırıldı. Servet-i Fünun, 13 Eylül 1324 (1908)



Fotoğraf 285. Kudüs'te askeri kulübün resmi açılışı. Servet-i Fünun, 25 Eylül 1324 (1908)



Fotoğraf 286. Üstteki Foto: Erzurum'da vilayet fermanı okunduğu zaman muhabirimizin gönderdiği bu ünlü fotoğrafı sansür; halkın toplanmasını gösteriyor diye yasaklamıştı.

Alt Foto: Geçen ilkbaharda Yunanistan'da, dünya devletlerinin katılımıyla ve ilerici bir amaçla gerçekleştirilen Olimpiyat oyunlarını, sansür 'insan kalabalığıdır' diyerek yasaklamıştı. Kabul görmüş olan bu eski sansür; hangi resimleri çizdi?

Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908) Sayı: 909



Fotoğraf 287. Nafîa Nazır Hallacıyan Efendi mehd-i hürriyetten Ferizovik kasabası istasyonunda, vagon dan halka hitab ediyor! (Nazır müşarünileyh - bir meşrutiyet nazırının cümle-i vezâifinden olmak üzere - Rumeli'de şimendifer hutûtu üzerinde meşhur bir devr ü teftiş icra etmişti). Servet-i Fünun, 12 Ağustos 1326 (25 Ağu.1910) Cilt:39/1003



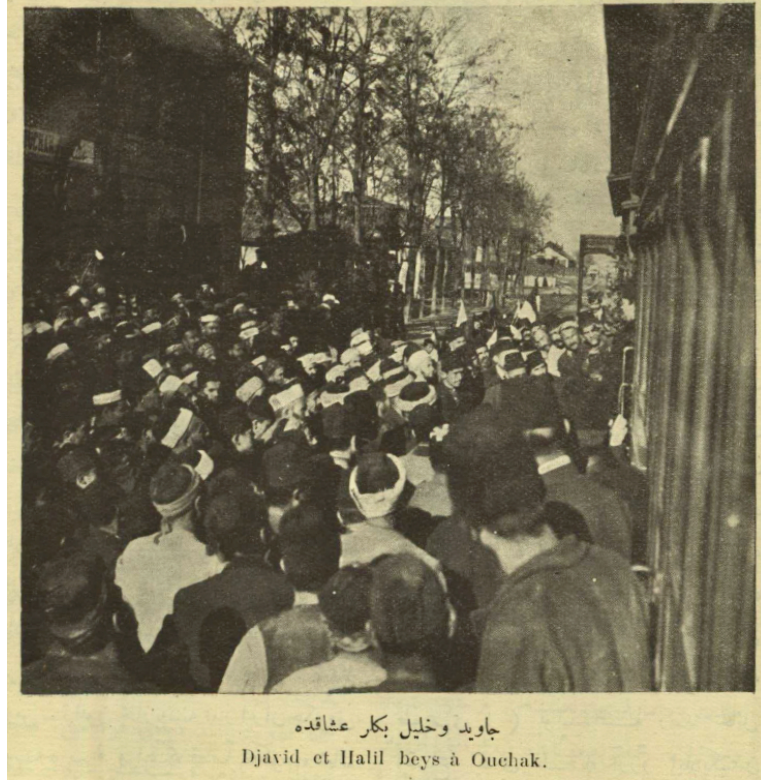
Fotoğraf 288. Bir ihtifal-i mübarek: Mücahid-i evvel-i hürriyet Alemdar Mustafa Paşa ile Defterdar Tahsin Efendi'nin bekaya-yı izamının nakli merasiminden: İzam-ı remimeyi hamil tabutlar Saray burnu'na çıkarılır iken. Servet-i Fünun, Ağustos 1327 (1911)



Fotoğraf 289. Bursa istasyonunda Sultan'ı bekleyen kalabalık. Servet-i Fünun, 3 Eylül 1325 (16 Eyl.1909) Sayı: 954



Fotoğraf 290. Saltanat konvoyunun Mudanya'ya dönüşü. Servet-i Fünun, 3 Eylül 1325 (16 Eyl.1909) Sayı: 954



Fotoğraf 291. Cavid ve Halil Beyler Uşak'ta. Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1326 (1910)



Fotoğraf 292. Cavid ve Halil beylerin İzmir'e yolculuğu - Manisa tren istasyonu. Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1326 (1910)



Fotoğraf 293. Sultan'ın Rumeli seyahati: Hüdavendigâr'ın mezarı önünde. Servet-i Fünun, 16 Haziran 1327 (29 Haz. 1911) Sayı: 1047



Fotoğraf 294. Selanik iskelesinde Sultan'ı bekleyen kalabalık. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)



Fotoğraf 295. Rumeli seyahat-i hümayunu münasebetiyle: Güzergah-ı hümayunda toplanan Arnavud ahali-i sadıkası. Foto: Apollon. Servet-i Fünun, 16 Haziran 1327 (29 Haz. 1911) Sayı: 1047



Fotoğraf 296. Yeni köprü'nün açılışından hemen sonra İstanbul'dan Galata'ya doğru akan İstanbullular. Foto: Weinberg'in bir fotoğrafından. Servet-i Fünun, 1328 (1912)



Fotoğraf 297. Sultan Ahmed Meydanı'nda harb nümayişi (gösteri). Servet-i Fünun, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912) Sayı: 1114



Fotoğraf 298. Sultan Ahmed nümayiş-i harbiyesinden bir diğer manzara. Servet-i Fünun, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912) Sayı: 1114



Fotoğraf 299. Sultan Ahmed Meydanı'nda muharebe mitingi. Servet-i Fünun,



Fotoğraf 300. Mahmud Şevket Paşa'nın Divan Yolu'ndaki cenaze alayı. Servet-i Fünun,



Fotoğraf 301. Mehmed Fatih Camii önünde ulusal gösteriler ve çeşitli kurumların geçit töreni. Servet-i Fünun, 5 Haziran 1330 (18 Haz. 1914) Sayı: 1202



Fotoğraf 302. Kapitülasyonların bastırılması için Sultan Ahmed Meydanı'nda büyük bir miting düzenlendi. Servet-i Fünun, 4 Eylül 1330 (17 Eylül 1914) Sayı: 1215



Fotoğraf 303. Hazret-i padişahın tahta çıkışının mutlu gününde. Kale-i Sultaniye'de daire-i askeriye talimhanesinde yapılan kutlama. Servet-i Fünun,



Fotoğraf 304. İstiklal-i Osmani'nin sene-i devriyesinde icra olunan ihtifal-i milli menazırından: Heyet-i ihtifaliyenin Harbiye Nezareti kapısından hurucu. Servet-i Fünun, 25 Kanun-i Evvel 1330 (7 Ocak 1915) Sayı: 1231



m

Fotoğraf 305. Sultan Ahmed Meydanı'nda İmparator Guillaume Hazretleri'nin yadigarı çeşme etrafında İranlı biraderlerimizin nümayiş-i uhuvvetkaraneleri. Servet-i Fünun, 6 Teşrin-i Sani 1330 (19 Kasım 1914) Sayı: 1224



Fotoğraf 306. Mütteliklerimiz Alman ve Avusturyalılara duydukları sempatiyi ifade etmek için Türk vatanseverler Savaş Bakanlığı'na gidiyor. Servet-i Fünun, 6 Teşrin-i Sani 1330 (19 Kasım 1914) Sayı: 1224



Fotoğraf 307. Ulusal Törende, göstericilerin geçit töreninden önce 14. yüzyıl kıyafetleriyle yer alan dört yeniçeri. Servet-i Fünun, 5 Haziran 1330 (18 Haz. 1914) Sayı: 1202



Fotoğraf 308. İstiklal-i Osmani merasim-i ihtifaliyesinden bir manzara, köprüden geçerken. Servet-i Fünun, Kanun-i Sani 1330 (Ocak 1914)

2.1.5. Toplumsal Hareketlerin ve Olayların İmgesi



Fotoğraf 309. Saat yönünde. 1-İlk kurulan çadırlar, 2- Mürefte'de harap bir mahalle, 3- Hükümet ihtiyaç sahiplerine dağıtım yapıyor. ,4- İnşa edilecek 1000 adet barakdan ikisi. Servet-i Fünun, 16 Ağustos 1328 (1912) Sayı: 1108



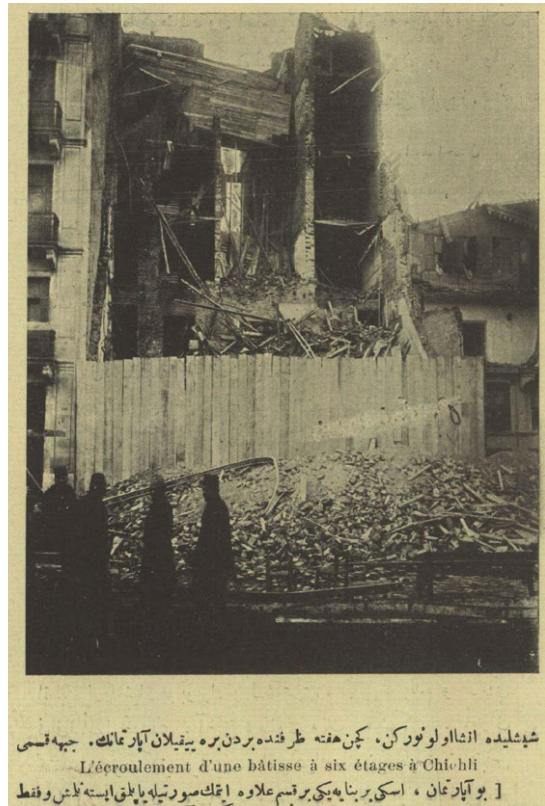
Fotoğraf 310. Koleranın son yankısı. Demirkapı'da kolera hastanesi pavyonlarından biri. Servet-i Fünun, 12 Kanun-i Sani 1326 (25 Ocak 1911) Sayı: 1025



Fotoğraf 311. İshak Paşa yangınından zarar görenler; Sultanahmet meydanına sığındılar. Servet-i Fünun, 31 Mayıs 1328 (13 Haziran 1912) Sayı: 1097



Fotoğraf 312. Yüze yakın evi kül eden Tophane Yangını, 31 Kanun-i Sani 1328
13 Şubat 1913. Sayı: 1132



Fotoğraf 313. Şişli'de inşa halinde cephesi çöken altı katlı bina. Servet-i Fünun, 8 Kanun-i Evvel 1327 (21 Aralık 1911) Sayı: 1072



Fotoğraf 314. Yeni Köprü'nün açılışından hemen sonra İstanbul'dan Galata'ya akın eden İstanbullular. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, 1328 (1912)

2.1.6. Toplumsal Değişim ve Modernleşme İmgesi



Fotoğraf 315. Bursa Lisesi 'nin Türk ve Romen öğrencileri. Servet-i Fünun, 24 Nisan 1330 (7 Mayıs 1914) Sayı: 1196



Fotoğraf 316. Kudüs okulu öğrencileri. Servet-i Fünun, Tem. 1330 (Tem. 1914)



Fotoğraf 317. Halep Sanat Okulu öğrencileri Antep'e yaptıkları gezi sırasında grup olarak fotoğraf çekti. Servet-i Fünun, 9 Ağustos 1333 (9 Ağustos 1917) Sayı: 1357



Fotoğraf 318. Rus öğrenciler İstanbul'u ziyaret ediyor: Rus ve Türk öğrenciler bir arada. Servet-i Fünun, 1 Temmuz 1326 (14 Tem. 1910) Cilt: 39/ 997



Fotoğraf 319. Bu sene Mekteb-i Mülkiye'den diploma alan efendiler ile öğretmenleri. Servet-i Fünun, 8 Temmuz 1326 (21 Temmuz 1910) Cilt: 39/ 998



Fotoğraf 320. Ticaret Yüksekokulu öğrencileri ve öğretmenleri. Öğrenci sayısının azlığı, ne yazık ki, gençliğimizin hâlâ Türklerin her zaman ilgisiz kaldığı ticaret kariyerinin önemini anlamaktan uzak olduğunu kanıtlar nitelikte. Servet-i Fünun, Haz. 1328 (1912)



Fotoğraf 321. Edirne Darülmuallimini heyet-i talimiyesiyle bu sene Darülmuallimin'den diplpma alan otuz sekiz genç öğretmen. Servet-i Fünun, 16 Temmuz 1331 (29 Tem. 1915) Sayı: 1260



Fotoğraf 322. Ticaret Okulu'nda daktilo dersleri. Servet-i Fünun, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914) Sayı: 1189



Fotoğraf 323. İstanbul Ticaret Okulu'nun laboratuvarı. Servet-i Fünun, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914) Sayı: 1189



Fotoğraf 324. Rus öğrencilerin İstanbul ziyareti. Türk ve Rus öğrenciler bir arada. Servet-i Fünun, Temmuz 1326 (1910)



Fotoğraf 325. Arnavutköy'de yeni açılan Amerikan Kız Koleji'nin bir çalışma salonu. Servet-i Fünun, Mayıs 1330 (1914)



Fotoğraf 326. İnasa mahsus Amerikan Koleji'nin konferans salonu. Foto: Ferid İbrahim. Servet-i Fünun, Mayıs 1330 (1914)



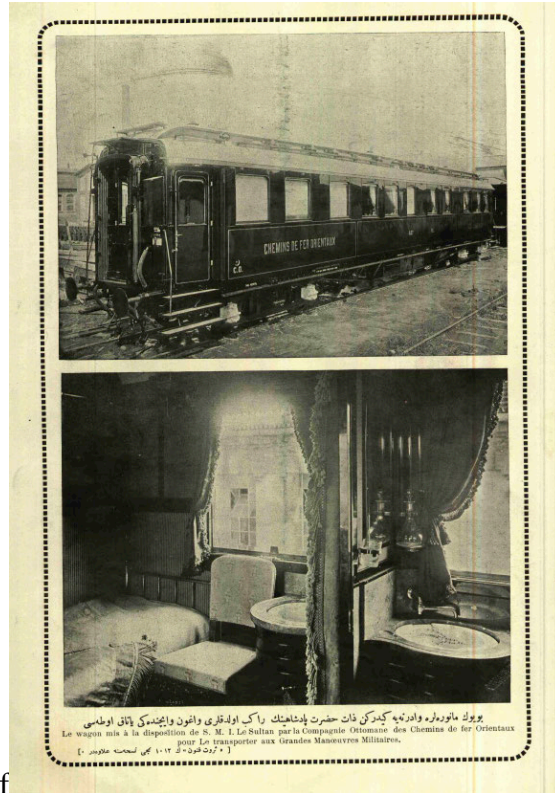
Fotoğraf 327. Şirket-i Hayriye'nin Boğaz'da hizmet veren 62 numaralı yeni vapuru. Bu vapur, Fransa'nın Dunkerque tersanelerinde inşa edilmiştir. Servet-i Fünun, 18 Şubat 1325 (3 Mart 1910) Sayı: 978



Fotoğraf 328. Turgut Reis - Alman hükümetinden satın alınan yeni Osmanlı zırhlısı. Servet-i Fünun, Ağustos 1326 (1910)



Fotoğraf 329. Konstantinopolis'teki ilk askeri uçağımız. Uçakların Boğaz'daki uçuşları için kalkış hazırlıkları. Bu uçaklardan biri Osmanlı başkentini muhteşem ve görkemli bir şekilde seyrediyor. Servet-i Fünun, 26 Nisan 1328 (9 Mayıs 1912) Sayı: 1106



Fotoğraf 330. Osmanlı Demiryolları Şirketi tarafından Sultan'ın Büyük Askeri Tatbikatlara katılması için tahsis edilen vagon. Servet-i Fünun, 14 Ekim 1326 (27 Ekim 1910) Sayı: 1012



Fotoğraf 331. Geçtiğimiz hafta Almanya'dan gönderilen seyyar bakterioloji laboratuvarı. - Berlin'den ayrılmadan önce. Servet-i Fünun, 3 Teşrin-i Sani 1332 (16 Kasım 1916) Sayı: 1325



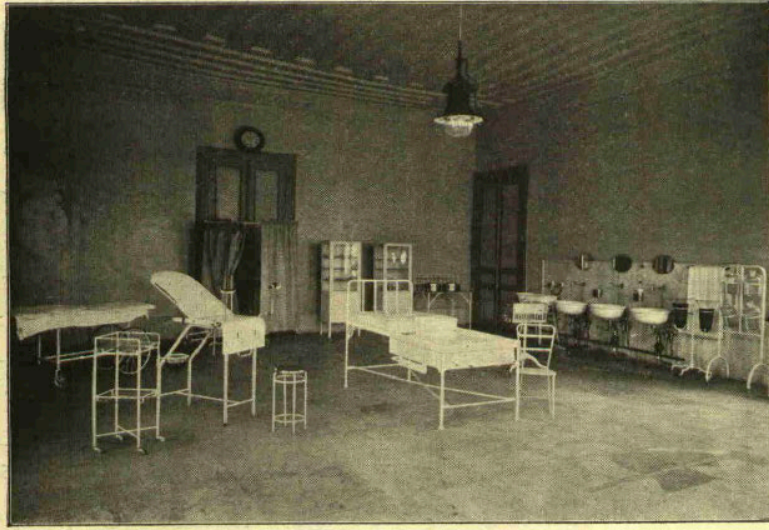
Fotoğraf 332. Evride ve atardamarlarda ve kalpte en küçük bir arızayı izhar eden osyometro aleti. Servet-i Fünun, Mayıs 1330 (May 1914)



Fotoğraf 333. Kalp ve kan damarların hareket ve faaliyetinin "fonendoskop" aletiyle muayenesi. Servet-i Fünun, Mayıs 1330 (May 1914)

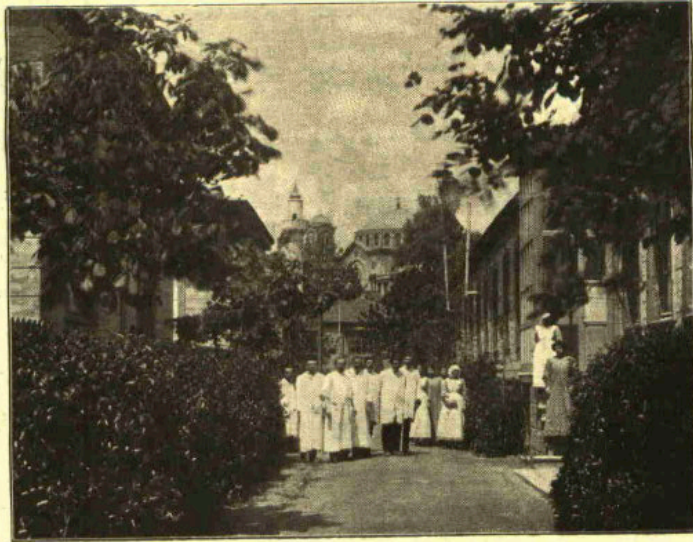
صحیفه ۲۵۷

ثروت فون



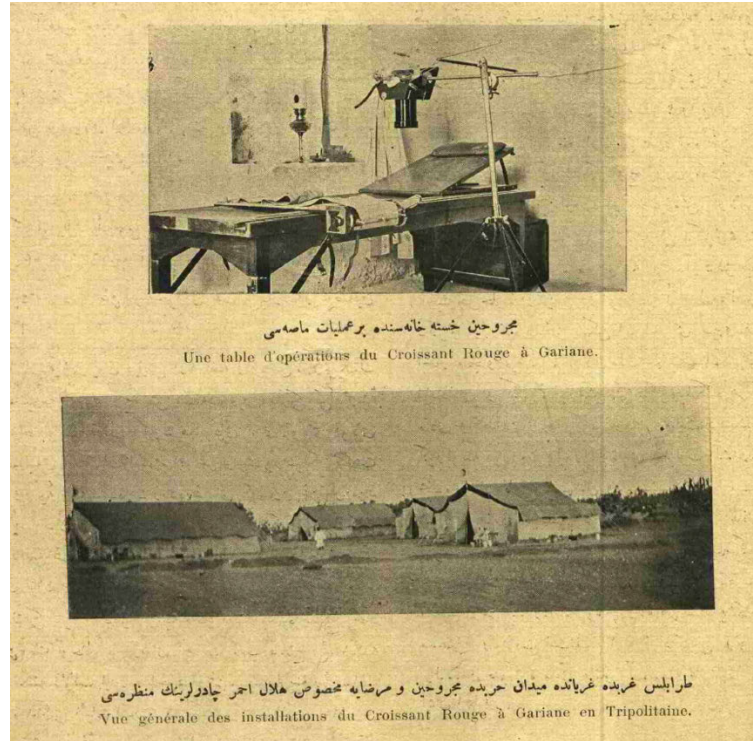
قدرغه ولادتخانه سنده عملیات سالونی

Fotoğraf 334. İstanbul Doğumhanesinin ameliyat odası. Servet-i Fünun, 12 Ağustos 1326 (25 Ağu.1910) cilt:39 /1003



انسال مستقبله مزك قوت وصحتی كندیسندن بکله دیکمز تأسیسات
جدیده صحیه مزدن : قدرغه ولادتخانه سی
La maternité de Coustantinople :
les médecins-accoucheurs.

Fotoğraf 335. İstanbul'daki doğum hastanesi: doğum doktorları. Servet-i Fünun, 12 Ağustos 1326 (25 Ağu.1910) cilt:39 /1003



Fotoğraf 336. Üst: Garyan'daki hastanede ameliyat masası. Alt: Trablusgarp Garyan'deki Kızılay çadırlarının genel görünümü. Servet-i Fünun, 16 Ağustos 1328 (29 Ağus.1912) Sayı: 1108

مطبعه مدنی سولیس واریق مدیونه ساندوکاره عربی
L'entrée de l'Établissement AHMED İHSAN & Co.

توقیفون
انجمن اخبار و نشریات
مطبعه شمس و نشریات
بهری او از اوراق بیک قطعه مدله با یک صحنه ساندوکاره مدنی
و اون بیک اوراق سولیس واریق مدیونه ساندوکاره مدنی
در ساندوکاره مدنی سولیس واریق مدیونه ساندوکاره مدنی
ÉTABLISSEMENT TYPO-LITHOGRAPHIQUE
AHMED İHSAN & Co.
3^e 0^e en commande par action — Capital 10.000 Lira. (Fr. 225.000)
les bureaux de Journal illustré
SERVET-I-FUNOUN
Nouri-Osmanli — Constantinople.

احمد احسان و نشریات مدنی و نشریات واریق مدیونه ساندوکاره مدنی
L'Établissement AHMED İHSAN & Co. façade de la rue Nouri-Osmanli.

مطبعه مدنی سولیس واریق مدیونه ساندوکاره مدنی
Une vue de la salle des machines.

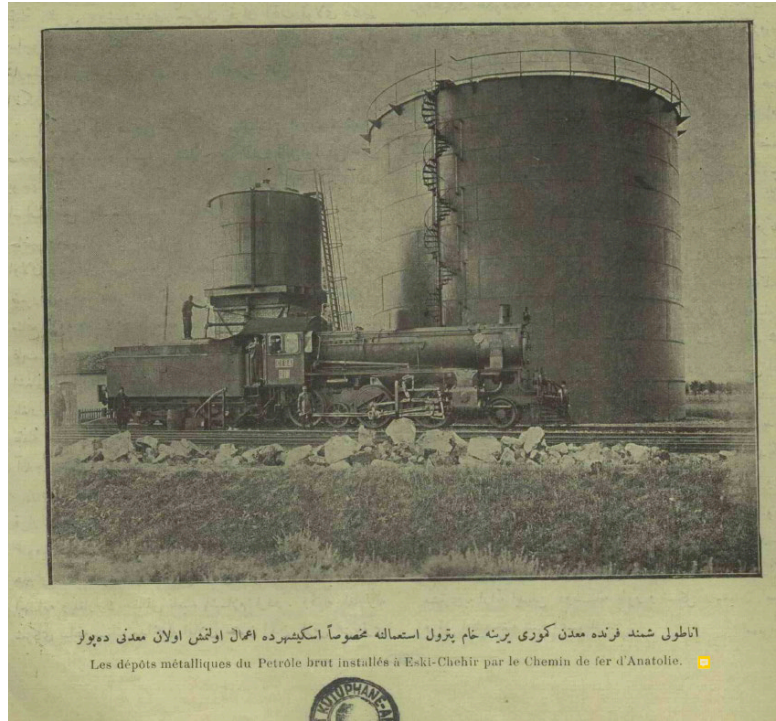
L'Établissement occupe plus de 1000 pîcs carrés de bâtime qui est composé de deux étages. Au rez-de-chaussée sont placées les machines et les bureaux. La salle des machines possède 14 presses et un moteur de 20 H.P. qui actionne en même temps les 200 lampes de l'établissement. Au 1^{er} étage, la salle de relure, la rédaction et les départs. Au deuxième, la salle de composition et la photographie, etc., etc.

مطبعه مدنی سولیس واریق مدیونه ساندوکاره مدنی
Une vue de la salle de composition de l'imprimerie de «Servet-i-Funoun».

Fotoğraf 337. Ahmed İhsan Matbaasının tanıtım broşürü. Servet-i Fünun, 16 Ağustos 1328 (29 Ağu 1912)



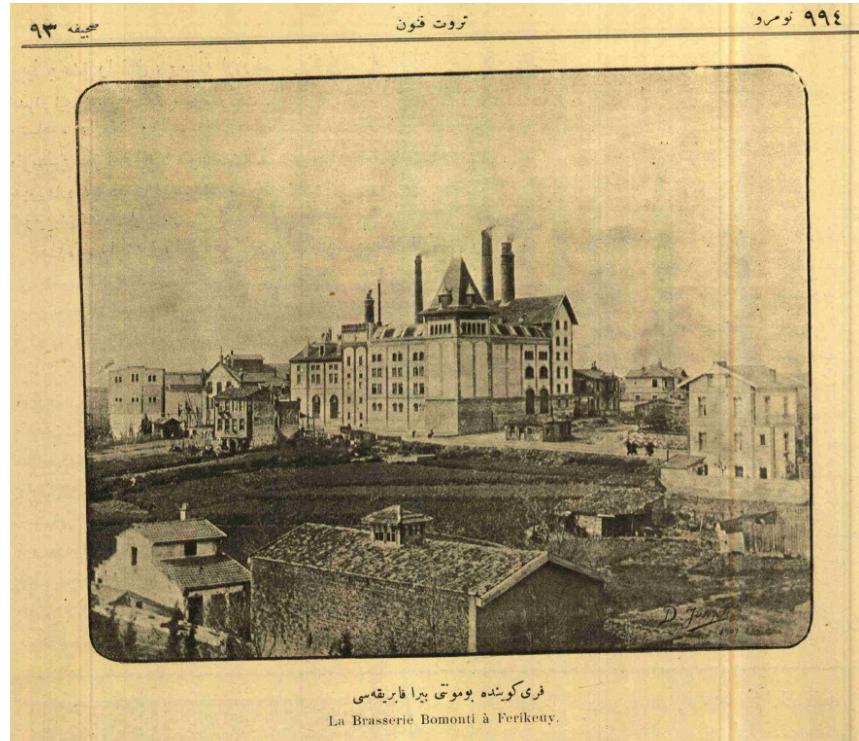
Fotoğraf 338. Dersaadet Elektrik Şirketinin Silahtarağa'da inşa eylediği elektrik fabrikası. Servet-i Fünun, 23 Mayıs 1329 (5 Haz. 1913) Sayı: 1148



Fotoğraf 339. Anadolu Demiryolu tarafından Eskişehir'de kurulan madeni ham petrol depoları. Servet-i Fünun, 4 Temmuz 1329 (17 Tem. 1913) Sayı: 1154



Fotoğraf 340. Enver Paşa'nın huzurunda İzmit bölgesinde kurulan fabrikanın açılışı. Servet-i Fünun, 10 Teşrin-i Sani 1332 (23 Kasım 1916) Sayı: 1326



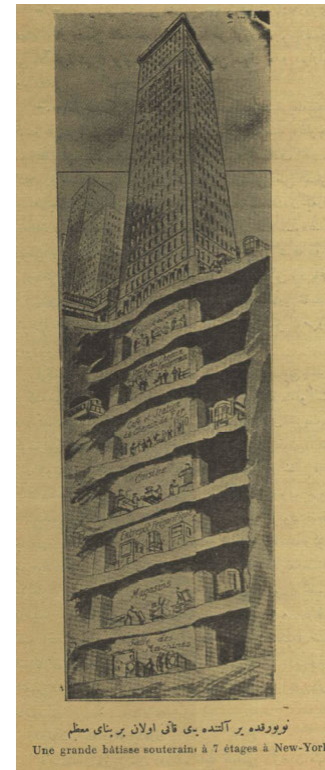
Fotoğraf 341. Feriköy'ünde Bomonti bira fabrikası. Servet-i Fünun, 10 Haziran 1326 (23 Haz. 1910) Cilt: 39/994



Fotoğraf 342. Bugün açılışı yapılacak olan Haydarpaşa istasyonu. Servet-i Fünun, 22 Teshrin-i Evvel 1325 (4 Kasım 1909) Sayı: 961



Fotoğraf 343. Anvers şehri belediye binası. Servet-i Fünun, 21 Ağustos 1330 (3 Eylül 1914) Sayı: 1213



Fotoğraf 344. New York'da yeraltında 7 katı olan bina. Servet-i Fünun, Ekim 1329 (1913)



Fotoğraf 345. Halid Şazi Bey, V. Mehmed'in özel dişhekimi. *Servet-i Fünun*, 10 Eylül 1325 (23 Eyl. 1909) Sayı: 955



Fotoğraf 346. Selim Sırrı Bey, İsveç Kralı tarafından Vasa Nişanı'nın birinci sınıfı ile ödüllendirilmiştir. *Servet-i Fünun*, Mart 1328 (1912)



Fotoğraf 347. İstanbul'un yeni arazözü. Servet-i Fünun, 4 Temmuz 1329 (17 Tem. 1913) Sayı: 1154



Fotoğraf 348. İstanbul Belediyesi'nin Ayasofya Meydanı'nı sulayan yeni arazözü. Servet-i Fünun, 4 Temmuz 1329 (17 Tem. 1913) Sayı: 1154



Fotoğraf 349. Büyük Pera sokağı: yeni tramvay çalışmaları. Servet-i Fünun, 22 Kanun-i Evvel 1327 (4 Ocak 1912)



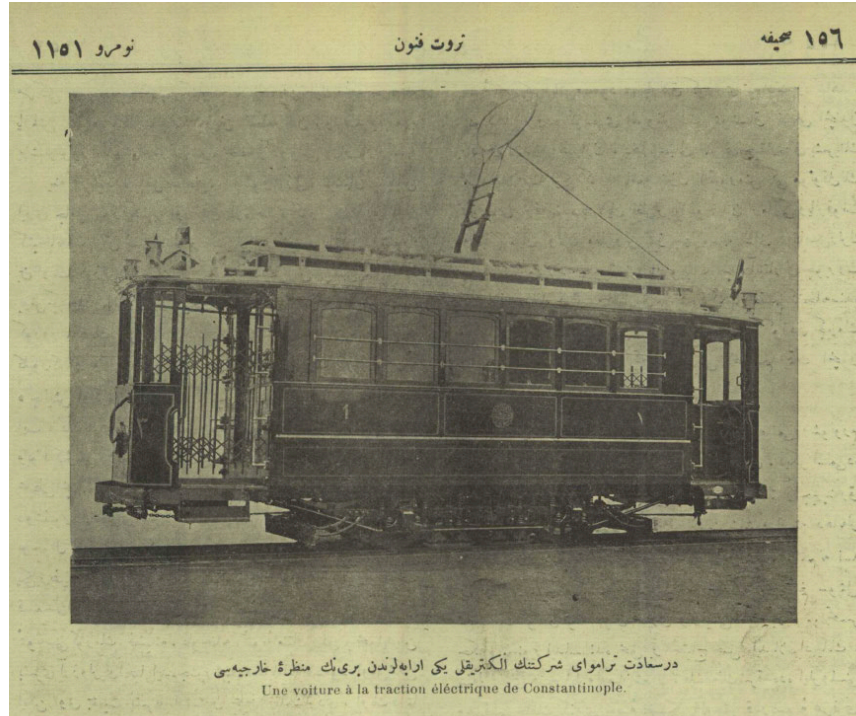
Fotoğraf 350. İstanbul Tramvay şirketinin atölyeleri. Servet-i Fünun, 12 Mayıs 1327 (25 May 1911) Sayı: 1042



Fotoğraf 351. İstanbul'un güzelleştirilmesi: Altıncı Daire Caddesi, Tramvay Şirketi tarafından genişletilmiş ve düzleştirilmiştir. Servet-i Fünun, 12 Mayıs 1327 (25 May 1911) Sayı: 1042



Fotoğraf 352. İstanbul-Galata yeni köprüsünün yapımında eski köprüyle yeni köprü yan yana. Servet-i Fünun, Nisan 1328 (1912)



Fotoğraf 353. Dersaadet Tramvay Şirketinin elektrikli yeni vagonlarından birinin dış görünümü. Servet-i Fünun, 13 Haziran 1329 (26 Haz.1913) Sayı: 1151



Fotoğraf 354. İstanbul'un elektrikli yeni tramvayları - Makineli yeni bir vagon Dolmabahçe Meydanı'ndan geçerken. Servet-i Fünun, 11 Temmuz 1329 (24 Tem. 1913) Sayı: 1155



Fotoğraf 355. Yeni Cami sokağının genişletilmesi. Bu güzel caminin girişi nihayet açıldı! Servet-i Fünun, 28 Nisan 1327 (11 Mayıs 1911) Sayı: 1040



فوتو : واينبرج
سوقاقلاردن قفسلى آرابه لره طويلا نيلان كويككلر، خيىرسز آطه يه سوق ايدىلك ايجون مانه يه طولديريليور.
L'embarquement des chiens de Constantinople pour l'île Ochia.

Fotoğraf 356. Sokaklardan kafesli arabalarla toplanan köpekler; Hayırsız Ada'ya sevk edilmek için mavnaya dolduruluyor. Foto: Weinberg. Servet-i Fünun, 19 Ağustos 1326 (1 Eylül 1910) Cilt: 39/1004



Fotoğraf 357. Maliye Nazırı Cavid Bey'le İstanbul Mebusu Hüseyin Cahid Bey ve refakası Bağdad şimendiferi şubesinin küşadı esnasında. *Servet-i Fünun*, Mayıs 1328 (1912)



Fotoğraf 358. Anadolu ve Bağdat Demiryolu'nun yeni Haydarpaşa Garı'nın açılışı. *Servet-i Fünun*, 5 Teşrin-i Sani 1325 (18 Kasım 1909) Cilt: 38/ 963



Fotoğraf 359. İslam Müze'sinin yorulmak bilmeyen organizatörleri. Servet-i Fünun, 17 Nisan 1330 (30 Nisan 1314) Sayı: 1195



Fotoğraf 360. Merhum Hamdi Bey'in eseri, Sanayi-i Nefise Mektebi. Servet-i Fünun, 1 Nisan 1325(14 Nisan 1909) Cilt:38/ 984



Fotoğraf 361. Dresden'de Osmanlı yolcuları: Kraliyet Meydanı. Servet-i Fünun, 30 Haziran 1327 (13 Tem. 1911) Sayı: 1049



Fotoğraf 362. Meclis-i Mebusan-ı Osmanî birinci reis vekili meşhur Cezayirli Emir Abdülkadir zade Emir Ali Paşa Hazretlerinin Berlin'i ziyaretinden bir hatıra. Servet-i Fünun, 8 Kanun-i Sani 1330 (21 Ocak 1915) Sayı: 1233



Fotoğraf 363. Müttefik milletler mebusan meclisleri reislerinin Berlin'i ziyareti hatıratından. Servet-i Fünun, 15 Mart 1333 (15 Mart 1917) Sayı: 1339



Fotoğraf 364. Bosna-Saray'da Müftü-i İslam Cemaleddin Efendi ve refakası Bosna valisi ile birlikte. Servet-i Fünun, 1 Mayıs 1330 (14 Mayıs 1914) Sayı: 1197



Fotoğraf 365. Boğaziçi kayık yarışları menazırından, tahlisiye sandallarının müsabakası. Servet-i Fünun, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 366. Geçen hafta Boğaziçi'nde icra olunan kayık yarışları [Ortada durmuş duran sandal tahlisiye idaresine ait olup manevrasını gösterir] Servet-i Fünun, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 367. İdman bayramı. Servet-i Fünun, 3 Nisan 1330 (16 Nisan 1914) Sayı. 1193

2.1.7. Ulusal Kimlik ve Birlik İmgesi



Fotoğraf 368. Adana şubesinin yemin töreni. Servet-i Fünun, 5 Ekim 1324 (18 Ekim 1908)



Fotoğraf 369. Şişli'deki Hürriyet Tepesi zafer takı. Servet-i Fünun, 16 Tem 1325 (29 Tem. 1909) Sayı: 947



Fotoğraf 370. Rumeli seyahat-i hümayunu: Zat-ı hazret-i şehriyari Selanik'e ilk çıktıkları zaman: Maiyyet-i seniyye efradı ile Sabri Paşa Caddesi'nden mürur eder iken. Servet-i Fünun, Haziran 1327 (1911)



Fotoğraf 371. İran vakayii münasebetiyle - İran'da Savuçbulak'ta Osmanlı şebenderhanesinde merasim. Servet-i Fünun, 15 Mart 1328 (28 Mart 1912) Sayı: 1086



Fotoğraf 372. Sarayburnu Parkı'nın Girişi. Servet-i Fünun, 5 Eylül 1329 (18 Eylül 1913) Sayı: 1163



Fotoğraf 373. Merhum von der Goltz Paşa'nın naaşı Haydarpaşa Askeri Okulu'na getirildi. Kapıda bulunan çelenk, okul öğrencileri tarafından sunuldu. Servet-i Fünun, 9 Haziran 1332 (22 Haz. 1916)



Fotoğraf 374. 10 Temmuz resm-i geçidinde süvari alaylarının müürü. Servet-i Fünun, 30 Temmuz 1325 (12 Ağustos 1909) Sayı: 949



Fotoğraf 375. 10 Temmuz 1909 töreninde Osmanlı elçileri ve üst düzey subayların çadırı. Servet-i Fünun, 30 Temmuz 1325 (12 Ağustos 1909) Sayı: 949



Fotoğraf 376. Seyidler askeri tatbikatında üst düzey Osmanlı subayları. Servet-i Fünun, 21 Teşrin-i Evvel 1326 (3 Kasım 1910) Sayı: 1013



Fotoğraf 377. Habeshistan'da Harar şehrinde Osmanlı büyük elçisi Mazhar Bey Efendi'nin gayret ve yardımıyla bir Hilal-i Ahmer (Kızılay) şubesi kurulmuş ve açılmıştır. Bu resmimiz Harar Hilal-i Ahmer üyelerinin grup halinde çektiikleri bir fotoğraftır. Servet-i Fünun, 12 Haziran 1330 (25 haz. 1914) Sayı: 1203

2.1.8. Savaş Propagandası



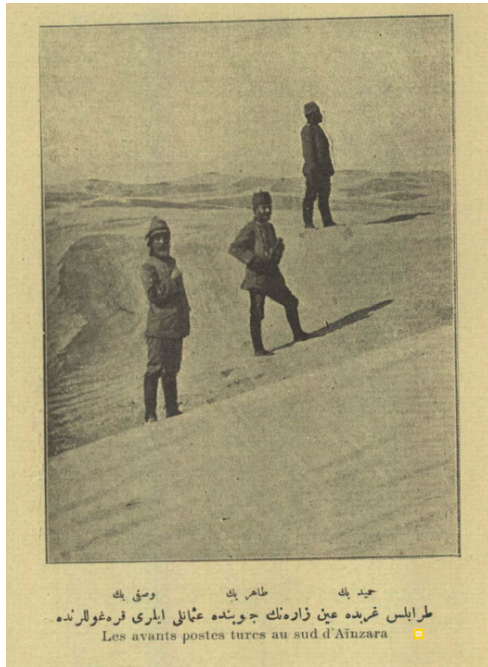
Fotoğraf 378. Ain Zara yakınlarındaki bir çatışmada Türk-Arap birliğinden ele geçirilen İtalyan mızrakları. Servet-i Fünun, 16 Şubat 1327 (29 Şubat 1912) Sayı: 1082



Fotoğraf 379. Trablus Garb'de ahali-i mahalliyede hissiyat-ı askeriye. Servet-i Fünun, 15 Eylül 1327 (28 Eyl. 1911) Sayı: 1060



Fotoğraf 380. Bingazi'de Ayn-ül Mansure'de mücahidin-i İslamiye ve asakir-i Osmaniye'nin kumandanı Enver Bey ve erkan-ı harbiyesi önünde resm-i geçidi (İllüstrasyonun özel muhabirinin fotoğrafından) Servet-i Fünun, Haziran 1328 (1912)



Fotoğraf 381. Hamid Bey, Tahir Bey, Vehbi Bey Trablus Garb'de Ayn Zara'nın cenubunda Osmanlı ileri karakollarında. Servet-i Fünun, Şubat 1327 (1911)



Fotoğraf 382. Osmanlılar tarafından esir edilen bir İtalyan piyade eri (9. Floransa Alayı'na mensub olan bu er ameli yüzbaşısı tarafından istintak edilmektedir. Kendisi esir olunca Aralya'daki ailesiyle haberleşmesine müsaade edilmiştir) Servet-i Fünun, Şubat 1327 (1911)



Fotoğraf 383. Harbiye Nazırı Nazım Paşa Milli Bayram'da askerleri selamlıyor.
 Servet-i Fünun, Temmuz. 1328 (Tem 1912)



Fotoğraf 384. Trablus'ta İtalyan zulmü. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim 1911)



Fotoğraf 385. Trablusgarb savaş alanında: Görüşme için gelen bir Osmanlı subayının, askeri kurallar gereğince, gözleri bağlı olarak İtalyan askeri hatlarından geçirilmesi.
 Servet-i Fünun, Kanun-i Sani 1327 (Ocak 1911)



Fotoğraf 386. Zavara bölgesindeki Türk-Arap birliklerinin komutanı Mehmed Musa Bey ve arkadaşları. Servet-i Fünun, Kanun-i Sani 1327 (Ocak 1911)



Fotoğraf 387. Kızılay doktorları tarafından eğitilmiş ve yetiştirilmiş yerli sedyeciler birliği. Servet-i Fünun, 2 Şubat 1327 (15 Şubat 1912) Sayı: 1080



Fotoğraf 388. İstanbul Sirkeci Gar'ında askeri bir tren. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912)



Fotoğraf 389. Türk askerleri Anadolu'dan Çatalca'ya doğru yola çıkmaya devam ediyor. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912)



Fotoğraf 390. Sirkeci Gar'ındaki askeri yükler. Servet-i Fünun, 11 Teşrin-i Evvel 1328 (24 Ekim 1912) Sayı: 1116



Fotoğraf 391. Osmanlı donanması zabitanından bir heyet. Servet-i Fünun, 2 Mayıs 1329 (15 Mayıs 1913) Sayı: 1145



Fotoğraf 392. Edirne'de Osmanlı ordusu. Edirne pişgâhında aramsaz Erzurum taburları. Servet-i Fünun, Eylül 1329 (1913)



Fotoğraf 393. Manevralarda hazır bulunan askeri komutanlar ve subaylar:
Bulgar askeri ataşesi, Sırbistan askeri ataşesi, Geçecizade İzzet Fuad Paşa, Nazım Paşa,
Binbaşı Tevfik Bey, Fransa askeri ataşesi, Kurmay Mümtaz Bey, Mahmud Şevket Paşa, Rusya
askeri ataşesi, Avusturya askeri ataşesi, İngiltere askeri ataşesi. Servet-i Fünun, 19 Kanun-i
Sani 1325 (1 Şubat 1910) Sayı: 965



Fotoğraf 394. Askeri manevralar: Generaller teftişte. Servet-i Fünun, 8 Nisan 1326 (21 Nisan 1910)
Cilt: 38/985



Fotoğraf 395. Harbiye Nezareti meydanında askerler yola çıkmayı beklerken dinleniyor. Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1328 (Ekim 1912)



Fotoğraf 396. Bu hafta Kâğıthane'de icra olunan askerî yarışlarda atların dereden geçişi.
Servet-i Fünun, 22 Nisan 1326 (5 Mayıs 1910) Sayı: 987



Fotoğraf 397. Trablus'ta gazetecilerin İtalyanlar tarafından sınır dışı edilmesi.
Servet-i Fünun, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim 1911)



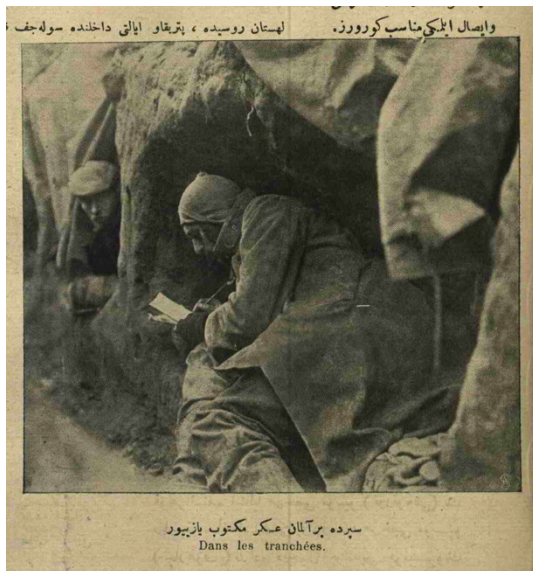
Fotoğraf 398. Edirne istihkâmâtı etrafında Türklerin kurdukları demir tellerin içinde kalmış bir beygir. Servet-i Fünun, 11 Nisan 1329 (24 Nisan 1913) Sayı: 1142



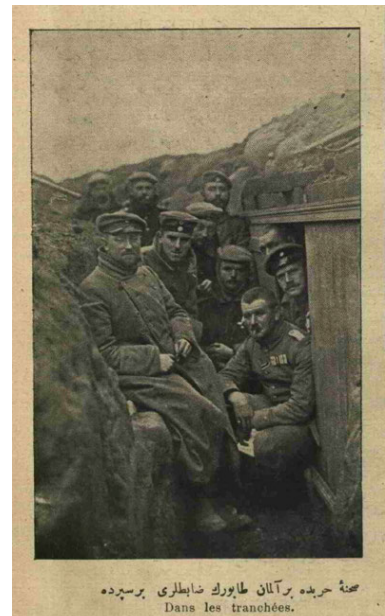
Fotoğraf 399. Alman istihkâm askerleri siperlerde çalışırken. Servet-i Fünun, 20 Teşrin-i Sani 1330 (3 Aralık 1914) Sayı: 1226



Fotoğraf 400. Alman askerlerinin siperlerde istirahati. Servet-i Fünun, 11 Kanun-i Evvel 1330 (24 Aralık 1914) Sayı: 1229



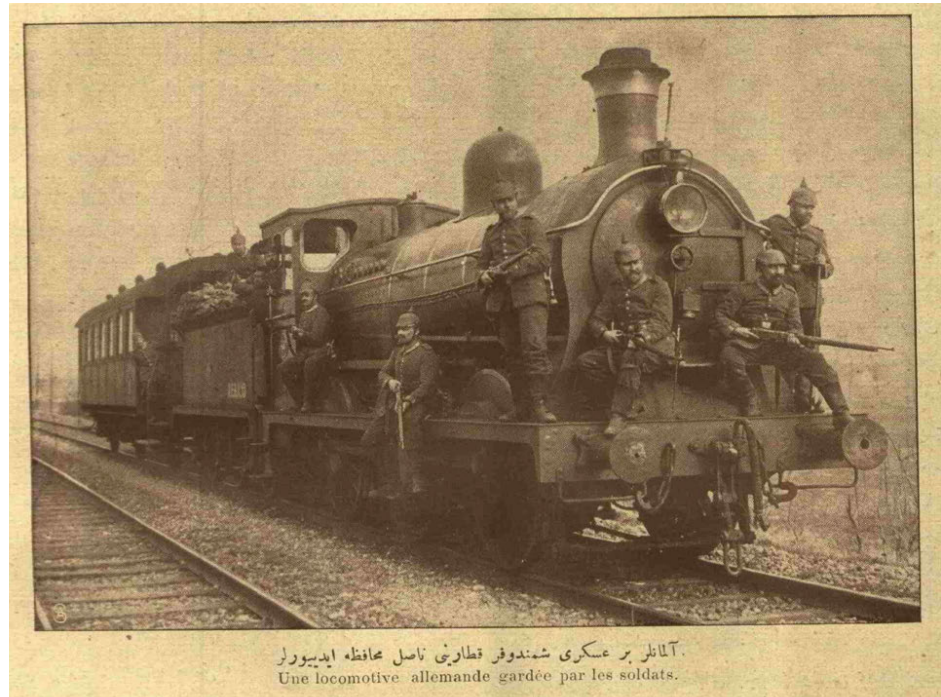
Fotoğraf 401. Siperde mektup yazan Alman askeri. Servet-i Fünun, 18 Kanun-i Evvel 1330 (31 Aralık 1914) Sayı: 1230



Fotoğraf 402. Siperde bir Alman taburu. 18 Kanun-i Evvel 1330 (31 Aralık 1914) Sayı: 1230



Fotoğraf 403. Almanlara teslim olan Ruslar. Servet-i Fünun, 8 Kanun-i Sani 1330 (21 Ocak 1915) Sayı: 1233



Fotoğraf 404. Asker tarafından korunan bir Alman lokomotifi. Servet-i Fünun, 7 Mayıs 1331 (20 Mayıs 1915) Sayı: 1250



هلال احمر هیئت صحبسی حال استراحتده

Les médecins et le personnel de l'Hôpital de Maïdos aux Dardanelles, réfugiés derrière un abri après le bombardement de leur hôpital par les alliés.

Fotoğraf 405. Çanakkale Boğazı'ndaki Eceabat Hastanesi'nin doktorları ve personeli, hastaneleri Müttefikler tarafından bombalandıktan sonra bir sığınacağın arkasına sığınıyor. Servet-i Fünun, 2 Temmuz 1331 (15 Tem. 1915) Sayı: 1258



بزم عالم والده سلطانیسی دروننده مجروحین غرانه تخصیصی اولوتان هلال احمر خسته خانه سنده برمنظره داخله

Une salle au Lycée des jeunes filles de Stamboul transformée en hôpital par la Société du Croissant-Rouge Ottoman et occupée par les blessés des Dardanelles.

Fotoğraf 406. Bezm-i Âlem Valide Sultanisi'nde hastaneye çevrilen bir alan ve Çanakkale'den getirilen yaralılar. Servet-i Fünun,



Fotoğraf 407. Feldmareşal von der Goltz, Almanya manevralarında. Servet-i Fünun, Ağustos 1330 (Ağu. 1914)

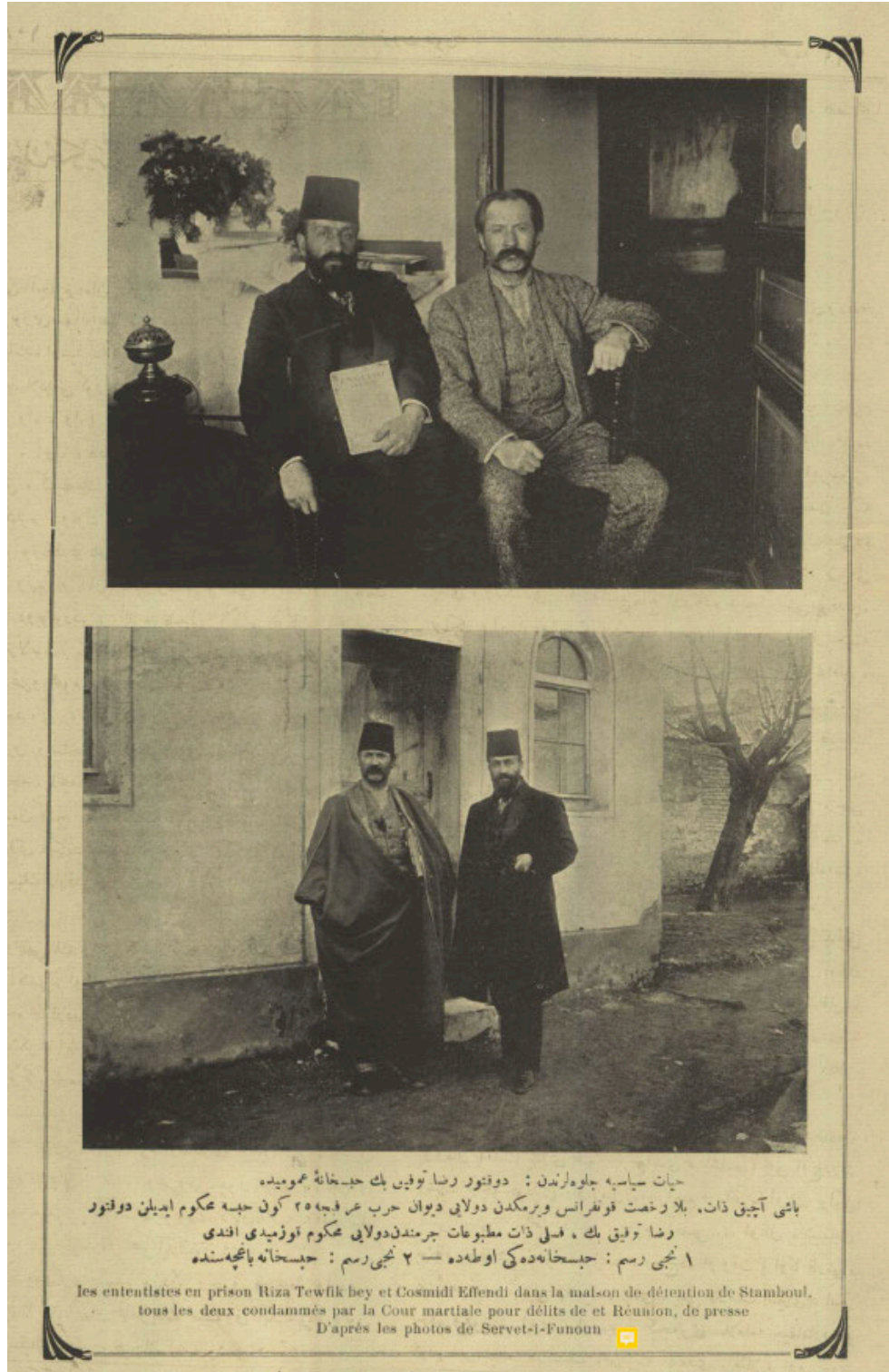


Fotoğraf 408. Yunanlı haydutlar İpsara adasında karaya çıktılar ve Sakız'dan gönderilen Osmanlı jandarması tarafından yakalandılar. Servet-i Fünun, 23 Kanun-i Evvel 1326 (5 Ocak 1911) Sayı: 1022



۱۵ سنه لك بر حیات خونخوار شقاوتدن صو کرا کینلرده استیصالنه ظفر حاصل اولان چاقیرجه لینگ
نازلیده تشهیر اولنان نعشی

Fotoğraf 409. 15 senelik bir hayat-ı hunhar şekavetten sonra geçenlerde istisaline zafer hasıl olan Çakırcalı'nın Nazilli'de teşhir olunan na'sı. Servet-i Fünun, 8 Aralık 1327 (21 Aralık 1911 Sayı: 1072



Fotoğraf 410. İtilaf Devletleri'nden olanlar hapiste. Rıza Tevfik Bey ve Kosmîdî Efendi, İstanbul'daki cezaevinde. İkisi de Askeri Mahkeme tarafından toplanma ve basın suçlarından mahkûm olmuştur. Servet-i Fünun dergisinin fotoğraflarına göre. Servet-i Fünun, Şubat 1327 (1911)



Fotoğraf 411. Rodos Valisi, İtalya'nın Madaloni şehrindeki bir hapishanede, diğer savaş esirleriyle birlikte tutulurken. Servet-i Fünun, 9 Ağustos 1328 (1912) Sayı: 1107



Fotoğraf 412. Bulgarların hin-i ric'atinde, dümdar süvari kolları tarafından rehin makamında te'minat ile yanlarına alınan ve süngü ve dipçik ile vahşiyane katl ve itlaf edilen Rumların cesetleri (Yunan muhbirinin fotoğrafından) Servet-i Fünun, Ağustos 1329 (1913)



Fotoğraf 413. Bulgar zulmü - Kara Ağaç'ta dörder dörder kollarından bağlanıp Meriç'e atılmış olan Rum ahalinin zulme uğramış cesetleri. (Tasvir-i Efkâr, Refik'in klişesi) Servet-i Fünun, Ağustos 1329 (1913)



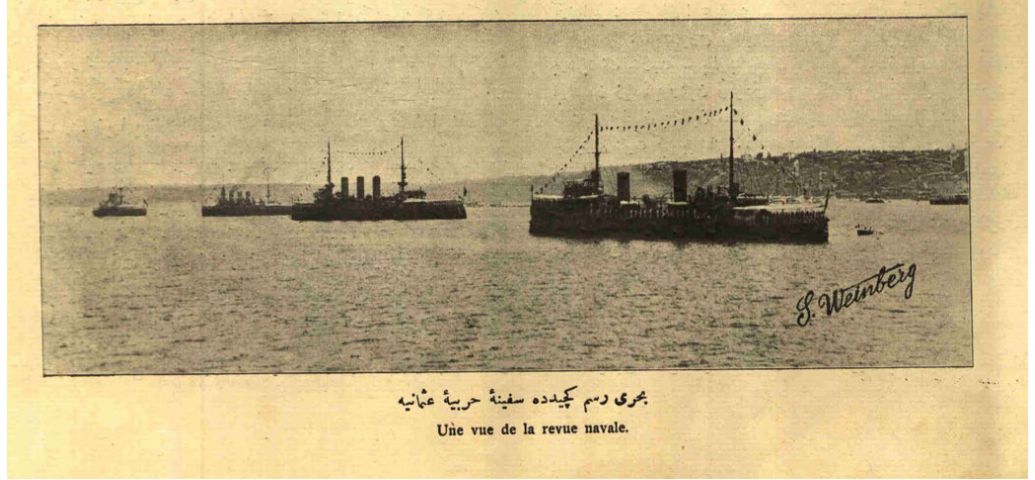
Fotoğraf 414. Bulgar zulmü - Edirne'den dört kilometre mesafede olan Yürüyüş köyünde katl edilen Osmanlı Esirlerinin cesetleri (Tasvir-i Efkâr, Refik'in klişesi) Servet-i Fünun, Ağustos 1329 (1913)



Fotoğraf 415. Avusturya'daki Sırp mahkumlar ve mülteciler. Servet-i Fünun, 9 Teşrin-i Evvel 1330 (22 Ekim 1914) Sayı: 1220



Fotoğraf 416. Erzurum'da Rus mahkumlar. Servet-i Fünun, 1 Kanun-i Sani 1330 (14 Ocak 1915) Sayı: 1232



Fotoğraf 417. Bahri resm-i geçitte sefine-i harbiye-i Osmaniye. Servet-i Fünun,

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET İMGESİ

2.2.1. Kadınların Görünürlüğü ve İstihdamı



Fotoğraf 418. İstanbul'da savaş karşıtı gösteri. Servet-i Fünun, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912)
Sayı: 1114



Fotoğraf 419. Sultanın geçiş güzedrgahında Hereke fabrikası işçileri. Servet-i Fünun, 11 Haziran 1325 (24 Haz. 1909) Sayı: 942



Fotoğraf 420. Yaralılar için çabalayan Kızılay kadınları heyeti ve Kızılay ikinci başkanı Doktor Besim Ömer Paşa Servet-i Fünun, 28 Mayıs 1331 (10 Haz. 1915) Sayı: 1253



Fotoğraf 421. Fransa elçiliğinde yaralı Osmanlı askerleri için çalışan Fransız kadınlar.
Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912)



Fotoğraf 422. Kadirga Hastanesi 16 numaralı koğuştaki Baronne de Rosaine ve Doktor Sami Bey.
Servet-i Fünun, 3 Kanun-i Sani 1328 (16 Ocak 1913) Sayı: 1128



Fotoğraf 423. Kızılaya hizmet etmek için Rusya'dan gelen dört genç müslüman. Servet-i Fünun, 10 Kanun-i Sani 1328 (23 Ocak 1913)



Fotoğraf 424. Kadirga hastanesindeki yaralı Osmanlı askerleri. Servet-i Fünun, Kanun-i Evvel 1328 (Aralık 1912)



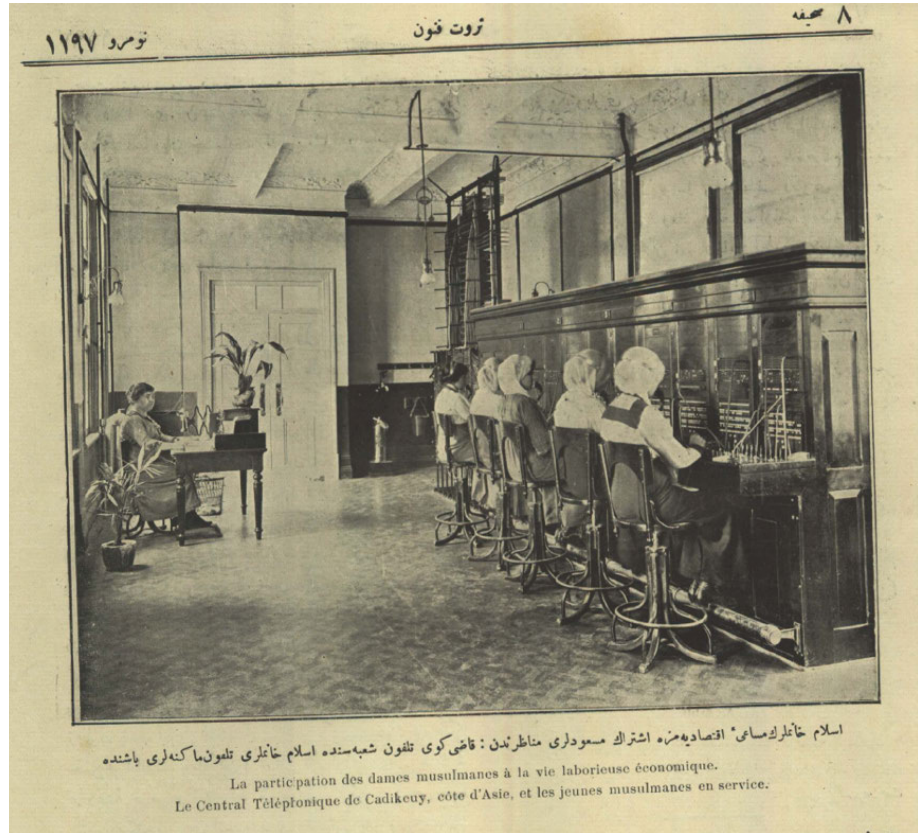
Fotoğraf 425. Kızılay'ın ilk Türk kadın hemşireleri. Servet-i Fünun, 25 Teşrin-i Evvel. 1330 (7 Kasım 1914) Sayı: 1118



Fotoğraf 426. Edirne'de Kızılay hastahanesi için çalışan hanımlar. Servet-i Fünun, 26 Eylül 1329 (9 Ekim 1913) Sayı: 1166



Fotoğraf 427. İstanbul telefon idaresi personeli, kadroda ilk kadın Türk telefon memurları da yer alıyor. Servet-i Fünun, 20 Mart 1330 (2 Nisan 1914) Sayı: 1191



Fotoğraf 428. Müslüman kadınların ekonomik hayata katılımı. Kadıköy telefon santralinde çalışan genç müslüman kadınlar. Müslüman kadınların iş hayatına katılımına güzel bir örnek oluşturuyor. Servet-i Fünun, 1 Mayıs 1330 (14 Mayıs 1914) Sayı: 1197



Fotoğraf 429. Türk kadınları, Kızılay Hanımlar Komitesi tarafından yönetilen atölyelerde askerlerimiz için kışlık giysiler hazırlıyor. Servet-i Fünun, 9 Teşrin-i Evvel 1330 (22 Ekim 1914) Sayı: 1220



Fotoğraf 430. Sivas Kızılay Hastanesi çalışanları. Kardeşlerimiz iki senedir Doğu cephesinde sağlık hizmetine destek oluyor. Servet-i Fünun, 4 Ağustos 1332 (17 Ağustos 1916) Sayı: 1313



Fotoğraf 431. Kız Meslek Lisesi Hastanesi'nde
ameliyat olan bir hastaya ilk kez bir Türk hemşire pansuman
yapıyor: Servet-i Fünun, 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915)
Cilt: 49/ 1249



پارسك ، شيمادى پك نظر فريب عدايدىلن تووالترىدىن .

Fotoğraf 432. Paris'in, şimdi pek garip addedilen tuvaletlerinden. Servet-i Fünun, 2 Eylül 1326 (15 Eylül 1910) Cilt:39/1006



اناھ مخصوص آمرىقان قوللىنىك مديرهسى دوقتور ميس پاترىق

Fotoğraf 433. İnasa mahsus Amerikan Koleji'nin müdiresi Doktor Miss Patrick Servet-i Fünun, 4 Temmuz 1329 (17 Tem. 1913) Sayı: 1154



اركىككە قادىنك مساوات حقوق ادعاسى : انكلىزەدە سوفرژەتلەر : داخايە ئاظرىنى ئىربە جرات ايدىن برسوفرژەتك توقىق

Fotoğraf 434. Erkeğin kadının müsavat-ı hukuku iddiası: İngiltere'de süfrajette: Dahiliye nazırını darbe cüret eden bir süfrajentin tevkifi. Servet-i Fünun, 21 Kanun-i Evvel 1326 (3 Ocak 1910) Sayı:1019



لوندەدە سغره جتلر - برسفره جتك پوليسلار طرفىدىن توقىق

Fotoğraf 435. Londra'da süfrajette - Bir süfrajentin polis tarafından tevkifi. Servet-i Fünun, Haziran 1330 (1914)

EK 3. KATALOG 3

3. RESİMLİ KİTAB

3.1. POLİTİK İMGELEM ve PROPAGANDA

3.1.1. Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi



Fotoğraf 436. Saltanat Veliahdı Reşad Efendi Hazretleri. Foto: Apollon. Resimli Kitab, Ekim 1324 (1908) Cilt 1 Sayı:2



Fotoğraf 437. Sultan Mehmed Han-ı Hamis Hazretleri.
Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909)



Fotoğraf 438. Sultan Mehmed Han Hamis hazretlerinin Ayasofya'ya ilk Cuma selamlığı. Resimli
Kitap, Haziran 1325 (1909) Cilt 2



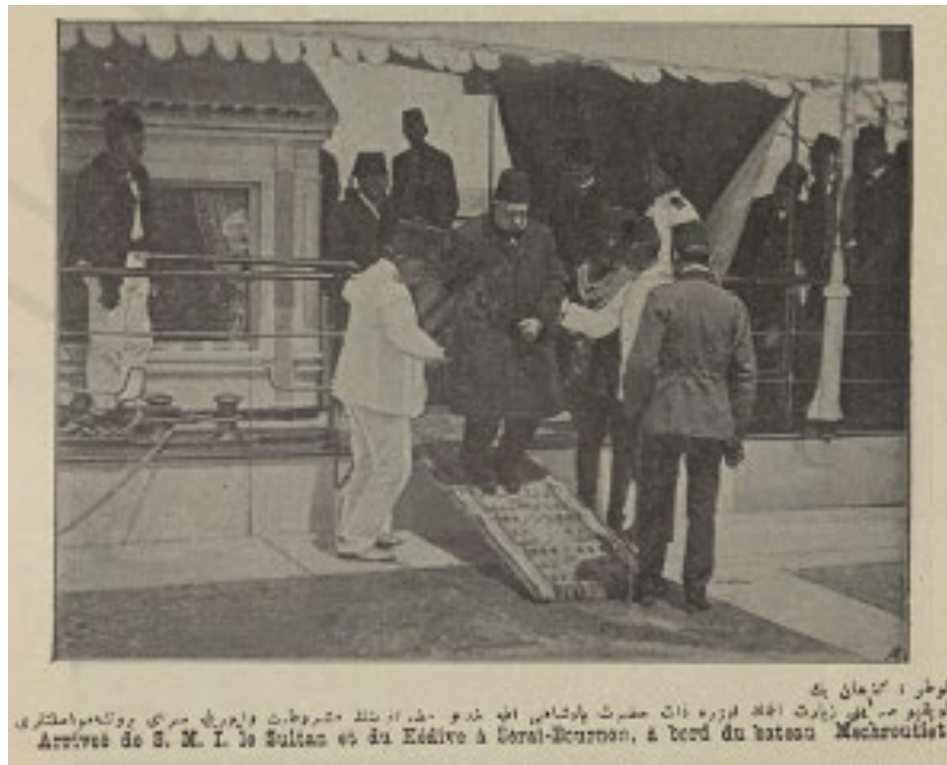
Fotoğraf 439. Padişahın Hereke'ye seyahat-i hümayunları. Resimli Kitab. Haziran 1325 (Haz. 1909)



Fotoğraf 440. Kılıç Alayı resimlerinden: Padişah hazretleri arabasında. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 441. Sultani karşılamaya Hereke'ye gelen köy ahalisi. Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909)



Fotoğraf 442. Hazreti padişahın ve Hidiv hazretlerinin Meşrutiyet Vapuru ile Topkapı Sarayı'nı ziyaret etmek üzere Sarayburnu'na varışı. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Ağustos 1325 (1909)



Fotoğraf 445. İzmit seyahati münasebetiyle: Zat-ı hazret-i padişahın Haydarpaşa'ya gelişi. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Kasım 1325 (1909)



Fotoğraf 446. İzmit seyahati münasebetiyle: Zat-ı hazret-i padişahın İzmit'e dönüşü. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Kasım 1325 (1909)



Fotoğraf 447. Sultan Hazretleri'nin Harp Akademisi'nden dönüşü. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab. Eylül 1325 (1909)



لس مبعوثك كسادى مناظرى دن : ذات حضرت پادشاهيك چراغان سراپنه دواصلتري
Arrivée de S. M. I. le Sultan au nouveau parlement.



ذات حضرت پادشاهيك چراغان سراپنه دواصلتري اناجده رسم تعطيلي اينا ايدين
وكلا ايله احمد رضا بك اتدي
Ahmed Rıza Bey et les ministres attendant le retour de S. M. I. le Sultan.

Fotoğraf 448. Üst: Sultan'ın yeni Meclis-i Mebusan'a gelişi. Alt: Ahmet Rıza Bey ve bakanlar Sultan'ın dönüşünü beklerken. Resimli Kitab, Aralık 1325 (1909/1910) Cilt 3



Fotoğraf 449. Bulgar Kralı şerefine icra olunan resmî geçit esnasında zat-ı hazret-i padişah ile Kral hazretlerinin çadır önünde görüşmesi. (Arkadaki zat tercüman Galib Paşa'dır) Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab. Mart 1326 (1910)



Fotoğraf 450. Sultan'ın Bulgaristan Kralı ve Kraliçesini karşılamak üzere Sirkeci'ye gelişi. Resimli Kitab, Mart 1326 (1910) Cilt 3



Fotoğraf 451. Padişah hazretlerinin Sultanahmet Camisi'ne mevlid sebebiyle ziyareti.
Resimli Kitab. Foto: Kenan Bey. Mart 1326 (Mart 1910)



Fotoğraf 452. Üst sıra: 1-Geçit töreni yapan itfaiyeciler. Foto:Sebah ve Joaillier 2-Sırbistan Kralı
onuruna düzenlenen askeri geçit töreni sırasında Özgürlük Tepesi'nde geçit yapan süvariler. Foto:Sebah
ve Joaillier

Alt sıra: 3-Sultan'ın ve Kral'ın Hürriyet Tepesi'ne gelişi. Foto: Febus. 4-Sultan hazretleri Sultan'ın ve
Sırbistan Kralı'nın askeri geçidi çadırlarından izleyişi. Foto: Febus. Resimli Kitab, Nisan 1326 (1910)



Fotoğraf 453. Sultan hazretleri ve veliahtı Sirkeci'deki çadırlarında Sırbistan Kralı'nı beklerken. Foto: Sebah Joaillier. Resimli Kitab, Nisan 1326 (1910)



Fotoğraf 454. Sultan hazretleri ve kral hazretleri Dolmabahçe Sarayı Hümayunu'na gitmek üzere Sirkeci'deki çadırdan Söğütlü vapuruna giderken. Foto: Sebah ve Joaillier. Resimli Kitab, Nisan 1326 (1910)



Fotoğraf 455. Sultan Hazretleri ve maiyeti, Beylerbeyi'ndeki imparatorluk ziyafeti. Orada hazır bulunan Sebah Fotoğrafhanesi memurinine fotoğrafın çekilmesi için bizzat Sultan tarafından izin verilmiştir. Resimli Kitab, Ağustos 1326 (1910)



Fotoğraf 456. Zat-ı şahanenin Seyitler'de vagondan inmeleri. Foto: Sebah. Resimli Kitab, Eylül 1326 (1910)



Fotoğraf 457. Sultan'ın İşkodra'ya Sélamlik için gelişi. Resimli Kitab, Nisan 1327 (1911)



Fotoğraf 458. Sultan hazretleri tarafından İşkodra'daki Selamlık'a yapılan ziyaret. Resimli Kitab. Nisan 1327 (1911)



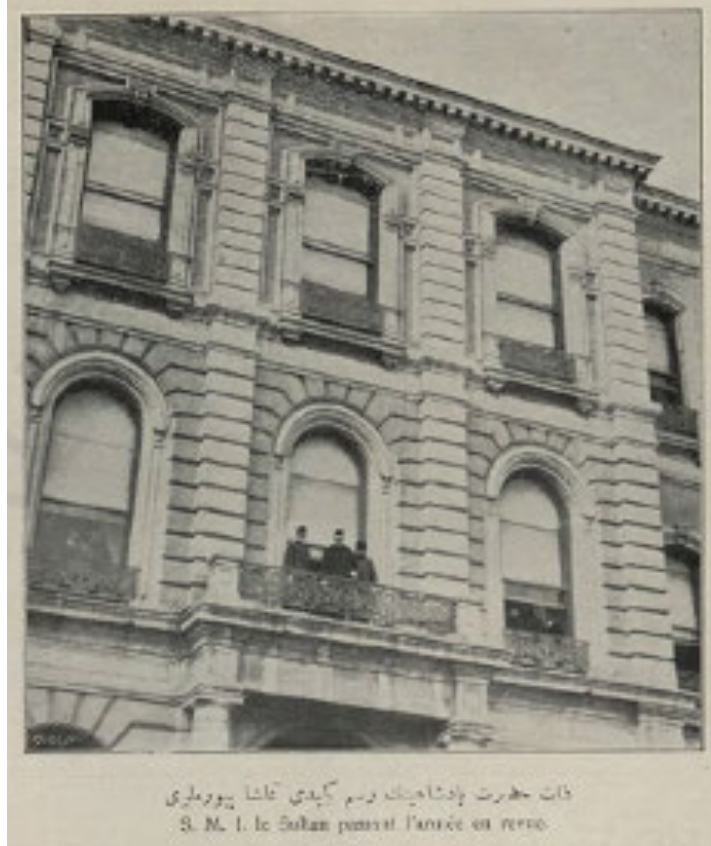
Fotoğraf 461. Sultan hazretlerinin Selanik'te kışla-i hümayun ziyareti günü istasyonda toplanan kalabalığı selamlıyor. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 462. Sultan hazretleri yolculuk günü istasyonda toplanan kalabalığı selamlıyor. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 463. Sevgili padişahımız Sultan Mehmed Han Hamis hazretleri.
Foto: Apollon. Matbaa-i Hayriye ve Şürekası. Resimli Kitab, Mayıs 1327
(1911)



Fotoğraf 464. Sultan resmi geçit yapan orduyu izliyor. Resimli Kitab, Eylül
1328 (1912)

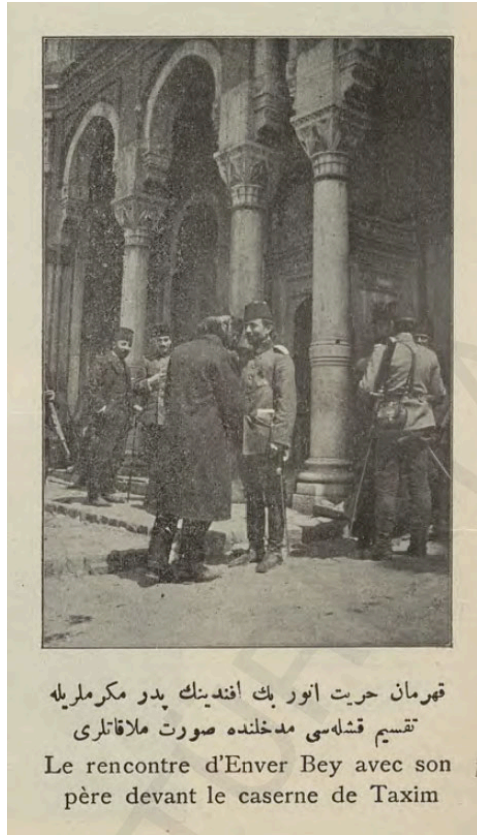
3.1.2. Bir Kahraman Olarak Siyasi ve Askeri Liderler



Fotoğraf 465. Soldan sağa üst sıra: Şehzade Mehmed Ziyaeddin Efendi, Reşat Efendi oğlu. Şehzade Necmettin Efendi, Reşat Efendi oğlu. Soldan sağa alt sıra: Şehzade Nihad Efendi, Selahattin Efendi oğlu. Şehzade Ömer Hilmi Efendi, Reşat Efendi oğlu. Sağ sayfada: Selahattin Efendi, Resimli Kitab, Ekim 1324 (1908) Cilt: 1 Sayı 2



Fotoğraf 466. Soldaki fotoğraf: Cavid Bey. Selanik ticaret okulu müdürü, adayılığını koydu. Ortadaki fotoğraf: Enver bey. Hürriyet'in elde edilmesinde büyük hizmet eden, İttihat ve Terakki komitesinden. Sağdaki fotoğraf: Zühdi bey. Yeni Evkaf muhasebecisi. Resimli Kitab, Ekim 1324 (1908)



قهرمان حریت انور بك افنديك پدر مكرمليہ
تقسیم قشہسى مدخلندہ صورت ملاقاتلری
Le rencontre d'Enver Bey avec son
père devant le caserne de Taxim

Fotoğraf 467. Taksim kışlası'nda Enver Bey ve babasının karşılaşması.
Mayıs 1325 (1909)



مجر وحين عسكریہ اهدا بیوزیلان ساعتلك توزیعندن اول
Avant la distribution des montres aux blessés à l'Hopital des enfants à Chichli

Fotoğraf 468. Şişli Hastanesi'ndeki yaralı çocuklara saat dağıtımından önce. Haziran 1325
(1909) Cilt 2



Fotoğraf 469. Osmanlı milletvekillerinin Londra'daki Kraliyet Sarayı'ndan çıkışı. Talat bey, Ubeydullah Efendi. Resimli Kitab. Ağustos 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 470. Kosova'daki askerlerin komutanı olarak atanan general Şevket Paşa. Resimli Kitab, Nisan 1326 (1910) Cilt 4



Fotoğraf 471. Kosova Ordusu'nun komutanı Albay Hasan Tahsin Bey. Ekim 1326 (1910) Cilt 4



Fotoğraf 472. Osmanlı Elçiliğinin personeli Paris'e varışında saltanat veliahtı Yusuf İzzettin Efendi'yi karşılıyor. Resimli Kitab. Haz. 1326 (1910)



Fotoğraf 473. Trablusgarp kuvvetlerinin komutanı, kahraman Neşet Bey. Resimli Kitab, Kasım 1327 (1911)



Fotoğraf 474. Edhem Paşa, Tobruk komutanı. Resimli Kitab, Aralık 1327 (1911)



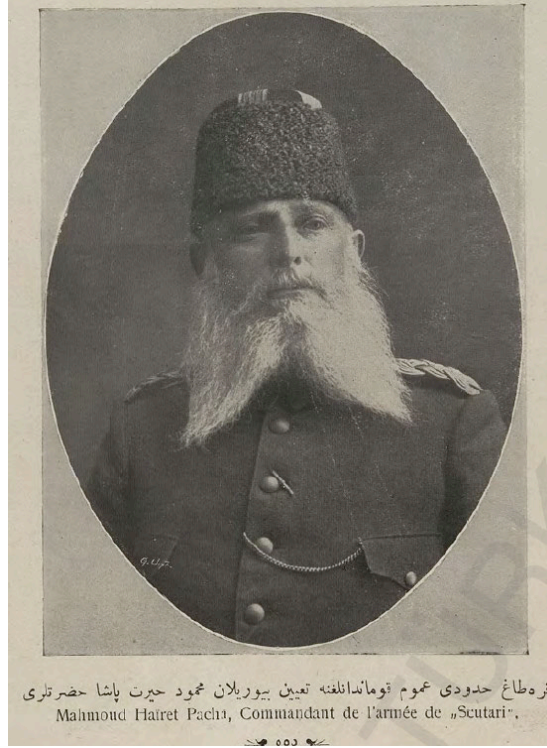
Fotoğraf 475. Said Halim Paşa yeni Devlet Şurası başkanı. Foto: Phebus. Resimli Kitab, Şubat 1327 (1912)



Fotoğraf 476. Sadrazam Gazi Ahmet Muhtar Paşa hazretleri. Resimli Kitab, Haz. 1328 (1912)



Fotoğraf 477. Sadrazam ve Şeyhülislam'ın Sirkeci iskelesi'ne gelişleri. Resimli kitab, Haz. 1328 (1912)



Fotoğraf 478. İşkodra komutanlığına atanan Mahmut Hayret Paşa hazretleri.
 Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 479. Memleketimizin kalkınmasına katkıda bulunmasını istediğimiz
 etkin ve öncü şahsiyetlerden biri yeni Nafia Nazırı Cemal Paşa. Resimli
 Kitab, Ağustos-Eylül 1329 (1913)



Fotoğraf 480. milletvekilleri en büyük vatanseveri merhum Mithatpaşa. Resimli Kitab, Eylül 1324 (1908) Cilt: 1



Fotoğraf 481. Hürriyet kahramanı Niyazi Bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909)



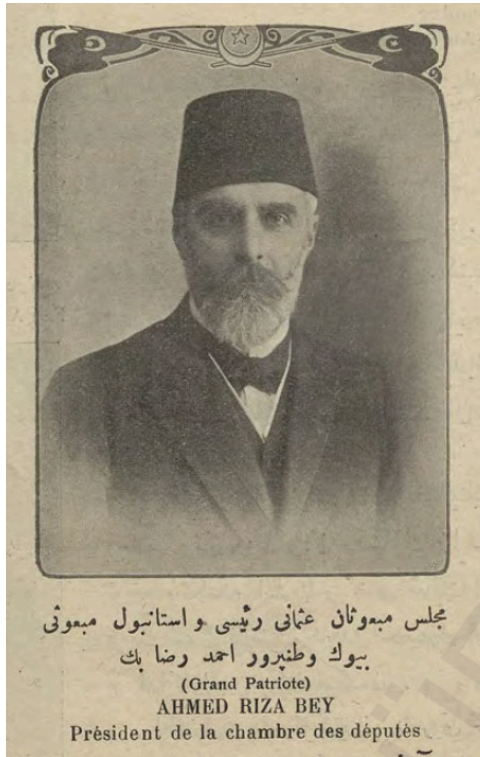
Fotoğraf 482. Rauf Paşa- Niyazi Bey- Enver Bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909)



Fotoğraf 483. Bir, iki ve üçüncü Ordu genel müfettişi ve Hareket Ordusu Kumandanı Mahmud Şevket Paşa. Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 484. Hürriyet kahramanı Enver Bey. Resimli Kitap, Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 485. Meclis başkanı ve İstanbul milletvekili büyük vatansever Ahmet Rıza Bey. Resimli Kitap, Tem. 1325 (1909)



Fotoğraf 486. Taşkışla'da şehit olan Erkân-ı Harp Binbaşısı vatansever Merhum Muhtar Bey. Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 487. Hürriyet kahramanı kolağası Niyazi Bey. Temmuz 1325 (1909)



Fotoğraf 488. Hürriyet kahramanı Binbaşı Enver Bey Temmuz 1325 (1909)



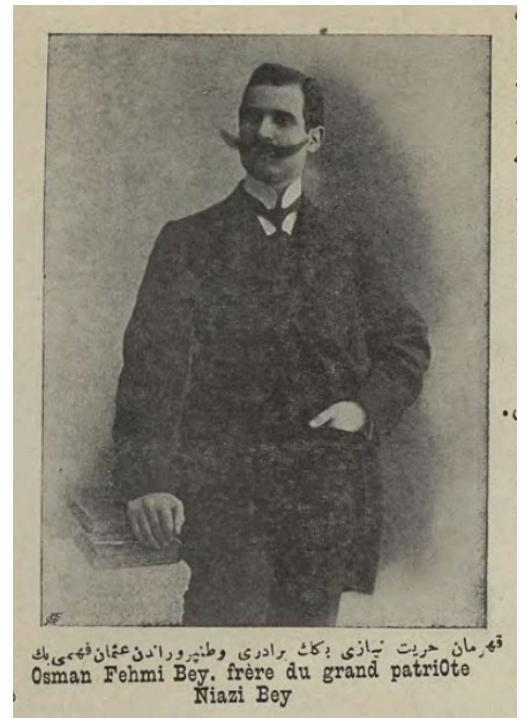
Fotoğraf 489. 10 Temmuz'un büyük ve fedakâr kahramanı milleti karanlıktan kurtaran, ebediyen şerefli savaşçı Niyazi Bey. Tem. 1326 (1910)



Fotoğraf 490. 10 Temmuz'un büyük ve fedakâr kahramanı, cesareti ve vatanseverliği ile milletin hak ve egemenliğin yüce'ten, ebediyen şerefle anılacak mücahit Enver Bey. Temmuz 1326 (1910)



Fotoğraf 491. Merhum Ali Kabouli Bey. Eylöl 1325 (1909)



Fotoğraf 492. Hürriyet kahramanı Niyazi Bey'in kardeşi vatansever Osman Fehmi Bey.



Fotoğraf 493. Ali Kabouli Bey'i cesurca savunan kahramanlar. Eylöl 1325 (1909)



Fotoğraf 494. Bahriye Nazırı Mahmud Muhtar Bey Efendi. Kanun-i Sani- Şubat 1326 (Ocak-Şub. 1910)



Fotoğraf 495. Ölümsüz Osmanlı İmparatorluğu'nun zaferi Mahmut Şevket Paşa. Tem. 1326 (1910)



Fotoğraf 496. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndan Enver Bey ve iki arkadaşı. Resimli Kitab, Eylül 1324 (1908)



Fotoğraf 501. Mücahit Halil Bey. Yanındaki savaş köpeği italyanlardan kurtuldu. Mayıs 1328 (1912)



Fotoğraf 502. Edirne'nin büyük ve asil kahramanı Şukrî Paşa. Teşrin-i Sani- Kanun-i Evvel 1328 (Kas-Aralık 1912)



Fotoğraf 503. 12 yaşında olmasına rağmen gönüllü olarak orduya katılan küçük bir kahraman. Şubat-Mart 1329 (1913)



Fotoğraf 504. Büyük vatanseverler Niyazi Bey, Ömer Naci Bey ve Eyüp Sabri Bey Manastır'da. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911) Cilt 5



Fotoğraf 505. Kahraman Niyazi Bey ve beraberindekiler. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)



انور پاشا نك اى بى بر فوطوغرافى
(فوطو : بوس)

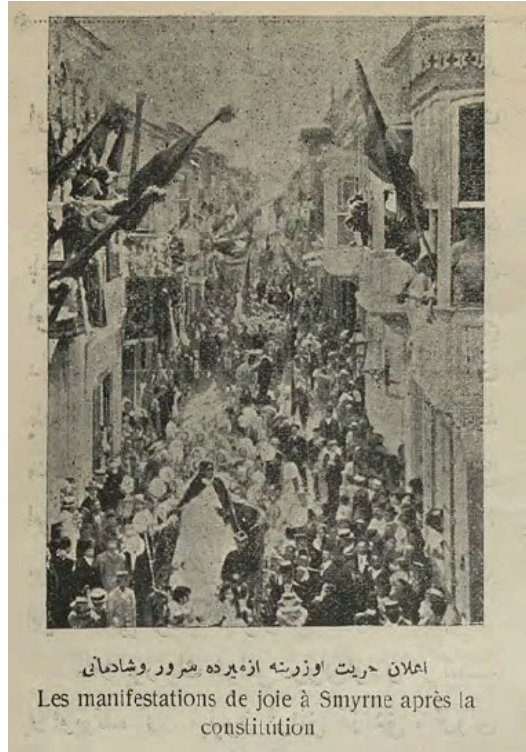
Fotoğraf 506. Enver Paşa'nın en yeni fotoğraflarından biri.
Foto: Febus. Resimli Kitab, Ağustos-Eyül 1329 (1913)



حربيه ناظرى انور پاشا حضرتلى — بر برق خاطف سردتيله ادرنه بى استردادى
متعاقب ادرنه دائره عسكريه سنده آلتان رسملى (مشاراليك بنگازى محاربى
اشاننده كوتندن تحفظ ايچون عسكرى كيدىكى سربوشى لابس اوله رق
يوسف رازى بك اندى به آلديردقلى بر فوطوغرافيدن)

Fotoğraf 507. Harbiye Nazırı Enver Paşa. Edirne Askeriyesi'nde çekilen fotoğrafları. Yusuf Razi Bey'in Bingazi Savaşı'nda askerlerin güneşten korunmak için giydiği başlıkla çektiği fotoğraf. Ağustos-Eyül 1329 (1913)

3.1.3. Halkın Katılımı ve İlgisi



Fotoğraf 508. İzmir 'de Hürriyet'in ilanı için yapılan sevinç gösterileri, Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908)



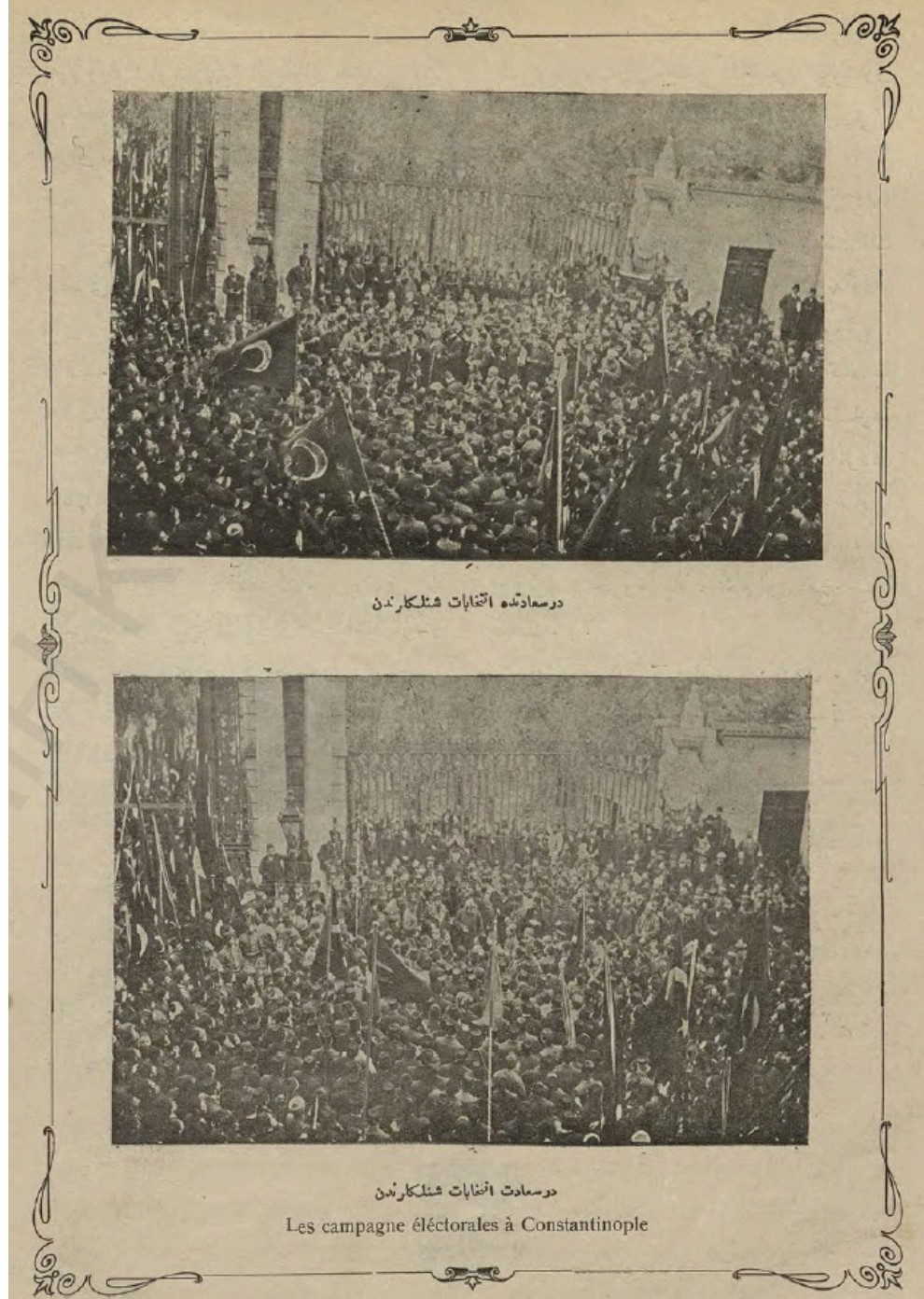
Fotoğraf 509. İngiltere Büyükelçiliğinin önünde eylem. Foto: Aigle. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908)



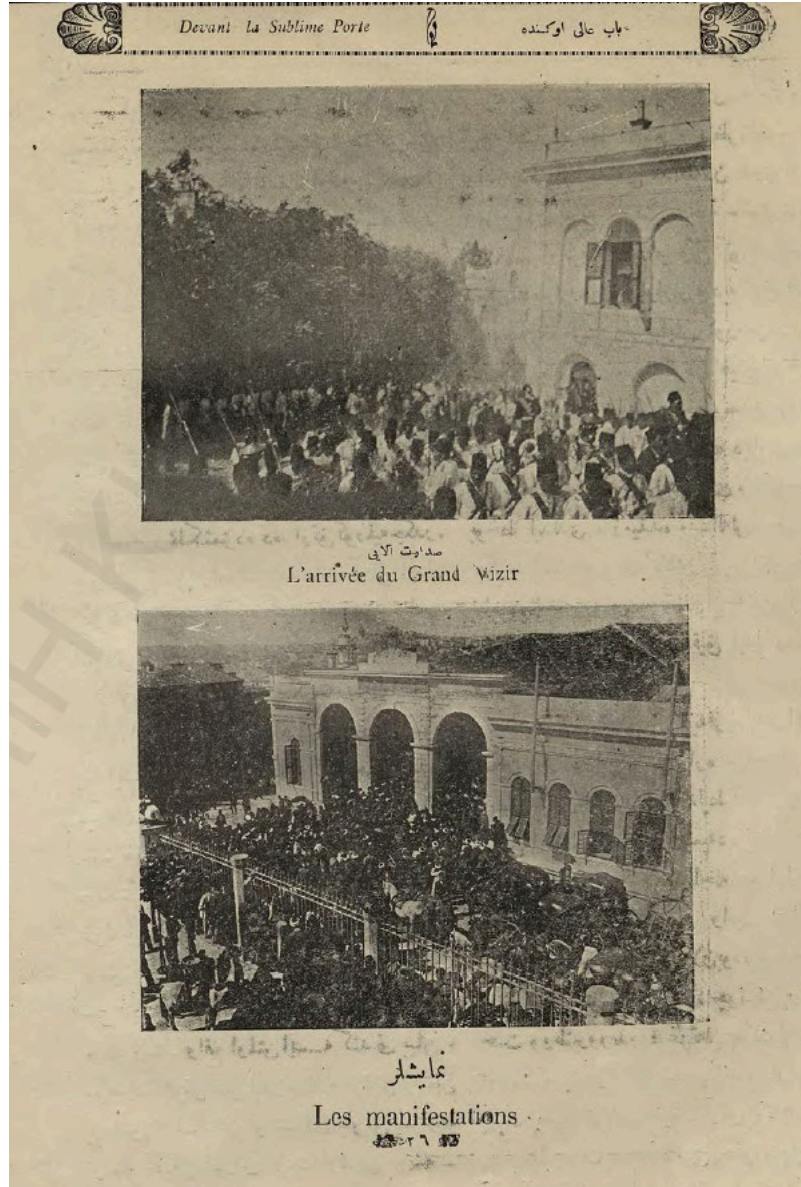
Fotoğraf 510. Özel fotoğraflımızdan: Beyoğlu'nda Avusturya ve Bulgaristan karştı gösteriler. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel 1324 (Ekim 1908)



Fotoğraf 511. Dersaadet'te Seçim. Beyoğlu'ndaki Sultani Mektebi önünde seçim toplantısı. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1324 (Aralık 1908)



Fotoğraf 512. Dersaadet'te seçim şenliklerinden. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1324 (Aralık 1908)



Fotoğraf 513. Üst Foto: Bab'ı Ali önünde Sadaret Alayı. Alt Foto: Gösteriler.
Resimli Kitab, Eylül 1324 (1908) Cilt: 1



Fotoğraf 514. Bosna-Hersek'in Avusturya'ya ilhakı üzerine Boşnak Müslüman nüfusun Avusturya'ya karşı protesto gösterileri. Resimli Kitab, Ekim 1324 (1908)



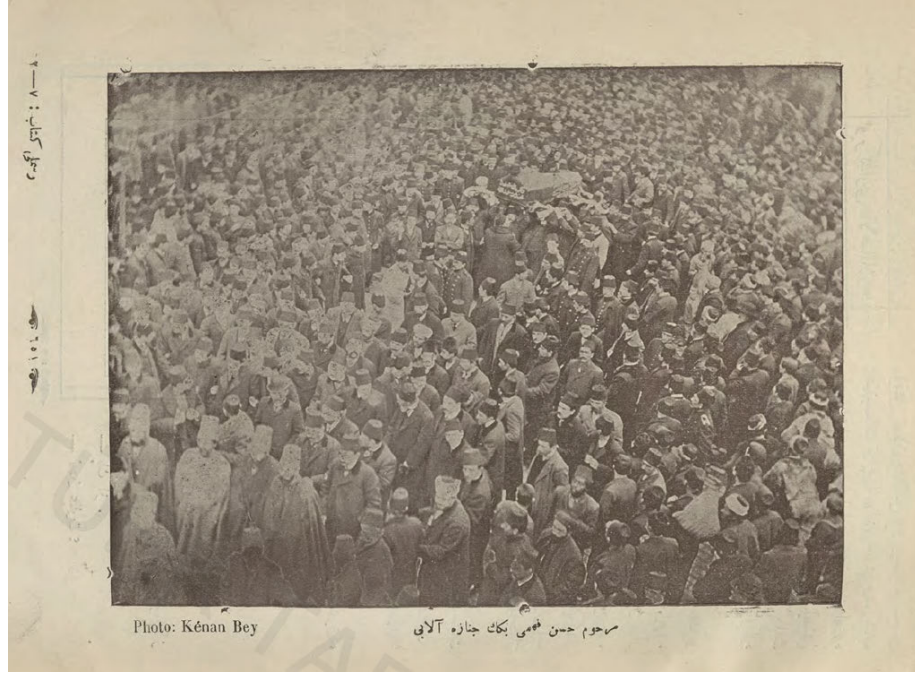
Fotoğraf 515. Dersaadet'te Seçim: Beyoğlu sandıklarının ana caddede mührü. Aralık 1324 (1908/1909) Cilt: 1 Sayı: 4



Fotoğraf 516. İstanbul'da seçimler: Galatasaray lisesinin bahçesinde. Resimli kitab, Aralık 1324 (1908/1909) Cilt: 1 Sayı: 4



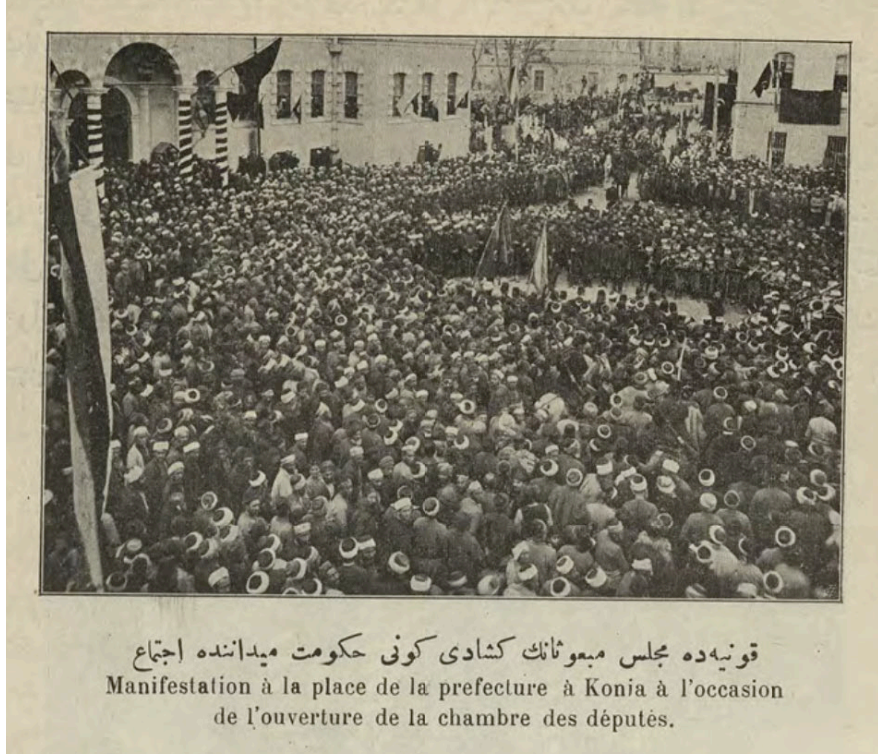
Fotoğraf 517. Sultan Ahmed'de basın kanununa karşı eylem. Resimli Kitab, Mart 1325 (1909) Cilt: 1



Fotoğraf 518. Merhum Hasan Fehmi Bey'in cenaze alayı. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909) Cilt: 1



Fotoğraf 519. Köprü üzerinde meçhul biri tarafından katl edilen Serbesti gazetesi başyazarı merhum Hasan Fehmi Bey'in cenazesi. Foto: Kenan bey. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909) Cilt: 1



Fotoğraf 520. Konya'da Meclis-i Mebusan'ın açılış günü hükümet meydanında tepki gösterileri. Resimli Kitab, Haziran 1325 Cilt 2



Fotoğraf 521. Meclis-i Mebusan'ın resmi açılış günü Aydın'da hükümet konağı önünde konuşma. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909) Cilt: 1



Fotoğraf 522. Girit ve Girit'teki kardeşlerimiz için- İzmir'de düzenlenen önemli bir mitingde konuşmacılar. Foto: Halim. Resimli Kitab, Ekim 1327 (1911) Cilt 6



Fotoğraf 523. Girit adası için İzmir'de düzenlenen büyük bir miting. Foto: Halim. Resimli Kitab, Ekim 1327 (1911) Cilt 6



Fotoğraf 524. Topkapı Sarayı'na götürülen Kâbe örtüsünün Ayasofya Meydanı'ndan geçişi. Resimli kitab, Mayıs 1328 (1912) Cilt 7



Fotoğraf 525. Darülfünun öğrencilerinin savaş yanlısı gösterileri- Bab-ı Ali Caddesi'nden geçerken. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 526. Sultanahmet Meydanı'nda savaş lehine gösteriler. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 527. Sirkeci garında askeri trenin ayrılışını vatansever halkın uğurlaması. Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 528. Sultanahmet Meydanı'nda savaş lehine gösteriler. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 529. El-Münted-ül Edebi Kulübü mensuplarının savaş yanlısı gösterileri-Köprübaşı'ndan geçerlerken. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912) Cilt 8



فوتو: فريد
نمایشلرده اتحاد و ترقی هیئت مرکزی اعضاسندن برذاتک نطق ایراد ایتی
Un unioniste prononçant un discours pendant un manifestation.

Fotoğraf 530. İttihat ve Terakki Merkez Komitesi üyesi gösterilerde konuşma yapıyor. Eylül 1328 (1912)



فوتو: رشید بك
قبل الحرب سلطان احمد میدانده اتحاد و ترقی قلوبلرینک حرب لهنده نمایشلری
La manifestation des unionistes devant la Mosquée „Sultan Ahmed“.

Fotoğraf 531. İttihat ve Terakki Kulüplerinin Sultan Ahmed Meydanı'nda savaş yanlısı gösterileri.
Foto: Reşit Bey. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912) Cilt 8



Fotoğraf 532. Kâmil Paşa hükümetinin devrilmesiyle sonuçlanan Bab-ı Ali olayı- Bab-ı Ali merdivenlerine ihtilal bayrakları çekilirken. Teşrin-i Sani- Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912/ 1913) Cilt 8



Fotoğraf 533. Bab-ı Ali olayı- Sadrazamlık önündeki kalabalık. Teşrin-i Sani- Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912/ 1913) Cilt 8

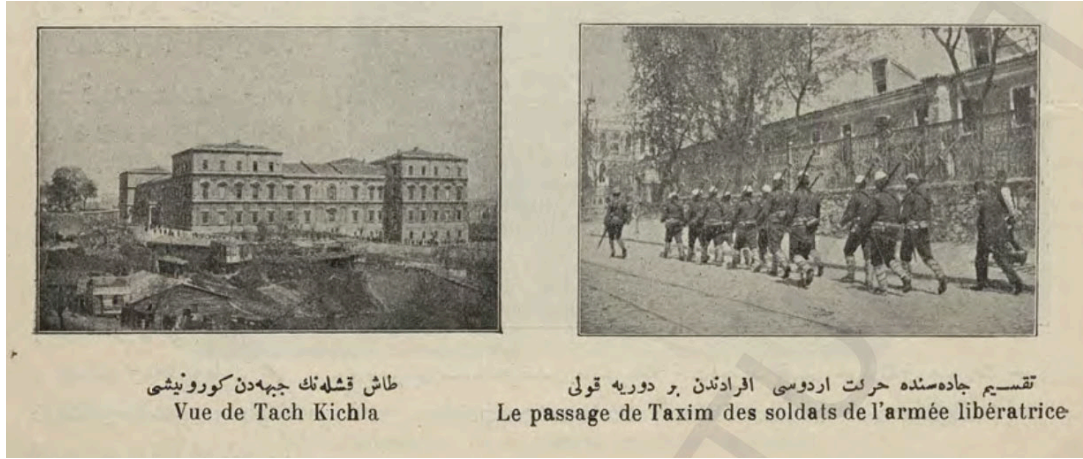


Fotoğraf 534. Üstadın cenaze alayı Ayasofya'dan geçiyor. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Ağustos-Eylül 1329 (1913) Cilt 9



Fotoğraf 535. Osmanlı Bağımsızlık şenlikleri- Saygıdeğer Dahiliye Nazırı Talat Bey, Bab-ı Ali'nin önünde gelecek heyete hitap eden bir konuşma yapıyor. Resimli Kitab, Ağustos-Eylül 1329 (1913)

3.1.4. Toplumsal Hareketlerin ve Olayların İmgesi



Fotoğraf 536. Taşkışla cepheden görünüm. Sağdaki foto: Taksim caddesinde Hareket Ordusu mensuplarının bir devriye kolu. Mayıs 1325 (1909) Cilt 2



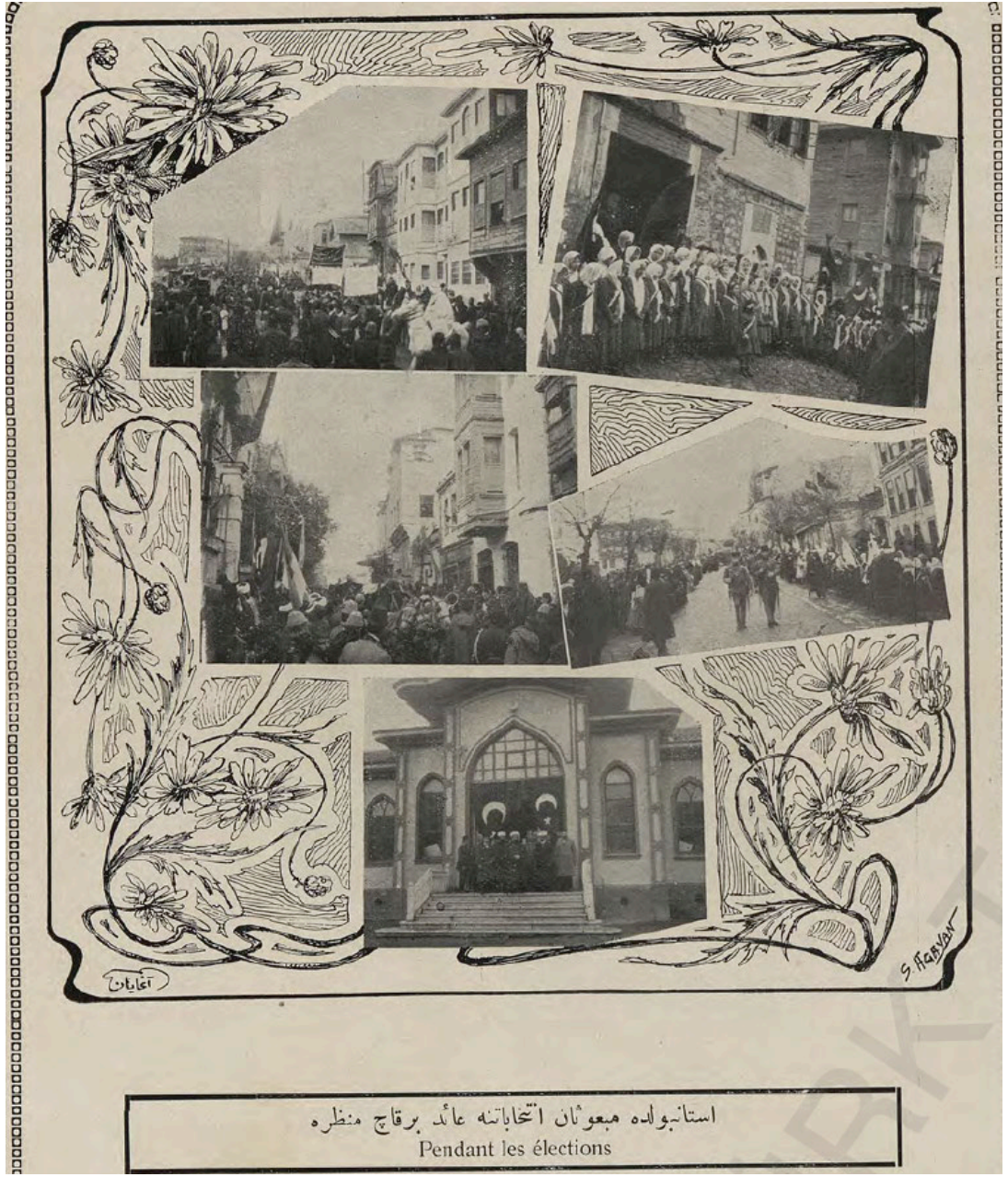
Fotoğraf 537. Taksim Kışlası'nda hürriyet kahramanları Enver ve Niyazi Bey. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 538. Ermeni vatandaşlarımızın kilise seçme hakkını elde etmelerinin 50. yıldönümü dolayısıyla 30 Mayıs 1910 tarihinde Yedikule Ermeni Hastanesi bahçesinde düzenlenen şenliklerden bir kare. Ağustos 1326 (1910/11)



Fotoğraf 539. Sultan'ın geliş günü Hürriyet Meydanı'nda Entim Kulübü önündeki gösteriler. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911) Cilt 5



Fotoğraf 540. İstanbul'daki meclis seçimlerine ilişkin bazı görüntüler. Nisan 1328 (1912) Cilt 7



Fotoğraf 541. Sultanahmet Camii'nin önüne yığılmış, yangında zarar görmüş eşyalar. Resimli kitap, Mayıs 1328 (1912)



Fotoğraf 542. Orman Nezareti'nin önünde. Yangınzedeler ve eşyaları. Resimli Kitap, Mayıs 1328 (1912)



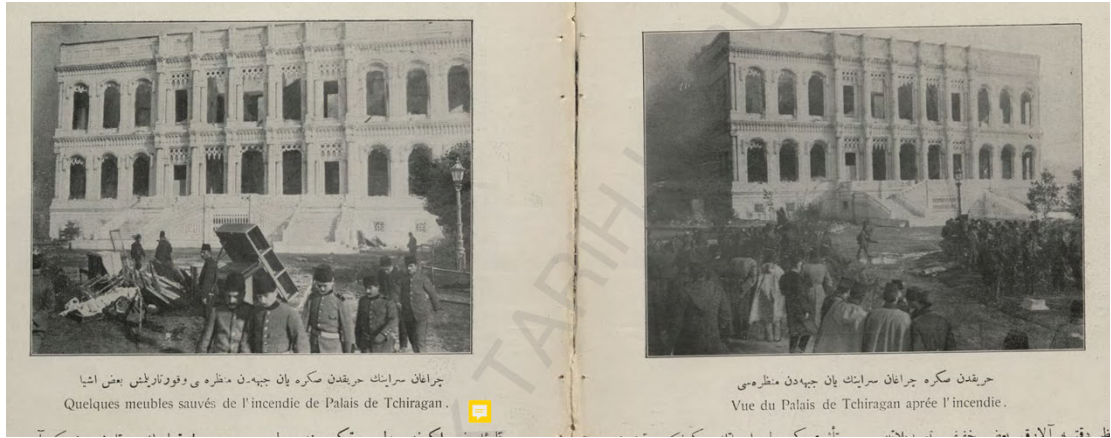
Fotoğraf 543. Babiali Olayı sırasında Uşak Taburu'ndan bir müfreze asker, şehrin hatibi Ömer Naci Bey'in çok fedakâr bir konuşmasını dinliyor. Resimli Kitab, Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912/ 1913) Cilt 8



Fotoğraf 544. Arnavutluk Olayı. İsyân liderlerinin Üsküp'e girişi. Ağustos 1328 (1912) Cilt 8



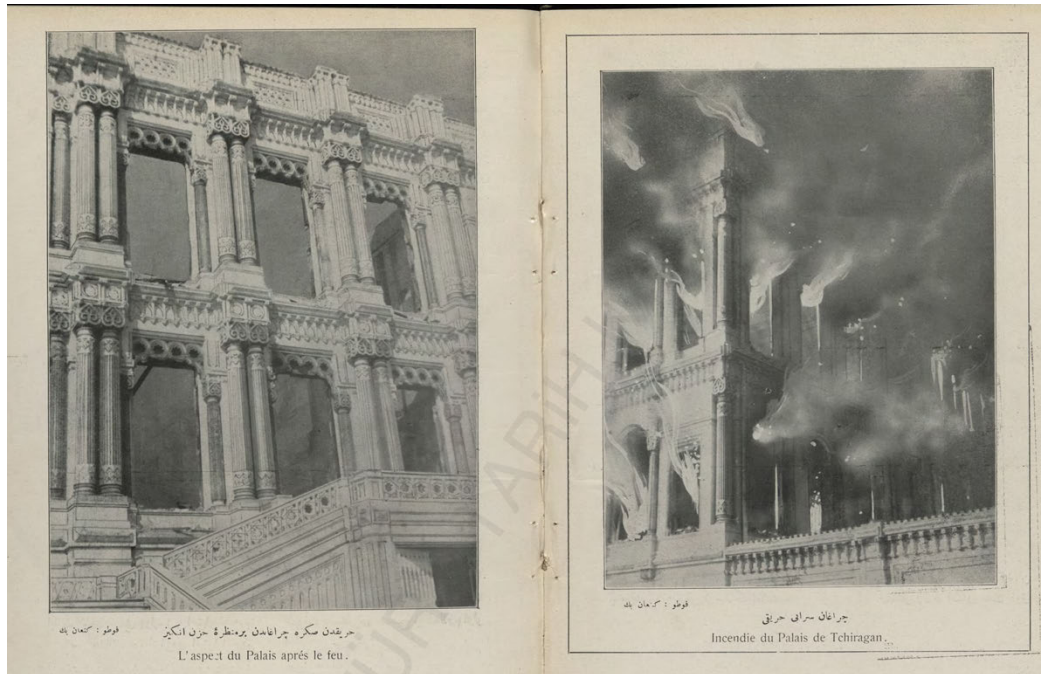
Fotoğraf 545. Nihayet özel bir törenle çıkarılan Surre-i Hümayun- Mahmiyi taşıyan deve, surre sorumlusu tarafından padişahın huzurunda resmi bir şekilde gezdirilir. Resimli Kitab, Temmuz 1328 (1912) Cilt 7



Fotoğraf 546. Çırağan Sarayı'nda çıkan yangından kurtarılan bazı eşyalar. Sağdaki Foto: Yangından sonra Çırağan Sarayı'nın görünümü. Resimli kitap, Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



Fotoğraf 547. Yangın sırasında alınmış bir görüntü. Resimli Kitab, Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



Fotoğraf 548. Sarayın yangın sonrası görüntüsü. Sağdaki fotoğraf: Yangını sırasında Çırağan Sarayı. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



Fotoğraf 549. Çırağan yangını sırasında itfaiye sokağa Terkos suyu verirken. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



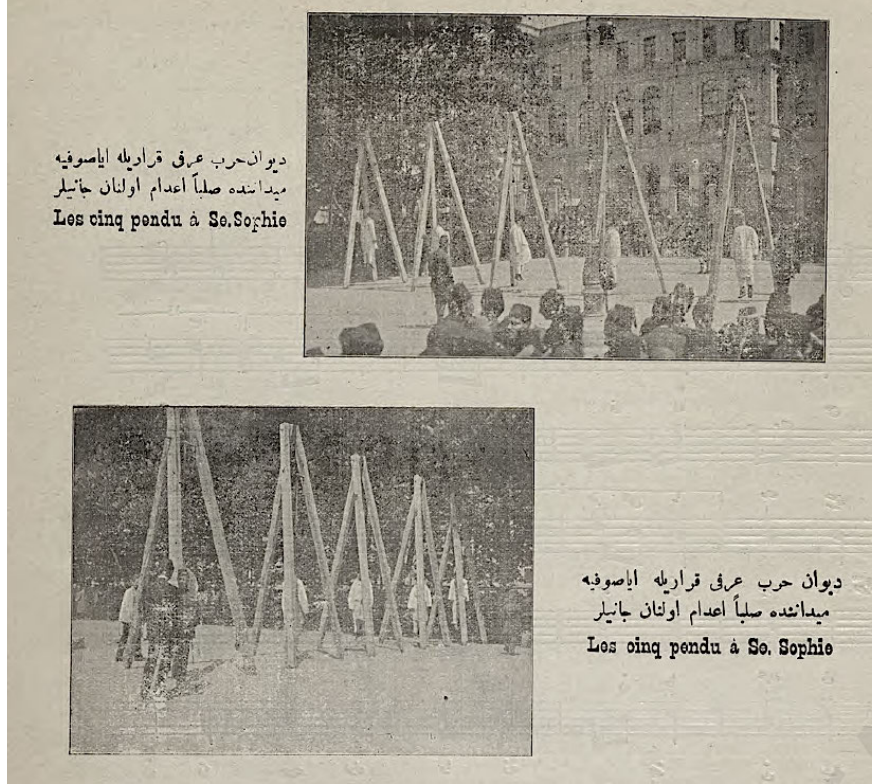
Fotoğraf 550. Millet'in yüreğini dağlayan olaya sahne olan Çırağan Sarayı. Kanun-i Sani 1325 (Ocak 1910)



Fotoğraf 551. Meşrutiyet döneminde zalimlerin dövülmesi. Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909)



Fotoğraf 552. Meşrutiyet döneminde zalimler adliyede dövüldü. Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909)



Fotoğraf 553. Sıkıyönetim Mahkemesi kararıyla Ayasofya Meydanı'nda idam edilen katiller. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 554. Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan katillerden üçü Galata Köprüsü'nde idam edildi. Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 555. Nazilli'deki Karıncalı Dağı'nda çıkan çatışmada teslim alınan acımasız eşkıya Çakırcal'ın cesedi, baş aşağı asılarak Nazilli'de teşhir edildi. Kanun-i Sani 1327 (Ocak 1912)

3.1.4. Toplumsal Değişim ve Modernleşme İmgesi12vgb



Fotoğraf 556. Selanik'te Cuma Selamlık Töreni – Sultan'ı selamlamak için iskelede duran kız okulu öğrencileri., Foto: Apollon. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 557. Bulgaristan'daki Vidin Ortaokulu öğrencileri, öğretim görevlileri ve değerli eğitim kurulu. Resimli Kitab, Haziran 1327 (1911) Cilt 6



Fotoğraf 558. Beden eğitimi okulunun açılışı. Resimli Kitab,



Fotoğraf 559. Selim Sırrı Bey'in beden eğitimi okulu. Resimli Kitab, Ocak 1324
(1908/1909) Cilt 1 Sayı 5



Fotoğraf 560. Üst sıra soldan sağa: 1-Mekteb-i Harbiye Müzesi'nde bir salon 2-Japonya Prensi Kuni ve maiyeti Mekteb-i Harbiye'de. Alt sıra soldan sağa: 3-Mektebi Harbiye Müzesi'nde bir salon. 4-Mekteb-i Harbiye-i Osmaniye Müzesi. Resimli Kitab, Nisan 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 561. Mekteb-i Mülkiye mezunları. Nisan 1325 (1909) Cilt:2



Fotoğraf 562. Harp Okulu'nda eskrim dersi. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 563. Milli Osmanlı Tiyatrosu Tutkunları Derneği, Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 564. Aydın vilayeti jandarma okulundaki öğretmen ve subaylar. Resimli kitab, Haziran 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 565. Bursa 'da Mekteb-i Harbiye 'yi ziyaret eden Niyazi Bey. Resimli kitab, Eylül 1325 (1909) Cilt 2



بلغارستانده تاتار بازارجق قصبه سنده اسلام مکتبی طلبه و طالباتیله هیئت تعلیمیه سی
Elèves et professeurs d'une école musulmane à Tatar-Pazardjik en Bulgarie.

Fotoğraf 566. Bulgaristan'ın Tatar Pazarcık kasabasındaki Müslüman Mektebi öğrencileri ve öğretmenleri. Resimli Kitab, Temmuz 1326 (1910)



سلانیك دیلسزلر مکتبی طلبه سی
Elèves de l'école pour sourds-muets à Salonique.

Fotoğraf 567. Selanik dilsizler mektebi öğrencileri. Resimli Kitab, Ağustos 1326 (1910)



Fotoğraf 568. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin vatansever faaliyetlerinden biri olan Medine'de açılan İttihat Mektebi, Arap Yarımadası'nın ortasında yer alıyor. Gelecekte kutsal vatana hizmet etmeye hazırlanan minik öğrencilerden biri Türkçe bir konuşma yaparken. Temmuz 1326 (1910)



Fotoğraf 569. Anadolu'da bir ilkokul- Öğrenciler sınav sonrası Tarık piyesini sergiliyor. Resimli Kitab, Ekim 1326 (1910)



Fotoğraf 570. Cuma-i Bala Osmanlı İttihat ve Terakki Okulu'nun öğrenci ve öğretmen kadrosu. Resimli Kitab, Ekim 1326 (1910)



Fotoğraf 571. Sivas Sanayi Okulu öğrencileri ve eğitim kurulu. Resimli Kitab, Nisan 1327 (1911) Cilt 5



Fotoğraf 572. Vidin'deki Müslüman okulunun hocaları, Resimli Kitab, Ağustos 1326 (1910) Cilt 4



Fotoğraf 573. Tıp Fakültesi hocaları ve bu senenin mezunları. Foto: Apollon. Resimli Kitab, Eylül 1326 (1910) 4. Cilt



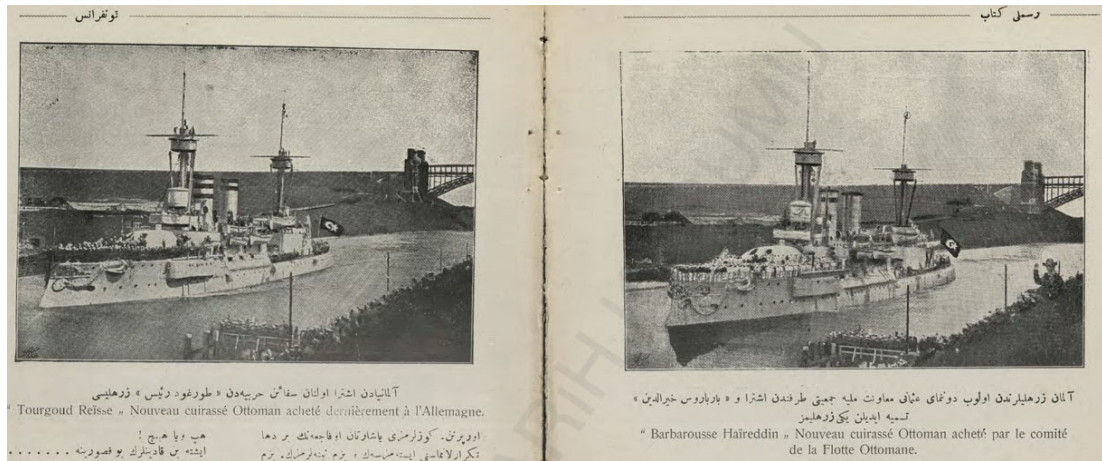
Fotoğraf 574. Eyüp karşısından köprünün yan yana duran iki kısmı. Resimli Kitab, Nisan 1328 (1912)



Fotoğraf 575. Köprünün iki kısmı yan yana dururken aralarının görünüşü. Resimli Kitab, Nisan 1328 (1912)



Fotoğraf 576. Osmanlı Donanması'nın 28 Haziran'da Haydarpaşa önlerinde düzenlediği donanma geçit töreninden. Sultan Mesudiye Zırhlısı'nda. Resimli Kitab, Temmuz 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 577. Almanya'dan transfer edilen askeri karargâhtan "Turgut Reis" zırhlısı. Sağdaki Foto: Alman zırhlılarından olan yeni savaş gemimiz, Osmanlı Donanma Yardım Cemiyeti tarafından satın alınarak "Barbaros Hayreddin" adını aldı. Resimli Kitab,



Fotoğraf 578. Salim ve Kemal Bey'in sefere çıkmadan bir dakika önce çekilmiş fotoğrafları. (Bilindiği üzere Edremit civarında bu fedakar havacılar şehit düşmüş, rakip uçakları da parçalanmış, çok şükür kurtulmuşlar). Resimli Kitab,



Fotoğraf 579. Fethi Bey'in uçağında İstanbul ufuklarında uçan Belkis Şevket Hanım'ın fotoğrafı. Foto: Ferid. Resimli Kitab,



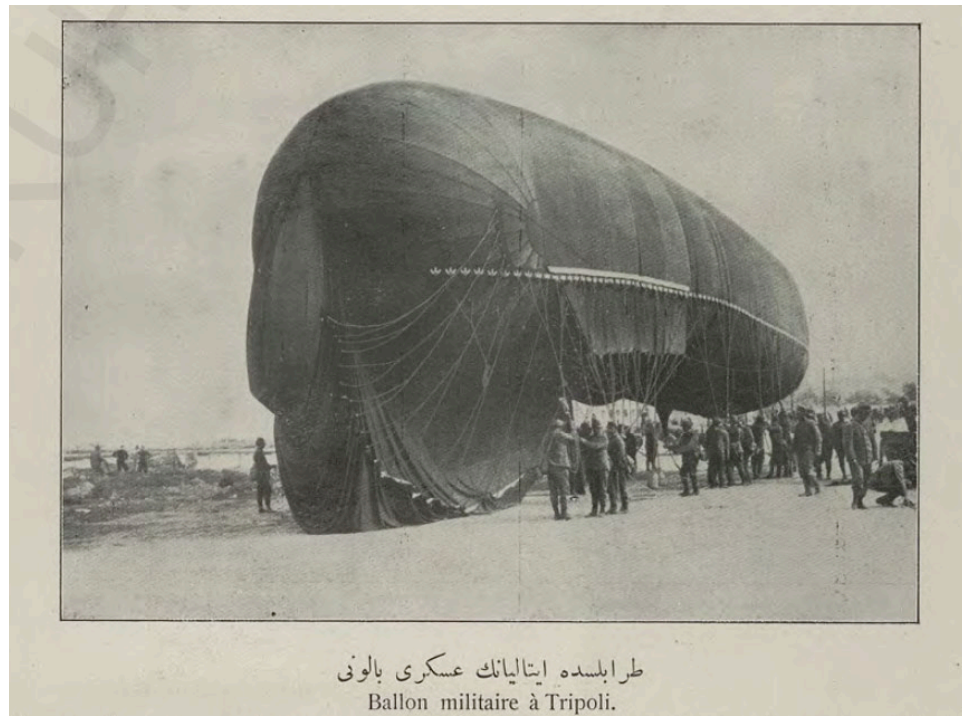
Fotoğraf 580. Osmanlı hükümetine yakın zamanda teslim edilen askeri uçakların Ayastefanos'ta denenmesi sırasında çekilen iki fotoğraf. Foto: Phebus. Resimli Kitab, Haz. 1328 (1912)



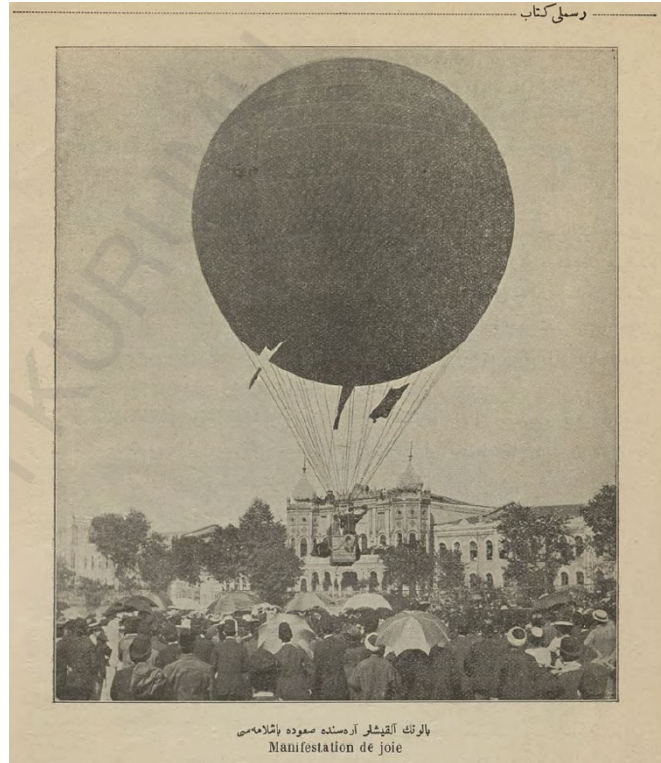
Fotoğraf 581. Meşhur Bleriot'nun Taksim meydanında uçuşu. Resimli Kitab, Aralık 1325 (1909/1910) Cilt 3



Fotoğraf 582. Osmanlı havacılık subaylarının, havacılar Mösyö Dufour ve Mösyö Ro ile birlikte fotoğrafları. Foto: Ferid İbrahim. Resimli Kitab, Haziran-Temmuz 1329 (1913) Cilt 9



Fotoğraf 583. Trablus'da İtalya'nın askeri balonu. Resimli Kitab, Şubat 1327 (1912) Cilt 7



Fotoğraf 584. Balonun alkışlar arasında yükselmeye başlaması.
Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909) Cilt 2



Fotoğraf 585. Osmanlı balonu sepeti. Foto:Kenan Bey.
Resimli Kitab, Haziran 1325 (1909) Cilt 2



انکلتره سفارتخانه سی باغچہ سندہ کچنلردہ ویریلن چای ضیافتندہ سفیر سیر لاورتولادی لاورتو جنابلرینہ رجال عثمانیہ دن
داخلیہ و بحریہ ناظری و بعض امرای عسکریہ
Le garden-party à l'ambassade d'Angleterre de Constantinople

Fotoğraf 586. Geçtiğimiz günlerde İngiliz Büyükelçiliği bahçesinde verilen çay ziyafetinde, Büyükelçi Sir Lowther ve Lady Lowther'a, Osmanlı ileri gelenleri, İçişleri ve Bahriye Nazırları ile bazı askeri komutanlar tarafından hediyeler takdim edildi. Resimli Kitab, 1909



ولی عهد سلطنت دوللو نجابتلو یوسف غزالدین افندی حضرتناریلہ قرالیجہ حضرتنارینک، مراسم دائرہ سندن عزیمتاری
La Reine de Bulgarie et le Prince Héritier Youssouf Izzeddin eff. se rendant au Palais de "Méressim"

Fotoğraf 587. Veliht asil ve onurlu Yusuf İzzeddin Efendi ve Bulgar Kraliçesi'nin merasim salonundan yola çıkışları. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab,



فوطو: سباح وژوالیه

قرال وقرالیچه حضرتانك فنارده كائن بلغار کلیسایسندن عودتلی

Le retour du Roi et la Reine de l'Eglise de Fanaraki.

Fotoğraf 588. Kral ve Kraliçe hazretlerinin Fener'deki Bulgar kilisesinden dönüşleri.



(فوطو : فیوس)

ولی عهد یوسف عزالدین افندی حضرتلرله صرب قرالی یدنجی پیهر حضرتلری

(ولی عهد حضرتلرینه اعاده زیارتلی ائسانده چکیلان بر رسم)

Le Roi de Serbie et le Prince Hèritier Youssouf Izzeddin Eff.

Fotoğraf 589. Veliht Yusuf İzzeddin Efendi Hazretleri ve Sırp Kralı VII. Pierre Hazretleri (Veliht şehzadeye iade-i ziyareti sırasında çekilmiş bir fotoğraf)
Foto: Phebus. Resimli Kitab, Nisan 1326 (1910) Cilt 4



Fotoğraf 592. Üst sıra soldan sağa: Prens Aksel ve mihmandarları, Selanik Üsküp gezisi, Alt sıra soldan sağa: Üsküp'te Belediye Tiyatrosu, Üsküp İdadî Mektebi, Resimli Kitab,



Fotoğraf 593. Süleymaniye yakınlarındaki Münif Paşa konağında açılışı yapılan kız ortaokullarının el sanatları sergisinden bir salon. Resimli Kitab, Haz 1327 (1911)



Fotoğraf 594. Berlin seçimleri. Eller yukarı! Resimli Kitab, Mayıs 1326 (1910)
Cilt 4



Fotoğraf 595. Ünlü hekim Guéry- Mikroskopta bulduğu frengi serumunu
incelerken. Resimli Kitab, Ekim 1326 (1910)



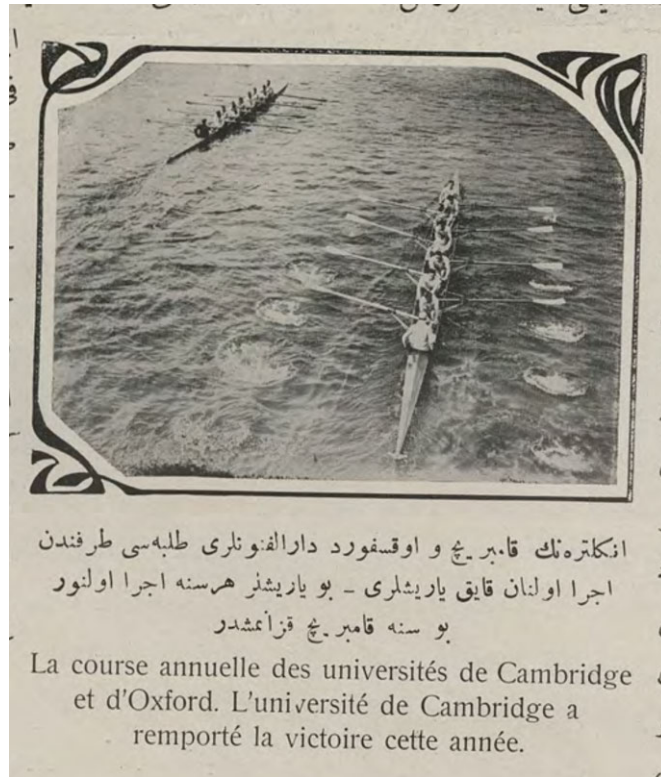
Fotoğraf 596. Kıbrıs'ta Limasol kasabasında Darülfeyiz Mektebi'nin Ada Müftüsü Mehmed Ziyaeddin Efendi başkanlığında gerçekleştirilen ödül dağıtımından görüntü. Eylül 1327 (1911)



Fotoğraf 597. Ortadaki kişi Tevfik Fikret Bey Efendi'dir. Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) futbol kulübünün başkanı ve üyeleri. Resimli Kitab, Temmuz 1325 (1909) Cilt 2

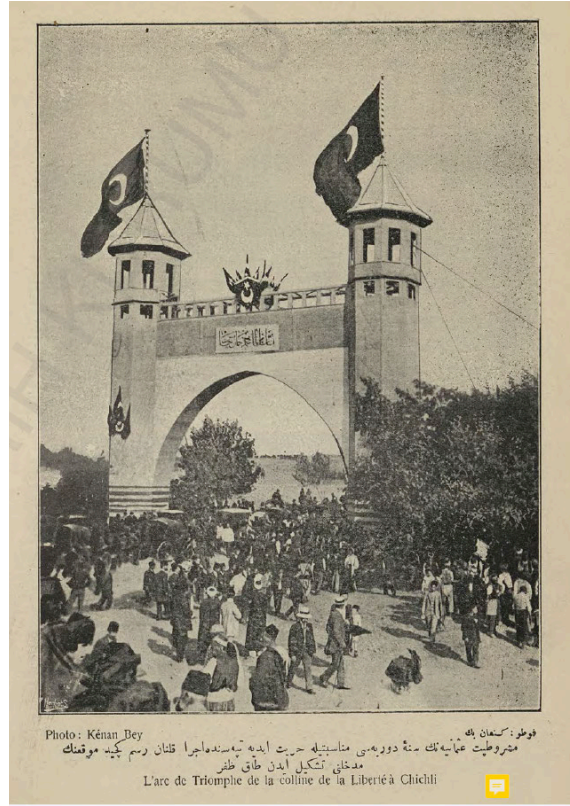


Fotoğraf 598. Osmanlı Donanması yararına Beykoz'da düzenlenen tekne yarışlarından bir görünüm. Resimli Kitab, Temmuz 1328 (1912) Cilt 7

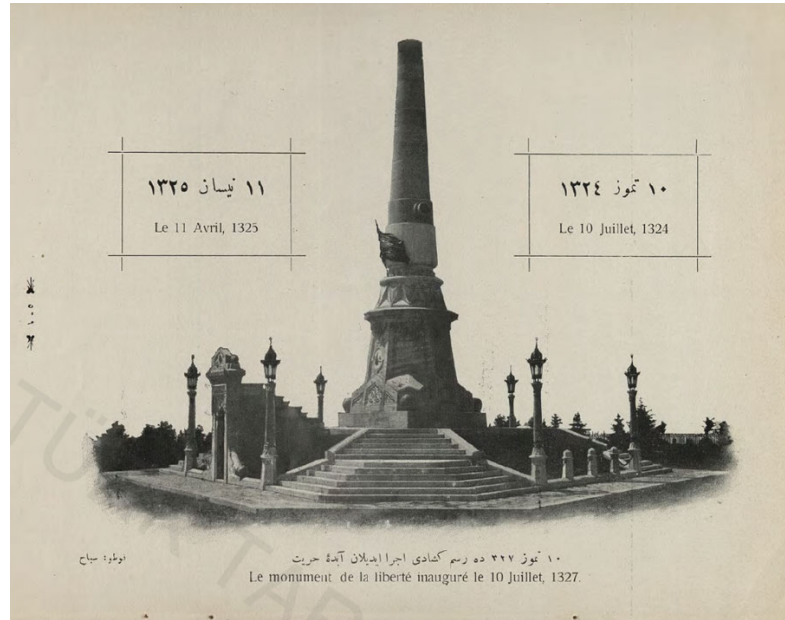


Fotoğraf 599. İngiltere'de Cambridge ve Oxford üniversiteleri öğrencilerinin düzenlediği tekne yarışları- Her yıl düzenlenen bu yarışları bu yıl Cambridge kazandı. Resimli Kitab, Mayıs 1326 (1910) Cilt 4

3.1.6. Ulusal Birlik ve Kimlik İmgesi



Fotoğraf 600. Osmanlı Meşrutiyeti'nin yıldönümü dolayısıyla Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ndeki zafer takı. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Ağustos 1325 (1909)



Fotoğraf 601. 10 Temmuz 1327'de resmen açılışı yapılan Özgürlük Anıtı. Foto:Sebah. Resimli Kitab, Haz. 1327 (1911)



Fotoğraf 602. Mevlid alayında askeri üniformalı minik vatanseverler. Foto: Kenan Bey. Resimli Kitab, Mart 1326 (Mart 1910)



Fotoğraf 603. Askeri üniformalı iki Osmanlı çocuğu. Sağdaki Halid Saim, soldaki Mehmed Nuri Efendi, Mevlid alayında padişahın lütfuna mazhar oldular. Resimli Kitab, Mart 1326 (1910)



Fotoğraf 604. Kahire'deki Özbekistan Bahçesi'nde, Kahire vatanseverleri tarafından 10 Temmuz Ulusal Günü dolayısıyla özel bir törenle süslemeler yapıldı. Resimli Kitab, Eylül 1326 (1910)



Fotoğraf 605. Prag gemisininin kaptanı (Marco Dapcevtch), Amasya mebusu İsmail Hakkı Paşa'nın tutukluluk döneminde Rodos'tan kaçışını sağlayan Lloyd Şirketi üyesi. Merhumun insanlığa yaptığı hizmetlerden dolayı yaptığı bir tablodur. Resimli Kitab, Eylül 1326 (1910)



Fotoğraf 606. İmparatorluk ziyaretini kutlamak amacıyla Selanik'in hemen her yerine inşa edilen kemerler – Allatiniler tarafından İttihad Bulvarı'na yaptırılan oldukça süslü bir kemer. Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 607. Sultan'ın seyahati dolayısıyla zarif bir şekilde dekore edilen Priştine istasyonu. Resimli Kitab, Mayıs 1327 (1911)



Fotoğraf 608. Yeni atanan Ermeni patriği Patrik Arşaruni Efendi, törenin ardından Bab-ı Âli'den ayrılıyor. Resimli Kitab,

Savaş Propagandası



Fotoğraf 609. Mekteb-i Harbiye'de Von der Goltz Paşa'nın onuruna verilen akşam yemeği. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909) Cilt 2konyaeskrim



Fotoğraf 610. İşkodra Ordusu'un komutanı Mahmud Hayret Paşa'nın Sirkeci'den ayrılışı. Foto: Ferit. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



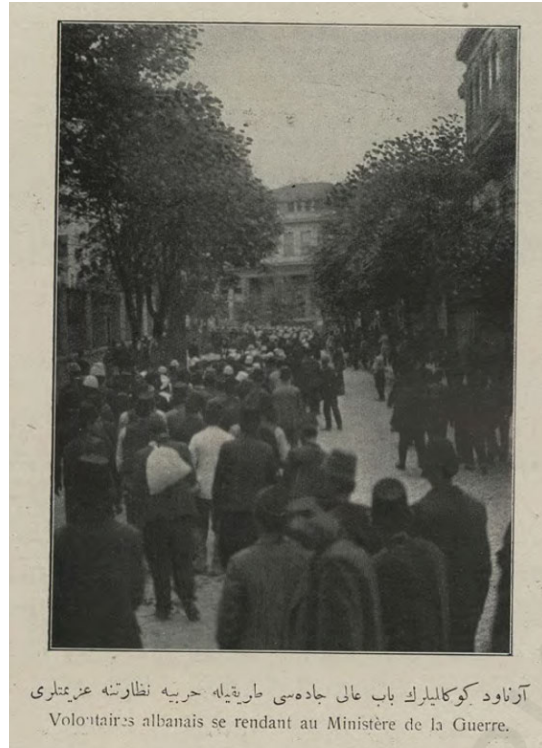
Fotoğraf 611. Seferberlik görüntülerinden biri- Sirkeci Garı meydanında treni bekleyen, sınıra doğru hareket etmek üzere olan bir askeri birlik. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 612. Haydarpaşa'ya gelen Anadolu'daki yedek kuvvetler istasyondan ayrılıyor. Foto: Ferit. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 613. Dans ederek savaşa giden kahraman askerlerimizin coşkusu. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



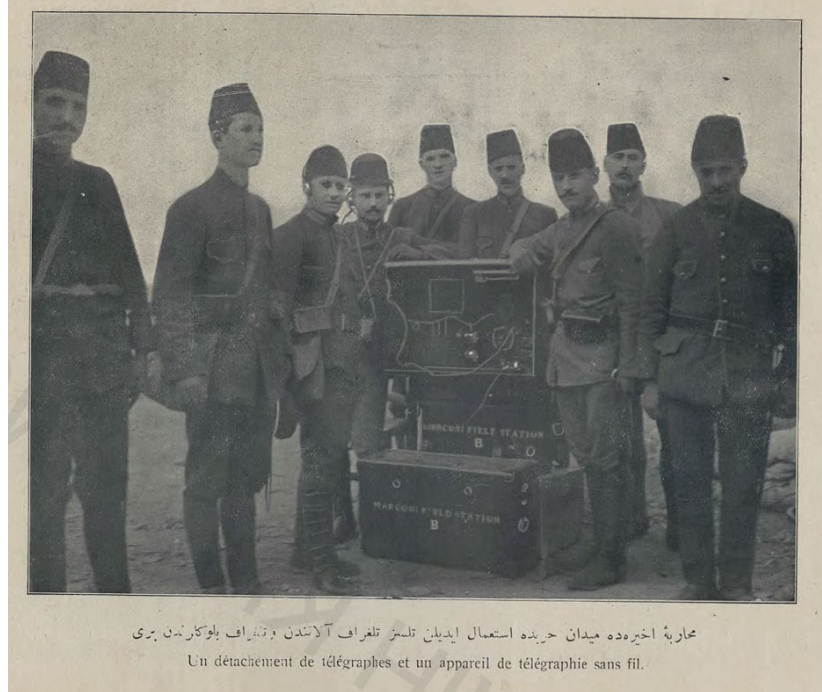
Fotoğraf 614. Arnavut gönüllülerin Bab-ı Âli Caddesi üzerinden Harbiye Nezareti'ne gitme kararlılığı. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 615. Bulgaristan sınırına topçu sevkıyatı. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 616. Sirkeci İstasyondan seferberlik manzarası. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1328 (Ekim-Kasım 1912)



Fotoğraf 617. Bir telsiz telgraf müfrezesi ve kablosuz telgraf makinesi. Resimli Kitap, Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912)



Fotoğraf 618. Çeşitli askeri birlikler; Padişah Hazretleri'nin Genel Karargâh'ı ziyaretini saygıyla karşılamak üzere Harbiye Nezareti Meydanı'nda bekliyor. Resimli Kitap, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 619. Alay sancağı geçit töreni sırasında halifeyi selamlarken. Resimli Kitab, Eylül 1328 (1912)



Fotoğraf 620. İmparatorluk çadırının önünden geçit töreni sırasında geçen taburlar. Foto: Sebah. Resimli kitap,



Fotoğraf 621. Çatalca Muharebesi'ne katılmaya karar veren gönüllü taburunun Bab-ı Ali Caddesi'ndeki görüntüsü. Resimli Kitab, Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel 1328 (Kasım-Aralık 1912/1913) Cilt 8



Fotoğraf 622. Kâğıthane'de askeri at yarışlarından bir manzara. Resimli Kitab, Haziran 1326 (1910)



Fotoğraf 623. Tatbikatlardan sonra Çakırcalı'yı takip etmekle görevli 16. Alay'ın 2. Bölüğü.
Foto: Karguplu – Aydın. Resimli Kitab, Nisan 1327 (1911)



Fotoğraf 624. 14 Nisan Geçit Töreni'nden fotoğraf. Resimli Kitab, Haziran 1328 (1912)



Fotoğraf 625. Medine civarında Akıncı taburlarının kayalıklar üstünde bir manzarası. Resimli kitap, Mart 1327 (1911) Cilt 5



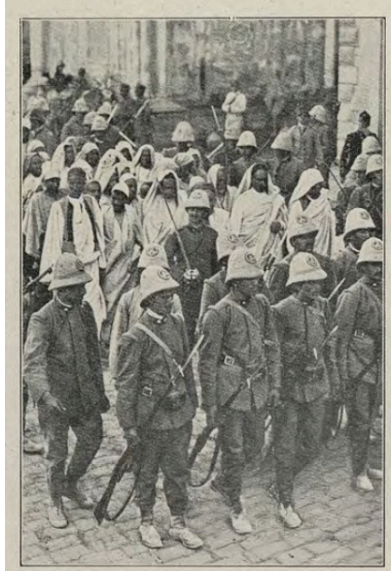
Fotoğraf 626. Enver Bey'in maiyetindeki Hassa Alay'ının yiğitleri [bu küçücük savaşçılar her zaman kahramanlık kazanırlar. Resimli Kitab, Nisan 1328 (1912) Cilt 7



Fotoğraf 627. İtalyan askerlerinin mavnalarla Trablusgarp sahillerine gelişi. Resimli Kitab, Aralık 1327 (1911)



Fotoğraf 628. Sokak ortasında zalimce karar veren askeri mahkemenin tanık olarak çağırdığı Arap genç kızın sorguya çekilmesi. Resimli Kitab, Teşrin-i Sani 1327 (Kasım 1911)



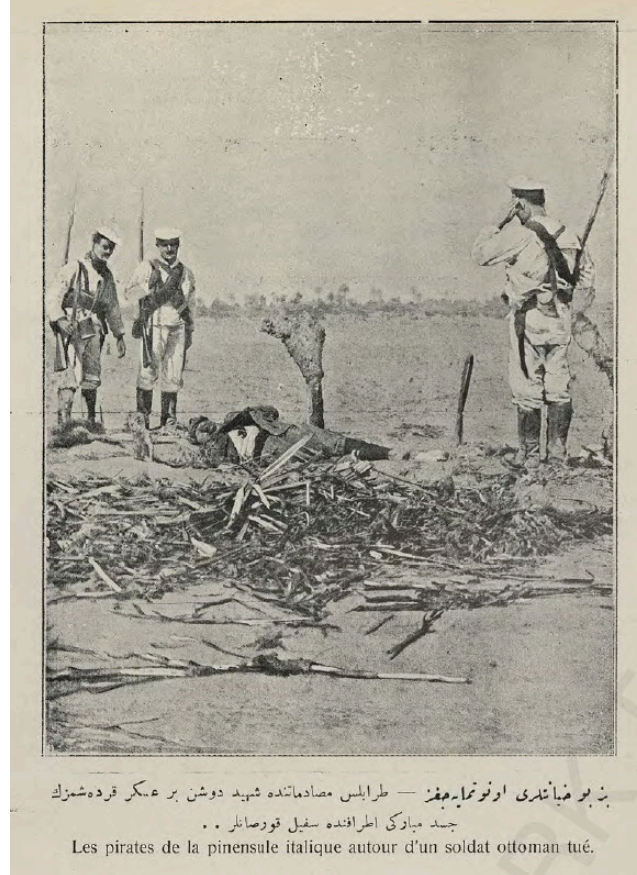
ایتالیا وحشتلر ندن - طرابلس غرب اہالیسندن بیکلر جہ
 یچار کائنک دوچار اولدینی ظلم و وحشتک اجرا اولندی
 محله تحت الحفظ. سوق ایدیلاں بر قسم اہالی "مغدورہ"
 La repression Italienne à Tripoli: Les
 Arabs de la ville et de l'oasis ont été
 arrêtés par milliers, exécutés ou déportés

Fotoğraf 629. İtalya vahşeti- Mağdurların bir kısmı binlerce çaresiz
 Trabluslunun maruz kaldığı zulüm ve vahşetin yaşandığı ilçeye gönderildi.
 Teşrin-i Sani 1327 (Kasım 1911)



مدنی اوردو (!) ضابطلری نصل - سلاح تعری ایدر؟..
 الاری هواده و باغلی براسیرک اوزرندہ تحریرات اجرایی
 On cherche des armes sur un
 pauvre prisonnier.

Fotoğraf 630. Medeni ordu (!) polisi silah aramasını nasıl yapar? Elleri
 havada ve bağlı gariban bir tutuklunun üzerinde arama yaparlar.
 Resimli Kitab, Teşrin-i Sani 1327 (Kasım 1911)

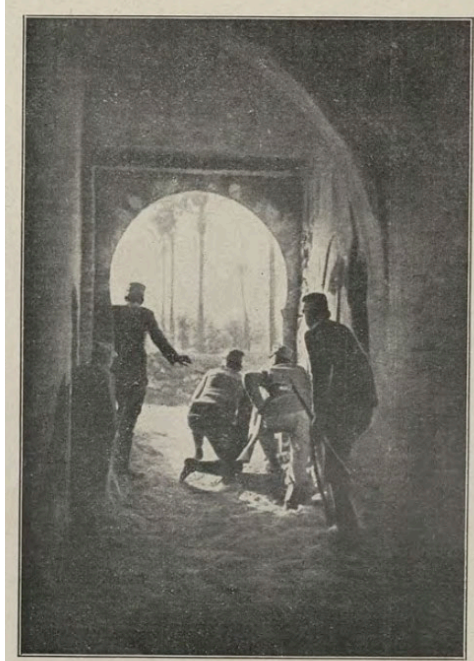


Fotoğraf 631. Trablusgarp Savaşı'nda şehit düşen asker kardeşimizin mübarek bedeni etrafında toplanan sefil korsanlar. Resimli Kitab,



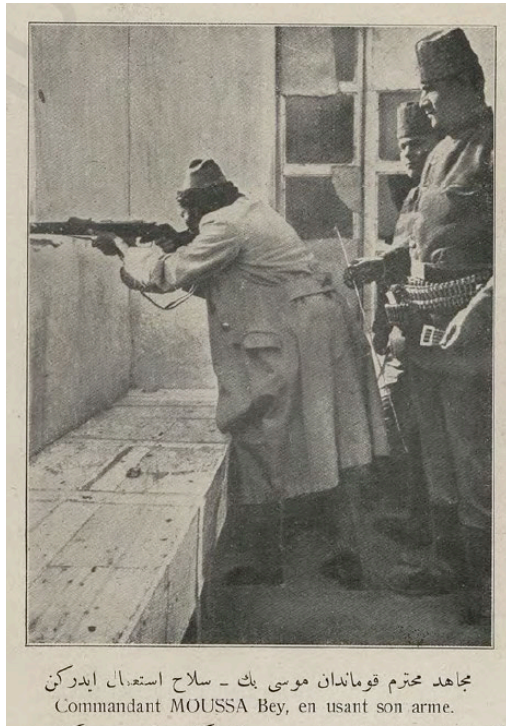
Fotoğraf 632. Arap kadınları, yol boyunca babalarının, kardeşlerinin ve kocalarının cesetlerinin yanından geçiyorlar. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1327 (Aralık 1911)

Fotoğraf 633. İtalyan medeniyetinin (!) parlak (!) eserlerinden kurşuna dizilenler. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1327 (Aralık 1911)



بومیلیانا هزیمتندن سوکره شانلی اردومزك صولتندن فرار
ایده بیلان برقاچ ایتالیانک برکمر آلتنده اختفا ایتهلری .
A peine sauvés du combat " Bou-Miliane ",
quelques italiens se sont cachés dans un passage.

Fotoğraf 634. Bou Milliane Muharebesi'nden sonra şanlı ordumuzun elinden kurtulmayı başaran az sayıdaki İtalyan, tek bir kemerin altında toplandı. Resimli Kitab, Kanun-i Evvel 1327 (Aralık 1911)



مجاهد محترم قوماندان موسی بك - سلاح استعداد ایدوكن
Commandant MOUSSA Bey, en usant son arme.

Fotoğraf 635. Şerefli Mücahit Komutanı Musa Bey- Silahını kullanırken. Resimli Kitab, Mart 1328 (Mart 1912)



Fotoğraf 636. Avrupa'nın küçümseyici ve insancıl bakışlarına İtalya medeniyetini (!) takdim ediyoruz: Trablus'ta acımasızca katledilen zavallı, mağdur vatandaşlarımızdan 14 kişinin idamı. Kanun-i Sani 1327 (Ocak 1912)



Fotoğraf 637. İtalyanların Din-el-Zarat'ı tahliyesinden önce Kumandan Neşet Paşa'nın bir notasını iletmekle görevli bir subayımız, düşman savunma hatları içerisinde gözleri bağlı bir şekilde yürüyor. Resimli Kitab, Şubat 1327 (1912)



Fotoğraf 638. Barbaros'ta küçük çapta bir topun dolduruluşu. Resimli Kitab, Nisan 1328 (1912)



Fotoğraf 639. 1-Bingazi'deki topçu komutanı şerefli mücahit Selim Sadık Bey ile birlikte.
2- Düşmandan ele geçirilen bataryanın komutanı İsmail Hakkı Bey. Resimli Kitab,



Fotoğraf 640. Kale-i Sultaniye'nin Bombardımanı- Orhaniye surlarındaki kahraman askerlerimiz ve düşmandan düşen patlamamış güller. Resimli Kitab,



Fotoğraf 641. Lüleburgaz Muharebesi'ne katılan taburlardan biri köprüden geçiyor. Resimli Kitab, Teşrin-i Sani-Kanun-i Evvel 1328 (Kasım -Aralık 1912)



Fotoğraf 642. Derna'daki Avakile aşireti ve komutanları saygıdeğer mücahit Eşref Bey. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 643. Askerlerin olmadığı yerlerde şapkaların işe yarayabileceğini düşünen Eritreli askerler. Resimli Kitab, Ağustos 1328 (1912)



Fotoğraf 644. Tebriz'de idam edilen fedailerden bazıları. Resimli Kitab, Şubat 1327 (1912)



Fotoğraf 645. Girit Faciası'nın zulmüne maruz kalan Girit Müslümanlarından bir mağdur ve yetimleri- [Bu vesileyle koruyucu güçlerin dikkatine sunulmaktadır.] Resimli Kitab, Haziran 1328 (1912)



Fotoğraf 646. Girit'te Palelimno köyünde zulüm ve ihanet sonucu şehit edilen İslam kurbanlarından Hasan Bekiraki. Resimli Kitab, Haziran 1328 (1912)



Fotoğraf 647. Bulgar zulmü- Ölüm cezasına çarptırılan talihsiz göçmenler idam cezasını dinliyor. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1328 (Ekim-Kasım 1912)



Fotoğraf 648. Bulgar vahşeti- Edirne yakınlarında Bulgar vahşileri tarafından şehit edilen mazlum bir tutsağın cesedi. Nisan-Mayıs 1329 (1913)



Fotoğraf 649. Bulgar vahşeti- Karaağaç'ta kollarından bağlanarak Meriç Nehri'ne atılan iki Rum mazlunun cesedi. Resimli Kitab, Nisan-Mayıs 1329 (1913)



Fotoğraf 650. Haydarpaşa Hastanesi'nde Cizan'da yaralanan askerlere ayrılan koğuşlardan birinin görünümü. Resimli Kitab, Haziran 1327 (1911)

3.2.TOPLUMSAL CİNSİYET İMGESİ

3.2.1. Kadınların Görünürlüğü ve Kadın İstihdamı



Fotoğraf 651. Kılıç Alayı'nın fotoğraflarından: İmparatorluk istasyonunun etrafında geçit töreni yapan zırhlı araçlardan biri. Resimli Kitab, Mayıs 1325 (1909)



Fotoğraf 652. Belkıs Şevket Hanım'ın hava geçidinde hazır bulunan "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"nin saygıdeğer üyelerinin uçağın önünde çekilmiş fotoğrafları. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Ağustos-Eylül 1329 (1913)



Fotoğraf 653. Belkis Şevket Hanım pilot kıyafetiyle. Resimli Kitab, Ağustos-Eylül 1329 (1913)



Fotoğraf 654. İstanbul ufuklarında Fethi Bey'in tayyaresiyle pür-cevelan yapan Belkis Şevket Hanım'ın tayyare içinde alınan bir resmi- Foto: Ferid. Ağustos-Eylül 1329 (1913)



Fotoğraf 655. Gülhane Hastanesi'nde yaralı gazilere ayrılan koğuşlardan birinin ve Kızılay'ın görevli şefkatli hemşirelerinin görüntüsü. Foto: Ferid. Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1328 (Ekim-Kasım 1912)



Fotoğraf 656. Gülhane Hastanesi'nde yaralı polislerin kaldığı koğuşlardan birinin görünümü Foto: Ferid. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1328 (Ekim-Kasım 1912)



Fotoğraf 657. Mecruhin'in yaralarını sarmak için tutku ve şefkatle bandaj fabrikalarında çalışmaya devam eden Hilal-i Ahmer'den (Kızılay) bazı kadın hemşireler; atölyelerde faaliyetlerini sürdürüyor. Foto: Ferid. Resimli Kitab, Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1328 (Ekim-Kasım 1912)



Fotoğraf 658. Selanik'te Cuma Selamlığı- Musevi kız okullarından birinin Sultan'ın geçişini bekleyişi. Resimli Kitab,



Fotoğraf 659. Bulgaristan Hacıoğlu Pazarcık'da müslüman öğretmenlerden ve bazı aydınlardan oluşan hayır amaçlı bir tiyatro topluluğu. Resimli Kitab,



Fotoğraf 660. Posen'deki kız ev idaresi okulu.



Fotoğraf 661. Berlin şehrini 80 metre yükseklikten fotoğraflayan meraklı bir matmazel.
Resimli Kitab, Mayıs 1326 (1910)



Fotoğraf 662. İngiltere'de yeni seçimler- Seçimlerde kadınların yardımıyla çalışan bir İngiliz milletvekili adayı, yardımcıları ve milletvekilleri. Resimli Kitab,



Fotoğraf 663. İngiliz kadın hakları savunucularının (süfrajeterler) yakın zamanda Parlamento Binası önünde düzenlediği önemli gösterilerden bir manzara. Resimli Kitab,



Fotoğraf 664. Ünlü süfrajeter Miss Pankhurst'un yakın zamanda tutuklanması üzerine Trafalgar'da dikkat çekici bir açıklama yapan süfrajeter Miss Patterson gözaltına alındı. Teşrin-i Evvel-Şubat 1329 (Ekim-Şubat 1913)



Fotoğraf 665. Sol sayfa: Sosyal Yaşamdan Birkaç İzlenim. Sağ sayfa: Batılı Kadının Safahat'ı. Resimli Kitab,



Fotoğraf 666. Yasak... 20. yüzyılda çarşaf modasının alacağı biçimlerden... Fransız gazetesi L'illustration'daki hoş bir resimden kısmen alıntılanmıştır. Resimli Kitab, Mart 1328 (1912)



Fotoğraf 667. Benliyan Operet Kumpanyası sanatçılarından Archalouis. Resimli Kitab, Haziran 1327 (1911)



Fotoğraf 668. Fransız süfrajeterleri. 1- Madam Odo. 2- Madam Hubertin. Sağ sayfa: Seçilme hakkını elde etmek için çabalayan Fransız süfrajeterleri. Resimli Kitab, Mayıs 1326 (1910)



Fotoğraf 669. Folkestone güzelliği yarışması – I- Birincilik kazanan Miss Kitty Derling (İngiliz) II- İkincilik kazanan Miss Whittaker (İngiliz) III- Üçüncülük kazanan Mademoiselle Daxel (Alsace-Lorraine). Resimli Kitab, Eylül 1326 (1910)



Fotoğraf 670. Belçika'daki Ostend deniz banyolarında erkek ve kadınların açık denizde birlikte yılandıkları mevsimsel bir sahne. Resimli Kitab, Ekim 1326 (1910)



Fotoğraf 671. Ostend'in turistik yerlerinden- Deniz banyoları için mobil banyo arabaları ve şık banyo araçları. Resimli Kitab, Ekim 1326 (1910)

EK 4. KATALOG 4

4. L'ILLUSTRATION

4.1. POLİTİK İMGELEM VE PROPAGANDA

4.1.1. Abdülhamid İmgesi ve II. Meşrutiyet



Fotoğraf 672. Sultan Abdülhamid tahta çıkışından sonra ilk defa tebaasına ve fotoğrafçıların objektiflerine müsamaha gösteriyor. *L'Illustration*, 8 Ağustos 1908. Sayı 3415



Fotoğraf 673. İstanbul'da- İkinci fotoğraf, sekiz günde “hiç fotoğraflanamayan adam” Sultan Abdülhamid. Selanik'ten dönüşünde. Foto: Otto Kiel. L'Illustration, 15 Ağustos 1908. Sayı 3416



Fotoğraf 674. Abdülhamid. Osmanlı sülalesinin 34. Sultanı, hanlar hanı ve padişah, bugün yasal hükümdar. L'Illustration, 15 Ağustos 1908. Sayı 3416



Fotoğraf 675. Saltanatın sonu. *L'Illustration*, 8 Mayıs 1909. Sayı 3454

4.1.2. Sultan V. Mehmed Reşad ve İmparatorluk İmgesi



Mahomet V.

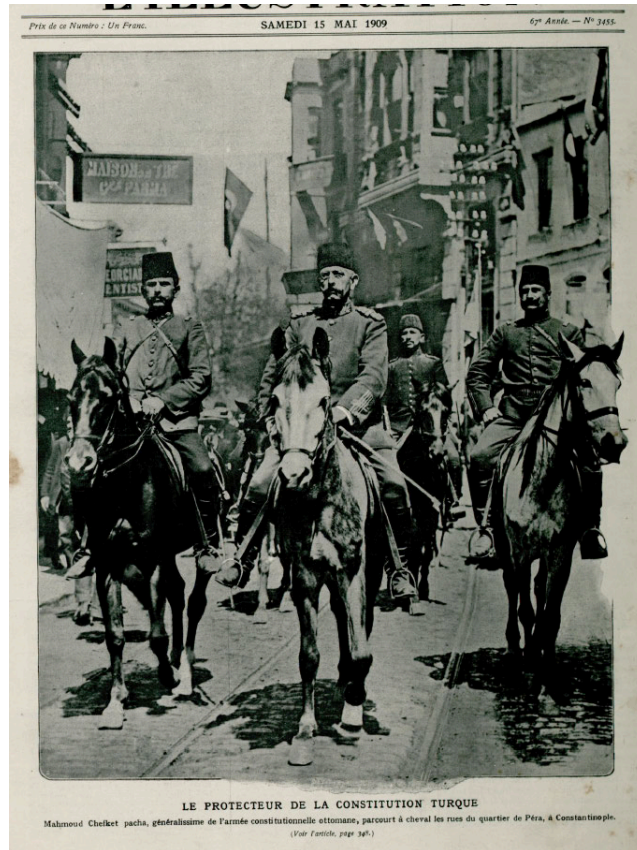
Fotoğraf 676. Mehmed V.- *L'Illustration*, 8 Mayıs 1909. Sayı: 3454



Fotoğraf 677. İstanbul'daki son bayram şenliği- Dolmabahçe Sarayı'nda: Sultan devlet erkânı tarafından çevrelenmiş el öpme seremonisi. Foto: S. Weinberg. *L'Illustration*, 7 Ekim 1911. Sayı: 3580



Fotoğraf 678. Selanik'teki askeri hareketin şefi ve İttihat ve Terakki komitesinin üyesi Kumandan Enver Bey iki teğmeni ile birlikte. *L'illustration*, 22 Ağustos 1908. Cilt 3417



Fotoğraf 679. Türk anayasasının koruyucusu. Anayasal Osmanlı ordusunun başkomutanı Mahmut Şevket Paşa. *L'illustration*, 15 Mayıs 1909. Sayı: 3455



Fotoğraf 680. Niyazi Bey Abdülhamid'in hazinelerinin aranmasında hadım Nadir ağa ve subaylara eşlik ediyor. *L'Illustration*, 15 Mayıs 1909. Sayı: 3455



Fotoğraf 681. Mahmud Şevket Paşa, Sultan V. Mehmed'in tahta çıkış töreninde. *L'Illustration*, 22 Mayıs 1909. Sayı: 3456



Fotoğraf 682. Mebus seçimini idare eden komite yeni Postes Oteli'nde. *L'Illustration*, 19 Aralık 1908 Sayı: 3434



Fotoğraf 683. İstanbul'da tarihi bir olay. 17 Aralık Meclis-i Mebusan açılış oturumu. *L'Illustration*, 26 Aralık 1908. Sayı: 3435



Fotoğraf 684. Enver Bey Sirenayka'da olduğu dönem. *L'illustration*, 1 Şubat 1913. Sayı: 3649

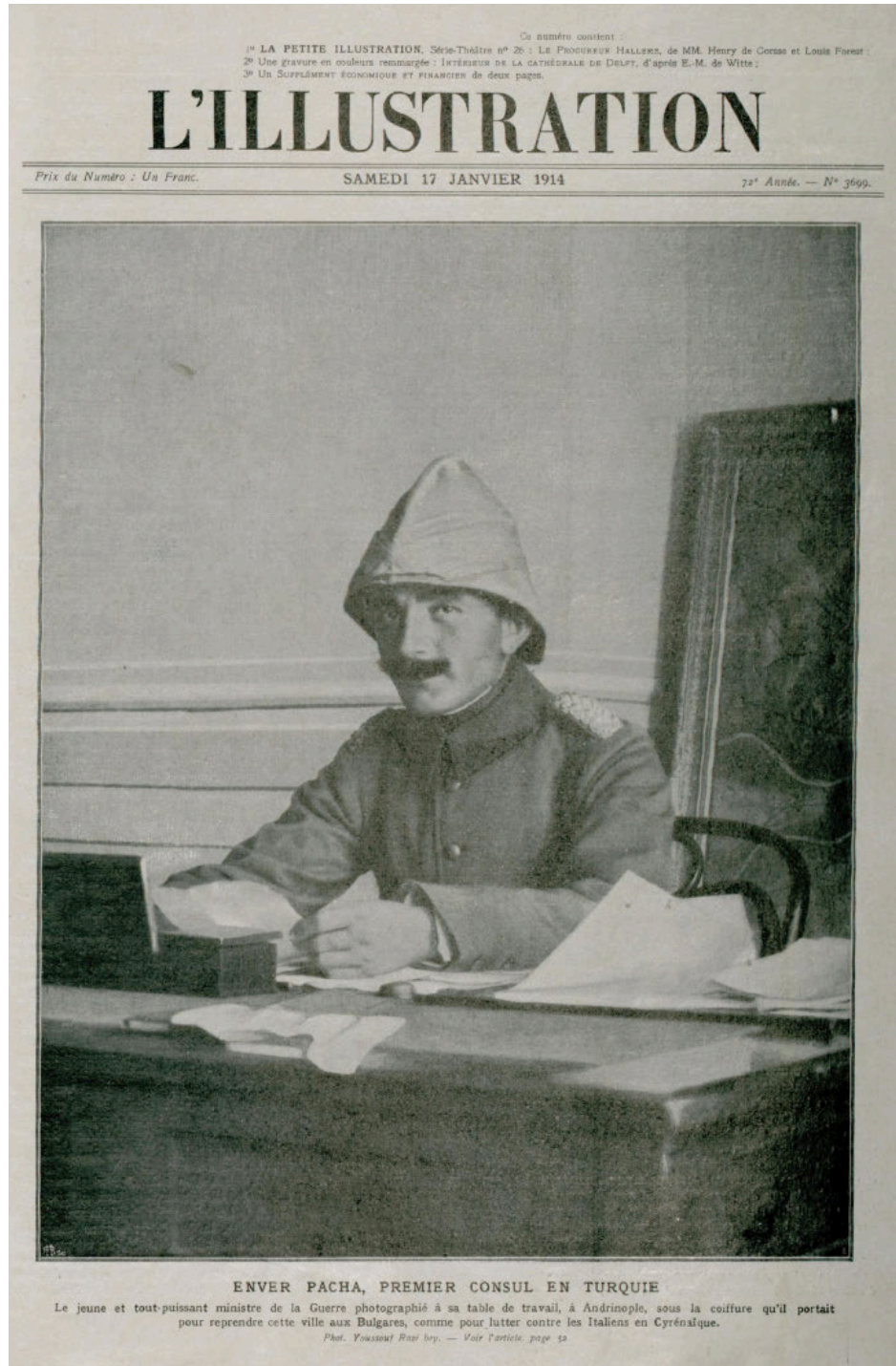


Fotoğraf 685. Cemal Bey İstanbul'un askeri idarecisi. *L'illustration*, 16 Ağustos 1913. Sayı: 3677



Fotoğraf 686. Darbenin ertesi günü: Enver Bey Selamlıkta.

Önceki gün trajik bir çatışma sonrası kabineyi istifaya mecbur bırakan Jön Türklerin şefi beraberinde İngiliz askeri ateşesi ve L'Illustration muhabiriyle barış içinde geliyor. L'Illustration, 1 Şubat 1913. Sayı: 3649



Fotoğraf 687. Enver Paşa, Türk birinci konsülü. Genç ve muktadir savaş bakanı Edirne'de çalışma masasında Bulgarlardan geri almak için başındaki miğferiyle fotoğraflanmış, aynı Trablusgarp'ta İtalyanlarla savaştığındaki gibi. *L'Illustration*, 17 Ocak 1914. Sayı: 3699



Fotoğraf 688. İstanbul'daki Müslüman telefon operatörü kadınlar ve İngiliz müdürleri. Fotoğraf, Servet-i Fünun'dan. L'Illustration, 18 Nisan 1914. Sayı: 3712



Fotoğraf 689. Batı'nın yardımsever sosyal pratiği İstanbul'a getirildi: Peçesiz Hanım Satıcılar. Fotoğraf: Ferid İbrahim. L'Illustration, 30 Mayıs 1914. Sayı: 3718



Fotoğraf 690. Türk Devrimlerinin En Olağanüstüsü. Düşen Peçeler: İki genç Osmanlı kadını, bir hayır satışında yüzlerini açtılar. L'Illustration, 6 Haziran 1914. Sayı: 3719

EK 5. ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 04/ 10 /2024
Tez Başlığı: Osmanlı Fotoğraflarında İmgenin ve Temsilin Değişimi 1908-1914 Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 124.. sayfalık kısmına ilişkin, 04 /10/ 2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'dir. Uygulanan filtrelemeler*: 1. ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☐ Alıntılar hariç 4. ☒ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER
	Öğrenci No	N20137181
	Enstitü Anabilim Dalı	Sanat Tarihi
	Programı	Sanat Tarihi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF HISTORY OF ART Date: 04/10/2024 Thesis Title (In English): Image and Representation in Ottoman Photography: Transformations 1908-1914 According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 04 /10/ 2024 for the total of 124. pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is .5.. %. Filtering options applied**: ☐ Approval and Declaration sections excluded ☒ References cited excluded ☐ Quotes excluded ☒ Quotes included ☒ Match size up to 5 words excluded I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. Kindly submitted for the necessary actions. Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER
--

Student Information	Name-Surname	Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER
	Student Number	N20137181
	Department	History of Art
	Programme	History of Art

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Assoc. Prof. Zeynep YASA YAMAN

EK 6. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-09
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02	
	Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024	

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 27/09/2024
Tez Başlığı (Türkçe): Osmanlı Fotoğraflarında İmgenin ve Temsilin Değişimi 1908-1914
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:
① İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. ② Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. ③ Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. ④ Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. ⑤ Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER
	Öğrenci No	N20137181
	Enstitü Anabilim Dalı	Sanat Tarihi
	Programı	Sanat Tarihi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
 Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF HISTORY OF ART Date:27/09/2024 ThesisTitle (In English): Image and Representation in Ottoman Photography: Transformations 1908-1914 My thesis work with the title given above: - Does not perform experimentation on people or animals. - Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). - Does not involve any interference of the body's integrity. - Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. - Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct. I respectfully submit this for approval.  Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER

Student Information	Name-Surname	Anıl ÖZOĞLU ÇELİKLER
	Student Number	N20137181
	Department	History of Art
	Programme	History of Art

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Assoc. Prof. Zeynep YASA YAMAN